UČITEĽSKÉ NOVINY

17/2013, 25. apríl 2013 | Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Rok sv. Cyrila a Metoda

Možno si to v bežnom každodennom živote ani neuvedomujeme, ale o fakt, že naša kultúra a hodnotový svet má tie charakteristiky, aké má, sa mimoriadne silno zaslúžili dvaja muži, ktorí prišli na naše územie pred 1 150 rokmi. V našej nevšímavosti a rýchlosti žitia na to často zabúdame.

Chybu, ktorej sa dopúšťame, máme príležitosť napraviť práve v tomto období, v roku prebiehajúcich jubilejných osláv, v čase, keď si celá kultúrna Európa a slovanský svet, teda aj my, pripomíname príchod sv. Cyrila a Metoda na naše územie. Od čias Márie Terézie sa v celom Rakúsko-Uhorsku táto udalosť spomínala 14. marca. Zásluhou prvého predsedu Matice slovenskej Dr. Štefana Moysesa Vatikán roku 1864 presunul tento dátum na 5. júla. V tento deň sa vždy konajú hlavné oslavy v celom slovanskom kultúrnom svete, a Slovensko v tomto roku v rámci historicky dôležitého 1 150. výročia príchodu sv. Cyrila a Metoda nebude určite chýbať.

Dôstojné pripomínanie tejto v našich dejinách jednej z najvýznamnejších udalostí sa uskutočňuje po celý rok na rôznych úrovniach. Školy a školské zariadenia sú ich dôležitou súčasťou a pôdou, kde si význam diela vierozvestcov uctievame zvlášť. Veď je to aj ich zásluha, že dnes jestvujú školy, ktorých prvopočiatky siahajú práve do obdobia, keď títo mimoriadni muži žili na našom území.

Kľúčové oslavy sa uskutočnia na viacerých miestach. Okrem staroslávnej Nitry sa bude pozornosť zameriavať už najbližší víkend 27. a 28. apríla na starobylý Devín. Tu sa uskutoční viacero podujatí. Sem budú smerovať trasy mnohých školských výletov, ale aj poznávacích zájazdov. Toto miesto sa stane opäť centrom národného pripomenutia si slávnych dejín Slovákov, našich predkov. Devín vždy patril k najdôležitejším miestam, cezeň sa vstupovalo na naše územie Jantárovou cestou. Kto túži počuť slávny Proglas *v originálnom podaní Evy Kristínovej, spev piesní našich predkov, kto chce vidieť dobové obrazy najstarších dejín, kto si chce pripomínať našu historicitu, naše korene a slávnu minulosť, kto chce čerpať duchovnú silu pre prítomnosť i budúcnosť, zavíta práve na tieto miesta. Ak aj nie práve v tento víkend, možno však na konci školského roka na školský výlet alebo niekedy inokedy. Pravdou je, že kto nenavštívi náš starodávny Devín, akoby ani nežil v tejto dobe...*

U nás sa vždy deťom hovorilo, že dejiny sú ako pevný vankúš, o ktorý si národ oprie hlavu v ťažkých časoch. Nech by to niekomu znelo akokoľvek pateticky, aj v dnešných časoch svoju dejinnú oporu potrebujeme. Tradícia a prítomnosť misijného diela sv. Cyrila a Metoda takým vankúšom pre nás určite je. Bolo by prospešné a múdre, aby sme ani pri riešení našich bežných pedagogických tém a problémov našej každodennosti na to nezabúdali.

Dr. Jozef VÁCLAV

Ministerstvo školstva uvíta každý námet či postreh, ktorý môže pomôcť pri modernizácii nášho školstva. ***Ilustračné foto Ján SÚKUP***

Správa o stave školstva na verejnú diskusiu

Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR predložilo na rokovanie Národnej rady Slovenskej republiky Správu o stave školstva na Slovensku, ku ktorej otvára verejnú diskusiu aj prostredníctvom Učiteľských novín. Správa nastavuje zrkadlo nášmu školstvu za dlhé, viac ako 20-ročné obdobie. Otvára tak možnosť vecnej a konštruktívnej diskusie o ďalšom smerovaní našej výchovno-vzdelávacej sústavy. Ministerstvo uvíta každý námet, podnet, postreh, ktorý pomôže pri modernizácii nášho školstva. Záujemcovia môžu posielať svoje návrhy na e-mailovú adresu: správa2013@minedu.sk. Diskusia bude prebiehať do konca školského roka.

Školstvo je oblasť, ktorej výsledky rozhodujúcim spôsobom ovplyvňujú vývoj každej spoločnosti. Ovplyvňujú ho pozitívne, pokiaľ školstvo funguje, alebo negatívne, ak nefunguje.

Všetky vlády Slovenskej republiky od jej vzniku deklarovali vo svojich programových vyhláseniach školstvo ako jednu zo svojich priorít. Za celých 20 rokov existencie SR sa však Národná rada SR po prvýkrát zaoberá komplexným dokumentom o školstve. Je to pozitívny krok a zároveň príležitosť začať riešiť problémy, ktorých sa v tejto pre spoločnosť kľúčovej oblasti nahromadilo veľa.

Správa obsahuje popis faktov charakterizujúcich súčasný stav slovenského školstva a formuláciu strednodobých strategických cieľov na jeho ďalšie smerovanie. Správa sa venuje oblasti regionálneho školstva, ako aj oblasti vysokého školstva. Pre každú z týchto oblastí stanovuje strategický cieľ, čiastkové ciele, ktoré k nemu vedú, a systémové kroky na ich dosiahnutie.

Kompletná správa je uverejnená aj na webovom sídle Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR.

Popis systémových krokov pre obe oblasti sa začína časťou o financovaní. Správa pokladá otázku financovania za kľúčovú pre ďalší rozvoj školstva. Zdôrazňuje nutnosť zvýšiť efektívnosť využívania finančných prostriedkov v školstve. Zároveň však konštatuje, že bez zvýšenia objemu finančných prostriedkov do školstva je jeho ďalší rozvoj prakticky nemožný.

(pokračovanie na strane 2)

Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra

Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra, prierezová téma vzdelávania v 8-ročných gymnáziách, sa už čoskoro objaví na novom multimediálnom vzdelávacom CD, ktoré bude Štátnym inštitútom odborného vzdelávania vydané a distribuované prostredníctvom periodika Učiteľské noviny. Nová multimediálna pomôcka je určená pedagogickým zamestnancom 8-ročných gymnázií. Odborné podklady pre vzdelávací CD nosič spracovala Mgr. Jela Košútová zo Základnej školy v Pobedime, s ktorou sme sa porozprávali na túto tému.

Presne rok ste sa venovali príprave odborných podkladov na tvorbu multimediálneho vzdelávacieho CD, ktoré vzniká v rámci národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*. S regionálnou výchovou sa na vyučovacích hodinách stretávajú pedagógovia v 8-ročných gymnáziách a v základných školách. Je podľa vás tento doplnkový vzdelávací materiál využiteľný aj pre pedagógov iného druhu škôl?

Od roku 2008 vyučujeme regionálnu výchovu ako prierezovú tému v rámci všetkých vyučovacích predmetov v základných školách aj v osemročných gymnáziách. Odporúčame však využívať multimediálne vzdelávacie CD aj pre štvorročné gymnáziá, aj keď v tomto type vzdelávania nie je regionálna výchova ako prierezová téma predpísaná štátnym vzdelávacím programom. Žiakom možno niektorými témami z obsahu CD obohatiť vyučovanie na hodinách slovenského jazyka a literatúry, dejepisu, zemepisu, atď. V rámci výchovno-vzdelávacieho procesu majú pedagógovia aj žiaci možnosť nahliadnuť do bohatého kultúrneho dedičstva, ktoré nám zanechali naši predkovia. Zámerom výberu odbornej problematiky do obsahu CD bolo tiež dať priestor jeho používateľom zamyslieť sa nad tým, že by nám malo byť cťou a súčasne povinnosťou uchovávať toto vzácne dedičstvo pre ďalšie generácie.

Regionálnu výchovu ako prierezovú tému možno vyučovať aj v rámci prírodovedných predmetov, ale o tom si povieme neskôr. Zaujímavá je skôr otázka, ako ste pri tvorbe novej multimediálnej pomôcky pre učiteľov zúročili vlastné skúsenosti z vyučovania regionálnej výchovy ako prierezovej témy vo vašej Základnej škole v Pobedime? Vytvorili ste si na vyučovanie regionálnej výchovy metodiku?

(pokračovanie rozhovoru na strane 3)

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.
Kód ITMS: 26110130085

Slovenčina je pre všetkých

Výskum možností vyučovacieho jazyka

Strany 4 a 5

Nomen omen

Sme takí, ako sa voláme?

Strana 6

Škola – stredisko stresu

Strana 8

On-line testom patrí budúcnosť

Rozhovor s PhDr. Romanou Kanovskou, riaditeľkou Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania

Strany 9 a 10

Kniha – chlieb náš kultúrny

Strana 14

Správa o stave školstva na Slovensku na verejnú diskusiu

(1. časť)

Strany 25 – 32

INFO

Kurikulárna rada

Kurikulárna rada je odborným, iniciačným a poradným orgánom ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR v kľúčových oblastiach výchovy a vzdelávania, najmä v oblasti inovácie obsahu výchovy a vzdelávania a rozširovania ponuky výchovy a vzdelávania o nové odbory vzdelávania, pedagogických reforiem a nových modelov hodnotenia. Zoznam jej členov:

Viliam Kratochvíl, *Štátny pedagogický ústav*
Michal Blaško, *Katedra inžinierskej pedagogiky TU v Košiciach*
Ján Hučík, *Pedagogická fakulta PU v Prešove*
Branislav Antala, *Fakulta telesnej výchovy a športu UK v Bratislave*
Marta Horňáková, *Pedagogická fakulta UK v Bratislave*
Viera Lapitková, *Fakulta matematiky, fyziky a informatiky UK v Bratislave*
Miroslav Lojda, *Ústav pre vzťahy štátu a cirkví*
Libor Fridman, *Pedagogická fakulta UMB v Banskej Bystrici*
Branislav Pupala, *Centrum pedagogického výskumu ÚVSK SAV, Pedagogická fakulta TU v Trnave*
Zuzana Straková, *Filozofická fakulta PU v Prešove*
Vladimír Rafael, *Nadácia otvorenej spoločnosti*
Vladimír Repáš, *Škola pre mimoriadne nadané deti a gymnázium Bratislava*
Stanislav Štech, *Univerzita Karlova, Praha*
Ladislav Tolmáči, *Prírodovedecká fakulta UK v Bratislave*
Helena Vicenová, *Spojená škola, Tilgnerova ul., Bratislava*
Martin Bodis, *ZŠ s MŠ kráľa Svätopluka Šintava*
Juraj Vantuch, *Štátny inštitút odborného vzdelávania*
Oľga Zápotočná, *Centrum pedagogického výskumu ÚVSK SAV, Pedagogická fakulta TU v Trnave*
Lýdia Sidivárová, *SOŠ obchodu a služieb Michalovce*
Katarína Remencová, *ZŠ s MŠ Jána Smreka Melčice-Lieskové*
Mariana Pavelková, *Gymnázium Jána Hollého Trnava*
Ružena Žilová, *Filozofická fakulta UKF v Nitre*

LIAHEŇ TALENTOV

Gymnázium J. Papánka oslavuje

Viete, čo majú spoločné režisér Vladimír Štefuca, herci Andy Kraus, Richard Stanke, Miroslav Noga, Marek Ťapák, hudobníci Martin Ďurinda, Andrej Šeban, Pavol a Peter Dubčekovci či europoslanci Sergej Kozlík a Monika Flašíková-Beňová? Všetci sú absolventi Gymnázia na Vazovovej ulici v Bratislave, dnes už Gymnázia Jána Papánka. Škola si v tomto roku pripomína 55. výročie svojho založenia. V súčasnosti ju navštevuje 551 žiakov.

Gymnázium Jána Papánka začalo písať svoju existenciu 1. septembra 1957 ako jedenásťročná stredná škola. Roku 1961 sa rozdelila na dve školy – základnú školu s rozšíreným vyučovaním ruského jazyka a strednú všeobecnovzdelávaciu školu. Roku 1967 sa škola stala pridruženou školou UNESCO a roku 1971 sa transformovala na štvorročné gymnázium. Od roku 1994 existuje popri štvorročnom gymnáziu aj osemročné gymnázium. *„Bránu našej školy opustilo už niekoľko tisíc absolventov, ktorí svojou činnosťou presviedčajú o dobrej práci školy. Nie sú to len filológovia, lekári, technici, ekonómovia, prírodovedci či politici, ale aj herci, speváci, športovci a novinári,“* uzatvára výpočet riaditeľka školy Gabriela Dorňáková. **(do)**

Ministri podpísali spoluprácu vo vede a vzdelávaní

SPOLUPRÁCA S RAKÚSKOM

Minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič sa 17. apríla stretol s rakúskym spolkovým ministrom pre vedu a výskum Karlheinzom Töchterlem. Na pracovnom obede hovorili rezortní kolegovia o rozšírení bilaterálnej vedecko-technickej spolupráce a pripravovanom zasadnutí Salzburskej skupiny v Innsbrucku, na ktorom budú ministri európskych krajín diskutovať o aktuálnych politických otázkach výskumu a vývoja.

Na záver ministri podpísali dohodu o zámere pokračovať v úspešnej spolupráci v oblasti vedy a výskumu v rámci programu Akcia Rakúsko – Slovensko. Ide o súčasť programu spolupráce v oblasti kultúry, vzdelávania a vedy medzi Slovenskom a Rakúskom, ktorý zabezpečuje akademické mobility (štipendiá pre vysokoškolských študentov, doktorandov a výskumných pracovníkov) a vzájomnú spoluprácu na spoločných vedeckých projektoch. Zámer bude v júni tohto roku ešte predmetom rokovania zmiešanej slovensko-rakúskej komisie vo Viedni.

Počas 20-ročného trvania programu Akcia Rakúsko – Slovensko bolo na študijné a výskumné pobyty udelených viac ako 700 štipendií z vyše 1 370 žiadostí a 330 štipendií na letné jazykové kurzy spomedzi približne 1 150 žiadostí. Okrem toho bolo podporených 820 bilaterálnych vedeckých projektov z celkového počtu 1 460 žiadostí. **(ms)**

Stredoškoláci by mali viac športovať a zdravšie jesť

PRIESKUM

Stredoškoláci jedia veľmi málo ovocia a zeleniny, uprednostňujú rýchle občerstvenie, konzumujú veľa komerčných sladkostí, mnohí nešportujú, sedia pred obrazovkami viac ako päť hodín denne a približne tretina školákov pravidelne fajčí. Vyplýva to z výsledkov projektu Rešpekt pre zdravie, ktorý realizovali Bratislavský samosprávny kraj a Regionálny úrad verejného zdravotníctva v Bratislave na stredných školách v pôsobnosti župy.

„Bol to dobrovoľný projekt, trval dva roky a otestovali sme zhruba päťtisíc študentov. Sumár výsledkov hovorí, v akom stave máme mladú populáciu v bratislavskej župe. Závery sú pomerne alarmujúce,“ povedal bratislavský župan Pavol Frešo. Zarážajúce sú podľa neho napríklad výsledky tlaku krvi, kde optimálne hodnoty zistili len u 38 % chlapcov a 85 % dievčat. Až 36 % dievčat a 32 % chlapcov denne fajčí! Dôvodom na mapovanie zdravia stredoškolákov je aj dvojnásobne vyššia úmrtnosť na choroby obehovej sústavy na Slovensku, ako je priemer Európskej únie! Môžu za to zlé životné návyky. V jedálnom lístku študentov prevládajú komerčné sladkosti, ktoré denne konzumuje 62 % chlapcov a 64 % dievčat, tiež sladké a kolové nápoje, údeniny a solené pochutiny. Z výsledkov vyplýva, že vyše 50 % žiakov si v školskom bufete kupuje rýchle občerstvenie. **(do)**

Správa o stave školstva...

(dokončenie zo strany 1)

Na túto skutočnosť upozorňuje v súvislosti s nevyhnutnosťou zvýšenia platov učiteľov aj OECD vo svojich odporúčaniach pre SR publikovaných v *Ekonomickom prehľade SR 2012*.

V súvislosti s financovaním správa tiež uvádza, že podľa výskumnej štúdie spoločnosti McKinsey & Company patrí slovenské školstvo vo svojej cenovej kategórii vychádzajúcej z objemu finančných prostriedkov na žiaka medzi najefektívnejšie na svete. To však neznamená, že efektívnosť už nie je možné zvyšovať, a správa pomenúva konkrétne oblasti, v ktorých je potrebné tak urobiť.

Vychádzajúc z medzinárodných porovnaní, v správe sa identifikujú dve príčiny zaostávania Slovenska v objeme výdavkov na školstvo v porovnaní s HDP. Prvou je nízka priorita financovania školstva oproti niektorým iným oblastiam financovaným z verejných zdrojov. Druhou príčinou je, že SR má v porovnaní s priemerom ostatných krajín zhruba iba 75-% rozsah verejného sektora vo vzťahu k HDP.

Na to, aby Slovensko dosiahlo priemernú úroveň verejných výdavkov krajín OECD do školstva do roku 2020, je potrebné zvyšovať objem verejných výdavkov do regionálneho školstva a vysokého školstva tak, aby sme dosiahli úroveň 6 % HDP.

V správe je navrhnutých 22 systémových krokov na ďalší rozvoj regionálneho školstva a 22 systémových krokov na ďalší rozvoj vysokého školstva. Pre každý systémový krok správa navrhuje aj témy čiastkových úloh na jeho naplnenie.

Pre regionálne školstvo je okrem financovania ústrednou témou kvalitný učiteľ. Navrhované opatrenia v tejto oblasti vychádzajú zo skutočnosti, že spomedzi všetkých faktorov ovplyvňujúcich fungovanie školstva má najväčší vplyv kvalita učiteľov. Jediná cesta k dosiahnutiu cieľa mať kvalitných učiteľov je zatraktívniť povolanie učiteľa. Na to sa navrhuje využiť viaceré nástroje. Ďalšími kľúčovými témami sú zmeny v systéme a obsahu vzdelávania smerujúce k zvyšovaniu jeho kvality s osobitnou témou reformy odborného vzdelávania zameranej na podstatné posilnenie praktickej výučby na pracoviskách zamestnávateľov (prechod na princípy duálneho systému). Navrhuje sa tiež zásadná zmena učebnicovej politiky postupným uvoľnením trhu s učebnicami. Jej súčasťou bude aj trvalá podpora sprístupňovania vzdelávacieho obsahu v digitálnej forme. Systémové kroky v regionálnom školstve sa zameriavajú aj na problematiku vzdelávania marginalizovaných skupín.

V oblasti vysokého školstva ide v prvom rade o návrat Slovenska do hlavného prúdu presadzujúceho sa vo svete, z ktorého Slovensko po počiatočnom úspešnom zapojení sa do reforiem vedúcich k vytvoreniu Európskeho priestoru vysokoškolského vzdelávania v rámci Bolonského procesu začalo postupne vypadávať a dostalo sa na periférium. Jedným z prejavov tejto skutočnosti je, že zaostávame v oblasti zabezpečovania kvality vysokoškolského vzdelávania, a to tak na úrovni vysokých škôl, na ktorých sa zatiaľ nedostatočne rozvíjajú vnútorné systémy na zabezpečovanie kvality podľa európskych štandardov (ESG), ako aj na úrovni samotnej Akreditačnej komisie, ktorá nie je v súčasnosti riadnym členom Európskej asociácie na zabezpečovanie kvality vo vysokom školstve ENQA. Správa navrhuje viaceré kroky aj v smere zjednodušenia vysokoškolskej legislatívy, ktoré je však možné realizovať len v prípade zjednodušenia, resp. zrušenia niektorých nefungujúcich, resp. už prekonaných procesov. Ide napríklad o reformu akreditácie a definitívny prechod na systém funkčných miest profesorov a docentov zrušením vedecko-pedagogických titulov. Reformu si vyžaduje aj vnútorný systém riadenia vysokých škôl vrátane postavenia ich správnych rád. Zjednodušenie sa navrhuje aj v oblasti systému sociálnej podpory študentov presunom agendy sociálnych štipendií do rezortu Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

Prierezovou témou pre regionálne školstvo aj vysoké školstvo je nutnosť systematického zlepšovania prístupu k informáciám pre všetkých zainteresovaných, ako aj užšia väzba na potreby praxe.

Zo správy je zrejmé, že problémy, ktoré je potrebné v slovenskom školstve riešiť, sú veľmi náročné. U viacerých z nich správa neprináša definitívne riešenia, skôr naznačuje, ktorým smerom by sme sa mali pohnúť. Okrem toho však prináša súhrn faktov, na základe ktorého by mohla a mala vzniknúť konkrétna vecná diskusia. Diskusia, ktorej jediným cieľom by bolo hľadanie riešenia problémov, a nie hľadanie odôvodnení, prečo sa práve teraz riešiť nedajú.

Dosiahnutie vytýčených strategických cieľov si bude vyžadovať intenzívne, dlhodobé a cielené úsilie. Už samotné nasmerovanie školstva na cestu k týmto cieľom a zafixovanie tohto smerovania ako stáleho procesu evidentne presahuje rámec jedného volebného obdobia. Ambíciou správy je získať pre vecnú diskusiu a navrhované systémové kroky podporu širšieho politického spektra.

Prvú časť dokumentu nájdete na stranách 25 – 32.

NOČNÉ ČÍTANIE

Noc s Andersenom

Noc s Andersenom sa stáva čoraz významnejším medzinárodným podujatím na podporu detského čítania v Čechách, na Slovensku, v Poľsku... Dátum konania je každoročne spojený s oslavou Medzinárodného dňa detskej knihy, ktorým sa pripomína narodenie rozprávkara H. Ch. Andersena.

V Základnej škole Krásno nad Kysucou-Michálkov sa 5. apríla konala Noc s Andersenom po prvý raz. Niesla sa v pokojnej, uvoľnenej atmosfére a podľa názorov detí, rodičov i pedagógov dopadla veľmi dobre. Noci sa zúčastnilo 23 žiakov vo veku 6 – 10 rokov.

Program sa začal privítaním detí a pokračoval poriadnou rozcvičkou pred večerom plným súťaží a hier. Deti v tímoch riešili rôzne úlohy, napr. Rozprávkové hádanky, Tajomnú obálku, Kúsok po kúsku, Špendlík, ihlu, niť, Cestu odvahy, Dračiu jaskyňu. Nasledovala zvláštna noc v spacákoch, ale ešte predtým odznela Andersenova rozprávka *Divé labute*. A po nej už nastal čas spánku... Spalo sa výborne a po rannej rozcvičke a raňajkách prišlo ukončenie, odovzdanie cien, diplomov, urobila sa záverečná fotografia a deti sa rozišli domov. Dúfame, že aj prostredníctvom takýchto aktivít budú mať ku knihám bližšie a zvýši sa šanca, že sa knihy stanú neoddeliteľnou súčasťou ich života. Čítajme deťom viac kníh, vytvára sa tým zvláštna atmosféra a zážitok si odnáša aj ten, čo číta, aj ten, čo počúva.

Mária MICHALÍKOVÁ

UČITEĽSKÉ NOVINY
Dvojtýždenník o školstve a vzdelávaní

Vydáva Štátny inštitút odborného vzdelávania.
Adresa vydavateľa: Bellova 54/a,
833 63 Bratislava, IČO: 17314852

Učiteľské noviny vychádzajú ako súčasť národného projektu *Vzdelávanie učiteľov v súvislosti s tvorbou školských vzdelávacích programov*.

Adresa na doručovanie pošty:
Vydavateľstvo Parentes
P. O. Box 17, 902 01 Pezinok
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Šéfredaktor:
PhDr. Ľubomír Pajtinka, PhD.,
tel.: + 421 904 700 570,
e-mail: uciteliazneba@gmail.com

Redakčný tím:
Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc.,
e-mail: zelina@fedu.uniba.sk
Dušan Mikolaj,
e-mail: dusanmikolaj@gmail.com
Mgr. Milan Soukup,
e-mail: mgr.milan.soukup@gmail.com
Ľudovít Pomichal,
e-mail: ludo@pomichal.sk
Mgr. Tomáš Mikolaj,
e-mail: mykolight@gmail.com

Fotoreportér: PhDr. Ján Súkup,
e-mail: sukup@stonline.sk

Design: Branislav Malík, ARTWORK

Nevyžiadané rukopisy nevraciame.

Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok príspevku a vykonať v rukopise potrebné štylistické, jazykové a ďalšie úpravy, ako aj rozhodnúť o jeho nezaradení. Redakcia sa nemusí stotožňovať s obsahom príspevkov.

Tlač: Versus, a. s., Moskovská 4, 811 08 Bratislava, prevádzka Pribinova 21, 819 46 Bratislava

Vydávanie Učiteľských novín finančne podporuje Európsky sociálny fond.

Učiteľské noviny sa distribuujú zadarmo.
Zadané do tlače 25. 4. 2013.

EV 2461/08

Europrojekty menia naše školy

ASFEU

Operačný program Vzdelávanie, prostredníctvom ktorého Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ (ASFEU) implementuje viaceré projekty, prispel formou nenávratných finančných príspevkov z Európskeho sociálneho fondu aj k vzdelávaniu zdravotne znevýhodnených osôb. V rámci opatrenia *Zvyšovanie vzdelanostnej úrovne osôb s osobitými vzdelávacími potrebami* realizovali špeciálne stredné školy, výchovné zariadenia a mimovládne organizácie mnohé úspešné projekty. Popri školách mohli aj tieto subjekty vďaka štrukturálnym fondom výrazne zlepšiť a zjednodušiť vyučovanie žiakov. Viacerými aktivitami sa im podarilo inovovať výchovno-vzdelávací proces, využiť nové učebné materiály a v neposlednom rade uľahčiť integráciu znevýhodnených osôb do spoločnosti. Súčasťou aktivít projektov bola aj podpora rozvoja kľúčových kompetencií samotných pedagógov.

V tomto vydaní sa v rámci článku *Europrojekty menia naše školy* dočítate o projektoch Spojenej školy internátnej v Starej Ľubovni a občianskeho združenia Drahuška a my... Oba sú príkladom toho, ako sa zaujímavými aktivitami dá uľahčiť prístup zdravotne znevýhodnených k vzdelávaniu na strednej škole a neskôr aj k celoživotnému vzdelávaniu.

Agentúra Ministerstva školstva SR pre štrukturálne fondy EÚ

Operačný program VZDELÁVANIE

Európska únia
Európsky sociálny fond

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.

Fotografovaním za šťastím

Cieľovou skupinou projektu bolo 32 zdravotne znevýhodnených žiakov strednej školy. Spojená škola internátna v Starej Ľubovni naň získala finančnú pomoc vo výške 135-tisíc eur. Najvýraznejším výstupom aktivít bolo rozšírenie vyučovania o nový trojročný odbor **fotograf**, ktorý je zameraný na fotografovanie a digitálne spracovanie fotografií, ovládanie základov fototechniky, vytvorenie fotoalbumov s titulkami a pod. Súčasťou bol aj nákup potrebných zariadení a pomôcok, vytvorenie pedagogickej dokumentácie, nových učebných plánov. Realizácia tejto aktivity, ktorá sa uskutočňovala v spolupráci s externým špičkovým odborníkom na fotografovanie, a zavedenie inovatívnej formy výučby boli podmienené školením pedagógov v danej oblasti, napríklad na prácu s interaktívnou tabuľou či zlepšenie zručností v oblasti IKT. V rámci projektu sa škole podarilo niekoľko ďalších zmien v inom odbore – **murár**, pre ktorý sa vytvorili nové učebné materiály. Nielen otvorenie nového odboru, ale najmä osobitý prístup pedagógov je pre zdravotne znevýhodnených žiakov dôležitým predpokladom na ich ďalšie uplatnenie sa na trhu práce.

Celoživotné vzdelávanie osôb s autizmom v Drahuškove

Občianske združenie Drahuška a my... vzniklo s cieľom pomoci jednotlivcom postihnutým autizmom a ich rodinám. Domov komunitného bývania rodinného typu v Drahuškove zabezpečuje okrem iného aj celoživotné vzdelávanie týchto osôb prostredníctvom vytvárania špecifických didaktických prostriedkov a zlepšenie spôsobilosti ich zaradenia do spoločnosti. Cieľom projektu, na ktorý získalo občianske združenie 263-tisíc eur, bolo naučiť klientov čo najväčšej samostatnosti pri príprave stravy, získať vedomosti a skúsenosti v oblasti pestovateľstva a chovu, ako aj starostlivosti o seba samého. S týmto cieľom sa vzdelávanie uskutočňovalo vo forme modelových situácií. Kolektív združenia tak na základoch odborných poznatkov o autizme podporených praktickými skúsenosťami môže realizovať spoločný život personálu a klientov so vzájomne sa podporujúcou činnosťou, ktorá umožní spoločný kvalitný život so zmysluplnou prácou a s adekvátnym odpočinkom a relaxáciou.

V najbližšom pokračovaní článkov Europrojekty menia naše školy *sa dočítate o ďalších aktivitách škôl, ktoré svojím zameraním menia vyučovanie na netradičné. Na našej mailovej adrese radi privítame vaše spontánne informácie o výsledkoch a úspechoch projektov realizovaných z operačného programu Vzdelávanie, ktoré sa vám podarilo dosiahnuť a o ktoré sa vaša škola chce podeliť prostredníctvom ASFEU.*

Odbor informovania a publicity ASFEU

VYZNAMENANIE

Minister ocenil profesora Ľudovíta Petránskeho

Minister školstva, vedy, výskumu a športu SR Dušan Čaplovič odovzdal 17. apríla na pôde ministerstva Veľkú medailu sv. Gorazda profesorovi Ľudovítovi Petránskemu za celoživotné medzinárodne uznané dielo v oblasti teórie a dejín výtvarného umenia zameraného na slovenskú výtvarnú modernu. **(mi)**

KNIHY

Naše čitateľské aktivity

Marec je mesiac knihy a pri tejto príležitosti sa žiaci 7. triedy Základnej školy v Zemianskych Kostoľanoch rozhodli pripraviť pre deti z materskej školy bábkové divadielko zdramatizované podľa knižky Ľ. Podjavorinskej *Čin-čin*. Deti sa dôkladne pripravovali, vytvorili si potrebné rekvizity a jedna šikovná mamička pošila šaty celej vrabčacej rodinke. Siedmaci škôlkarom priniesli aj vlastnoručne vyrobené darčeky a prezreli si aj tablo z čias, keď ešte chodili do škôlky. Po predstavení nasledovali spoločné hry.

V tomto školskom roku siedmaci tiež nadviazali spoluprácu s Mestskou knižnicou v Bojniciach a zapojili sa do výtvarnej súťaže nazvanej Kreslené vtipy. Práce Matúša Ďuračku a Nikolky Vačkovej boli odmenené finančnými aj peknými vecnými cenami. A pani riaditeľka nás pozvala aj na 5. ročník podujatia Noc v knižnici, organizovaného pri príležitosti Medzinárodného dňa detskej knihy. Pozvanie sme s radosťou prijali. Toto zaujímavé čitateľské podujatie s pútavým programom sa konalo 5. – 6. apríla. Deti si odniesli veľa nezabudnuteľných zážitkov a našli si aj nových kamarátov. Touto cestou sa chcú siedmaci spolu s triednou učiteľkou poďakovať vedeniu a pracovníčkam Mestskej knižnice v Bojniciach za starostlivo pripravenú akciu a milé pozvanie. Venujeme im básničku:

Noc v knižnici

Privítanie milé
a vo veľkom štýle,
skutočnosť či iba sen,
tešil by sa Andersen.

Hneď na úvod rozcvička
spolu, taká maličká.
Ja-koláže, tajný hosť,
čítanie len pre radosť.

Prekvapenie do príbehu
ukrylo sa pred nami...
Chcelo to kus odvahy
prechádzať sa tmavým mestom,
zaspať a nezostať v strehu
v noci medzi knižkami.

Program pestrý a nie krátky,
ako bonus darček sladký,
k tomu príjemná atmosféra,
stretneme sa o rok možno znova.

Eva GAŠPAROVÁ, foto wiki.org

Welcome to our town

ANGLIČTINA

V utorok 9. apríla sa v priestoroch Cirkevnej základnej školy (CZŠ) Ž. Bosniakovej v Šuranoch konal druhý ročník projektovej súťaže v anglickom jazyku *Welcome to our town*. Tento rok prijali výzvu predstaviť svoje mesto v anglickom jazyku žiaci 5. a 6. ročníka zo šiestich škôl: ZŠ na Bernolákovej ul. v Šuranoch, CZŠ A. Bernoláka v Nových Zámkoch, ZŠ s MŠ v Hule, ZŠ na Nábrežnej ul. v Nových Zámkoch, ZŠ sv. Vojtecha vo Vrábľoch a z domácej šurianskej CZŠ Ž. Bosniakovej.

Žiaci to veru nemali ľahké. Hodnotila sa ich výslovnosť a gramatická správnosť pri komunikácii v anglickom jazyku, kontakt s publikom, práca s maketou, jej originalita a v neposlednom rade i pohotová reakcia na zvedavé otázky poroty. Opäť nebolo ľahké vybrať toho najlepšieho, no napokon sa z prvého miesta tešili žiaci ZŠ sv. Vojtecha z Vrábeľ. **(czš)**

Regionálna výchova...

(dokončenie rozhovoru zo strany 1)

Presne tak. Vychádzala som zo svojich vlastných skúseností, tie sú totiž najlepšou pomôckou pre každého učiteľa na každom type školy. Práve moje námety na exkurzie môžu využiť pedagógovia aj v tomto období, keď už možno chodiť za poznaním aj viac do prírody. Mám skúsenosti, že niekedy sa nám veľmi ťažko orientuje v regióne, respektíve lokalite, kde máme z nášho kultúrneho dedičstva to najvzácnejšie. Súčasne je pomerne problematické identifikovať v oblasti, v ktorej bývame, pracujeme, žijeme, miesta a pozoruhodnosti, ktoré by mohli navštíviť pedagógovia so svojimi žiakmi. Pritom návštevou týchto miest by si uvedomili jedinečnosť nášho kultúrneho a historického dedičstva a súčasne si odniesli bohaté zážitky z atmosféry, ktorú zažili priamo na takomto mieste. Z vlastnej skúsenosti viem, ako ťažko sa vytvára línia toho, čo by mali žiaci vidieť. Nie je vôbec jednoduché nájsť trasu, počas ktorej v krátkom čase navštívite naraz množstvo kultúrnych či historických pamiatok.

V regionálnej výchove, ako aj v iných vyučovacích predmetoch ide najmä o kvalitu vzdelávania – v rámci predpísaného učiva. Povedzme si teda, čo všetko sa premietlo do multimediálneho obsahu regionálnej výchovy?

Obsah CD nosiča je rozdelený do troch okruhov. Prvý okruh, prvá téma má názov *Môj rodný kraj*. Zachytávam v ňom reálie s mapkou príslušného kraja a jeho symbolmi. Každý učiteľ v nej nájde svoje rodné mesto, rodnú obec. Spracovala som osem krajov, ako ich nájdeme vyznačené aj na mape, a dva samostatné celky tvoria informácie o mestách Košiciach a Bratislave, ktoré majú najviac vzácnych pamiatok s najvyššou kultúrnou hodnotou.

Druhý okruh regionálnej výchovy na CD nosiči má názov *Objavujeme Slovensko*. Akú metodiku ste ponúkli pedagógom v rámci tejto témy?

Pri objavovaní Slovenska nájdu dôležité informácie o významných osobnostiach v regióne, zachovaných historických pamiatkach, popis zaujímavých a významných miest. Rovnako zaujímavá je tretia časť CD nosiča, a to tradičná ľudová kultúra, kde popisujem zvyky, obyčaje, remeslá, rodinné tradície a kroje typické pre príslušnú lokalitu, región. Spomínaná štruktúra s tromi okruhmi – *Môj rodný kraj*, *Objavujeme Slovensko* a *Tradičná ľudová kultúra* – sú identické pre všetky kraje a osobitne pre mestá Košice a Bratislavu. Podľa môjho názoru je toto delenie veľmi prehľadné a učitelia isto ocenia aj farebné rozlíšenie a zachovanú štruktúru spracovania za každý kraj. Budú sa tak ľahko orientovať nielen v danom regióne, ale aj v množstve kultúrnych pamiatok a prírodných krás celého Slovenska.

Znamená to, že CD nosič je možné využiť napríklad pri výučbe niektorých tém aj v rámci geografie?

Áno, región sme spracovali najskôr z geografického hľadiska. Nájdeme si príslušné erby miest a obcí, hlavné symboly a až následne prechádzame do historickej časti a k ľudovým tradíciám a kultúre. Kým sa dostaneme k vzácnemu historickému dedičstvu daného regiónu, je dôležité, aby si žiaci zapamätali, kde konkrétne nájdu všetky významné pamätihodnosti a čo je v regióne, o ktorom hovoríme, vzácne.

Za vami je teda náročná práca, dá sa povedať, že ste vytvorili istú encyklopédiu.

Som presvedčená, že učitelia ocenia aj rodinné fotografie, ktoré som na CD vložila, napríklad fotografie svojej dcéry a mojich žiakov v ľudovom kroji. Okrem toho sa stále snažím, aby žiaci nezabúdali na ľudové tradície. Pomáha mi aj fakt, že sama pochádzam z podjavorinskeho kraja a pôsobím v obci, kde sú stále bohaté ľudové a folklórne tradície.

Mgr. Beáta REPÍKOVÁ

(Pokračovanie rozhovoru o regionálnej výchove ako prierezovej téme nájdete v ďalšom vydaní UN.)

NEPREHLIADNITE

Po distribúcii tohto doplnkového vzdelávacieho materiálu do škôl máte možnosť vyjadriť naň svoj názor na adrese: beata.repikova@siov.sk.

Slovenčina je pre všetkých

MOŽNOSTI VYUČOVACIEHO JAZYKA

Cieľom výskumu realizovaného dotazníkovou metódou bolo zistiť, aké sú možnosti osvojovania si vyučovacieho jazyka v základnom vzdelávaní pre žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia na pozadí ich materinského jazyka.

Výskum bol zameraný predovšetkým na žiakov z rómskej národnostnej menšiny. Viaceré výskumy totiž potvrdzujú, že najviac žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia pochádza práve z rómskej komunity. Najväčšia koncentrácia Rómov sa nachádza na východnom Slovensku (v Košickom a Prešovskom kraji). Napríklad v školskom roku 2000/2001 navštevovalo v týchto krajoch základné školy (ZŠ) 180 856 žiakov, z toho rómskych žiakov bolo 30 089 (16,01 % zo všetkých žiakov). V takýchto lokalitách so zvýšenou disperziou neslovenskej národnosti potom často dochádza k tomu, že ich obyvatelia sú vo väčšej alebo v menšej miere nielen sociálne, ale i jazykovo izolovaní. Takéto prostredie sa stáva monolingválne, čiže používa sa v ňom výhradne materinský jazyk (napr. rómčina), alebo asymetricky bilingválne, s dominanciou materinského jazyka. Deti vyrastajúce v takomto prostredí prichádzajú do prvého ročníka základného vzdelávania s jazykovokomunikačným hendikepom, ktorý môže viesť až k školskej neúspešnosti žiaka.

Na výskumné účely bol dotazník zaslaný 200 základným školám v Slovenskej republike, ktoré sú zapojené do národného projektu *Vzdelávaním pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít* realizovaného Metodicko-pedagogickým centrom v Bratislave. Tieto základné školy navštevuje viac ako 20 % rómskych žiakov.

Odpovede na predložených 22 dotazníkových otázok prišli zo 49 základných škôl z Prešovského, Košického, Banskobystrického, zo Žilinského a z Nitrianskeho samosprávneho kraja, čo z celkového počtu oslovených škôl predstavuje necelých 25 %.

Východiská výskumu

Z uvedeného počtu základných škôl, ktoré sa zapojili do výskumu, bolo 47 základných škôl s vyučovacím jazykom slovenským a dve základné školy s vyučovacím jazykom maďarským. Na všetkých základných školách bol pre žiakov z rómskej komunity slovenský, resp. maďarský jazyk vyučovacím jazykom. Slovenčina, resp. maďarčina pre žiakov s neslovenským, resp. nemaďarským materinským jazykom nebola však cudzím jazykom, ale druhým jazykom. Takéto konštatovanie vyplýva z toho, že vo výchovno-vzdelávacom procese je potrebné rozlišovať učenie sa jazyka v jeho komunikačnom prostredí od učenia sa jazyka izolovane. Do výskumu sa nezapojila žiadna základná škola s vyučovacím jazykom ukrajinským. Najviac odpovedí prišlo zo základných škôl z Prešovského kraja (24 ZŠ) a Košického kraja (11 ZŠ). Tým sa potvrdila už uvedená skutočnosť, že najväčší počet žiakov z rómskej národnostnej menšiny navštevuje základné školy na východnom Slovensku. Zo stredného Slovenska odpovedalo na dotazníkové otázky 11 základných škôl z Banskobystrického kraja a len jedna zo Žilinského kraja. Zo západného Slovenska sa do výskumu zapojila len jedna základná škola v Nitrianskom kraji. Z pohľadu koncentrácie obyvateľstva v mestskom alebo vo vidieckom prostredí bolo najviac základných škôl zastúpených z obcí (spolu 30) a len 9 nachádzajúcich sa v meste. Dotazník sledoval aj skutočnosť, či základná škola je plnoorganizovaná. Tu bol pomer 38 : 11 v prospech plnoorganizovaných základných škôl.

Základné školy zapojené do dotazníkového výskumu navštevuje celkovo 9 712 žiakov, čo predstavuje priemer 198 žiakov na jednu základnú školu. Najviac základných škôl (12) sa zapojilo zo škôl s počtom žiakov od 100 do 150, najmenej (8) zo škôl, kde sa počet žiakov pohybuje v rozpätí od 200 do 300. Viac ako 300 žiakov majú v 10 zapojených základných školách, jedna zo škôl má viac ako 600 žiakov. Z celkového počtu necelých 10 000 žiakov bola v uvedených základných školách takmer polovica žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP), spolu 4 904 žiakov (priemer 85 žiakov na 1 školu). Na I. stupni to bolo 2 719 žiakov (priemer 55 na školu), na II. stupni 2 185 žiakov (priemer 44 na školu). Práve sociálne znevýhodnené prostredie pomerne výrazne ovplyvňuje výchovu a vzdelávanie najmä rómskych žiakov. Z odpovedí na dotazníkové otázky vyplynul zaujímavý záver, že najviac základných škôl so žiakmi zo SZP bolo zo škôl s celkovým počtom do 100 žiakov. Žiaci zo SZP sa nevyskytovali v zapojených základných školách s celkovým počtom žiakov nad 200 (boli iba v jednej takejto škole). Z toho vyplýva, že žiaci zo SZP navštevujú relatívne menšie základné školy, najmä vo vidieckom prostredí, v menších obciach. Napokon, práve v týchto obciach je aj najväčšia koncentrácia rómskych občanov.

Znalosť vyučovacieho jazyka

Z ďalšej dotazníkovej otázky vyplynulo, že žiaci zo SZP pri vstupe do základnej školy ovládajú vyučovací jazyk školy na istej úrovni. V 32 základných školách respondenti ohodnotili túto znalosť na viac ako 51 %, na štyroch v rozpätí 41 – 50 %; na jednej v rozpätí 31 – 40 % a štyri základné školy uviedli pri tejto odpovedi rozpätie medzi 21 – 30 %.

Pri vstupe do základnej školy sa väčšinou zisťuje veľmi nízka miera znalosti slovnej zásoby slovenčiny rómskymi žiakmi. Slovenská slovná zásoba rómskych žiakov je základná až obmedzená, preto je potrebné vysvetľovať im význam niektorých slov. Často robia chyby v koncovkách a v predložkách a po slovensky sa vyjadrujú len v jednoduchých vetách. Z ďalšej dotazníkovej otázky vyplýva, že žiaci zo SZP majú možnosť osvojiť si vyučovací jazyk ešte pred vstupom do základnej školy. Z počtu 49 základných škôl sa v tejto súvislosti kladne vyjadrilo 46 škôl a záporne odpovedali len z 3 základných škôl.

Respondenti potvrdili, že možnosť osvojiť si vyučovací jazyk v domácom prostredí alebo na verejnosti je prakticky minimálna. Z odpovedí sa dozvedáme, že domáce prostredie vytvára o niečo lepšie podmienky (celkovo 10 základných škôl uviedlo túto možnosť osvojenia si vyučovacieho jazyka) ako kontakt s verejnosťou (túto možnosť uviedla len jedna škola). Miera ovládania slovenského jazyka je u rómskych žiakov veľmi silne determinovaná sociálnym postavením rodiny a komunikovaním alebo nekomunikovaním po slovensky v rómskej rodine, resp. v miestnom spoločenstve. A tak dieťa z rómskej komunity, ktoré pochádza z rodiny hovoriacej po rómsky a v detstve si osvojuje hodnoty vlastnej rómskej kultúry, prichádza na základnú školu hendikepované trojakým spôsobom. Jednak jazykovo, keďže dostatočne neovláda jazykový kód, v ktorom sa bude realizovať vyučovací proces, jednak sociálne, lebo pochádza väčšinou zo sociálne znevýhodneného prostredia, a napokon kultúrne, pretože prešlo procesom socializácie v rámci rómskej society. Všetky tieto faktory potom ovplyvňujú jeho ovládanie slovenského jazyka, ktoré je často minimálne. To, samozrejme, nepostačuje na vzdelávanie sa v slovenčine.

Zaujímavosťou je, že respondenti v odpovedi na otázku, kde si žiaci zo SZP v danom regióne môžu osvojiť vyučovací jazyk ešte pred vstupom do základného vzdelávania, často uvádzali ako možnosť materskú školu (celkovo až 37 základných škôl). V prvom ročníku základnej školy však učitelia často zisťujú menšiu kvalitu ovládania vyučovacieho jazyka u žiakov prichádzajúcich z materských škôl. To znamená, že deťom v materských školách sa pravdepodobne nevenuje dostatočná pozornosť v zdokonaľovaní sa v slovenskom jazyku. Uvedený záver potvrdzujú odpovede, že pokiaľ si dieťa pred nástupom do základnej školy dostatočne neosvojí vyučovací jazyk, je nevyhnutné venovať mu zvýšenú pozornosť v nultom ročníku (túto odpoveď uviedlo 25 ZŠ) alebo v prvom ročníku (22 ZŠ), prípadne vo vyššom ročníku (2 ZŠ).

Existujúce prekážky

Pri osvojovaní si vyučovacieho – najmä slovenského – jazyka na základných školách sa ako problematické ukazuje, že vyučujúci nemajú aspoň základné znalosti rómskeho jazyka. To by pri preberaní istých jazykových javov pomohlo upozorňovať žiakov na niektoré základné rozdiely medzi slovenčinou a rómčinou. Ak je pre učiteľa rómčina úplne cudzí jazyk, ukazuje sa to ako jeden z dôvodov ťažkostí pri výučbe rómskych žiakov. Nepriaznivú situáciu pri osvojovaní si slovenčiny ako druhého jazyka u rómskych žiakov spôsobuje aj nedostatok, resp. nepoužívanie učebníc v rómskom jazyku. Potvrdzuje to 45 negatívnych dotazníkových odpovedí (len 4 odpovede boli kladné). Pokiaľ aj učitelia používajú učebnice v rómskom jazyku, väčšinou nezodpovedajú potrebám žiakov. Dokonca až 36 základných škôl uviedlo, že takéto učebnice nepoužívajú. V jednej odpovedi registrujeme, že učebnice nepoznajú, v dvoch odpovediach, že rómske učebnice nemajú, a v troch odpovediach, že učebnice nepotrebujú využívať. Ako najzávažnejšie dôvody, prečo učebnice nezodpovedajú potrebám žiakov, respondenti uvádzali:

- písané sú spôsobom, ktorému žiaci nerozumejú (4 odpovede),
- učitelia nevedia posúdiť, či zodpovedajú potrebám žiakov (4 odpovede),
- nejednotnosť s rómskym hovoreným jazykom (1 odpoveď),
- učebniciam chýba systematickosť,
- v učebniciach je málo obrazového materiálu, málo motivačných riekaniek, básní v rómskom jazyku,
- namiesto učebníc najmä vo voľnočasových aktivitách využívajú rómske knihy alebo rôzne pomocné materiály a časopisy.

V podobne koncipovanej otázke (uviesť dôvody nepoužívania učebníc v rómskom jazyku) boli tieto odpovede:

- pedagógovia neovládajú rómsky jazyk (7 odpovedí),
- rodičia si to nevyžadujú (5 odpovedí),
- žiaci neovládajú rómsky jazyk, ale skôr iba miestne rómske nárečie, preto nerozumejú niektorým slovám v učebniciach (4 odpovede),
- nedostatočná ponuka na edičnom portáli (2 odpovede),
- žiaci zo SZP dostatočne neovládajú vyučovací jazyk (1 odpoveď),
- došlo by k problémom pri členení vyučovacích hodín, keďže v triede sú žiaci v zmiešanej skupine s ostatnými žiakmi (1 odpoveď),
- zatiaľ nevznikla spoločenská objednávka (1 odpoveď),
- nie sú na to vytvorené podmienky (1 odpoveď).

Možné riešenia

Jednou z prínosných iniciatív za ostatné obdobie je vytvorenie a zavedenie funkcie asistenta učiteľa v základných školách. Asistent učiteľa pracuje priamo v triede spolu s učiteľom a jeho úlohou je pomôcť žiakom z rómskej komunity i pedagógovi preklenúť jazykovú bariéru, odbúrať počiatočné obavy žiakov zo školského prostredia, ako aj pomáhať v zlepšovaní komunikácie rodičov a školy. Preto cieľom bolo zistiť pôsobenie pedagogického asistenta učiteľa ovládajúceho rómsky jazyk na príslušnej základnej škole. Z dotazníkového výskumu sa zistilo, že pedagogický asistent učiteľa pôsobí v 25 zúčastnených základných školách. V odpovedi na otázku, v čom vidia pomoc asistenta pri osvojovaní si vyučovacieho jazyka žiakmi, respondenti najviac oceňovali vysvetlenie učiva žiakom v ich jazyku, čo umožňuje nielen preklenúť jazykovú bariéru, ale vytvoriť si aj úprimnejší vzťah a tým získať u žiakov väčšiu dôveru (18 odpovedí). Učitelia hodnotia prácu asistenta ako dôležitú najmä počas prvých školských týždňov pri adaptácii žiakov na nové podmienky výchovy a vzdelávania (6 odpovedí) a tiež pre ich individuálny prístup (4 odpovede). Jedna odpoveď poukazovala na skutočnosť, že aj bez pomoci asistenta neboli problémy s osvojovaním si slovenského jazyka, lebo pri žiakovom dostatočnom záujme o vyučovací jazyk by sa nemali vyskytnúť pri tejto činnosti problémy.

Pozícia pedagogického asistenta ovládajúceho rómsky jazyk má svoje opodstatnenie, lebo v spolupráci s učiteľom sa vytvoria priaznivejšie podmienky, aby pri osvojovaní si slovenčiny ako druhého jazyka sa uplatňovala zvýšená tolerancia pedagóga k chybám žiaka.

Ďalšie dotazníkové otázky sledovali možnosti propagácie a rozvoja rómskeho jazyka ako materinského jazyka na základných školách a s tým súvisiace rôzne aktivity. Zo základných škôl zapojených do dotazníkového výskumu odpovedalo kladne 23 a záporne 26 škôl. Ukazuje sa, že v základných školách, kde počet rómskych žiakov presahuje 20 % z celkového počtu žiakov, sa nevenuje dostatočná pozornosť podpore a propagácii rómskeho jazyka ako materinského jazyka rómskych žiakov. Z aktivít, ktoré sa využívajú na propagáciu, sa najviac presadzujú voľnočasové aktivity (23 odpovedí), potom sú to rôzne projekty (5 odpovedí), súťaže (3 odpovede), nástenky (2 odpovede) a exkurzie (1 odpoveď). Vo všetkých prípadoch ide o odskúšané klasické formy a metódy práce so žiakmi. V aktivitách zameraných na rozvoj rómskeho jazyka sa žiada uplatniť väčšiu variabilnosť, pestrosť a netradičnosť s cieľom zaujať žiakov. Preto je pre učiteľov a ich pedagogických asistentov nevyhnutné ďalšie vzdelávanie z odborného i didaktického hľadiska.

V záverečnej otázke mali respondenti uviesť návrhy na zlepšenie podmienok na osvojenie si vyučovacieho jazyka u žiakov, pre ktorých je vyučovací jazyk iný ako materinský. Zo všetkých riešení daného problému pedagógovia navrhujú pre rómske deti kvalitnú predškolskú prípravu v materských školách (20 odpovedí), pričom odporúčajú povinnú predškolskú dochádzku (6 odpovedí). V ďalších odpovediach uviedli:

- čítanie časopisov, kníh, zaujímavé aktivity v spolupráci s občianskymi združeniami (4 odpovede),
- zaviesť nultý ročník (3 odpovede),
- pôsobenie asistenta učiteľa ovládajúceho rómsky jazyk (3 odpovede),
- vzdelávanie pedagógov (2 odpovede),
- určiť jasné pravidlá zo strany štátu a zabezpečiť učebnice (1 odpoveď),
- osvetovou činnosťou vzbudiť záujem rodičov (1 odpoveď),
- znížiť počet žiakov v triede (1 odpoveď),
- spolupráca s rodinou (1 odpoveď).

Záver

Zrealizovaný výskum dotazníkovou metódou vyvolal viacero otázok v súvislosti s osvojovaním si vyučovacieho (najmä slovenského) jazyka na pozadí materinského, v tomto prípade rómskeho jazyka. Aj keď samotného výskumu sa z oslovených základných škôl, ktoré navštevujú žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia, zúčastnila len štvrtina, predsa len odpovede respondentov zo 49 zúčastnených základných škôl nás oprávňujú formulovať niekoľko **odporúčaní**:

- Vytvoriť žiakom zo sociálne znevýhodneného prostredia po ich nástupe do základnej školy (alebo ešte predtým v tzv. nultom ročníku) primerané podmienky na zdokonaľovanie sa v komunikácii vo vyučovacom jazyku.
- Uplatniť pri rozvíjaní komunikačnej zručnosti hovorenia u žiakov s neslovenským materinským jazykom špecifický prístup k metodickej štruktúre vyučovacej hodiny.
- Zo strany štátu prijať opatrenia, ktoré by zabezpečovali edukáciu rómskych žiakov zo sociálne a z jazykovo znevýhodneného prostredia už v predškolskom veku.
- Absolvovať u žiakov s neslovenským materinským jazykom dvoj- až trojročný rozvojový jazykový program, ktorý by sa začínal už v predprimárnom vzdelávaní. V nultom ročníku základnej školy by žiaci absolvovali rozvojový jazykový program orientovaný predovšetkým na rozvoj aktívnej slovnej zásoby na základe vymedzených tematických okruhov.
- Vypracovať koncepciu vyučovania slovenského jazyka ako druhého jazyka s akceptovaním špecifík jazykovo hendikepovaných žiakov.
- Zaviesť v príprave budúcich učiteľov kurz didaktickej aplikácie vyučovania slovenského jazyka ako cudzieho jazyka. Prostredníctvom vzdelávania učiteľov vytvárať vzdelávacie programy, v ktorých sa žiada funkčné odstraňovanie rasových predsudkov a dôsledná odborná a didaktická príprava vo vzdelávaní žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia.

PaedDr. Július LOMENČÍK, PhD.

Ilustračné foto Ján SÚKUP

Niektoré brutálne lekcie zapamätateľné navždy

NAJÚČINNEJŠIA VÝUČBA – PRÍKLADY, HOCI AJ ZLÉ

Motto:

„Deti sú gombíková dierka rodičovskej svornosti a žiaci zrkadlo učiteľskej schopnosti.“

Paradoxy života človeka a rôzne protirečenia z vývoja prírody i ľudstva nás v niečom neustále prekvapujú. Hoci vo výchove a pri výučbe sa odporúča aplikovať najmä optimistický postoj a pozitívne myslenie v prístupe učiteľa k žiakovi, nemožno vylúčiť ani efektívnosť aplikácie negatívnym príkladom. Presne podľa zásahu emocionálneho poľa v duchu na trhu dávno známeho hesla, že aj negatívna reklama je reklama a zisk z „preslávenia“ produktu, jednotlivca, firmy, občana z hľadiska mediálnej úspešnosti a známosti. *Ktoré negatívne príklady môžu byť pre žiaka (študenta) užitočné a najpresvedčivejšie?*

1. príklad

Čaro „zločinu“ a trestu

Ak uvážime tisícročné skúsenosti a posolstvá v odkazoch najlepších kantorov, rechtorov, učiteľov, pedagógov, vychovávateľov a majstrov odborného výcviku (v čomkoľvek) sveta, zásadne opakujú vieru v zaručenú efektívnosť kombinácie výučbovej metódy tzv. „cukru a biča“. To znamená vhodne a akurátne chváliť (odmena = cukor) a haniť (trest = bič). Hoci dnes sa v civilizovanom svete a fungujúcej demokracii zásadne odmietajú telesné tresty (palička, trstenička, šticovanie, facka, atď.), naši rodičia i prarodičia v školách prísnosť pána učiteľa zažili často aj na vlastnej koži a doteraz zhodne tvrdia, že im to viac pomohlo, ako ublížilo – aby vedeli zásadne rozlíšiť a doživotne si zapamätať, čo je dobré (múdre, užitočné, bezpečné a potrebné) a čo zlé (hlúpe, nepotrebné, priveľmi riskantné).

2. príklad

Negatívna informácia priťahuje viac pozornosti diváka

Každé televízne správy komerčnej televízie aj na Slovensku sa začínajú negatívnou informáciou alebo nekalou praktikou, alebo akoukoľvek inou brutálnou zvesťou. Prečo namiesto niečoho pozitívneho a povzbudivého (DOBRA – čo sa podarilo a spôsobuje radosť) musíme počúvať dikciu negatívneho a demotivujúceho (ZLA – ktoré je odmietnutiahodné a evokuje strach)? Pretože zlá informácia pritiahne k obrazovke štyrikrát viac divákov ako dobrá (hoci tá dobrá má z hľadiska vplyvu na energetizáciu človeka podľa odborníkov vraj až 100-krát silnejší účinok na vedomie a podvedomie človeka). Útoky na dušu často majú zarezonovať ako odstrašujúci príklad, ale – chyba! Fungujú práve opačne a slúžia ako vzor brutality, násilia alebo recept pre tých, ktorí chcú vraždiť, páchať násilie a zlo. Médiám to môže byť jedno, zaujímajú ich len údaje na píplmetroch o výške sledovanosti televízie – aby mohli pýtať čo najviac peňazí pri krájaní reklamného koláča a zvyšovať zisky z reklamy. Rodine (rodičom) a škole by to však jedno byť nemalo – ak chcú vychovať nie zastrašeného a zlého človeka, ale odvážneho (nebojácneho) a dobrého.

3. príklad

Odvádzanie pozornosti od seba kritikou iných

Pohodlnosť a nadmerný konzum i kontraproduktívna nadspotreba vo väčšine bohatých civilizovaných krajín dneška učí ľudí lenivieť a znižovať nároky na seba, nemať pevnú vôľu alebo často porušovať osobnú disciplínu, strácať ambíciu, nepracovať na sebe a nehrať čestne, ale radšej podvádzať (klamať). Preto sa nečudujme, že mnohí žiaci i študenti pri kritike na svoju hlavu nechcú vidieť vzory a vzorce od seba lepších, o to viac však poukazujú na tých, ktorí sú od nich horší, ešte pohodlnejší, neschopnejší a lenivejší. Prispieva k tomu aj mediálny svet a klamlivá reklama, ktorá zištne vymýva mozgy, rozleptáva správne hodnoty a znižuje správny postoj ľudí i oslabuje ich efektívny prístup k životu. Vrátane tých, ktorí sú dobrí, ale nemajú ďaleko k tomu, aby skĺzli na zlé chodníčky. Zásadná rada znie: Kým začnem s kritikou druhých, v sebakritike a pokore sa najskôr zameriam na akciovú spoločnosť JA.

4. príklad

Prax kontra teória

Učiteľ nemá nikdy šancu doživotne v teórii presvedčiť na konanie dobra takého žiaka, ktorého opakovaná osobná skúsenosť alebo skúsenosť z jeho rodiny hovorí, že nejakým zlom zarobil alebo získal viac. Drsná „škola ulice a životnej praxe“ dnes aj vekovo mladším deťom (žiakom a študentom) podsúva falošné hodnoty a nesprávne plytké ikony celebrít namiesto skutočných osobností. **Neučí ich, že „vypláca sa tvrdá práca“ (um, mozole, poctivosť, pravda), ale skôr, ako „nerobiť a zarobiť“ (podfuk, podvod, klamanie).** Nie nadarmo už slávny Maxim Gorkij zaknihoval šifru o tom, že najlepšou školou na svete je UNIVERZITA ŽIVOTA.

5. príklad

Na vlastnej koži

Darmo niekedy učiteľ alebo rodič varuje a vystríha dieťa pred nebezpečenstvom v štýle: Pozor, oheň – nespáľ sa! Až keď žiak (študent) akúkoľvek chybu, omyl či „popáleninu“ precíti, prežije, odskúša si a odtrpí na vlastnej koži, až potom uverí. Niektoré chyby a omyly sú nutné, aby sme sa zdokonalili. Preto poďakujme v duchu za každý problém i prekážku, ktorú nám život postaví do cesty, a rovnako tak za každú krízu, ktorou nás osud počastuje. To všetko sú nutné skúsenosti a tréning na zdokonalenie, osobný rast, vývoj, dozrievanie i zmúdrenie človeka. Presne v duchu hesla: Čo ťa nezabije, to ťa posilní!

6. príklad

Negramotnosť verzus vzdelanosť

Makroúroveň – SVET. Z celkovej populácie sveta (vyše 7 miliárd ľudí) **takmer 70 miliónov detí po celom svete nedostáva vzdelanie** napriek veľkému pokroku v posledných desiatich rokoch. Haiti a Somálsko sú najhoršie krajiny pre dieťa v školskom veku. Tieto informácie priniesla v septembri 2010 nová správa vypracovaná organizáciami Education International, Plan International, Oxfam, Save the Children a VSO. O správe informovali na stretnutí, ktoré sa konalo v rámci samitu OSN v New Yorku, ktorý mal zhodnotiť pokrok v plnení Miléniových rozvojových cieľov, zameraných na odstránenie chudoby vo svete. Celosvetová finančná kríza prinútila chudobné krajiny znížiť rozpočet na vzdelávanie o 4,6 miliardy dolárov ročne práve v čase, keď je potrebné zosilniť snahy na dosiahnutie Miléniových rozvojových cieľov OSN, aby sa základné vzdelanie zabezpečilo do roku 2015 každému dieťaťu na svete. Správa uviedla na chvoste rebríčka vzdelávania 11 krajín, pričom všetky – okrem Haiti – sa nachádzajú v Afrike. Hodnotenie bralo do úvahy prístup k základnému vzdelaniu, pomer učiteľov a žiakov a poskytovanie vzdelania dievčatám. Dokonca aj Keňa, v porovnaní s jej východoafrickými susedmi pokladaná za úspešnú krajinu, musela vlani pozastaviť vzdelanie pre 9,7 milióna detí pre rozpočtové obmedzenia. OSN tvrdí, že počet detí, ktoré nechodia do školy, klesol zo 106 miliónov v roku 1999 na 69 miliónov v roku 2008, čo je obrovský pokrok. Dnes je však situácia znovu celkom iná...

Mikroúroveň – SLOVENSKO. Z celkovej populácie Slovenska (5,5 milióna obyvateľov) oficiálne všetky deti majú prístup k vzdelaniu. Ak však vnímame napríklad ťažko sociálne prispôsobivú komunitu Rómov, koľko z ich detí je vzdelaných a koľko nie? Keď ich školská dochádzka je často katastrofálna a výsledky vo výučbe sú hodnotené známkou nedostatočný?

Závery – zhrnutie

- Učenie na príkladoch (prípadových štúdiách) je najefektívnejšie.
- Skladať výučbu sa vyplatí nielen na pozitívnych príkladoch, ale aj na negatívnych vzorcoch. Umnosť však spočíva v interpretácii a postoji učiteľa.
- Škola by mala uvažovať aj ZLO vplyvu iných faktorov okolia (zlá partia, klamlivá reklama, zavádzajúce informácie v médiách, ďalšie pasce na človeka...) na rozvoj žiaka a včasnou prevenciou ich vylúčiť alebo aspoň eliminovať.
- Vzdelanosť oslobodzuje a dáva človeku krídla, zatiaľ čo negramotnosť ho zväzuje a nasadzuje mu putá.
- Nie je hanbou zdôrazniť v školách SR pri výučbe žiakov, že nie pre všetky deti sveta je vzdelanie samozrejmosťou (a preto slovenské deti by toto privilégium a dar od spoločnosti mali čo najlepšie využívať a vážiť si ho).
- Chyby a omyly robia v živote všetci, čo niečo robia. Ak nemajú byť márne, treba ich vnímať ako LEKCIE.

Ing. Emil BURÁK, PhD.

Ilustračné foto stock.xchng

Hybké pivko – hlavatá zelina

NOMEN OMEN

Sme takí, ako sa voláme? Tak môžeme označiť našu minisondu do pedagogickej komunity. Má učiteľ zmysel pre humor? Dokáže sa povzniesť nad problémy? Je skôr vážny, lebo túži byť vážený? Alebo si autoritu zachová i vtedy, keď mu nie je do smiechu? Niektorí z vás ste sa pozreli do nášho symbolického zrkadielka, ktoré sa pýtalo: „Sme či nie sme suchári?“

Zištná radodajka

Ak meno osoby alebo miesta vystihuje charakteristickú vlastnosť svojho nositeľa, môžeme tvrdiť, že je to „názov a znamenie zároveň“ – *nomen atque omen*. Už zhruba pred 2 250 rokmi použil takéto spojenie rímsky dramatik Titus Plautus (asi 250 – 184 pred Kr.) v hre *Persa* (*Peržan*), keď postave prostitútky dal meno Lucris (od latinského výrazu *lucrum*, vo význame „zisk“). Aj Molièrov *Lakomec* s hlavnou postavou Harpagona mal meno odvodené od slovesa lúpiť (*harpago*). Nečudo, že sme podobný princíp nachádzali v dráme, literatúre či rozprávkach (Dlhý, Široký, Bystrozraký, Lomidrevo alebo Držgroš...). Sú učitelia alebo ľudia z inštitúcií okolo škôl a vzdelávania takí, ako sa volajú?

Hybký

Martin Hibký, učiteľ odborných drevárskych predmetov v Strednej odbornej škole v Novom Meste nad Váhom

Pátrali ste po svojom rodokmeni alebo po najstarších predkoch?

„Nepátral som po rodokmeni. Poznám len nežijúcich predkov, o ktorých mi rozprával môj otec. Len pre zaujímavosť, väčšia časť rodiny si píše na rozdiel odo mňa v priezvisku ypsilon, ako Hybký.“

Poznáte nejakého slávneho nositeľa vášho priezviska, na ktorého ste možno aj hrdý?

„Nepoznám nijakého slávneho predka. Viem len, že mnohí z rodiny sa aj v minulosti venovali lesníctvu a poľovníctvu...“

Máte recept na prekonávanie problémov?

„Problémy prekonávam individuálne...“

Využívate nejaký rituál alebo zaužívanú zásadu, ktorej uplatňovanie vám zvykne v živote prinášať úžitok?

„Zásad mám veľa, ale napríklad verím, že zlo plodí zlo, nenávisť plodí nenávisť a láska plodí lásku...“

S akým najkurióznejším alebo najveselším priezviskom ste sa doteraz stretli?

„Potkan, iné mi v tejto chvíli nenapadá...“

Ako sa volal váš najlepší učiteľ?

„Bol to učiteľ odborovej didaktiky, ale rozhodol som sa neuviesť jeho meno.“

Čo v profesii učiteľa považujete za najťažšie?

„Nedostatky v systéme, ktoré si vždy odnesú radoví učitelia. Som presvedčený, že väčšina učiteľov opustí toto povolanie, pretože majú už dosť problémov, ktoré ich ťažia a ktoré nemajú možnosť riešiť, pre zlý systém.“

Mali ste svoj učiteľský vzor?

„Mal. A bol mi vzorom najmä svojím prístupom k podstate a cieľu vyučovania.“

Čo v príprave učiteľov by ste prehĺbili, aby to bolo na prospech profesii pedagóga?

„Vychovávať radšej tvorivého ako vedomosťami ovešaného učiteľa, radšej ho aj formovať ako len vzdelávať, viac vyučovať veci z praxe a praktické metódy práce so žiakmi ako psychologické a pedagogické kategórie.“

Ste taký ako vaše priezvisko, hybký?

„Myslím si, že v podstate hej.“

Pivková

Mgr. Jana Pivková, bývalá riaditeľka Základnej školy v Liptovskom Jáne, učiteľka matematiky a chémie

Váš najveselší zážitok spojený s vaším priezviskom?

„Poďme na pivko, ideme pochváliť tvoje priezvisko, objavilo sa raz v triede na tabuli na hodine nemeckého a anglického jazyka. Napísala mi Janka Bierchen Littlebeerová (dcéra).“

Pátrali ste po svojom rodokmeni alebo po najstarších predkoch?

„Pátrali. Boli by ste prekvapený, ale dopátrali sme sa toho, že sme s mojím mužom prarodina...“

Poznáte nejakého významného nositeľa vášho priezviska, na ktorého ste možno aj pyšná?

„Prastarý otec – staval parlament v Pešti.“

Aký je váš recept na prekonávanie problémov?

„Trpezlivosť, rozum, logika, mať sa o koho oprieť, zbierať informácie a počúvať...“

Pomáha vám nejaké krédo, rituál alebo zaužívaná zásada prinášať úspech, osoh, efekt a úžitok?

„Zasa len poctivá a trpezlivá práca.“

S akým najkurióznejším priezviskom ste sa doteraz stretli?

„Konečník, Konečníková.“

Ako sa volala vaša najlepšia učiteľka?

„Trcková.“

Čo je pre vás v profesii učiteľa najťažšie?

„Udržať si nervy pokope, nevybuchnúť...“

Prečo ste sa stali učiteľkou?

„Mám rada deti a rozumiem im. No vtedy, keď sme študovali, učiteľa si spoločnosť vážila. Keby som sa mala rozhodovať znova, aj dnes by som chcela byť pedagógom, ale chcela by som učiť budúcich učiteľov.“

Mali ste svoj učiteľský vzor?

„Od viacerých pedagógov som ‚odkukala‘ niektoré postupy a predovšetkým spôsoby, ktorými vedeli zaujať deti tak, aby sa učili a aby si ich vážili.“

Čo v príprave učiteľov by ste zmenili alebo navrhli prehĺbiť, aby to bolo na prospech profesii pedagóga?

„Učiteľom sa musí človek narodiť, na to sa len tak ľahko hocikto nedá pripraviť. A ak sa takýto človek objaví, treba sa postarať, aby mal všetko pripravené na to, aby mohol učiť.“

Ste taká ako vaše priezvisko?

„Prírodné, horkasté, šumivé – rýchle, opojné, pomáha tráviť, zahasí smäd. Som: milujem všetko prírodné, taký bol môj život, príjemne horkastý, hnev zo mňa veľmi rýchlo vyšumí, zabudnem – hľadám dobro v ľuďoch, odpúšťam. Strávim aj poníženie, hľadám chybu v sebe, keď sa dá, pomôžem uhasiť smäd napríklad po poznaní – každodenne, je to naša práca...“

Hlavatá

Mgr. Mária Hlavatá, hlavná radkyňa, oddelenie edičnej činnosti, sekcia regionálneho školstva Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR

Ste taká ako vaše priezvisko?

„Celkom ma tá myšlienka pobavila. S mojím priezviskom som zažila rôzne situácie, najmä v detstve a pubertálnom veku, keď som sa zaň skutočne hanbila a veľmi nerada som sa niekde predstavovala celým menom. Neviem si spomenúť na konkrétny najveselší, najsmutnejší či najtrápnejší zážitok, ktorý by mi v súvislosti s priezviskom utkvel v pamäti. Skôr to bolo také bežné posmievanie sa zo strany iných detí. Ale sem-tam si niekto zo mňa „utiahne“ ešte aj v dospelosti. Naučila som sa s týmto priezviskom žiť a časom sa zaň prestala hanbiť. Dokonca si z času na čas na jeho adresu aj sama zažartujem. To však nič nemení na veci, že by som bola rada, keby som sa volala inak. A keďže Hlavatá je rodné priezvisko, tak ešte je nádej, že sa vydám a priezvisko sa zmení. Len dúfam, že ma o ruku nepožiada nejaký Strašifták (našťastie, podľa súčasného partnera by to priezvisko mohlo byť v pohode). Keď sa pýtate na iné vtipné priezviská, napadá mi situácia, keď som jednému známemu hovorila, ako sa volám priezviskom (to už bolo v dospelosti), a ten sa na tom náramne začal smiať. Keď si všimol, že mi to až tak veľmi vtipné nepripadá, chcel zachrániť situáciu a hovorí mi: ‚To je v pohode, z toho si nič nerob, jeden môj kamarát sa volá Obal.‘ A ešte ma veľmi pobavili traja českí hokejoví reprezentanti na minuloročných majstrovstvách sveta: Tenkrát, Koukal a Nakládal. Čiže, som taká ako moje priezvisko? Pokiaľ sa pod slovom hlavatá rozumie tvrdohlavá, potom je na tom kus pravdy.“

Zelina

Prof. PhDr. Miron Zelina, DrSc., Dr. h. c., riaditeľ Ústavu humanitných štúdií Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského, vysokoškolský pedagóg, autor učebníc a monografií, spoluautor koncepčných reformných dokumentov školstva na Slovensku

Niekoľko asociácií na tému Nomen Omen:

„K menu Zelina. Najveselšie? Jedna skúšajúca na štátniciach pribehla za mnou, že študent tvrdí, že Zelina bol americký psychológ, ktorý vymyslel systém DITOR. Volala ma, aby som sa prišiel ukázať, že nie som Američan. Inokedy zasa – jeden Japonec sa ma pýtal, či Miron, alebo Zelina je priezvisko.

V rodokmeni sa nikto neukázal, že by bol slávny – starý otec bol horárom, otcových šesť bratov horármi – takže zelina nepadla ďaleko od stromu... je to stále o prírode.

Prekonávanie problémov? Na prekonávanie problémov mám recept: nadhľad založený na nádeji a poznaní... ‚Máme prestať veriť v ľudský rozum po Osvienčime?‘ (Z. Bauman)

Čo je najťažšie v profesii pedagóga? Najťažšie je pochopiť, poznať deti, napojiť sa na ich spôsob myslenia a prežívania – je to kľúč k vzájomne obohacujúcemu vzťahu. Spomínam si na začiatky. Učil som na jednotriedke, 1. až 5. ročník = 55 detí. To je zvláštnosť, ktorú asi nikto nezažil... Bolo to v Zázrivej-Havranej. Začalo sa učiť, až keď deti dopásli ovce, keď napadol sneh.

‚Zlá zelina nevyhynie,‘ beriem si z tohto úslovia poučenie: húževnatosť hraničiacu s workoholizmom. Dnes sa musím premáhať (autoregulovať), aby som nemyslel stále na ‚prácu‘. Je to niečo ako pýr – vytrhneš ho, a on si rastie ďalej.

Aký teda som vzhľadom na svoje meno a priezvisko? V rodnom liste mám mená Ján Miron Zelina. Niekoľko vysvedčení zo školy mám ako Ján, niekoľko ako Miron a niekoľko ako Ján-Miron. Keď som mal 17 rokov, prijal som totiž meno Miron, na znak prvej sochy Diskobola, ktorá vyjadruje pohyb, dynamiku...“ (Myron z Eleuthér bol grécky sochár, ktorý žil okolo polovice 5. storočia pred Kr. a Diskobolos je jeho najznámejším dielom – atlét v okamihu vrcholného sústredenia sa na hod diskom. – pozn. red.)

Topor

RNDr. Jozef Topor, učiteľ matematiky a fyziky z Gymnázia v Púchove

Najveselší zážitok spojený s mojím priezviskom?

„Na maturitnom table moju fotku dokreslili postavou so sekerou v ruke a riaditeľa ako zberača lebiek.“

Pátrali ste po svojom rodokmeni alebo po najstarších predkoch?

„Áno, po ich stope som sa dostal až do 17. storočia.“

Poznáte nejakého slávneho (respektíve najslávnejšieho?) nositeľa vášho priezviska (na ktorého ste možno aj hrdý, pyšný)?

„Pozrite internet.“

Máte recept na prekonávanie problémov?

„Neodkladať riešenie nepríjemných vecí...“

Aké je vaše krédo alebo zaužívaná zásada, ktorej uplatňovanie vám zvykne prinášať úspech, úžitok?

„Pohoda, klídek, tabáček...“

S akým najkurióznejším alebo najveselším priezviskom ste sa doteraz stretli?

„Hulvát, Patrik Kocúr, Viktor Kohút, Skočdopole...“

Ako sa volal váš najlepší učiteľ?

„Kukučka.“

Čo je najťažšie v profesii učiteľa?

„Ostať dobrým pedagógom (odborníkom s vycibreným učiteľským majstrovstvom).“

Prečo ste si zvolili učiteľské povolanie?

„Mám rád ľudí a teší ma, keď môžem učiť (formovať) mladého človeka a sám sa popritom neustále učiť.“

Mali ste svoj učiteľský vzor?

„Áno. Bolo ich viac. Najviac som obdivoval odbornosť, pedagogické majstrovstvo a emocionálnu inteligenciu.“

Čo v príprave učiteľov by bolo vhodné prehĺbiť, aby to bolo na prospech profesii pedagóga?

„Myslím si, že treba posilniť výchovu emocionálnej inteligencie...“

Ste taký ako vaše priezvisko – Topor?

„Na to by najlepšie odpovedali žiaci, ktorí mi ‚prešli cez ruky‘ za 40 rokov. Cítim, že väčšina by odpovedala ‚nie‘.“

Smieško

Prof. Ing. Viktor Smieško, PhD., profesor na Fakulte elektrotechniky a informatiky Slovenskej technickej univerzity v Bratislave

Aký najveselší zážitok spojený so svojím priezviskom ste zažili?

„Moja stará mama sa za slobodna volala Smutná. Keď zomrela a prvýkrát som videl na pomníku napísané Mária Smiešková, rodená Smutná, musel som sa v duchu zasmiať. Neskôr aj moje deti a teraz vnučky majú rovnaké pocity.“

Bol aj nejaký najtrápnejší?

„Možno nie je ani trápny, skôr patrí k veselším, ale v tom čase mi to pripadalo trápne. Keď som chodil na vojenskú prípravu počas štúdia na vysokej škole, podplukovník, keď robil ráno prezenciu, pri mojom mene ‚vtipkoval‘ na svojej mentálnej úrovni. Vždy povedal: ‚Smieško, Smieško, ten smiech vás prejde...‘ Keď sa to chystal urobiť entý (dvadsiaty, tridsiaty) raz, v čase, keď sa podplukovník nadýchol, pred vyslovením jeho známej vety sa z pléna ozvala tá istá veta. Jeden môj spolužiak, známy vtipkár, ho predbehol. Podplukovník to už potom nepoužíval.“

Pátrali ste po svojom rodokmeni alebo najstarších predkoch?

„Viac máme zmapovanú matkinu stranu – Kindernay, predsa to bolo len známejšie meno. Bolo medzi nimi niekoľko schudobnených zemanov. Z rozprávania mojej prastarej mamy som mal niekedy dojem, že niektorí slúžili ako predloha Kalinčiakovi, keď písal Reštavráciu. *Z otcovej strany máme informácie tak 200 rokov dozadu.“*

Poznáte nejakého slávneho nositeľa vášho priezviska, na ktorého ste možno aj hrdý?

„Otcova vetva pochádza z Rajca, mali v rodine niekoľko richtárov, spomínal sa jeden v druhej polovici 19. storočia a jeden niekedy v prvej polovici 20. storočia. Jeden bol aj cez II. svetovú vojnu, ale ten sa nevolal Smieško – bol z predošlej ženskej vetvy. S ním sa spája niekoľko veselých, či smutných príbehov počas vojny.“

Aký je váš recept na prekonávanie problémov?

„Nevzdávať sa, o problémoch diskutovať a hľadať riešenie. Kedysi som diskutoval s rodičmi, už nežijú, potom s bratom, s manželkou a teraz aj s dospelými synmi. S tým súvisí aj iná veselá príhoda. Manželka ma vždy rešpektovala (sme spolu 42 rokov), ale v mladosti, keď s niečím nesúhlasila, tak zosmutnela a snažila sa rešpektovať môj návrh. Samozrejme, že som na nej tento stav videl a presviedčal som ju, že ja neviem, či som sa správne rozhodol, a potrebujem, aby so mnou diskutovala. Toľko som ju presviedčal, až som ju naučil polemizovať s mojimi rozhodnutiami. Teraz sa mi niekedy zdá, že by som od nej prijal aj menej polemiky.“

S akým najkurióznejším alebo najveselším priezviskom ste sa doteraz stretli?

„Slovenčina ich pozná veľa. Ťažko vybrať. Niektoré boli v slovenskom jazyku mimoriadne vulgárne, ale v jazyku, v ktorom sa používali, boli normálne, napríklad nemecký bežec na 100 metrov, český futbalový obranca mali priezviská odvodené z tých najvulgárnejších slov.“

Ste vy osobne taký ako vaše priezvisko?

„Myslím si, že áno. Mám rád humor, viem ho prijať, ak je aj obrátený proti mne. Využívam situácie, ktoré prináša život, aby som ich humorom odľahčil. Aj manželka je podobného razenia. Niektoré zlé jazyky hovoria, že si ma zobrala pre moje priezvisko. Keď tancovala vo folklórnom súbore, tak ju šéfka súboru oslovovala: ‚Ty moje usmievavé Slovensko.‘“

Milan SOUKUP
Ilustrácie stock.xchng

Aké podoby môže mať spoločenská zodpovednosť školy

SPOLOČENSKÁ ZODPOVEDNOSŤ

Zodpovedné správanie sa a spoločenská zodpovednosť organizácie (z anglického *corporate social responsability* – CSR) sú pojmy, ktoré sa stali bežnou súčasťou našich slovníkov. Každý rok sa zvyšuje počet podnikov, inštitúcií a dokonca i neziskových organizácií, ktoré do svojich stratégií a každodenného života zahŕňajú i oblasti zodpovedného správania. Rastúci význam CSR dokazuje aj objem priestoru, ktorý tejto problematike venujú odborné knihy a médiá, dôležitosť podčiarkujú rôzne ocenenia zodpovedných podnikov a jednotlivcov. (Na Slovensku začala osvetu v tejto oblasti robiť Nadácia Pontis, každoročne sa v rôznych kategóriách súťaže Via Bona oceňujú zodpovedné podniky.) Dalo by sa teda povedať, že otázka, či sa zodpovednosťou zaoberať, sa zmenila na otázku, ako k zodpovednosti pristupovať.

Nie vždy sa však stretávame s pozitívnym vnímaním výkladu tohto pojmu. Mnohí ho, najmä v kontexte súkromných podnikov, považujú za schizofrenické správanie, odvolávajúc sa na všeobecný cieľ podnikania – tvorbu a maximalizáciu zisku. Na opačnej strane stojí tvrdenie, že podnikateľské aktivity ovplyvňujú blízku i vzdialenú spoločnosť, životné prostredie, životy ľudí, a preto by sa mal podnik správať ako zodpovedný spoluobčan. Medzi týmito dvoma protipólmi vnímania spoločenskej zodpovednosti stoja príbehy podnikov, ktoré princípy zodpovedného správania zaviedli do svojich stratégií a môžu sumarizovať tabuľku ziskov a strát.

Pri hľadaní koreňov zodpovedného správania však musíme načrieť hlboko do minulosti – dobrý kráľ si uvedomoval, že jeho bohatstvo je závislé od šťastia poddaných. V histórii možno nájsť veľa príkladov prekvitania krajiny v nadväznosti na jej „zodpovedné“ spravovanie. V manažmente zasa nemôžeme obísť základné princípy riadenia podniku H. Forda alebo T. Baťu, ktoré sú dôkazom toho, že tieto praktiky a princípy už dlho sprevádzajú podnikateľskú činnosť.

Základné oblasti spoločenskej zodpovednosti

Čo konkrétne sa skrýva za spoločenskou zodpovednosťou? Pod týmto pojmom rozumieme celý rad aktivít, ktoré robia organizácie v prospech svojho okolia nad rámec zákonom stanovených povinností. Možno ich rozdeliť do troch základných kategórií, troch pilierov spoločenskej zodpovednosti – tzv. *triple bottom line*. Zdôrazniť však treba aspekt dobrovoľnosti ich dodržiavania a „kroky“ prekračujúce hranice zákona, príp. úzov rôznych nátlakových skupín.

Piliere spoločenskej zodpovednosti

- **V oblasti ekonomickej** medzi aktivity ekonomickej zodpovednosti patria opatrenia na odmietnutie korupcie, podporu transparentnosti, posilnenie ochrany duševného vlastníctva, skvalitnenie a zvýšenie bezpečnosti produktov a služieb. Ďalej sem možno zaradiť včasné platenie faktúr, dodržiavanie marketingovej a reklamnej etiky, korektné vzťahy s partnermi, atď. Ak by sme to chceli preniesť do reality vzdelávacích inštitúcií, mohli by sme v tomto kontexte hovoriť napr. o transparentnom prijímaní a hodnotení žiakov a pedagógov, odmietanie plnenia podmienok „sponzorského rodičovského diktátu“ v otázke hodnotenia žiakov a pod.
- **V oblasti sociálnej** hovoríme o dvoch aspektoch sociálnej zodpovednosti – sociálnej zodpovednosti zameranej na vlastných zamestnancov a sociálnej zodpovednosti zameranej na celú spoločnosť. Sociálnu zodpovednosť **zameranú na vlastných zamestnancov, interné prostredie organizácie,** tvorí súbor aktivít, ktorými sa organizácia stará o vlastných zamestnancov a ich blízkych rodinných príslušníkov. Môže im poskytnúť finančné i nefinančné benefity. Medzi hlavné oblasti sociálnej zodpovednosti orientovanej do vnútorného prostredia organizácie možno zaradiť dodržiavanie politiky rovnoprávnosti na pracovisku (ženy, menšiny), dodržiavanie bezpečnostných predpisov, vyváženosť pracovného a osobného života zamestnancov, vzdelávanie a rozvoj zamestnancov, zamestnávanie ľudí so zníženou pracovnou schopnosťou a pod. Za sociálnu zodpovednosť **zameranú na externé prostredie** možno považovať rôzne verejnoprospešné či charitatívne projekty, podporu vzdelávania znevýhodnených občanov, firemné darcovstvo, podporu kvality života občanov, rozvoj zamestnanosti a miestnej infraštruktúry, odmietanie detskej práce, atď.

Hoci by sa v prvom momente mohlo zdať, že pre dlhodobé podfinancovanie vzdelávacích inštitúcií sú oblasti sociálnej zodpovednosti pre tento segment nerealizovateľné, nie je to tak. Iste, len máloktorá škola disponuje finančnými prostriedkami, ktoré by mohla premeniť na motivujúce finančné benefity pre zamestnancov. Možné je však vytváranie prostredia, v ktorom sa ľuďom dobre pracuje, ktoré podporuje rozvoj zamestnancov i žiakov a férovú hru napr. prostredníctvom vzájomných športových podujatí, kultúrnych vystúpení žiakov, neformálnych stretnutí typu vianočný večierok, ples, majáles, organizácia rôznych zbierok, pri ktorých je výška zbierky závislá napr. od predaja výrobkov žiakov a učiteľov. Prípadne vytvorenie „fondu spolupatričnosti“, do ktorého môžu dobrovoľne prispievať zamestnanci i žiaci a ktorého prostriedky budú použité v závažných prípadoch „núdze“ členov organizácie. Do úvahy pripadá i podpora zvyšovania kvalifikácie napr. v jazykovej oblasti – umožnenie štúdia jazykov ostatným učiteľom školy tak, že ich budú vzdelávať kolegovia-jazykári alebo po vzájomnej dohode učitelia z inej školy.

- **V oblasti environmentálnej** ide o zodpovednosť voči životnému prostrediu. Možno sem zaradiť aktivity, ktorými sa organizácia snaží minimalizovať negatívne dôsledky svojej existencie na životné prostredie. Ide najmä o dodržiavanie zákonov, noriem a smerníc v oblasti ochrany životného prostredia, kontrolu a znižovanie produkcie odpadu, triedenie odpadu, ochranu prírodných zdrojov.

V tejto súvislosti by mnohým prišla na um poznámka, že školy predsa neznamenajú environmentálne riziko, a teda niet tu čo riešiť. Výchova k znižovaniu produkcie a triedeniu odpadu v škole má však v mnohých prípadoch väčší dopad na žiaka než výchova v rodine. Téma recyklovania a šetrenia je najmä v mestách, kde žije mnoho ľudí v panelových domoch, ťažšie uskutočniteľná. V mnohých prípadoch sa deti dozvedajú informácie o životnom prostredí až na vyššom stupni vzdelávania. Šetrenie elektrickou energiou (vypínanie svetiel, počítačov, kopírovacích zariadení), oprava tečúcich vodovodných kohútikov, nastavovanie „zdravej“ teploty v miestnostiach, používanie obojstrannej tlače sú aktivity, ktoré môžeme zaradiť pod environmentálnu zodpovednosť. Takisto je to napr. starostlivosť o blízke okolie školy. Nemyslíme tým len ohradený areál školy, ale napr. i zbieranie odpadkov na prístupových chodníkoch k škole. Áno, o poriadok v meste sa stará samospráva, toto je však veľmi poučná činnosť na uvedomenie si zodpovednosti každého jedného z nás za stav prostredia, v ktorom žijeme.

Zodpovednosť v praxi školy

Zodpovednosť v prostredí vzdelávacej inštitúcie môže mať reálnu podobu. Je pre mňa potešením prezentovať práve aktivity mojej materskej fakulty, Fakulty masmediálnej komunikácie (FMK) Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, ktorá sa stala vyhlasovateľom ocenenia GRANÁTT – ocenenia implementácie moderných metód spoločenskej zodpovednosti vzdelávacích inštitúcií. Spomedzi mnohých projektov vyberiem len niektoré príklady jednotlivých oblastí zodpovedného správania.

Do **ekonomickej oblasti** zodpovednosti môžeme zaradiť napr. transparentné požiadavky na pedagogické a vedecko-výskumné aktivity počas akademického roka, transparentný systém odmeňovania zamestnancov, transparentné prijímanie študentov na všetky stupne štúdia, finančnú, materiálnu i morálnu podporu rôznych študentských i zamestnaneckých projektov, podporu zvyšovania kvalifikácie a vedeckého rastu (prostredníctvom úhrady konferenčných poplatkov a nákladov spojených s účasťou na konferenciách).

Aktivity **sociálnej zodpovednosti** môžeme rozdeliť do viacerých oblastí. Veľmi obľúbené sú benefity vyplývajúce z plnenia úloh nad rámec povinností – napr. mimoriadna odmena, verejná pochvala pred akademickou obcou. Vedenie fakulty vychádza v ústrety i ženám-matkám, ktorým poskytuje podporu pri návrate do práce po materskej dovolenke – priamo v budove univerzity je vytvorený priestor na stráženie detí, v ktorom môže počas vyučovania tráviť čas dieťatko spolu so sprievodom. Vedenie takisto umožňuje využívať flexibilne pracovný čas. Som si vedomá toho, že je to špecifikum vysokého školstva a nedá sa rovnako uplatniť aj na nižších stupňoch vzdelávania. Dá sa však nahradiť napr. umožnením skráteného pracovného času a pod. Ďalšou aktivitou je i mediálne známy kalendár, ktorý obsahuje fotografie pedagógov s rôznymi motívmi. Okrem toho, že je výborným prezentačným materiálom navonok i vo vnútri fakulty, má aj sociálny rozmer. Každoročne je výťažok z jeho predaja venovaný na dobročinné účely (roku 2012 to bolo pre rodiny študentiek-mamičiek, ktoré zomreli počas pôrodu a v danom čase boli zároveň našimi študentkami, rok 2013 je venovaný telesne znevýhodneným študentom). Charitatívny rozmer majú i mnohé športové podujatia – volejbalový turnaj, futbalový turnaj, športové hry. Medzi obľúbené projekty, ktoré vzišli z iniciatívy študentov, patrí Študentská kvapka krvi, keď medzi darcov z radov študentov i pedagógov prichádza mobilná odberová jednotka.

V **environmentálnej oblasti** je zaujímavým projektom študentské Kolokolo – podpora ekologickej prepravy medzi jednotlivými budovami a internátom. Pred budovami boli zriadené stojany na bicykle, bicykle si majú možnosť študenti zapožičať za symbolickú čiastku na semester. Ďalej je to upratovanie okolia školy nielen študentmi, ale i vedením fakulty, „skultúrňovanie“ nevyužitých priestorov a „školských kutíc“, separovanie odpadu v budovách školy, využívanie recyklovateľných materiálov na *hand made* projekty, tlač konferenčných materiálov na recyklovaný papier...

Existuje veľa dôvodov, prečo by sa organizácie mali správať zodpovedne. Z mnohých výhod, ktoré so sebou prináša zavádzanie princípov zodpovednosti do každodenného života organizácie, zhrniem ich vnímanie u nás na FMK. Mnohé projekty sú iniciované „zhora“, od vedenia fakulty. V niektorých prípadoch boli iniciátormi aktivít študenti, ktorí v rámci rôznych predmetov mali vytvoriť reálne projekty. Faktom však je, že nech je iniciatíva zhora a či zdola, sú pozitívne vnímané našimi cieľovými skupinami, pomáhajú vytvárať na fakulte priateľskú atmosféru. A čo je dôležité, spájajú ľudí, lebo všetkým nám záleží na prostredí, v ktorom trávime približne tretinu dňa.

PhDr. Katarína ĎURKOVÁ, PhD.,
Fakulta masmediálnej komunikácie
UCM v Trnave
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Škola – stredisko stresu

NÁROKY NA DETI

Pedagógovia, školskí psychológovia, pedopsychiatri a ďalší odborníci čoraz častejšie konštatujú, že žiaci prežívajú na pôde škôl stresové situácie, podliehajú čoraz silnejšiemu strachu z budúcnosti, z neúspechu na písomkách a skúškach, z posmechu spolužiakov, prepadajú úzkosti zo zlých známok, z neschopnosti pochopiť učivo z viacerých predmetov a v konečnom dôsledku potešiť znepokojených rodičov. Až 31 % rodičov priznáva, že deti sa v škole stresujú, až 52 % pripisuje stres obavám z mizerného prospechu...

„Aj prváčik pociťuje enormný tlak okolia,“ pripúšťa francúzsky psychiater a psychoanalytik Alain Braconnier. *„Na jednej strane naňho kladú veľké nároky učitelia a rodičia, na druhej strane ich kladie sám na seba. Rodičovský nátlak ho v hĺbke duše zneistie, lebo odzrkadľuje strach. Rodič prestáva byť jeho spojencom a ochrancom, stáva sa bezmocnou figúrkou, ktorú treba ubezpečiť a uspokojiť.“*

„K napätej atmosfére prispieva aj hospodárska kríza,“ upozorňuje pedopsychiatrička Anne-Catherine Pernot-Masson. *„V bezútešných podmienkach sa stupňuje nervozita v rodinách. Hrozba nezamestnanosti, ktorá by mala motivovať žiakov k lepším výsledkom, ich ešte väčšmi utvrdzuje v obavách a pochybnostiach o vlastných schopnostiach nájsť si miesto v nehostinnom svete!“* K úzkosti rodičov sa navyše pripája destabilizácia školských zariadení, nehovoriac o výchovno-vzdelávacom procese, ktorý núti žiakov k čoraz dravšej súťaživosti a prejavom individualizmu.

Brigitte Prot, ktorá sa špecializuje na špeciálnu pedagogiku a psychológiu, pripomína, že treba rozlišovať medzi oprávnenými požiadavkami a úzkostným nátlakom. *„Odôvodnené nároky stimulujú prednosti dieťaťa a usmerňujú ho na ceste vpred. V danom prípade sa rodičia ocitajú vo funkcii partnerov. Psychický nátlak (vyhrážky, vydieračstvo) ho zaháňa do kúta a manévruje do submisívnej pozície úbohého žiačika.“* Ak chcú rodičia priviesť svojho potomka k samostatnosti, musia si vyjasniť vlastnú rolu a neuchyľovať sa k jeho manipulácii.

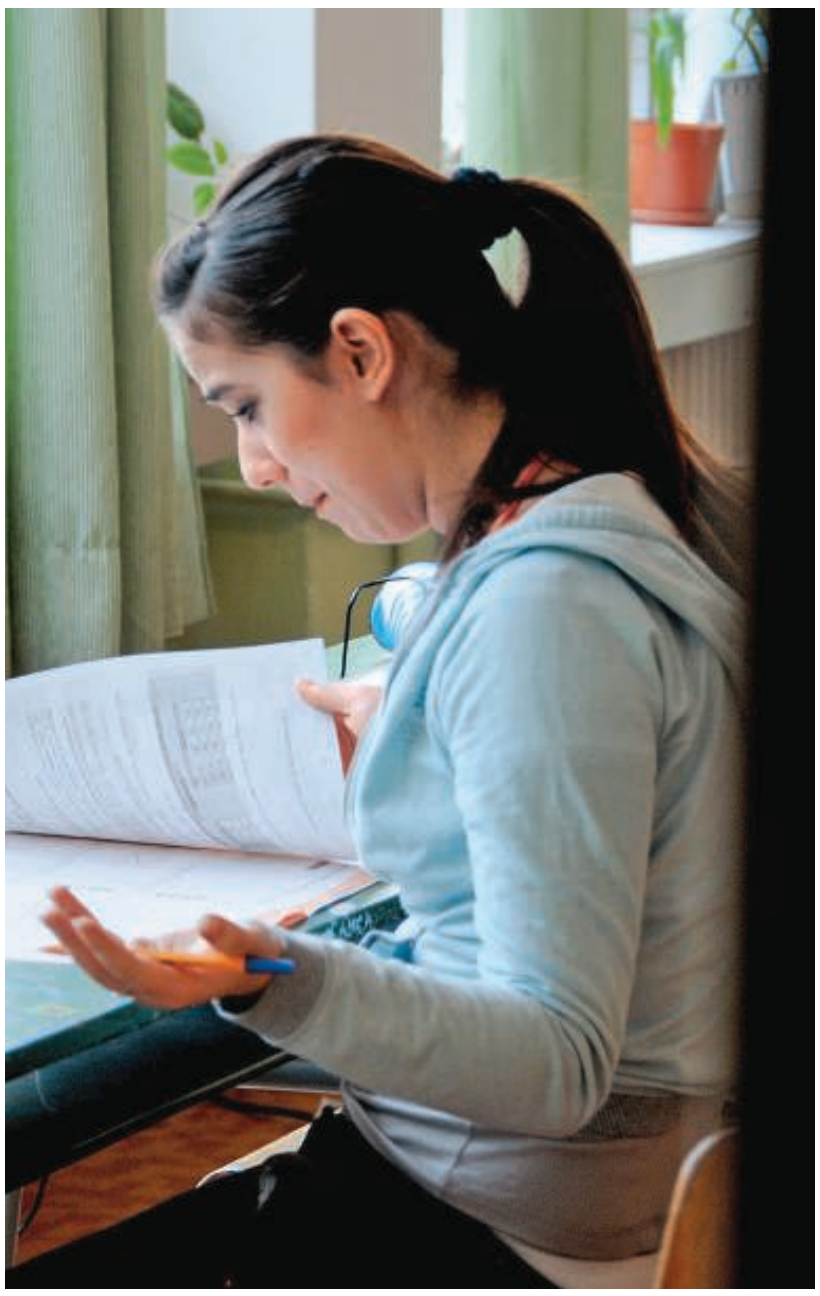

Kult špičkovej výkonnosti

Dennodenný rozvrh dvanásťročnej terciánky Julie pripomína povinnosti manažéra. Po príchode zo školy si sadá k domácim úlohám a najnovšiemu učivu. Večer sa vracajú z nemocnice jej rodičia-lekári a kontrolujú, či na niečo nezabudla. Julie chápe, že rodičom záleží na jej budúcnosti, ale občas by sa radšej hrala, čo neprichádza do úvahy ani cez prázdniny. Nie je jedinou žiačkou, čo sa prispôsobuje rodičovským požiadavkám. *„Rodičia úzkostlivo sledujú prospech svojej ratolesti od základnej školy,“* konštatuje učiteľka Micheline. *„Porovnávajú jej školské výsledky s ostatnými s neskrývaným úmyslom zistiť, či by nezvládla dva ročníky za jeden rok!“*

Podobné túžby sa odzrkadľujú aj v mimoškolskej činnosti. Týždenne sa deti venujú dvom, trom, ba i štyrom aktivitám. *„Spoločnosť si zakladá na špičkovej výkonnosti, na nezanedbateľnom úspechu,“* vysvetľuje francúzska psychologička Nathalie Isoré. Už sa vás nik nepýta, kto ste, ale čo robíte. A rodičia sa bezvýhradne podriaďujú, bedlivo dozerajú na štúdium potomka i na jeho mimoškolské aktivity. Nie div, keď ich straší prízrak nezamestnanosti!

„To je pravda,“ priznáva Guillaume, otec sedemročného a desaťročného syna. *„Uvedomujem si, čo všetko im nanucujem, ale robím to v ich záujme. Iste, prepadajú ma pochybnosti, keď ich budím zavčas rána a odvážam na tréning. Ale taký je život a oni to vedia. Bez húževnatosti a vytrvalosti to nikam nedotiahnu.“* Pedopsychiatrička Gisèle George venovala deťom trpiacim stresom knihu, v ktorej ich prirovnáva k robotníkom pri páse. *„Žiak, ktorý presedí celé dopoludnie v škole, popoludní nad domácimi úlohami a podvečer cvičí na husliach, skôr či neskôr stratí nervy. Je to príšerný nápor na psychiku.“*

Mýtus ideálneho dieťaťa

Krédo „uspieť za každú cenu“ pramení v novodobom mýte o dokonalom nástupcovi, pokračovateľovi sebamilujúceho narcistu. *„Začiatok neraz spadá do prenatálneho štádia,“* potvrdzuje Nathalie Isoré. *„Partneri si vytyčujú plány, len čo žena otehotnie. Snívajú o najkrajšom a najinteligentnejšom dieťati.“* Uzatvárajú tichú dohodu o ideálnom potomkovi, ktorý zrealizuje ich nenaplnené túžby, dokáže uskutočniť sen, ktorý sami kedysi pochovali. Ak prinesie zlú známku, vnímajú ju ako morálnu facku.

„Úspechy a neúspechy detí sa nedajú aplikovať na rodičov, hoci si ich automaticky privlastňujú,“ zdôrazňuje Nathalie Isoré, ale namáha sa zbytočne. Ani 48-ročná vysokoškolská pedagogička Louise si neberie jej výstrahu k srdcu a nehodlá popustiť uzdu synovi, ktorý nenávidí kolégium a najradšej by prestúpil do odborného učilišťa. *„Trvám na všeobecnom vzdelaní, ktoré považujem za základ vedomostí,“* priznáva nástojčivým hlasom Louise. *„Pri troche šťastia si zvykne.“* Aj navzdory skutočnosti, že stratila synovu dôveru a riaditeľ kolégia jej každú chvíľu telefonuje pre ďalšie neospravedlnené absencie. Keď opadne vlna zlosti, zaplavia ju výčitky svedomia, ale naďalej sa točí v začarovanom kruhu.

Béatrice Copper-Royer, psychologička a autorka knihy *Vaše deti nie sú dospelí ľudia*, takisto konštatuje, že dnešní rodičia sú úzkostlivejší a náročnejší. *„Ich nároky na potomka sa stupňujú priamo úmerne so zraniteľnosťou a s nespokojnosťou v manželstve i na pracovisku. Nie div, že mu kladú na plecia priťažké bremeno.“* V tomto zmysle od neho očakávajú elán a perfektný výkon.

Takýto prístup však so sebou nesie vážne riziko. Rodičovské nároky zabíjajú v dieťati vlastné túžby. Ako sa má stotožniť so svojím vnútrom, keď plytvá vzácnou energiou na rodičov? Pod tlakom okolia sa nestíha ani zamyslieť nad obľúbenými vecami a činnosťami, a ak nezíska voľné pole, nikdy sa mu nepodarí prísť na koreň vlastným ambíciám. *„Keď dieťa zotrváva v nečinnosti, vníma vlastné pocity, zisťuje, čo ho trápi aj teší,“* pripomína Nathalie Isoré. *„Nadmerná aktivita v ňom udúša tú časť vnútra, ktorú nevyhnutne potrebuje na harmonický vývin.“*

Desaťročný Antoine sa pretrháva v príčinlivosti, každý večer si niekoľko ráz kontroluje písanky v školskej taške, aby nebodaj niečo nepodcenil. Každá trojka ho núti donekonečna prepočítavať priemer výslednej známky. Akákoľvek maličkosť ho vyvádza z miery a podlieha zúfalstvu. Bojí sa, že čosi „zorie“. Čo sa udeje, ak nevydrží neúmerný tlak? Nebude sa cítiť na dostatočnej úrovni, prestane si dôverovať, ba začne trpieť komplexmi menejcennosti, ktoré vedú rovno k neúspechu. Vyslúži si dehonestujúci prívlastok „lajdák“, symbolizujúci biľag hanby. *„Dieťa potrebuje stúpnuť v očiach rodičov, a nie sa im ukazovať v nelichotivom svetle,“* prízvukuje Nathalie Isoré.

Slabý prospech

„Len čo dieťa začne chodiť do školy, rodičia v ňom vidia už len žiaka,“ hovorí roztrpčene Béatrice Copper-Royer. Pokojne zredukujú jeho identitu a vonkoncom netušia, akej vážnej chyby sa dopúšťajú. *„Ako vynikajúca žiačka som preskočila prvú triedu, lebo som vedela čítať a písať,“* rozpráva tridsaťpäťročná Marion, vedecká výskumníčka v oblasti genetiky. *„Keď chodila do prvej triedy moja dcéra, celý čas som jej vtĺkala do hlavy svoju brilantnosť. A výsledok? Borila sa s neprekonateľnými ťažkosťami a naučila sa čítať až za poldruha roka. Ešte ani nestihla po príchode zo školy zatvoriť dvere a pozdraviť, už som sa jej pýtala na známky. Vôbec som netušila, že na ňu vyvíjam obrovský nátlak a že ho mlčky trpí.“* Až kým s ňou nemusela zájsť k psychoanalytikovi, ktorý jej predostrel problém. *„Konečne som pochopila, že nie je mojou otrockou napodobeninou, lež originálnou bytosťou, a svet sa nezrúti, keď ostane priemernou žiačkou.“*

Školský psychológ Jean-Luc Aubert má naporúdzi rady, ktoré by mohli pomôcť rodičom slabo prospievajúceho žiaka. Predovšetkým sa prihovára za spoluprácu s pedagógom, pravda, za predpokladu obojstrannej sympatie. V opačnom prípade radí postupovať radšej „bez“ neho ako „proti“ nemu. Veta „ak v tom plávaš, na vine je učiteľka“ ho síce zbavuje zodpovednosti, ale dieťaťu rozhodne nepomôže. Ak sa vyskytne akýkoľvek problém s vyučujúcim, treba sa obrátiť na školského psychológa alebo výchovného poradcu. Zároveň odrádza rodičov, aby sa pri hodnotení potomka zameriavali výlučne na známky, čo sa neraz vypomstí. Mali by sa pokúsiť zapojiť dieťa do činnosti, v ktorej by vyniklo (šport, spev), aby mu pomohla nadobudnúť stratenú sebadôveru. A v neposlednom rade by nemali spúšťať zo zreteľa omnoho dôležitejšiu skutočnosť: že dieťa nechodí poza školu a cíti sa v nej dobre aj napriek horšiemu prospechu.

Dvadsaťpäťročný inžinier Louis sa po hektických rokoch strávených v školských laviciach zámerne rozhliada iba po príležitostných džoboch, aby si zarobil na cestu okolo sveta. *„Keď sa v spomienkach vraciam do detstva, vidím len školu a ustarostené tváre rodičov. Celé prázdniny som sa zotavoval z črevných kolík, ktoré ma nivočili pred písomkami, a zdokonaľoval v učive v snahe udržať si prvenstvo. Vážne nechápem, ako som mohol toľké roky vydržať s neutíchajúcimi žalúdočnými kŕčmi. Ani len na um mi nezišlo, aby som si dohodol schôdzku s nejakým dievčaťom. Keď som zovrel v prstoch diplom, cítil som sa taký vyšťavený, akoby mi už-už hrozil kolaps. Obul som si túlavé topánky a celé dva mesiace spoznával neznáme končiny, kým som sa konečne neuvoľnil. Nemám ani potuchy, čomu sa budem venovať. Tak dlho som žil mimo skutočnosti, že sa ešte vždy prekvapene rozhliadam okolo seba. Rodičia sa dosiaľ nespamätali z môjho dobrodružstva, ktorým som musel vykúpiť svoj život, ešte vždy mi zazlievajú, že som sklamal ich nádeje...“*

Podľa *Psychologies magazine* spracovala Vladimíra KOMOROVSKÁ
Ilustračné foto Ján SÚKUP

Informačné technológie a partnerstvá škôl

eTWINNING

Program partnerstva škôl eTwinning (z anglických slov e = elektronický, a *twin* = dvojča), ktorý sa začal v Európe realizovať roku 2004, je otvorený všetkým základným a stredným školám.

Predstavuje jednoduchý a efektívny spôsob využívania informačných a komunikačných technológií pri vytváraní partnerstiev medzi školami z rôznych krajín Európy. Podporuje viacjazyčnosť a multikulturalitu, povzbudzuje školy, aby sa zapojili do činností zachádzajúcich za rámec ich doterajších skúseností, aby sa stavali kladne k novým spôsobom učenia a komunikácie. Pomáha lepšie pripravovať študentov na život, štúdium a prácu v Európe, vymieňať skúsenosti, pedagogické materiály a nápady týkajúce sa edukačného procesu. U študentov je badať dynamické rozvíjanie pozitívnych atribútov ich osobnosti, ako je iniciatíva, samostatnosť, zodpovednosť, tvorivosť, kooperatívnosť. Výrazným spôsobom sa rozvíjajú ich vyššie kognitívne funkcie, komunikačné schopnosti a informačná gramotnosť. Pedagógom sa naskytá príležitosť osobného rastu. Získavajú nové, veľmi cenné poznatky a skúsenosti, uplatňujú nový štýl práce, ľahšie motivujú študentov do samostatnej, tvorivej práce.

Prečo vznikla iniciatíva medzinárodných projektov vo vyučovaní? Dnešní mladí ľudia považujú už za samozrejmé, že bežne používajú mnohé informačné technológie – čet na rýchlu komunikáciu so svojimi priateľmi, vytvárajú blogy, využívajú rôzne nástroje na šírenie, sťahovanie a úpravu informácií rôzneho druhu. Učitelia na všetkých stupňoch škôl môžu byť sprievodcami a pomocníkmi v tom, aby tieto nové komunikačné nástroje našli svoje efektívne využitie i vo vyučovacom procese.

Európska iniciatíva eTwinning ako súčasť európskeho Programu celoživotného vzdelávania ponúka školám spoluprácu na diaľku s bohatým a tvorivým využitím týchto nástrojov. Je tu priestor na bezpečné a mnohostranné vzájomné kontakty pre učiteľov a žiakov od materských škôl až po posledný ročník stredných škôl.

ETwinning ukázal učiteľom základných a stredných škôl možnosť, ako zmeniť zaužívanú rutinu pri vyučovacom procese a vyskúšať nové metódy. Vzniklo množstvo obsažných, zaujímavých aj vedeckých partnerských projektov, ktoré priniesli pozitívnu zmenu do vyučovacích hodín jednotlivých predmetov. Na rozdiel od koncepcie tradičného vyučovania, kde sa hlavný dôraz kladie na osvojenie si čo najväčšieho množstva učiva, kde dochádza k preceňovaniu pamäťového učenia a menej pozornosti sa venuje tvorivosti žiakov, pri projektoch je prioritou rozvíjať spolu s učivom schopnosti, záujem a najmä tvorivosť žiakov. Učivo nie je cieľom, ale prostriedkom ich rozvoja.

Celoeurópska jarná kampaň eTwinning, ktorá sa začína v apríli 2013, bude pozostávať zo súťaže o najlepší plagát vytvorený v partnerskom projekte.

Zapojte sa! A získajte aj ďalšie dôležité informácie o možnostiach účasti na bezplatných zahraničných školeniach a seminároch.

Ing. Ľubica SOKOLÍKOVÁ,
manažérka Národnej služby
pre elektronickú spoluprácu škôl
pri ŽU v Žiline

On-line testom patrí budúcnosť

Rozhovor s osobnosťou

ROMANA KANOVSKÁ

V Národnom ústave certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM) v týchto dňoch štartuje nový národný projekt *Zvyšovanie kvality vzdelávania na základných a stredných školách s využitím elektronického testovania*. Projekt popri Ministerstve školstva, vedy, výskumu a športu SR finančne podporuje Európska únia z Európskeho sociálneho fondu (ESF) v rámci operačného programu Vzdelávanie. Kľúčovým cieľom nového projektu je podieľať sa na vytvorení podmienok na postupné zapojenie všetkých základných a stredných škôl v SR do elektronického testovania. Bližšie informácie o projekte sme zisťovali od riaditeľky NÚCEM PhDr. Romany Kanovskej.

Elektronické testovania absolvovali žiaci a študenti už v minulosti. Aké skúsenosti majú s ním školy a NÚCEM?

Už roku 2008 sme, v tom čase ešte ako súčasť Štátneho pedagogického ústavu, historicky prvýkrát zrealizovali Maturitu on-line na 11 stredných školách. V období rokov 2009 až 2011 sa do projektu Maturita on-line zapájali ďalšie stredné školy, roku 2009 to bolo 20 škôl, roku 2010 sa ich počet zvýšil na 37, roku 2011 ich bolo napokon dvanásť. Keď to zhrniem, za obdobie rokov 2008 až 2011 sa do realizácie projektu Maturita on-line zapojilo celkovo viac než 3 170 maturantov. On-line maturovali z taliančiny, zo španielčiny, z angličtiny, matematiky aj zo slovenského jazyka a literatúry.

Pre NÚCEM to bola veľmi inšpiratívna skúsenosť, keď sme odskúšali viacero spôsobov elektronického testovania. Veľký dôraz sme kládli na bezpečnostné opatrenia, pretože žiaci touto formou maturovali „naostro“. A zároveň to bola pre nás nesmierne užitočná skúsenosť, pretože sme si vždy po ukončení Maturity on-line robili prieskum spokojnosti maturantov, učiteľov a manažmentu zapojených škôl. V každoročnom vyhodnotení a spätnej väzbe zo škôl vysoko prevládala spokojnosť všetkých účastníkov on-line testovania. Roku 2011 napr. až 85 % maturantov zhodnotilo Maturitu on-line ako vyhovujúcejšiu formu testovania oproti papierovej a odporúčalo by ju svojim mladším spolužiakom. Boli to veľmi zaujímavé zistenia, pretože ešte roku 2008 a možno aj roku 2009 sa v školách vyskytovali isté obavy, najmä o to, či bude elektronická maturita bezpečná, či test žiaci dokončia a podobne. Roku 2011 sa už podobné obavy nevyskytovali, naopak, záujem škôl presahoval naše finančné a organizačné možnosti. Školy a učitelia zapojení do on-line testovania si pochvaľovali najmä to, že všetky procesy prebiehali administratívne oveľa jednoduchšie a najmä že vôbec nemuseli opravovať a vyhodnocovať testy. To za nich veľmi efektívne urobil elektronický systém. Stačil na to malý počet odborníkov, ktorí vyhodnotili žiacke odpovede v testoch naraz a rovnako za niekoľko minút.

Všetky naše skúsenosti – pozitívne i negatívne – sme zúročili pri koncipovaní národného projektu. Myšlienka vytvoriť projekt s celonárodným rozmerom a zapojiť doň čo najviac škôl a učiteľov dozrievala od roku 2011. V súčasnosti oslovujeme listom základné a stredné školy a ponúkame im spoluprácu, začíname ich o projekte informovať a postupne doň zapájať.

Čerpali ste, respektíve budete čerpať aj zo skúseností s elektronickým testovaním v zahraničí?

Určite áno, mimoriadne inšpiratívne je pre nás Holandsko, ktoré má prepracovaný model banky úloh tak z hľadiska technologického, ako aj obsahového a výskumného. Ďalej nás zaujali procesy tvorby elektronických testov a testovanie žiakov prostredníctvom počítačov. V tejto oblasti sú veľmi progresívne krajiny severnej a západnej Európy. Avšak o tom, že elektronické testovanie žiakov je globálny a nielen európsky trend najbližšej budúcnosti, svedčí i to, že medzinárodná štúdia Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) PISA postupne prechádza na túto formu testovania žiakov v jednotlivých krajinách.

Slovensko sa zapojilo v PISA 2012 do prvej vlny krajín, kde sa overoval prechod z papierovej formy na testovanie žiakov prostredníctvom počítačov. Elektronicky sme minulý rok otestovali dva a pol tisíc pätnásťročných žiakov z 230 základných a stredných škôl na Slovensku. My ako organizátor, naše školy i žiaci sme to bez problémov zvládli. Určite je dobrým signálom, ak NÚCEM v spolupráci so školami vie preniesť medzinárodné trendy v oblasti uplatnenia informačných technológií a inovácií do praxe. A je preto úplne prirodzené uplatniť tento systém v oblasti vzdelávania na národnej úrovni. Už aj vzhľadom na to, že od roku 2015 sa bude medzinárodné testovanie PISA uskutočňovať v školách v krajinách OECD výlučne elektronicky, bez akéhokoľvek použitia papiera.

> „Školy by mali mať o výsledkoch vzdelávania čo najviac spoľahlivých informácií, aby na ich základe mohli vyhodnocovať, upravovať, meniť a stále zlepšovať kvalitu vyučovacieho procesu.“

Ktoré základné a stredné školy sa môžu zapojiť do projektu a akým spôsobom?

Zapojiť sa môžu všetky plnoorganizované základné školy, teda školy s II. stupňom vzdelávania vrátane väčšiny špeciálnych základných škôl (s výnimkou škôl so vzdelávaním žiakov s mentálnou retardáciou). Ďalej sa môžu zapojiť všetky stredné školy, ktoré zabezpečujú vzdelávanie žiakov smerujúce k maturitnej skúške, to znamená osemročné aj štvorročné gymnáziá a stredné odborné školy. Spolu plánujeme zapojiť viac než dvetisíc škôl zo všetkých krajov na Slovensku. Náš projekt má skutočne celonárodný rozmer, zapojiť sa môžu aj školy Bratislavského kraja. V najbližších dňoch by mali riaditelia škôl od nás dostať papierovou i elektronickou formou list s informáciami o projekte. Súčasťou elektronickej formy listu je dotazník, v ktorom školy môžu vyjadriť záujem zapojiť sa do národného projektu.

Úspech nového projektu určite závisí aj od technického a softvérového vybavenia škôl. Aké sú nároky na hardvérové a softvérové vybavenie?

Skôr ako sa základná alebo stredná škola zapojí do projektu, je potrebné, aby vyplnila elektronický dotazník o počítačovom vybavení školy. Na základe dotazníkového prieskumu zistíme stav IT na školách. Potrebujeme zmapovať hardvérové a softvérové vybavenie škôl, aby sme vedeli, s akou platformou IT vybavenia škôl musíme počítať pri technickom riešení elektronického testovania. Kritériá na výber škôl, kde budeme realizovať on-line certifikačné testovania (Maturita on-line a Testovanie 9 on-line), budú o niečo prísnejšie, rozhodujúca bude kvalita internetového pripojenia škôl. V projekte rátame aj s istou možnosťou technicky „dovybaviť“ niektoré školy, nie je to však hlavná priorita. Aktuálne realizujeme verejné obstarávanie na dodávku softvéru, licencií a služieb na zabezpečenie technického riešenia e-testovania v školách a na vybudovanie centrálneho riešenia pre rozsiahlu databázu úloh.

Ako projekt prispeje k zvýšeniu kvality škôl a k lepšiemu meraniu výsledkov žiakov?

Predovšetkým je potrebné uvedomiť si, že keď má manažment školy dostatok objektívnych a komplexných údajov o výsledkoch svojich žiakov, dokáže oveľa efektívnejšie upravovať, prispôsobovať, a teda zlepšovať vzdelávací proces. Pre riaditeľa, ale nepochybne aj pre učiteľa je zaujímavé porovnať si, aké sú výsledky jeho žiakov v objektívnych testovaniach a aké je jeho interné školské hodnotenie. Každé takéto hľadanie príčin, analyzovanie procesov, ktoré môže zlepšovať výsledky žiakov a zvyšovať ich motiváciu učiť sa, smeruje k zvyšovaniu kvality vyučovania a tým aj kvality škôl.

Naším zámerom v projekte je skvalitňovať meracie nástroje aj spôsoby merania výsledkov žiakov. Budeme vytvárať úlohy a testy pre širší rozsah vyučovacích predmetov, vzdelávacích oblastí ako doposiaľ, to znamená, že okrem vyučovacích jazykov, cudzích jazykov a matematiky budeme pripravovať úlohy a testy aj z prírodovedných a zo spoločenskovedných predmetov. Obsahovo budú úlohy a testy zodpovedať štátnemu vzdelávaciemu programu a oblastiam Jazyk a komunikácia, Človek a príroda, Človek a spoločnosť, Matematika a práca s informáciami, a to všetko pre stupne vzdelávania ISCED 2 a ISCED 3. Budeme tvoriť aj testy na rozvíjanie čitateľskej, matematickej, prírodovednej gramotnosti, ale aj štatistickej či finančnej gramotnosti.

V projekte plánujeme pod gesciou NÚCEM realizovať dva typy testovaní v školách, a to školské testovania a certifikačné on-line testovania. Tie prvé ponúkneme učiteľom škôl napr. ako vstupný test na začiatku školského roka, na základe ktorého môžu žiakov rozdeliť do výkonových skupín a nastaviť si podľa toho vyučovacie metódy. Takýmto vstupným testom bude napr. aj test na začiatku 9. ročníka, na základe čoho dostanú žiaci informáciu, v čom majú pridať, aby zvládli požiadavky na výstupe zo základnej školy. Pre učiteľov to bude zasa informácia, ako majú usmerňovať vyučovanie v triede tak, aby kvalitne naplnili požiadavky definované vo výkonovom a v obsahovom štandarde štátneho vzdelávacieho programu.

Školské vstupné testovania ponúkneme aj triedam štvrtého ročníka stredných škôl, aby študenti získali predstavu o svojich silných a slabých stránkach a aby sa mohli zlepšovať pri príprave na maturitnú skúšku. Školské testovania uskutočníme v školách aj na výstupe, teda na konci školského roka, a to ako koncoročné testy na zhodnotenie toho, čo

(pokračovanie rozhovoru na strane 10)

VIZITKA

Riaditeľka NÚCEM PhDr. Romana Kanovská je úspešnou manažérkou projektov v oblasti školstva. Je absolventkou Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, odbor učiteľstvo biológie a filozofie. V práci zúročuje svoje poznatky z pedagogickej praxe v stredných školách, ako aj z vedecko-výskumnej činnosti.

V rokoch 2004 – 2008 pracovala v Štátnom pedagogickom ústave a ako výskumno-vývojová zamestnankyňa sa venovala externým meraniam výsledkov vzdelávania, zodpovedala za prípravu a uskutočnenie maturitných skúšok. Od roku 2008 NÚCEM pod jej vedením riadi národné merania výsledkov vzdelávania, ako je Testovanie 9, externá časť maturitnej skúšky, ktorej súčasťou bol aj pilotný projekt Maturita on-line, a v súčasnosti sa rozbiehajúci projekt Testovanie 5.

Medzi významné komparatívne medzinárodné merania čitateľskej, matematickej a prírodovednej gramotnosti, ktoré NÚCEM zastrešuje a snaží sa aj o zavádzania zistení týchto meraní do prostredia slovenského vzdelávacieho systému, patria štúdie OECD PISA, TALIS alebo štúdie IEA TIMSS, PIRLS a ICILS. Romana Kanovská zastupuje Slovenskú republiku v riadiacich orgánoch týchto medzinárodných štúdií.

On-line testom patrí...

(dokončenie rozhovoru zo strany 9)

a do akej hĺbky sa žiaci v danom období roka skutočne naučili. Pre vedenia škôl takéto testy môžu poslúžiť ako tzv. riaditeľské – na ich základe môžu porovnať a vyhodnotiť kvalitu vyučovania v paralelných triedach daného ročníka. Prepájaním údajov o vstupných a výstupných výsledkoch žiakov dostanú učitelia i riaditelia škôl zaujímavé informácie o trendoch a vývoji úrovne vyučovania v škole za určité obdobie. Aj toto môže byť užitočný nástroj na skvalitňovanie školy. V rámci projektu plánujeme v zhruba tristo školách uskutočňovať certifikačné testovania elektronickým spôsobom, t. j. Maturitu on-line a Testovanie 9 on-line. Nadviažeme pritom aj na naše skúsenosti z predchádzajúcich rokov. Samostatným typom testovania budú tzv. učiteľské testovania – učiteľ školy zapojenej do projektu dostane možnosť sám si zostaviť test z pripravených úloh alebo si ho kreatívne upraviť podľa vlastného zámeru. Takýto test môže zadať žiakom na overenie vedomostí alebo ako motivačný prvok na ľubovoľnej vyučovacej hodine.

Môžu sa učitelia základných a stredných škôl podieľať na vzniku úloh a testov, prípadne ich upraviť podľa vlastných potrieb?

Určite áno, v projekte rátame s výraznou účasťou skúsených a tvorivých učiteľov. Do tvorby úloh a testov plánujeme zapojiť okolo 600 učiteľov základných a stredných škôl. Ponúkneme im odborný rast, ktorý podporí ich kreativitu, ale ponúkneme im aj finančné prilepšenie, čo je významným benefitom tohto projektu. Tvorbu úloh a testov budeme honorovať. V októbri tohto roka ukončíme europrojekt zameraný na hodnotenie kvality vzdelávania. V rámci neho sme v akreditačnom vzdelávaní vyškolili doposiaľ viac ako 650 učiteľov základných a stredných škôl. Ak títo učitelia budú mať záujem ďalej sa odborne vzdelávať a zaškoliť sa aj do tvorby elektronických úloh, radi ich zapojíme aj do nového projektu.

Som presvedčená, že má zmysel ustavične vzdelávať učiteľov. Je to cesta ku kvalitnejšiemu školstvu. A naše dva nadväzujúce národné projekty predstavujú takýto koncept kontinuálneho vzdelania učiteľov – odborníkov pre oblasť evalvácie, hodnotenia výsledkov žiakov na odbornej úrovni. Predbežný ohlas učiteľov na spoluprácu s nami je veľmi priaznivý, v najbližších mesiacoch začneme vyberať a zostavovať autorské tímy pre jednotlivé predmety. Ako autorov však uvítame aj moderných a aktívnych učiteľov, ktorí sa podieľajú napr. na tvorbe učebníc, vzdelávacích materiálov, odborne sa venujú tejto problematike a pod.

Nebolo by jednoduchšie prevziať hotové testy zo zahraničia, preložiť ich a adaptovať na naše podmienky?

Túto cestu absolútne a bezvýhradne odmietam. Všimla som si, že na našom trhu sa vyskytuje aj veľa testov, ktorých kvalita je spochybniteľná, resp. otázna. Pribúdajú testy v elektronických formátoch, ktoré sú prevzaté a preložené zo zahraničných zdrojov a predávajú sa na našom trhu. Zásadný problém spočíva, podľa môjho názoru, v tom, že takéto testy sú šité na mieru iného vzdelávacieho systému a nezohľadňujú obsah ani rozsah nášho štátneho vzdelávacieho programu. I keď by kúpenie zahraničného produktu bolo určite jednoduchšie, považovala by som to za nie šťastné riešenie pre náš vzdelávací systém. Som presvedčená, že naša spoločnosť dlží svojim učiteľom vzdelávacie i hodnotiace prostriedky na úrovni 21. storočia. Zvolili som teda náročnejšiu a pomalšiu cestu, v ktorej však vidím trvalý zmysel – vyškoliť našich učiteľov, investovať do ich odborného rastu a vytvoriť im podmienky na to, aby dokázali tvoriť kreatívne úlohy a testy. A navyše sa naučia analyzovať namerané výsledky, čo im umožní získať užitočnú spätnú väzbu na skvalitňovanie svojej práce.

Bude potrebné novovzniknuté úlohy a testy ešte pred ich zavedením do praxe/zaradením do databáz overiť na skupinách žiakov v triedach?

Samozrejme. Je to štandardná súčasť tvorby testov. Úlohy predtým, ako sú zaradené do ostrého testu, musia prejsť pilotným overovaním na vzorke žiakov. Každú úlohu štatisticky vyhodnotíme, testy budú spracovávať a analyzovať výskumní odborníci z radov štatistikov, psychometrikov. Aj v tejto oblasti psychometrie, resp. edukometrie sledujeme súčasné medzinárodné trendy.

Súčasťou národného projektu je vznik novej elektronickej databázy úloh a testov. Ako ju budú môcť počas projektu využívať učitelia a školy?

Ak to môžem zjednodušene vysvetliť, v priebehu projektu budú vznikať dve veľké databázy úloh. Obe vzniknú na základe toho, že úlohy, ktoré vytvoria autori, prejdú pilotným testovaním, recenzným posudzovaním, štatistickým a psychometrickým hodnotením. Len tie úlohy, ktoré majú vyhovujúce parametre z hľadiska kvalitatívnych a merateľných ukazovateľov, budú umiestnené v príslušnej databáze. Vznikať bude tzv. školská databáza úloh, ktorá bude prístupná pre učiteľov, budú tam súbory úloh a testov zodpovedajúcich tematickým celkom jednotlivých predmetov podľa štátom predpísaného vzdelávacieho obsahu. Úlohy zo školskej databázy si bude môcť učiteľ vybrať a skombinovať podľa toho, ako to vyhovuje práve jeho potrebám pri preberaní alebo overovaní učiva na vyučovacej hodine. Rovnako si učiteľ bude môcť zadefinovať parametre na výber hotového testu, ktorý môže prevziať bezo zmien a využiť na vyučovacej hodine. Veľkým zjednodušením a prínosom pre učiteľa bude nepochybne okamžité vyhodnotenie výsledkov žiakov, ktoré sa v elektronickom prostredí uskutoční automaticky. Druhou rozsiahlou databázou, ktorú budú v projekte vytvárať autori-učitelia, bude databáza Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania. Tá bude obsahovať úlohy, ktoré nebudú verejné, budú utajené a ich využitie bude práve pri certifikačných a školských testovaniach on-line. Výsledky týchto objektívnych testovaní koordinovaných NÚCEM-om poskytnú učiteľom a vedeniam škôl analýzy a porovnania ich škôl v regióne, v rámci celého Slovenska. Školy, ktoré sa do projektu zapoja a budú využívať elektronické testovania, získajú od NÚCEM-u licencie (prístupy) do systému testovania pre žiakov, učiteľov, koordinátorov testovania. To sú však už procesné záležitosti, ktoré si NÚCEM upraví so školami prostredníctvom zmluvného vzťahu.

Ako bude zaistená bezpečnosť testovania proti podvodom?

Centrálna softvérová časť zabezpečujúca elektronické testovanie bude umiestnená v zabezpečenom a technologicky vybavenom prostredí Dátového centra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR. Požiadavky na bezpečnosť budú teda rešpektovať štandardy rezortného dátového centra. Dúfam a pevne verím, že centrálna bezpečnosť bude vyhovujúca a dostatočná. Zamýšľame sa však skôr nad tým, ako riešiť a predchádzať podvádzaniu a odpisovaniu žiakov v triedach, i keď je na mieste prítomný dozor. Tento problém začína byť totiž veľmi pálčivý a závažný, zvlášť ak sa odpisuje a podvádza pri maturite alebo pri testovaní deviatakov. On-line testovanie nám umožní perspektívne vytvárať centrálne testovacie miesta, ktoré budú technicky, organizačne aj personálne vybavené tak, aby tam k odpisovaniu a spolupráci žiakov nedochádzalo. Pripravujeme a overíme model, o ktorom sme presvedčení, že by mohol v tomto smere napomôcť objektivitu a férovosť pri národných testovaniach. Zavedieme napríklad to, že žiaci v učebni nebudú písať identické testy.

Školy a NÚCEM získajú na základe projektu veľké množstvo informácií o výsledkoch vzdelávacieho procesu v konkrétnej škole a regióne. Bude možné, aby si školy zapojené do projektu mohli porovnať dosiahnuté výsledky?

To je nosnou myšlienkou celého projektu. Cieľom je, aby školy mali o výsledkoch vzdelávacieho procesu čo najviac spoľahlivých informácií, aby ich mohli vyhodnocovať a na základe toho upravovať, meniť a stále zlepšovať kvalitu vyučovania. Významný obraz o úrovni školy si môže učiteľ či manažment školy vytvoriť na základe porovnania výsledkov so školami podobného typu v regióne či na celoslovenskej úrovni. Tento obraz, spätná väzba, mu môže poskytnúť dôležité podnety na autoevalváciu vzdelávacích procesov v škole. K tomuto nasmerovaniu chce výrazne prispievať aj náš národný projekt.

Aké sú podľa vášho názoru perspektívy testovania, nepreceňuje sa jeho význam?

Isteže, sú krajiny, kde výsledky výstupných testov z ročníkov majú rozhodujúci vplyv na kariéru žiaka počas štúdia. Najmä v anglosaskom vzdelávacom systéme majú testovania silnú tradíciu aj zázemie. My sa snažíme v rozumnej miere a koncepčne využiť z testovaní to, čo je, podľa môjho názoru, jeho zmyslom, teda poskytovanie spätnej väzby a za predpokladu objektívnych podmienok aj nastavovanie zrkadla žiakom, školám, vzdelávaciemu systému. Testovania či merania určite nie sú samospasiteľné, ak nie sú nasledované dôkladnými analýzami, porovnávaniami a následnými profesionálnymi rozhodovaniami.

Študenti Gymnázia na Ul. Ladislava Sáru v Bratislave patrili k prvým maturantom, ktorí sa zapojili do projektu Maturita on-line.

„Roku 2011 napr. až 85 % maturantov zhodnotilo Maturitu on-line ako vyhovujúcejšiu formu testovania oproti papierovej a odporúčalo by ju svojim mladším spolužiakom. Boli to veľmi zaujímavé zistenia, pretože ešte roku 2008 a možno aj roku 2009 sa v školách vyskytovali isté obavy, najmä o to, či bude elektronická maturita bezpečná, či test žiaci dokončia a podobne.“

Ak sa presuniem napríklad na úroveň vzdelávacej politiky OECD, merania PISA prinášajú síce ustavične diskutované, na úrovni politík čoraz väčšieho počtu krajín však rešpektované zistenia. Tendenciou medzinárodného merania OECD je elektronické testovanie, v PISA 2015 sa bude zavádzať adaptívne testovanie žiakov prostredníctvom počítačov. Adaptívne testovanie znamená, že žiakovi sa zobrazujú v teste úlohy na základe toho, s akou úspešnosťou vyrieši súbor predchádzajúcich úloh. Test sa mu teda prispôsobuje na základe jeho výkonov. Šikovnejší žiak vyrieši postupne náročnejšie úlohy, slabší žiak zasa rieši s jemu primeranou úspešnosťou menej náročné úlohy – nemá však pocit zlyhania, že test nezvládol. Nie každý dokáže preskočiť rovnako vysokú prekážku. No a úplne najčerstvejšie tendencie na úrovni medzinárodných meraní OECD smerujú k zavedeniu porovnávacieho adaptívneho testovania prostredníctvom počítačov už pre žiakov pri nástupe do prvého ročníka primárneho vzdelávania a na konci prvého ročníka, kde sa opäť adaptívnym testovaním ukáže pridaná hodnota, s akou žiak zvládol vzdelávanie. Analýzy týchto výskumov budú smerovať k zodpovedaniu otázky, ako práve pripravenosť žiakov na vzdelávanie, ich kognitívna zrelosť, ale aj ďalšie kontextuálne faktory ovplyvňujú kvalitu a efektívnosť vzdelávacieho systému nameranú v štúdii PISA.

V každom prípade využitie počítačovej techniky v školách je perspektívnou cestou na efektívne a objektívne overovanie vedomostí žiakov a získavanie cenných informácií o faktoroch, ktoré ich ovplyvňujú.

Rozhovor pripravila
Mária GREBEŇOVÁ-LACZOVÁ
Foto Ján SÚKUP a archív autorky

Národný projekt *Zvyšovanie kvality vzdelávania na základných a stredných školách s využitím elektronického testovania* NÚCEM realizuje z prostriedkov ESF a štátneho rozpočtu SR.
Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť/Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ.

Keď tímovým duchom učiteľov prenikne atmosféra tried

ZŠ, MLYNSKÁ 50, SENEC: EURÓPSKA RODINNÁ ŠKOLA

Rekreačno-oddychový satelit Bratislavčanov už dávno stratil iba svoj prvoplánový význam. Kým kedysi platil Senec vďaka svojim Slnečným jazerám skôr za letný sezónny cieľ dovolenkárov, aj to prevažne z Čiech a Moravy, s nadobudnutým významom okresného centra na skok od hlavného mesta Slovenska sa v súčasnosti aj cez prizmu dostatočne vybudovanej infraštruktúry vrátane služieb, školských a predškolských zariadení, ako aj kvalitou života v relatívnom dostatku možností na pokojné bývanie stal vyhľadávaným miestom na život.

Okamžitá blízkosť Bratislavy a s ňou predsa len „istejšia“ rozmanitosť pracovných príležitostí sa stala výzvou pre mnohé mladé rodiny, a tak sa aj vďaka migrácii v rámci Slovenska Senec postupne rozrástol na úroveň zaujímavo rozvinutého mesta s dnes už bezmála 18-tisícami obyvateľov. Povesť príťažlivej rekreačnej destinácie znásobilo permanentné dobudovávanie už spomínaných Slnečných jazier vrátane Aquaparku či ubytovacích kapacít, čo je však dôležité z pohľadu perspektívy rodinného zázemia a ďalšieho rozvoja mesta, je nepochybne zabezpečenie fungovania starostlivosti o mladú generáciu, najmä jej vzdelanostných ambícií.

Senec omladol, čomu zodpovedá aj pozornosť, akú venujú mestské orgány školstvu. Špecifikum vytvára už spôsob, akým sa tu kontinuálne harmonizujú potreby maďarskej národnostnej menšiny v odjakživa multijazykovom prostredí, pričom je pre mesto príznačná jej vcelku pozitívna odozva k potrebám väčšinového obyvateľstva. A keďže s pribúdajúcim prílevom ľudí z rôznych končín Slovenska vrátane po „menšom vidieckom sídle“ túžiacich Bratislavčanov už koncom 80. rokov minulého storočia vo švíkoch praskajúca slovenská „zédeeška“ na Tajovského ulici už kapacitne a ani obsahovo zďaleka nevyhovovala, na opačnom konci Senca v tichej vilovej lokalite pribudla nová škola. Nekrstili ju menom žiadnej osobnosti, a tak 3. septembra 1990 dostala pri slávnostnom nástupe prvých žiakov pod dohľadom prvého riaditeľa tejto školy RNDr. Jána Nádaského, niekdajšieho dlhoročného pedagóga Gymnázia v Senci s vyučovacím jazykom slovenským, meno vďaka ulici, na ktorej sídli a ktorej názov zavdal pred desaťročiami hrmotný obilný mlyn, dnes už iba nemý svedok nostalgických archívnych dokumentov.

Ako sa rodí škola rodinného typu

Vo vestibule Základnej školy na Mlynskej 50 v Senci je ticho, v triedach sa odvíja druhá vyučovacia hodina. V rozmermi malej, zato s estetickým vkusom účelne a útulne zariadenej pracovni za čelnou stenou foyer s elegantným logom školy v optimistickej harmónii jasnozrivých farebných tónov nás víta Mgr. Ivan Rezník.

Bezprostredný, priamy a optimisticky naladený 52-ročný muž, senecký rodák s bohatými pracovnými skúsenosťami rôzneho zamerania. Čo však v nich zakaždým dominovalo, bolo maximálne využívanie a zúročovanie jeho komunikačných dispozícií. Pritom pedagogická spôsobilosť a nekonvenčné skúsenosti na poste riaditeľa základnej školy sú v prípade Ivana Rezníka neoceniteľne násobené nielen prejdenými, ale najmä myšlienkovo, vizionársky a osobnostne v profilácii pedagóga-manažéra prijatými, osvojenými a neustále sa rozvíjajúcimi pracovnými aktivitami v oblasti praktickej pedagogiky a výchovy vrátane skúseností z oblasti špeciálnej pedagogiky. Navyše, punc „novej kvality“ lídra výchovno-vzdelávacieho zariadenia, ako on vníma svoje poslanie v kresle direktora, dodáva svojimi dlhoročnými skúsenosťami z oblasti žurnalistiky, masmediálnej komunikácie a reklamy, ako aj ekonomickou erudovanosťou z predchádzajúcich podnikateľských a manažérskych aktivít.

Ivan Rezník, riaditeľ Základnej školy na Mlynskej 50 v Senci.

Učebňa kontinuálneho vzdelávania.

Na prvý pohľad teda nanajvýš podkutý a zdatný všestranný človek, patriaci ešte ku generácii zreteľne vyšpecifikovaného rebríčka etických hodnôt a s nimi konvenujúcimi osobnostnými črtami charakteru, pritom v aktívnom zrelom veku. Čo by si mohla relatívne mladá škola s čosi viac ako 20-ročnou históriou, najmä však jej učitelia, žiaci a rodičia, lepšie zapriať? Alebo opýtajme sa riaditeľa inak: Čo viac si mohol po víťaznom konkurze na post riaditeľa ZŠ na Mlynskej 50 v Senci pred štyrmi rokmi, naozaj iba na skok od Slnečných jazier, zapriať on?

„V prvom rade vysoký stupeň sebarealizácie, ktorá však nespočíva iba v napĺňaní túžob môjho pracovného či osobnostného ega, ako skôr v pocite maximálneho odovzdania sa skvelej a užitočnej veci. A to všetko vo vedomí, že to, čo som doteraz v pracovnom živote ako pedagóg, novinár a najmä ako manažér nadobudol, môžem – ak to, prirodzene, moje učiteľské okolie a spolupracovníci-pedagógovia, bez ktorých by to nemalo význam ani zmysel, prijmú a dokážu s tým ďalej narábať a myšlienkovo rozvíjať vo vyučovacom procese so svojimi žiakmi – do sýtosti zmysluplne zúročiť, možno aj cielene povýšiť k vyššiemu kvalitatívnemu horizontu.

Veď ruku na srdce: o čo nám pri výchove, tvarovaní a vzdelávaní najmladšej generácie v základných školách, ak máme na zreteli aplikovanie potrieb vedomostnej spoločnosti, vlastne ide? Pritom všetku tú snahu, kvantum vedomostí i životných skúseností sa snažím odovzdávať s motiváciou, že ich prenášam na kolegov i deti v úprimnom presvedčení vyššieho princípu vzájomnej potreby: to znamená v mene dôvery rodičov detí voči všetkým učiteľom školy, za ktorú nesiem ako riaditeľ i ako manažér zodpovednosť aj voči jej zriaďovateľovi – Mestskému úradu v Senci, najmä však v stále náročnejšom a citlivejšom racionálnom i emocionálnom vnímaní profesijnej a odbornej úrovne samotného obsahu a, prirodzene, výsledkov vyučovacieho procesu. Ak má byť zrkadlom môjho pôsobenia vo funkcii riaditeľa tvarovanie, to znamená výchova a vzdelávanie budúcich, chce sa mi tomu veriť, satisfakciou naplnených, dobrých, tolerantných, slušných, vedomostne a intelektuálne zdatných a kvalitných i životne spôsobilých komunikatívnych občanov moderného Slovenska v prosperujúcej Európe, potom cítim a vedome sa stotožňujem v poznaní, že môj vklad práve na tomto poste a práve v tejto škole naozaj nemusí byť márny. Naopak, doterajšie skúsenosti – ak to tak môžem nazvať – príbehu môjho riaditeľovania v tejto pulzujúcej a permanentne k lepšiemu sa meniacej škole vo všetkých jej parametroch – vzdelanostných, ekonomicko-hospodárskych, morálno-výchovných, personálnych a napokon i vo všeobecnosti individuálno-sebarealizačných – mi to iba potvrdzujú. Ak by som to v duchu tohto môjho entrée zhrnul, jednoznačne v mojom pôsobení riaditeľa osciluje samotný duch školy. Všetci, ktorí v nej pôsobíme, sme ho prijali za svoj aj v istej symbolickej trojjedinosti jeho samotného posolstva, fixujúceho sa v motte a obsahovom význame našej školy.“

Zazvonilo. Nože si skúsme myšlienky Ivana Rezníka „rozmeniť na drobné“. Prechádzka ruchom a spontánnosťou rozjarených žiakov počas podmanivej veľkej prestávky v koridoroch, špeciálnych učebniach a niektorých triedach školy, v ktorej sa postupne vytvoril skvelý tím učiteľov s relatívne nízkym vekovým priemerom okolo 36 rokov, bola na to vskutku vhodnou príležitosťou.

Dobrý chýr sa šíri pozitívnymi posolstvami

Bolo možno symptomatické, že v čase návštevy školy v Senci bola v jej areáli ešte hotová záľaha snehu. Lenže – snehuliaci sa tešili pospolitej priazni v priestrannom vestibule na prízemí... *„Sprítomňujú nám ešte slávnostný zápis budúcich tohtoročných prváčikov. A keďže bol pre našu školu obzvlášť úspešný, priam historický v rekordných ukazovateľoch, výtvory starších žiakov, ktorí takto privítali vedno so svojimi učiteľkami svojich budúcich spolužiakov, snehuliaci naozaj od výmyslu fantázie i zručnosti, nám tu tento deň ešte pripomínajú,“* vyznal sa riaditeľ a dodáva: *„Do našej školy sa prihlásilo až 120 detí, čo je o 15 viac ako minulý rok. Teší nás to, pretože sa ukazuje, že húževnatosť, s akou budujeme školu, jej vybavenie, podmienky pre žiakov a učiteľov v nej v duchu, ktorý zodpovedá moderným trendom výučby, sa vypláca.“*

Čo si v kontexte slov Ivana Rezníka môžeme vybaviť? Na prvý pohľad možno aj „tiché, nevyhlásené súperenie“ v seneckých podmienkach s niekdajším lídrom v školskej oblasti a až do roku 1990 jedinou slovenskou „základkou“– ZŠ J. G. Tajovského. Alebo to vníma riaditeľ inak? *„Nie som nastavený konkurenčne, s nikým nemám záujem merať sa, súperiť. Energiu radšej investujem do vlastných výziev, plánov...*

(pokračovanie na strane 12)

Keď tímovým duchom učiteľov prenikne...

(dokončenie zo strany 11)

Skutočnosť, že sa to rentuje, potvrdzuje fakt, že v priebehu troch rokov narástol počet žiakov v našej škole o 165. To je podľa mňa na slovenské pomery veľmi solídne číslo a zároveň ukazovateľ nastavenej kvality a perspektívy školy."

Ak som chcel tému rozšíriť, bolo samozrejmé, že som nadhodil problematiku kvality vyučovacieho procesu, priamo súvisiacej s latkou, ktorú si riaditeľ nastavil pri výbere, respektíve zladení učiteľského tímu v škole. Je prirodzené, že v slovenských pomeroch aj v Senci na Mlynskej 50 percentuálne vysoko prevažujú ženy. Tým sme teda zaskočení neboli, skôr však záujmom o školu. Prečo?

„Iste to súvisí aj s postupným vytvorením atmosféry, v akej učitelia pracujú, v ich sebarealizačnom priestore, ktorý im škola ponúka. Najmä však v postupnom zdokonaľovaní materiálových a materiálnych podmienok samotného vyučovacieho procesu," vysvetľuje I. Rezník a interes učiteľov ďaleko za „chotárom" Senca zamestnať sa práve v tejto škole vysvetľuje: *„Dobrý chýr sa zrejme dostatočne rýchlo aj šíri, čo je pre nás, ktorí stále dokážeme napriek nepriazni času, kríze, nedostatočnému spoločenskému uznaniu a oceneniu učiteľov hrdo a dôstojne niesť zástavu nášho poslania, príjemným zistením. A tak keď prichádzali odozvy na neustály rast počtu žiakov v našej škole, začali sa o miesta u nás uchádzať aj učitelia zo vzdialenejších regiónov Slovenska,"* uvádza I. Rezník.

Možno na prvý pohľad akoby prípustnú „samochválu" kreatívneho riaditeľa vzápätí preruší melodické zvonenie mobilu... Aby za okamih žiarili jeho oči spokojnosťou: *„Práve sa mi ozvala jedna pani učiteľka až z Topoľčian, vraj o našej škole počula veľa pozitívneho a zaujala ju ponuka modernej a rýchlo napredujúcej školy. Má výbornú kombináciu aprobácie – matematika, fyzika, informatika. A vôbec jej nebude prekážať, ak bude dochádzať každý deň... Hm, až z Topoľčian...,"* uvažuje I. Rezník a možno už v mysli snuje nové plány, ako využiť kreativitu a ochotu potenciálnej učiteľskej posily.

Pri pestrej a mnohotvárnej dynamike rozvoja školy si jej riaditeľ málokedy možno aj nájde čas na to, aby v priebehu štvrtého roku svojej funkcie aspoň úchytkom sumarizoval, vylúpol z kontextu čísla a fakty vraviace jasnou rečou progresu, vývoja a kvality. *„Keď za tri roky narastie počet žiakov aj zásluhou ohlasu spokojných rodičov v reakcii na prácu mojich učiteľov o bezmála dvesto, čo v premietnutí sa financií znamená pre školu plus 180-tisíc eur ročne, zrejme aj to stimuluje záujem pedagógov. Priamoúmerne s motivačným zdrojom rastie ich vklad, nezanedbateľným faktorom je následne aj možnosť zúročiť pribúdajúce financie na modernizáciu školy,"* kombinuje súvislosti pozitívnych zmien, ktoré ešte zďaleka nie sú vo finiši, riaditeľ. *„S jedlom rastie chuť. Keď som roku 2009 prišiel do školy ako riaditeľ, uviedli sme prváčikov v dvoch triedach, na Tajovského ulici ich bolo až šesť! Za tri roky sme sa dostali na jej úroveň, pretože v tomto roku máme päť prvých tried, o jednu menej ako kolegovia v škole na opačnom konci Senca."*

Na hodine telesnej výchovy.

Skúšam oponovať, ide predsa o kvantitu, prílev žiakov-prváčikov, zrejme aj vďaka migrácii, pribúdaniu obyvateľstva mesta... Iste, je to chvályhodné – z počtu 445 detí sa v priebehu troch rokov vyšvihnúť na 610! Lenže, darí sa na Mlynskej ulici 50 tento rozmach podporiť a vystužiť aj náležitým skvalitnením podmienok na výučbu?

„Zoberme si napríklad cudzí jazyk. Okrem už klasickej angličtiny sa v škole vyučuje aj nemčina a ruština. Tretí rok aj francúzština, a keďže žiaci a ich rodičia prejavili záujem aj o španielčinu, v talóne mám pripraveného aj španielčinára. Iste, stojí to oveľa viac peňazí, ale my sa snažíme maximálne uspokojiť potreby detí a vychádzať v ústrety rodičom, ktorí citlivo vnímajú súčasné trendy a perspektívu uplatnenia svojich detí aj vo flexibilnosti jazykového potenciálu."

Keď učebne voňajú novotou a ľudský rozmer ladí

Chodby školy sú odeté do farieb obrazov. Výtvory žiakov v krúžku výtvarnej tvorivosti pod taktovkou Mgr. Márie Košianovej zjemňujú „predpisovú" školskú priestorovú strohosť a v žiakoch pozvoľna vzbudzujú potrebné, a čo je podstatné, nenanútené estetické vnemy: maľby tu pripomínajú sýtomodrú živosť Chagalla spestrenú červeňou (podobnosť vizualizácie webového sídla školy je v tomto kontexte čisto náhodná, avšak imponujúca...), tam zas okrovú melanchóliu van Gogha. Napokon, práve na fenomenálneho holandského maliara a jeho tvorbu a posolstvá v dobrom trpí aj samotný riaditeľ. Reprodukcie Vincentových vychýrených malieb krášlia riaditeľňu Ivana Rezníka. Nie je to žiadne pozérstvo, ani daň módnemu imidžu. Tí, čo v Senci riaditeľa ZŠ na Mlynskej ul. poznajú roky dôvernejšie, vedia, že je človek s mimoriadne rozvinutým emotívnym cítením a estetickým vkusom. Môže postretnúť školu väčšie šťastie ako mať takto zharmonizovaného šéfa v okamihu, keď sa predsa len objavia potrebné prostriedky na rekonštrukciu, obnovu a modernizáciu tried, špecializovaných učební, spoločných priestorov, jedálne, sociálnych zariadení...?

„Keď som nastúpil pred čochvíľa štyrmi rokmi, občas pri pohľade na nevľúdne a ošúchané, kedysi však biele steny mi zovrelo hrdlo. Opotrebovaná podlaha, zošúverené a hygienicky nevhodné chemické laboratórium... A kopec ďalších už dožívajúcich zariadení. Bola to výzva. Pretože som neprišiel do tejto školy na post šéfa iba preto, aby som dohliadal na to, kto z mojich kolegov, ako a čo si do puntíku odučí. To by bolo málo, hoci aj naša škola chce dať svojim absolventom do vienka a do života to najpodstatnejšie – vzdelanostný fundament. Lenže, podľa mňa – a životné skúsenosti na iných postoch v iných oblastiach, kde rovnako vystupoval do popredia ľudský faktor a komunikácia medzi ľuďmi, mi to iba potvrdili – musíme odovzdať žiakom a deťom nielen vedomostný potenciál, ale aj emocionálny, eticko-morálny, estetický a osobnostný rozmer, ktorý môžu ďalej rozvíjať a zdokonaľovať."

Ako vyzerala prestavba na Mlynskej na Rezníkov spôsob? Nič dramatické, skôr trpezlivé vyčkávanie na vhodný čas, keď sa zharmonizuje prísun financií potrebných na investície s možnosťou prejaviť obchodného ducha pri ideálnom výbere dodávateľa, firmy, ale aj využití sponzora či pozitívneho vplyvu rodičov, spriaznených s myšlienkami riaditeľa poskytnúť ich deťom iba to najlepšie, najoptimálnejšie. Ale nechajme o tom rozprávať Ivana Rezníka.

„Potreboval som škole vdýchnuť nový život – priestorom jas, interiéru tried optimizmus. Zastávam názor, že už pri vchode do školy musí človek nadobudnúť pocit, že prišiel do prostredia, ktoré ho oduševní, cíti sa v ňom príjemne, zžije sa s ním nielen fyzicky, ale najmä mentálne."

A vari aj preto začal I. Rezník s modernizáciou školy zvonku? Niekto by namietol,

ŠKOLA III. GENERÁCIE - IDENTITA, INTEGRÁCIA, INOVÁCIA

„Íčkové" trojslovie v titule sa stalo motivačným, obsahovým i formálnym trojjediným aspektom, zároveň i mottom vzdelávacieho obsahu Základnej školy na Mlynskej 50 v Senci. (Podrobnejšie informácie a nesporne interesantné impulzy z diania v škole si prečítajte na skutočne graficky nápaditom a myšlienkovo inšpiratívnom webovom sídle školy...)

Vízia školy

Škola preferujúca rovnosť šancí, škola, v ktorej každý žiak môže byť lepší a zodpovedný za svoj rozvoj. Pokračovanie v transformácii súčasnej školy na moderné, kreatívne a zdravé výchovno-vzdelávacie zariadenie – **Európsku rodinnú školu**.

Strategický cieľ školy

Aj v nasledujúcich rokoch vytvárať taký vyučovací systém, ktorý sa orientuje na získanie kľúčových kompetencií žiakov. Úspešnou realizáciou takýchto procesov v každom vyučovacom predmete žiaci získajú kompetencie na celoživotné vzdelávanie sa:

1. komunikačné schopnosti a spôsobilosti,
2. schopnosť tvorivo a kriticky riešiť problémy,
3. schopnosť pracovať s modernými digitálnymi technológiami,
4. personálne a sociálne schopnosti,
5. schopnosť presadzovať občianske princípy.

Deti takto pripraviť na náročnú cestu k dosiahnutiu plnohodnotného začlenenia sa do vyspelej európskej generácie, ktorá bude digitálne gramotná a pripravená na život v informačnej a celoživotne sa učiacej spoločnosti. V spoločenstve, v ktorom sa vedomosti a informácie stávajú strategickou surovinou a hlavným činiteľom jeho rozvoja, v duchovnej a ľudskej spoločnosti.

Profilácia školy

- vysoká úroveň znalostí cudzích jazykov a vzdelanosti
- rozvoj technického myslenia a digitálnej gramotnosti
- zvyšovanie telesnej a psychickej zdatnosti
- podpora výchovy a vzdelávania v čase mimo vyučovania
- rozvoj emocionálnej inteligencie

Ivan Rezník: Kvalitná škola je ako dobre fungujúca firma

MANAŽÉRSKE REFLEXIE RIADITEĽA

Zastávam názor, že riaditeľ školy musí byť manažér. Navzdory tomu, čo proklamujú mnohí ľudia z vyšších miest rezortu. Vraj, ako to oni tvrdia, riaditeľom musí byť jednoznačne človek, ktorý je v prvom rade pedagóg.

Zhodnime sa v tom, že je dobré, ak je riaditeľom zdatný pedagóg s kvalitami, ale pre školu sa javí lepšie, ak je dokonca lepší ako manažér... Prvý raz som to vyhlásil v pedagogickej rade: prepáčte, vážení, ale ja vnímam školu ako firmu. Ako dobre fungujúcu firmu. Nie takú, ktorá vyrába, ale ktorá vzdeláva. Pretože ekonomické zákonitosti a princípy platia tak vo výrobnej sfére, ako aj vo vzdelávacej inštitúcii, v tomto prípade základnej škole.

Keď budeme ponúkať kvalitné vzdelávanie v príjemnom prostredí peknej, účelnej a vybavenej modernej školy, pôjde s tým aj dobrý chýr o našej práci, ponuke. Teda v jednom sa budeme prezentovať v očiach verejnosti takým spôsobom, že vzrastie dopyt. To sa predsa premietne v záujme rodičov zveriť nám svoje deti... A veru sa aj prejavilo. Po troch rokoch môjho riaditeľovania s touto filozofiou, ktorú prijal predovšetkým môj pedagogický tím, stúpol počet žiakov v škole o 165!

Alebo som to „rozmenil na drobné" aj inak: pokiaľ firma vyrába nekvalitné, zlé výrobky, nepodarky, neuspeje s nimi v konkurencii trhu. A padne, zatvoria ju. Skrachuje. Nuž a my, keď nedáme rodičom a deťom záruku kvalitného vzdelávania, neponúkneme peknú školu a atraktívny školský program, obsah, budeme nútení pre nezáujem, pre nízky dopyt školu zavrieť!

Nebil som sa do prs, len som upozorňoval na to, že silné ekonomické zákony a súvislosti vojdú raz aj do škôl. A dnes je to už tu: o tejto téme sa živo diskutuje. Tie

školy, ktoré budú slabé, neponúknu kvalitu, sa jednoducho zatvoria. Nuž a tie, ktoré dokážu držať dych, zvýšia kvalitu vyučovacieho procesu, kde vrcholový manažment dokáže motivovať učiteľov, aby sa ich kvalita premietla do výsledkov žiakov, tie budú fungovať, budú udávať tón, stanú sa životaschopnými a zároveň aj inšpiratívnymi pre ďalšie školy.

Z čoho som pri tom všetkom vychádzal? Najmä z toho, že som mal za sebou nielen desaťročnú pedagogickú prax, ale ďalších takmer dvadsať rokov skúseností z mimoškolského prostredia a sféry, ktorá si vyžadovala maximálnu koncentráciu, flexibilitu, kreatívne myslenie – a to všetko pri vysokom nasadení komunikačných schopností. Čiže aj z akéhosi nadhľadu hovorili tieto a mnohé ďalšie skúsenosti v prospech mojich, možno pre niekoho romantických predsavzatí.

Viem, že podstatou práce pedagógov je v maximálnej možnej miere – aj vzhľadom na podmienky, ktoré sú vytvorené v spoločnosti celým jej systémom – dať deťom čo najlepšie vzdelanie. Ale to predsa nie je všetko, čím má byť dobrá a kvalitná škola živá, užitočná a inšpirujúca. Ide najmä o to, aby sme deťom pomohli pripraviť sa do života. Aby boli pripravené na praktický život. Škola nie je predsa inštitút na to, aby v ňom získali len sumár znalostí. Až pričasto sledujeme, že decko nabité vedomosťami vyjde zo základnej školy, a nevie sa ani riadne zorientovať, kde je, ľudovo povedané, sever...

veď deti žijú v škole najmä v triedach... Nepodozrievali ho, že nebodaj míňa také prepotrebné peniažky – a iste nemalé – na „obal“, akýsi vonkajší imidž?

„Vôbec nie. Všetko som zakaždým vysvetlil, argumentoval, obhajoval. Aj nové oplotenie, aj bezpečnostný kamerový systém. Kedysi bol areál školy obohnaný nízkym múrikom, takže kdekto sa kedykoľvek mohol promenádovať v areáli školy. To teda nie, povedal som si a hneď v prvých dňoch postavil aj zásadnú úlohu – bezpečnosť detí. Je to logická axióma: ak rodič odovzdá dieťa v škole pedagógom zdravé, musí mať istotu, že mu ho po vyučovaní aj zdravé odovzdáme. Preto som horlil za nové kvalitné oplotenie, kamerový systém... Dlho som bojoval, presviedčal, až sa podarilo dať dohromady nemalú sumu 55-tisíc eur. Prispelo mesto, projekt podporil samotný primátor Senca Ing. Karol Kvál. Aj on uznal, že bezpečnosť žiakov je priorita nadovšetko. Veď tu sa schádzali ‚feťáci‘, ponevierala problémová mládež, v areáli sa váľali kondómy, injekčné striekačky, fľaše od alkoholu... Nebol to príjemný pohľad, tobôž pocit... Ako v takomto prostredí vštepovať deťom vzťah k zdravému spôsobu života, pozitívnym hodnotám, ako v nich vzbudiť motiváciu utiekať sa k príjemným veciam a podnetom, k estetike prostredia, kultivovanosti vzťahov...?“

Zaťatosť, cieľavedomosť a odhodlanie riaditeľa podporené účelnosťou a zdravým raciom jeho rozhodnutí slávili postupne úspech za úspechom. *„Aby bol prístup k škole bezproblémový a bezpečný, rozšírila sa cesta. Spoločne s aktívom rodičov pri našej ZŠ som dal podnet na mestský úrad na zmenu organizácie dopravy pred školou, načo mesto z vlastných prostriedkov rozšírilo príjazdovú cestu a vybudovalo chodník. Veď ako chceme šíriť v škole osvetu u najmladších žiakov v oblasti bezpečnosti cestnej premávky, keď ich vystavujeme ohrozeniu na zdraví či živote cestou do školy či domov?“*

Potom prišiel na rad interiér, zariadenie. *„Prirodzene, že som pri modernizácii školy využil množstvo svojich kontaktov, ktoré som získal rokmi pôsobenia v iných oblastiach. Po takmer dvoch desaťročiach v mediálnej oblasti, či už v Slovenskej televízii, alebo v Tlačovej agentúre SR, dokáže človek kadečo výhodne ‚odkomunikovať‘. A keď začalo fungovať aj sponzorstvo zo strany rodičov a priateľov školy, dokonca ústretovosťou prekypujú aj rodičia, ktorých deti už opustili brány školy, nebolo lepšej motivácie, ako meniť tvár a obraz školských priestorov k lepšiemu. V súčasnosti už máme kompletne moderne vybavených osem odborných učební, veď iba učebňa kontinuálneho vzdelávania dostala finančnú injekciu 15-tisíc eur od Metodicko-pedagogického centra v Bratislave na notebooky, ďalších 15-tisíc sme investovali z vlastných zdrojov do rekonštrukcie učebne a jej vybavenia ostatnou digitálnou technológiou. Modernizácia školy bola nevyhnutná. Morálne a technicky bola zastaraná, počítače, ktoré som zdedil z predchádzajúceho obdobia, boli prakticky nepoužiteľné – nakopávali sa aj päť minút, internet sa naťahoval desať minút... Ako v takých podmienkach možno hovoriť o rozvoji? Bolo by to na smiech.“*

Učiteľ potrebuje reálne a korektné výzvy

Výsledok po troch rokoch? Ivan Rezník získal postupne 120 – 130 nových počítačov, ktoré sú dnes dvojročné, škola je vybavená notebookmi, otvoril už spomínané nové odborné učebne... A že všetko ide v tempe tak, že jedna etapa modernizácie sa prakticky prelína s druhou? Bol iba pol roka vo funkcii, keď už v januári 2010 otváral tri nové učebne v hodnote viac ako 35-tisíc eur: učebňu digitálnych technológií, knižnicu a učebňu anglického jazyka.

Ako sa to prejavovalo na žiakoch a či sa aj tento druh progresu premietal do práce pedagógov? Rástla takpovediac hrdosť na to, že sa učia a pracujú práve v tejto škole?

„Keď deti vidia a cítia, že sú v krajšom prostredí, že majú umožnené technické vylepšenia, mení sa ich vzťah k povinnostiam, zvyšuje sa ich záujem o poznanie, vedomosti. A ako bonus je potom podhubie celej mimoškolskej činnosti, rôznych záujmových krúžkov. Podľa mňa citlivá detská duša si fixuje zmeny k lepšiemu, žiaci vnímajú, že sa im snažíme vytvoriť maximálne podmienky na ich vzdelanostný i osobnostný rozvoj. A učitelia? Postupne sa vymenilo hádam 60 percent pedagogického zboru. Zborovňa omladla, ožila, škole aj tieto zmeny výrazne pomohli. Teraz je tu naozaj skvelý orchester – pritom ide o príjemne zladený mix kultúr, návykov i jazykových odtieňov slovenčiny z Oravy, Kysúc, východného Slovenska... Migrácia ľudí na Slovensku a zdravý trh profesie učiteľa v našom prípade určite zapôsobil pozitívne. Noví učitelia dostali možnosť a šancu, aby sa uchytili. Učiteľ dnes potrebuje výzvu. Veď ide o tvorivé povolanie, poslanie... To nie je výrobná sféra kdesi pri páse. Podmienky, ľudská dimenzia vzťahov, motivácia a prostredie – a to všetko dokopy aj s pozitívnou odozvou rodičov – robí predsa svoje! Napĺňa ma spokojnosťou, že energia, ktorú sme všetci do procesu vložili, sa nám štedro vracia. Škola sa konsoliduje naozaj postupne, až doteraz som hľadal vhodné typy na moje zástupkyne... Zdá sa, že sa potvrdzuje môj možno pre podaktorých prísny výber. Ale raz som už taký – zakladám si na detailoch, spôsobe komunikácie, etickom rozmere ľudí, ba aj na estetickom vnímaní prostredia, atmosféry, kultivovanosti pedagogického procesu.“

Dnes nestačia iba vedomosti, treba aj schopnosť komunikovať na vysokej úrovni, adaptabilitu v priestore, kde dennodenne musí človek získavať a spracúvať informácie, mať jazykové zručnosti, byť mentálne odolný, vedieť sa vyrovnať so stresovými situáciami úmernými veku žiakov a mladých ľudí, dokázať sa orientovať a rozhodovať v hodnotovom spektre, v riešení závažných súkromných a spoločenských životných nuáns.

A či život mladých ľudí nie je dnes i o tom, že sa musia vedieť obhájiť, prezentovať svoje myslenie i konanie, ponúknuť sa na trhu práce, hoci už aj pri ďalšom profilovaní štúdia? Čo pri tom sledujeme a zisťujeme? Koľko len vedomosťami nabitých mladých ľudí nesiahne na ovocie, nevie sa uplatniť, presadiť iba preto, že nezvládajú komunikáciu, nemajú v sebe vypestované dostatočné adaptabilné dispozície, nevedia sa „predať“... Žiaľ, či možno pre ďalších našťastie, dnes je to aj o tom, že musí byť poctivá rovnováha medzi sumárom vedomostí a schopnosťou prezentovať ich v pravý čas v správnej chvíli na náležitom mieste.

Vonkoncom nepotláčam do úzadia nevyhnutnosť vedomostí a individuálnej intelektuálnej kvality, ale ak jednotlivec nedokáže tieto svoje plusy aj náležite proklamovať a presvedčiť nimi, jeho šance na úspešné napredovanie sa naozaj minimalizujú. Či je to spravodlivé, alebo nie, nechám na posúdení kolegov-učiteľov. Ale žijeme v čase, v ktorom spoločenské nároky kladú veru aj takéto podmienky. Je pravda, že sme ich niekedy nepoznali, ale čím skôr naučíme naše deti a žiakov dennodenne s nimi žiť, dýchať a naberať odvahu pri osvojovaní si podobných učebných a následne i individuálno-ľudských trendov, tým lepšie im dokážeme vnuknúť dôležitý fundament rozvoja osobnosti pre ich ďalší životný či študijný a potom profesijný rast. Bez toho, aby sme neboli na našich žiakov a deti vo všeobecnosti nároční, sotva z nich „vyškolíme“ konkurencieschopných, zdravo mysliacich a prirodzene sebavedomých mladých ľudí schopných merať sa na jednej úrovni s rovesníkmi z ešte vždy vyspelejších a ekonomicky silnejšie situovaných krajín zo západnej časti Európskej únie.

Škola pulzujúca tvorivým espritom

Z KRÚŽKOV K EURÓPSKYM VAVRÍNOM

Senecké školy, a je jedno, či ide o ZŠ J. G. Tajovského, ZŠ s vyučovacím jazykom maďarským, obe gymnáziá na Lichnerovej ulici – slovenské i s vyučovacím jazykom maďarským – alebo SOŠ na Kysuckej ulici, sú známe vysokým stupňom žiackej a študentskej mimoškolskej tvorivosti.

O všetkom, čo sa deje v dvadsiatke krúžkov Základnej školy na Mlynskej 50, si možno „naklikať“ na školskom webovom sídle. Čo však nemožno obísť ani v našej reportáži, je dozaista aspoň útržkové pripomenutie troch z krúžkov, ktoré sa tešia v škole mimoriadnej obľube, zreálnenej aj v úspešných výstupoch žiakov školy na rôznych súťažiach. Okrem nich iste stojí za zmienku počítačový, rôzne športové – aj podľa druhov športov, dramaticko-hudobný či krúžok tvorivej dramatiky, keramický krúžok... Je ich vskutku nepreberné množstvo.

Mgr. Alena Rezníková s talentovaným Oliverom Asztalosom v novozariadenej školskej knižnici.

Zvýšenej pozornosti žiakov s talentom sa teší krúžok tvorivých dielní, ktorý vedie Mgr. Viktória Musilová: *„Spočiatku som premýšľala nad materiálnym zabezpečením, ale našťastie cítim veľkú podporu tak samotných rodičov mojich žiakov, ako aj školy. Snažíme sa vyrábať originálne výrobky najmä z odpadového materiálu (obaly na vajíčka, plastové fľaše, zvyšky vlny...), pričom žiaci sa doslova vyžívajú v používaní rôznych techník: kašírovania, pavučinkovania, quillingu... A tak sú artefakty vychádzajúce spod ich rúk prejavom spontánnej fantázie a zručnosti.“*

Škola má aj športové talenty – druháčka Petra Smandrová je nádejná akvabela.

V škole zapustila pevné korene aj mediálna výchova, ktorá má svoj pendant v mediálnom krúžku. Nie div, samotný riaditeľ pripisuje tomuto segmentu – aj vzhľadom na svoje dlhoročné pôsobenie v mediálnej oblasti – náležitý význam. Mgr. Eva Fridrichová, ktorá krúžok vedie, hovorí: *„Žiaci sa učia zdravo používať a využívať všetky médiá, získavať o nich lepší prehľad. Zároveň tak získavajú aj návyky, ako vhodne využívať svoj voľný čas tak, aby médiá, najmä internet, neboli ich ‚pánom‘. Vedia aj správne narábať s informáciami, ktoré im jednotlivé médiá poskytujú. Čo je pre nich iste kreatívne, v krúžku majú možnosť vyskúšať si prácu novinára v obľúbenom školskom časopise Bludisko...“*

Nuž a do tretice? Krúžok s názvom Slovenčina hrou, do ktorého s obľubou každú stredu prichádza k Mgr. Alene Rezníkovej dobrá dvadsiatka siedmakov. *„Doslova sa hráme, bavkáme so slovom a slovíčkami, slovotvorbou. V ústnych i písomných prejavoch sa žiaci stretávajú s rôznymi námetmi a hrami, aby potom spoločne hľadali a prezentovali svoju literárnu tvorivosť tak písomne, ako napríklad aj v PowerPointe.“*

Smelé ambície majú niektorí jednotlivci. Mimoriadnym talentom vraj vyniká usmievavý Oliver Asztalos. Okrem toho, že skvele zvláda slovo i tvorbu s ním, veľa číta, a keďže sníva o herectve, ešte radšej sleduje filmy. Má aj svojho favorita – amerického herca Johnnyho Deppa. So sestrou Simonou, ktorá študuje na seneckom gymnáziu, si Oliver aj rád zaspieva. Ba účinkoval už dokonca aj v reklame! A či nemal trému? Vraj občas, ale tá podľa neho musí byť. Tréma patrí podľa Olivera aj k pokore veľkých hviezd... Tá maličká, Oliverova, ako mi našepkala Alena Rezníková, zatiaľ najviac zažiarila v školskom roku 2011/2012 v projekte 59. ročníka súťaže Európa v škole na tému *Európa: Tvoja – moja – naša budúcnosť*.

Viazala sa na Európsky rok aktívnej participácie ľudí v každom veku, za ktorý bol vyhlásený Európskou komisiou rok 2012. Európa v škole je medzinárodný projekt spojený so súťažou, určený je deťom a mládeži vo veku 6 – 19 rokov. Vlani bol organizovaný v 36 krajinách Európy pod záštitou medzinárodných organizácií a je unikátny práve tým, že súčasne v tridsiatich šiestich krajinách Európy, v prostredí rôznych typov a stupňov škôl, ponúka každoročne možnosť približne pol miliónu mladých Európanov zapojiť sa do šírenia myšlienok európskej spolupráce a vzájomného porozumenia medzi národmi Európy. Práca nad spoločným mottom v širokej škále možností – prostredníctvom individuálnych či kolektívnych prác, tradičnými literárnymi, výtvarnými alebo inými multimediálnymi prejavmi – dáva možnosť skutočne každému vyjadriť sa k aktuálnym témam dneška.

Bonbónik na záver? Úryvok z básne Olivera Asztalosa, žiaka 7. B triedy, ktorý získal na 59. ročníku medzinárodného projektu Európa v škole, organizovaného pod záštitou Rady Európy, Európskeho parlamentu, Európskej komisie a Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, Hlavnú cenu za literárnu tvorbu vo vekovej kategórii 10 – 12 rokov. Téma literárnej práce znela: *Európa je náš spoločný domov. Chceme pomáhať ľudom aj prírode*.

Oliver si prevzal cenu na slávnostnom stretnutí 10. mája 2012 pri príležitosti osláv Dňa Európy v bratislavskej Iuvente. Do projektu sa zapojilo z celého Slovenska 9 782 žiakov zo 612 škôl rôzneho typu.

KRÍDLA hľadajúce šťastie

Ponúkol som vetru bonboniéru
a poprosil o krídla. Usadol
do spomienok času, ku knihe
zamotanej v pavučine tisícročného
pavúka. V hojdajúcom kresle
našiel sladký pokoj, ponúkol mi
krídla motýlie letiace lesom.

Aj krídla včielky medonosnej
voňajúcej medom a nakoniec
krídla slávika, čo spieva riekam,
oblakom, malým deťom, otcom,
matkám, aj zvráskaveným rukám
držiacich košíček so skutkami,
ktoré cítiť chlebom.

Videl som ako na dlani Európu,
náš spoločný domov, usmiatu,
ponorenú vo farbách lásky pávieho
pierka, ponorenú do slabík
voňajúcich človečinou,
zamotanú v slovíčku ŠŤASTIE.

Trojstranu pripravil Ľudo POMICHAL
Foto autor

Kniha – chlieb náš kultúrny

BESEDA SO SPISOVATEĽOM V ZŠ V GBELCIACH

„Nemilovať knihu znamená nemilovať múdrosť, a nemilovať múdrosť znamená stávať sa hlupákom.“ Myšlienky a činy učiteľa národov Jana Amosa Komenského ani po rokoch nevybledli a nestratili na význame. Dodnes sa jeho meno skloňuje a spomína v súvislosti so vzdelaním. A práve vďaka knihám, ktoré napísal, žijú jeho odkazy aj dnes.

Kniha – chlieb náš kultúrny – by mala zaujať popredné miesto v každej rodine, v každej domácnosti bez ohľadu na naše povolanie či postavenie v spoločnosti. Každý aspoň raz siahol po knižke, či už z túžby rozšíriť si svoje vedomosti, utiecť na chvíľku pred tvrdou realitou, alebo z povinnosti, pretože pani učiteľka „nakázala“ prečítať. Veru, v dnešnej dobe natrafíme aj na takých, čo sa pochvália, že ešte nedržali knihu v rukách a už vôbec nečítali.

V snahe zmeniť to aspoň na chvíľku Základná škola v Gbelciach zasvätila minulý mesiac knihám s cieľom prebudiť v deťoch túžbu čítať. Počas celého marca – Mesiaca knihy – zorganizovala niekoľko zaujímavých akcií.

Každá kniha má svoju vôňu i príchuť

V duchu príslovia *„Ohýbaj ma, mamko, pokiaľ som ja Janko...“* najstarší žiaci navštívili malých škôlkarov a čítali im rozprávky, prezerali si s nimi knižky a štepovali malým deťom úctu ku knihám a radosť z ich čítania. V škole sa konala výstava starých kníh. Každý z nás priložil ruku k dielu, doniesol z domu najstaršie knihy, aké tam našiel. Deti si mohli obzrieť staré knihy, zalistovať v nich, nechať sa uniesť do čias, z ktorých tá-ktorá knižka pochádzala. O tom, že sú ozaj z dôb dávno minulých, nás presvedčila i ich vôňa. Každá kniha mala vôňu a nejakú príchuť. Príchuť dobrodružstva, zápletky, romantiky, detektívky... Na jej spoznanie slúžila burza kníh. A deti si mohli knihy aj prečítať. Kto mal na čo chuť.

O potrebe a dôležitosti kníh bola aj rozhlasová relácia starších žiakov. Veď i taká popová legenda, akou je nepochybne Miroslav Žbirka, spieva: *„Nekupuj mi nové saká, svetre, obleky či tenisky. Keď mi radosť urobiť chceš, kúp mi radšej knihu.“* Po relácii nasledoval kvíz o literatúre, ktorá je úzko spojená s knihou. Že niekto rád číta knihy, zbadáte hneď, vášniví čitatelia majú bohatú fantáziu i tvorivosť, nemajú problém napísať hocijakú slohovú prácu. Knihy nútia čitateľa rozmýšľať, polemizovať, hľadať odpovede a utvoriť si vlastné názory a spôsoby riešenia životných situácií.

S knihami súvisela aj ďalšia aktivita – hravé čítanie. Bol to maratón čítania v triedach spojený s hravými úlohami, ktoré podporovali našu slovnú zásobu. Na poslednej hodine sa všetci – od malého prváčika až po veľkého deviataka – zišli na spoločnom priestranstve a názorne si ukázali, ako sa postupne naučili čítať. Hrali sme sa meno, mesto, zviera, vec a tvorili vety inšpirované známou televíznou reláciou *Partička*. Radosť a smiech ovládli školu.

Daniel Hevier o svojej novej knihe

A to najlepšie sme si nechali na koniec. Beseda so spisovateľom Danielom Hevierom o jeho najnovšej knižke *KR.V. alebo Krajina V. čiže Kráľovná Viktória*, ktorá len nedávno opustila múry vydavateľstva. Pán Hevier nám vysvetlil, ako sa knižka rodila. Prezradil nám, že okrem neho sa na jej vzniku podieľali aj deti s diagnózou hemofílie. Ochorenie nám priblížil lekár Maťo, ktorý sprevádza spisovateľa na besedách. Vďaka nemu sa pán Hevier stretol s deťmi s touto diagnózou v letnom tábore, kde sa spolu hrali, rozprávali, spievali, počúvali spisovateľove príbehy, kreslili obrázky, vymýšľali historky.

Po návrate domov spisovateľ zistil, že má veľa spomienok, poznámok, príbehov, z ktorých nakoniec vznikla krásna knižka. Knižka plní naraz niekoľko funkcií. O hemofílii – poruche zrážanlivosti krvi – vieme málo a autor nám nevtieravým a jednoduchým spôsobom vysvetľuje toto ochorenie, spôsob jeho liečenia, vznik a prenos cez príbeh hlavnej postavy Viktora, malého chlapca s touto diagnózou.

Sám autor knižku zaradil do fantasy literatúry, pretože Viktor sa dostáva cez dvere starého nemocničného laboratória do krajiny Viktórie. Anglická kráľovná Viktória je jedna z najznámejších osobností, ktoré boli poznačené hemofíliou. Jej meno, ktoré pochádza z latinského slova *victoria*, v preklade znamená víťazstvo. Víťazstvo nad chorobou. Symbolicky myslené, pretože, ako povedal lekár, hemofília je nevyliečiteľná choroba, dá sa s ňou však žiť.

Viktorov príbeh má aj výchovnú funkciu. Často sa stretávame so šikanovaním v školách, s ubližovaním slabším. Aj na toto myslel Daniel Hevier a zobrazil v knihe Viktorovho spolužiaka Tea, ktorý mu strpčoval život svojimi posmeškami a buchnátmi. Je dobré mať pocit, že pri vás niekto stojí v dobrom i v zlom. Viktor má kamarátku Strelku, ktorá ho sprevádza po krajine KR.V. a pomáha mu. Spríjemňuje mu život a ochraňuje ho pred takými, ako je Teo. Knižka je popretkávaná ilustráciami detí a pri jej čítaní sa i pobavíte, zasmejete.

Daniel Hevier je známy svojím láskavým humorom a hravým písaním príbehov pre deti. Potvrdil to i na besede, čítal nám zo svojej knižky, s deťmi hneď nadviazal spontánny kontakt a na záver zaspieval jednu svoju pesničku. Beseda bola zaujímavá, zábavná, ale i poučná. Ani sme nezbadali, ako rýchlo uplynul čas. Nezabudnuteľný zážitok sme ukončili spisovateľovou autogramiádou. Ďakujeme, pán Hevier!

Martina ULAHELOVÁ
Foto archív školy

Daniel Hevier predstavil novinku aj v Rohožníku

AKO SA PÍŠE KNIHA

Počas Mesiaca knihy zavítal do rohožníckej základnej školy jeden z najúspešnejších slovenských spisovateľov Daniel Hevier. Deťom porozprával o tom, ako vznikla jeho najnovšia kniha. Beseda však bola aj akousi doplnkovou hodinou biológie o funkciách krvi v ľudskom tele.

Školáci sa na známeho spisovateľa veľmi tešili. *„Pán Hevier píše knihy humorné, ale zároveň aj poučné. Preto sa mi páčia,“* povedala šiestačka Anitka Mrázová. Unikátna kniha o hemofílii rovnako pútavým spôsobom približuje tematiku vrodenej poruchy zrážanlivosti krvi.

Deti už vedia, čo je hemofília

V prvej časti besedy sa žiaci dozvedeli, čo je hemofília. *„Hemofilik si musí dávať pozor, aby sa neudrel alebo neporezal, lebo potom mu začne tiecť krv. Pomôže mu len injekcia, ktorá krvácanie zastaví,“* vysvetlila Michaela Belušková. *„Je to nevyliečiteľná choroba, ktorú majú len chlapci a dievčatá môžu byť jej prenášačkami. Na Slovensku žije asi 550 hemofilikov,“* doplnila A. Mrázová.

D. Hevier deťom prezradil, že inšpiráciu na svoju najnovšiu knihu čerpal v letnom tábore pre hemofilikov. *„Spolu sme tvorili, vymýšľali postavy a deti si celú knihu aj samy ilustrovali. Je to príbeh o chlapcovi, ktorý sa dostane do krajiny, kde sa vedie boj o krv medzi silami dobra a zla,“* načrtol obsah knihy.

Spisovateľ: Odmalička som si rád vymýšľal

Potom z nej deťom prečítal pár stránok a odpovedal na ich zvedavé otázky. Žiakov zaujímalo, ako kniha vznikala a koľko času písaniu venoval. *„Ešte nikdy som takto odzadu knihu nepísal. Mal som najprv obrázky a pomocou spomienok som písal príbeh. Trvalo mi to asi štyri dni, ale štyri mesiace som nad tým rozmýšľal. Ja píšem tak ako zlý žiak. Neurobím si domácu úlohu, a potom ju načmáram pred vyučovaním,“* opísal s úsmevom tvorivý proces autor.

Deti sa dozvedeli aj to, že v detstve rád čítal Andersenove rozprávky, z ktorých si najviac obľúbil príbeh o Snehovej kráľovnej. *„Odmalička som si rád vymýšľal a čítal som veľa kníh,“* povedal o počiatkoch svojej spisovateľskej kariéry.

Rohožníčanom sa stretnutie s autorom páčilo. *„Naučila som sa veľa nových vecí o krvi. Dokonca sme dostali aj autogram Daniela Heviera,“* tešila sa Natália Hermannová. *„Bolo to dobré. Pán Hevier je milý človek,“* dodal piatak Matej Knápek.

Antónia DEPTOVÁ

Tajuplná krajina Rozprávkovo

ČITATEĽSKÝ MARATÓN VO VRAKUNI

Kde bolo, tam bolo, na Žitavskej ulici vo Vrakuni stála jedna základná škola, v ktorej prebývali nielen šikovní a usilovní žiaci, ale aj ich starostliví a láskaví učitelia. Asi takto by sa mohla začínať naša školská rozprávka.

Rozprávka skutočne ožila v krajine Rozprávkove v posledný februárový deň. Každá trieda školy sa premenila na „živú knihu“, v ktorej ožil Robinson Crusoe a jeho verný priateľ Piatok, Sherlock Holmes, z Rokfortu prišiel Harry Potter aj so svojimi priateľmi, nechýbali Traja pátrači, Pipi Dlhá Pančucha, Danka a Janka, Bračekovia Mravčekovia s kamarátkami Lienkami, z police prišli opice od Kristy Bendovej a veľa, veľa ďalších rozprávkových postáv. Stretnúť ste mohli aj Smeléhо Zajka s celou svojou rodinou, Maťka a Kubka, postavy zo zázračnej Krajinky s koníkom... Škola bola v tento deň jednoducho veľká rozprávková kniha.

Každá kniha má však svojho autora alebo autorku, ako aj ilustrátora alebo ilustrátorku a vydavateľstvo, ktoré je zodpovedné za jej cestu až k čitateľovi. A tak žiakov školy v tento deň čakalo veľké prekvapenie. Do krajiny Rozprávkova zavítali známi spisovatelia a spisovateľky, ako Tomáš Janovic, Marta Šurinová, Natália Galisová, Petra Nagyová-Džerengová, Miro Regitko a Katka Trgová z vydavateľstva, ktoré nám pomohlo túto úžasnú besedu zorganizovať.

> „Kniha je základom poznania, učiteľom vekov, vládcom kráľovstva ducha.“
>
> Seneca

Ako by to bolo v krajine rozprávok, keby sa v nej nediali žiadne čáry-máry. Poobede sa v školskom klube detí stretlo toľko malých spisovateľov, ktorí tvorili vlastné rozprávky, že ani na celom svete ich toľko nie je. Písali, písali, až sa im pomaly atrament rozpíjal. A nielen písali, ale aj navečer v škole plnili všakovaké čitateľské začarované úlohy. Na záver dňa si všetky rozprávkové postavičky v telocvični aj zatancovali. Príjemne unavení sa presunuli do svojich tried, kde sa uložili na spánok, aby mohli počúvať rozprávky, ktoré im cez školský rozhlas pripravili panie učiteľky. Čitateľský maratón pokračoval až do neskorých nočných hodín. Žiaci pozorne počúvali. Vôbec im neprekážali tenké karimatky a spacáky, ktoré pokojne vymenili za pohodlné postele a mäkučké periny. Túto noc zaspávali plní zážitkov a nových vedomostí.

Týmto projektom sme podnietili záujem žiakov o čítanie, stimulovali ich do tvorivosti, do prezentácie vlastného názoru a opäť sme sa zaujímavou formou učili pre život.

Renáta MATÚŠKOVÁ
Foto autorka

Nárečia na Zemplíne jazykom i chuťami

KONFERENCIA NA SOŠOAS MICHALOVCE

Keď sa môj bratanec presťahoval s rodinou pred pár rokmi do „ďalekej Ameriky“, po čase mi povedal: „Ty, predstav si, oni povedia, že idú len tu blízko k moru, k jazeru, ale keď sa ich opýtate, o aké more či jazero ide, na túto ‚ťažkú‘ otázku nedokážu odpovedať.“ Veľmi som sa tomu čudovala. Veď my sme sa na zemepise učili, nielen o našom krásnom Slovensku, ale aj o vzdialených krajoch, a boli sme v tom celkom dobrí. Opýtajte sa však našinca, akým nárečím sa rozpráva v jeho rodnej dedine. Nemusí to vedieť...

My sme sa v našej Strednej odbornej škole obchodu a služieb (SOŠOaS) v Michalovciach na podnet RNDr. Valérie Koščovej, zástupkyne riaditeľa, rozhodli preto niečo urobiť. Máme študentov, ktorí pochádzajú z blízkeho i zo vzdialenejšieho okolia. Na našu „ťažkú“ otázku nám väčšinou odpovedali: „U nás sa rozpráva po východniarsky.“ Niektorí nám poskytli nanajvýš odpoveď: „U nás po zemplínsky, po rusnácky.“ A to nás inšpirovalo, aby sme pripravili samostatné podujatie k nárečiam na Zemplíne.

Ako pestovať hrdosť k regiónu

Išlo nám predovšetkým o to, aby sme u našich žiakov vzbudili nielen záujem o ne, ale aj hrdosť na región, v ktorom žijú, ako aj na nárečie, ktorým ich rodičia či starí rodičia rozprávajú. Tie totiž vplyvmi migrácie a splývaním so spisovnou formou jazyka akosi zanikajú... Na jednej strane je pekné, že sa mládež i doma s rodičmi rozpráva spisovnou slovenčinou, no na druhej strane zabúda rozprávať nárečím. Mladí dokonca nevedia ani to, že ich rodičia rozprávajú aj iným nárečím, ako je zemplínske, lebo rozprávajú nárečím užským, sotáckym, rusínskym...

Konferenciu pod názvom *Nárečie ako klenot*, ktorá sa konala 14. marca 2013, otvoril riaditeľ školy Ing. Miroslav Sivý. Pozdravné príhovory predniesli primátor mesta Viliam Záhorčák a Jana Ciberejová, prednostka obvodného úradu. Na konferenciu prijali pozvanie a so zaujímavými príspevkami o nárečiach vystúpili naši známi jazykovedci z oblasti dialektológie doc. PhDr. Ladislav Bartko, CSc., a PhDr. Štefan Lipták, CSc., úvodnú esej o formujúcom vplyve prostredia a o „východniarstve“ predniesol náš krajan, ktorý na Zemplíne prežil

Ing. Miroslav Sivý, riaditeľ školy, pri otvorení konferencie.

mladosť, PhDr. Milan Gonda z Matice slovenskej v Martine. O súčasnom postavení rusínskeho etnika na Slovensku hovoril predseda Zväzu Rusínov-Ukrajincov Slovenskej republiky Ing. Peter Sokol.

O nárečiach odborne, folklórne i gastronomicky

V druhej časti konferencie vystupovali žiaci našej školy s príspevkami zo svojich dedín (Záhor, Vysoká nad Uhom, Lekárovce, Koromľa, Koňuš, Ubľa, Šmigovec, Dúbrava, Čečehov, Pavlovce nad Uhom, Budkovce a iné), v ktorých žijú. V príslušnom nárečí rozprávali krátku históriu svojej obce doplnenú videoprojekciou. Rozprávali o etnografických zvláštnostiach danej dediny a nakoniec opísali prípravu typického jedla ľudovej kuchyne zo svojej obce. Vystúpeniami obsiahli všetky nárečia, ktoré boli spomínané v úvode.

Po skončení prezentácie mohli účastníci degustovať žiakmi pripravené jedlá, ktoré vo svojich príspevkoch opisovali. Jednotlivé bloky odborných vystúpení na konferencii predelili východoslovenské piesne v podaní folklórneho hudobného tria, ktoré vedie žiak našej školy Janko Ivan. Známe i menej známe ľudové zemplínske piesne zazneli v úplnom závere v podaní folklórnej skupiny Hatalovčan.

Odborná, kultúrna aj gastronomická časť programu mala dobrú odozvu, čo môžeme posúdiť podľa okamžitých ohlasov účastníkov. Potešiteľný pre organizátorov bol značný záujem, ktorý o podujatie prejavili miestne médiá. Dostali sme podnety, aby sme s naším upraveným programom vystúpili aj pred iným publikom. Preto sme sa rozhodli v tejto našej práci pokračovať i v budúcich rokoch.

PhDr. Mária DENCIOVÁ, SOŠOaS Michalovce

STROPKOV

Deň ľudovej rozprávky v školskej knižnici

Ako spomienku na Pavla Dobšinského, pedagóga, spisovateľa, zberateľa a vydavateľa ľudových rozprávok (narodil sa 16. marca 1828), pripravila aj naša školská knižnica pri ZŠ na Konštantínovej ul. v Stropkove Deň ľudovej rozprávky. Zapojila sa tak do celoslovenských osláv narodenín, keďže 16. marec je neoficiálnym knižničným sviatkom, ktorý vznikol v rámci kampane Slovensko Dobšinskému ešte pri príležitosti 180. výročia narodenia Pavla Dobšinského.

V knižnici vládla pravá ľudová atmosféra, spolu s malými pomocníčkami sme vítali čitateľov v ľudovom kroji. Aj interiér knižnice predstavoval útulnú izbietku z čias starých mám. Úlohou detí bolo prečítať pätnásť rozprávok Pavla Dobšinského zo zoznamu, témou boli rozprávky o zvieratkách. Čítali samy, ale pomáhali im aj učiteľky či vychovávateľky. Každú prečítanú rozprávku si deti zapísali do svojej čitateľskej knižky. Na záver z prečítaného vypracovali vedomostný test, aj vďaka úryvkom uhádli názvy všetkých desiatich rozprávok. Všetky vyplnené čitateľské knižky a testy putovali ďalej na vyhodnotenie do detskej knižnice Slniečko v Prešove. Ak sa na niekoho usmeje šťastie, môže získať zaujímavú cenu.

Napriek tomu, že rozprávkový svet a rozprávkové postavy sú vymyslené a ich konanie môže byť nepravdepodobné, rozprávky majú svoju skutočnú hodnotu. Skrýva sa v nich posolstvo o vnútornom význame, o podstate života. Najmä klasické rozprávky sú odrazom reality sveta ľudských skúseností, ľudskej múdrosti, dobra a zla. Toto všetko sme zažívali počas čítania rozprávok s našimi detskými čitateľmi. Veríme, že aj toto podujatie vzbudilo u detí väčší záujem o slovenské ľudové rozprávky.

Mgr. Jana SMOLKOVÁ, školská knihovníčka

Keď sa hodina vlastivedy „oblečie“ do kroja

NADŠENIE ŽIAKOV ZŠ NA UL. J. BOTTU V TRNAVE

Niet nad úprimnosť, ktorá sa zrkadlí v nespochybniteľnej objavnosti, originalite. Dokáže si nájsť živnú pôdu, priestor, záujem i emócie žiakov – a to je presne to, čo vníma každý pedagóg snažiaci sa v dobrom vybočiť zo zaužívaného stereotypu a vniesť do vyučovanej hodiny invenčný prvok. To je aj prípad, o ktorom do redakcie Učiteľských novín napísala Mgr. Miloslava Viskupičová.

Momentálne učím tretiakov na Základnej škole na Ulici Jána Bottu 27 v Trnave. Vo voľnom čase spievam v speváckom súbore v našej obci, ktorý má názov Rošindolčané. S kolegyňou Zuzkou, ktorá učí štvrtákov, sme sa rozprávali o učive vo vlastivede – ľudové zvyky a tradície. Vtedy mi napadlo, že sa deťom prídem ukázať vo svojom kroji. Keďže máme štyri štvrté triedy, svoje vystúpenie som absolvovala štyrikrát. Žiaci boli super. Zvedaví, pozorní, nedočkaví niečo sa dozvedieť a najmä dotknúť sa aspoň niektorých častí kroja. Na druhý deň mi štvrtáci priniesli niekoľko lístkov s krátkymi textami. S kolegyňou sme niektoré vybrali...

Bol pekný deň, mali sme hodinu vlastivedy. Zrazu nám na dvere zaklopala pani učiteľka Milka Viskupičová. Boli sme veľmi prekvapení, pretože mala oblečený krásne vyšívaný kroj. Hneď po príchode do triedy začala spievať ľudovú pesničku Hore dzedzinu, mládenci idú... *Potom veľmi zaujímavo rozprávala o kroji. Postupne nám predstavovala všetky jeho časti. Rukávce aj iné súčiastky boli vyšívané zlatou niťou. Dokonca sme sa dozvedeli, že ten kroj vyšívala jej babička. Dala ho maminke pani učiteľky, ktorá sa v ňom vydávala.* (Natálka Andrisová, 4. D)

Kroj bol krásny a pani učiteľke veľmi svedčal. (Daniela Brezovská)

Zaujali ma zvláštne názvy častí kroja – čepiec, tacle, spodnička, sukňa, krézel. (Ingrid Gážiová)

Kroj vyšívala babička pani učiteľky pri sviečke. (Pavlína Némová)

Okolo krku mala pani učiteľka krézel. (Viliam Malovec)

Ja to hodnotím na jednotku s hviezdičkou, pretože som sa dozvedela veľa nových vecí a bolo to pekné. (Natália Malovcová)

Pani učiteľka sa mi v kroji veľmi páčila. (Samuel Šmehyl)

Pani učiteľka veľmi riskovala, na kroji bolo veľa zlata, a niekto jej ho mohol ukradnúť. (Andrej Město)

Kroj bol pekný, ale ja by som chcel vidieť aj chlapčenský kroj. (Samuel Gabriel)

Najviac sa mi páčil čepiec, ktorý mohli nosiť iba vydaté ženy. (Sabina Sedláková)

Zlaté výšivky boli robené na kartón. (Soňa Kadlicová)

Niektoré názvy boli zvláštne a smiešne – tacle, krézel, rubáč. (Anna Šimonová)

Pani učiteľke muselo byť veľmi teplo, keď mala na sebe toľko vecí. (Adam Vlček)

Kroje sa dedili z generácie na generáciu. (Sarah Šalkovská)

Kroj sa mi veľmi páčil, bol pekne farebný a vzorovaný. (Eliška Rippelová)

Kroj mal až dve mašle. (Marek Jelenek)

Každý kraj má iný kroj. (Martin Holiček)

Rukávce aj tacle boli vyšívané zlatou niťou. (Adam Štefkovič)

O ľudových tradíciách a zvykoch sme sa bavili na vlastivede, ale toto bolo lepšie. (Karin Kyrinovičová)

Najviac sa mi páčilo, ako pani učiteľka pri odchode zavýskala. (Daniela Krajčovičová)

Aj takéto zaujímavé môže byť vyučovanie. Som rada, že som sa rozhodla do kroja obliecť a ukázať ho aspoň niekoľkým žiakom našej školy. Odmenou mi bolo poďakovanie od kolegýň na konci hodiny a žiariace detské očká.

Mgr. Miloslava VISKUPIČOVÁ, ZŠ na Ul. Jána Bottu v Trnave
Foto archív autorky

ZUŠ J. Haydna v Galante oslávila 55 rokov v lesku úspešných absolventov

JUBILEUM OZDOBENÉ KONCERTOM

V divadelnej sále Mestského kultúrneho strediska v Galante sa uskutočnil slávnostný koncert bývalých absolventov a súčasných pedagógov školy. Dramaturgia koncertu sa niesla v duchu osláv založenia a existencie umeleckého školstva v meste Galante. Osobitý ráz slávnostnej atmosféry umocnil pútavý príhovor dlhoročnej pedagogičky Mgr. Anny Takáčovej, ktorá priblížila vznik a priebeh existencie umeleckej školy.

Základy umeleckého školstva v Galante sa spájajú s menom pani Edity Maťašovskej, ktorá inštitúciu roku 1957 založila a zároveň v nej pôsobila ako riaditeľka do roku 1989. Pôvodná koncepcia hudobnej školy sa v priebehu rokov rozrástla na základe potrieb o výtvarný odbor. Roku 1976 sa umelecká škola presťahovala do nádherných priestorov mestského parku, kde pôsobí dodnes. Za symboliku úspechu a nedoceniteľného významu umeleckej školy pre kultúrny ráz mesta sa považuje aj ocenenie, keď roku 2007 za vedenia vtedajšieho riaditeľa a súčasného primátora mesta Mgr. Ladislava Maťašovského bola inštitúcia premenovaná na Základnú umeleckú školu Josepha Haydna.

Koncepcia programu pod taktovkou súčasnej riaditeľky Mgr. Beáty Tomčányiovej vyvrcholila po jej pôsobivom príhovore samotným ocenením pani Edity Maťašovskej, ktorá sa významnej udalosti zúčastnila. Oficiálnu časť koncertu umocnili viaceré ocenenia a vyzdvihnutie vzájomnej spolupráce medzi jednotlivými školskými a mestskými organizáciami, čo prispieva k možnosti školy transparentne sa rozvíjať a plniť funkciu výchovno-vzdelávacej inštitúcie so zreteľom na umelecké formovanie detí a mládeže.

Koncert, ktorý sa len tak nevidí...

Citlivo zvolený program koncertu bol štýlovo pestrý, ale koncepčne zrozumiteľný. Piazzolovo tango, ktoré zaznelo pod rukami mladého klaviristu Drahoša Banga, v súčasnosti poslucháča bratislavského konzervatória, korešpondovalo s hudobným obsahom a lyrikou daného diela. V druhom vstupe dostalo priestor dielo jedného z trojice viedenských klasikov Josepha Haydna. Trio v obsadení Beáta Tomčányiová – klavír, Sandra Frátriková – husle, a Boris Červeňanský – fagot, predviedlo repertoár klasicizmu presvedčivo, s dôrazom na výraznú prácu s dynamikou a frázovaním. V druhej časti obsiahli vyššie méty v tempovom rozvrhu, s čím si každá zo zložiek hudobnej produkcie veľmi dobre poradila, a u poslucháča zanechali pozitívny dojem. Nasledujúcim umeleckým zážitkom bola interpretácia mladej mezzosopranistky Eriky Szabóovej, ktorá sa v priebehu koncertu predstavila v dvoch skladbách. Pôvabná ária Berty z opery *Il barbiere di Siviglia* G. Rossiniho, ale aj Donizettiho ária Fausty sa vďaka presvedčivému prejavu, projektovanej hravosti a talianskemu temperamentu stali príjemným umeleckým zážitkom večera.

Edita Maťašovská a Beáta Tomčányiová, bývalá a súčasná riaditeľka školy.

Juraj a Zuzana Čižmarovičovci.

Štruktúru štýlovo rozmanitého koncertu výrazne obohatili nasledujúce dva vstupy. Prvý v diele Michaela Ganiana *Musette waltz*, ktorý citlivo, s prihliadnutím na interpretačné možnosti jednotlivých hudobných nástrojov, pre svojich umeleckých kolegov z Kvarteta ZUŠ Josepha Haydna (Ladislav Bugyi – akordeón, Mária Farkašová – husle, a Matej Skalnický – gitara) zaranžoval akordeonista Vladimír Bango. Druhým bola vlastná kompozícia z pera Mária Junga *LaEsperanza*, kde gitarovým sólom bola vyjadrená odlišná estetika a výbušnosť flamencového prejavu. Gradáciu koncertu umocnil svojím temperamentným prejavom a impozantnou technikou mladý klavirista Marek Kači. Dielo Franza Liszta *Španielska rapsódia* bolo poslucháčom prístupné a mimoriadne melodické. Jeho skvostný, podmanivý tón dodal celému dielu patričný lesk.

Záver koncertu obohatil náš najvýznamnejší huslista Juraj Čižmarovič za sprievodu svojej umeleckej a životnej partnerky klaviristky Zuzany Čižmarovičovej. V dielach *Preludium* a *Allegro* G. Pugnaniho a F. Kreislera a *Rumunské tance* Bélu Bartóka potvrdil svoje interpretačné kvality so širokým štýlovým záberom. Jeho hru špecifikuje nádherný, podmanivý tón a vynikajúca technika pravej ruky a v neposlednom rade aj premyslené vystavanie interpretovaného diela s prihliadnutím na prácu s detailom. Celkovú interpretáciu podčiarkla aj vyrovnanosť s dynamickým pomerom klavíra, čím diela pôsobili kompaktnejšie a vyrovnanejšie.

Erika Szabóová, mezzosoprán.

Vkusne vystavaný koncert zožal obrovský úspech v podobe neutíchajúceho potlesku publika, ktoré zaplnilo sálu mestského kultúrneho strediska do posledného miesta.

Mgr. Jana CSAMPAIOVÁ,
pedagogička husľovej hry
a hudobnej náuky
Foto archív autorky

Úspech? Detským divadlom inšpirovať

SENICKÉ ZRKADIELKO ANKY GAMANOVEJ 2013

Svet je veľké javisko. Ak z neho dieťa detským divadlom prijme inšpiráciu, môže byť spokojný aj režisér. Kedy taký je? Na Senickom zrkadielku Anky Gamanovej v Dome kultúry v Senici (26. marca) svoje kvality ukázali detské divadlá okresov Senica a Skalica.

Na súťažnú prehliadku detskej dramatickej tvorivosti Trnavského kraja Senickú divadelnú jar z nej postúpili víťazi: Detský divadelný súbor DRAK (Divadlo radosti a krásy) zo Základnej umeleckej školy (ZUŠ) v Skalici (*Malý princ* podľa Antoina de Saint-Exupéry v réžii Jany Kutalovej) a Detský divadelný súbor zo Základnej školy v Borskom Mikuláši (pantomímou *Ako dedko sadil repky na poli* v réžii Viery Širočkovej). Tento *„veľmi pekne urobený večerníček s dobrým výberom hudby, s veľmi peknými výtvarnými nápadmi“* pochválila porotkyňa Mirka Čibenková, dramaturgička Divadla Jána Palárika v Trnave a docentka Vysokej školy múzických umení v Bratislave, vyratujúc jeho plusy. Našla i drobné, ľahko odstrániteľné mínusy. Príliš rýchlu, nie celkom vygradovanú pointu, inde mierny nesúlad pohybu detí s rytmom sugestívnej hudby.

Čo vyzdvihli porotcovia v práci učiteľky Jany Kutalovej, ktorej zverenci zo súborov a z recitačných kolektívov už brali ceny na regionálnom Hurbanovom pamätníku, na krajskom Hollého pamätníku a boli na celoštátnej prehliadke Hviezdoslavov Kubín? *Malému princovi* podčiarkli, že príbeh na javisku funguje, že deťom nechýbala kultúra reči, i mimoriadne šťastnú voľbu herca – hlavného hrdinu. Režisérka s deťmi *„ducha knižky dostali na javisko, to je pekný úspech“*. K pochvale od docentky Mirky Čibenkovej pridal svoju aj porotca Martin Peterich, divadelný režisér, dramaturg a redaktor Slovenskej televízie – za *„veľmi čisto inscenovaný... príbeh o láske... energia lásky bola v ňom prítomná... to je veľká vec, keď sa to podarí...“*

DDS Zádrapky pri ZUŠ v Senici: Pastier svíň.

Spokojnosť ukotvená v srdci

Je po takých slovách režisér-učiteľ spokojný? Za dvadsať rokov, ktoré si jubilujúci Detský divadelný súbor (DDS) DRAK zo ZUŠ Skalica pripomína, ním prešli malí i väčší talentovaní herci. Jana Kutalová však nerozvíja len osvedčené talenty. So žiakmi skalických základných škôl založili pri ZUŠ Skalica i nový DDS Studnička. Získal druhé miesto predstavením *Neukradni tri vajcia*. Aj v ňom režisérka osvedčila svoje kvality. Jej ježibabky vedeli, o čom hrajú. Tomáša Janovica (autora predlohy) so zmyslom pre humor a zveličenie rozihrali na javisku. Nielen vtedy, keď ťažká ježibaba sadne na „i“ a prepadne sa... V predstavení ožili i menej známe dejinné okamihy, v dejepise bežne neprezentované (podiel „mačiek“ na Wellingtonovom víťazstve nad Napoleonom pri Waterloo).

Bolo úžasné, podľa poroty, že deti rozihrali na Senickom zrkadielku Anky Gamanovej 2013 vcelku úspešne okrem iných predstavení až tri *„literárne hračky“* (ďalšími boli *Ježibaby z Babína* Jaroslava Koloděja v réžii Ivana Fodora – DDS Búranský Tyjáder zo ZUŠ Šaštín-Stráže, pobočka Borský Mikuláš, a *Trojhlavý drak* Jozefa Mokoša v réžii Ľuboslavy Paveskovej – DDS Zádrapky pri ZUŠ Senica). Postavy vstúpili do deja ako literárne, vytvorili dejovú rovinu, situácia sa bizarne vyvíjala a divák sa tešil, že prijíma divadlom cenné násobky toho, čo ponúkol literárny text. Divadlo inšpiruje aj k čítaniu a prežitiu čítaného textu.

Kedy je spokojnosť s detským divadlom najväčšia? Keď škole či súboru pribudne nový diplom zo súťaže? Keď na divadelnom cestopise súboru zaznamenali novú destináciu? Keď im porota uštedrila poklonu – *„ďakujem, že robíte detské divadlo“* – aj dnes, keď ani na mnohé iné potrebné veci niet peňazí? Saint-Exupéryho odkaz z *Malého princa* sa vznášal nad javiskom a hľadiskom: *„Vidieť možno iba srdcom.“* Vyjadroval aj spokojnosť učiteľa-režiséra. Úspech v detskom divadle možno vidieť iba srdcom tých, ktorí vedia, prečo sa mu venujú.

Milan SOUKUP
Foto autor

ŠKOLSTVO ODBORNE

17/2013, 25. apríl 2013 | **Príloha UN** | Rozširované bezplatne, Ročník LX

Duálne neznamená individuálne

Tvorba Učiteľských novín v tejto časti sa uberá dvoma zdanlivo rozdielnymi časovými líniami. Uverejňujeme krátke i širšie aktuálne informácie zo škôl, kde prevažujú zápisy či komentujúce záznamy o úspechoch žiakov a ich pedagógov v súťažiach na rozličných úrovniach alebo z ich zahraničných študijných pobytov a praxí podporovaných v rámci európskych vzdelávacích programov. Zvlášť by som sa potešil, keby ste o odbornej problematike písali priamo zo školských dielní, laboratórií, odborných učilíšť – či už doma, alebo v európskych štátoch. Pre čitateľov novín to považujem za oveľa podnetnejšie, než je základná charakteristika školskej výučby kopírujúca obsah svojho webového sídla. Dva príklady vítaného autorstva nájdete v tomto čísle na strane 19.

Snahu pedagógov a majstrov odbornej prípravy podeliť sa o vlastné skúsenosti vnímam ako podstatne významnejšiu zaangažovanosť, než sú verejné prejavy nespokojnosti s platovým ohodnotením. Nikto totiž súbežne vecne nemeria ani nehodnotí, ako sa úmerne s ním kvalitatívne zvyšuje odborná príprava žiakov. Všeobecne sa totiž vie, že práve ich demografický pokles sa násobí faktickým nezáujmom absolventov základných škôl o štúdium na školách s technickým a remeselným zameraním. Pri dobrej vôli a jednoznačných pravidlách na všetkých úrovniach zainteresovaných subjektov by sa istá suma dala získať z reálne existujúcich zdrojov vyčlenených povedzme na platy pedagogických zamestnancov, ktorí už nemajú koho učiť alebo pripravujú absolventov pre fiktívny trh práce.

Zdôrazňujem, že mám na mysli finančný „balík“ potrebný na to, aby sme znovu do systému stredoškolského vzdelávania prakticky (i pragmaticky) vrátili a uplatňovali formy u nás dávno osvedčeného a praktizovaného duálneho vzdelávania. Lebo ak sa za „systémové opatrenie“ považuje externe posudzovaný presun financií zo zdrojov, kde ich trochu „prevyšuje“, na miesta, kde „zúfalo chýbajú“ (alebo kde sa „kričí na ratu“), potom by sme mali zreálniť aj momentálne dosť optimisticky proklamované očakávania rýchlych prínosov pripravovaného transformačného kroku. Som presvedčený, že by sme mali mať pritom na zreteli dlhodobejšiu históriu odborného vzdelávania, siahajúcu pred rok 1989. Osobne sa nestotožňujem s povrchnými a neraz ideologicky podfarbenými tvrdeniami, že prívlastok „odborná škola“ kvalitatívne nahradil slovo „učilište“ alebo že právo rodičov a ich detí na voľbu štúdia (neraz priam svojvoľnú) na strednej škole (a následne neraz i na vysokej) zbavuje štát povinnosti presadzovať celospoločenské hľadisko prípravy mladých ľudí na potreby vnútorného či európskeho trhu. Úspech duálneho vzdelávania je totiž neodmysliteľne závislý od reálnych hospodárskych aktivít štátu, od prílevu zahraničného kapitálu a – v nezanedbateľnej miere – od podpory malého a stredného podnikania v Slovenskej republike.

Dušan MIKOLAJ

Mladý tvorca, prezentačná výstava výrobkov žiakov stredných odborných škôl, vstúpil do nového desaťročia. 21. ročníka sa na Agrokomplexe v Nitre zúčastnilo 120 škôl. Riaditeľka SOŠ strojníckej v Považskej Bystrici Mgr. Anna Ozábalová informuje ministra školstva, vedy, výskumu a športu Dušana Čaploviča, ako využívajú v školskej praxi CNC stroje. Viac o podujatí v 18. čísle UN. **Foto Dušan MIKOLAJ**

Ešte Nevieme Efektívne Rozhojniť Slnkom Odovzdanú Lásku

Pohrať sa so slovami? Zabaviť sa témou? Urobiť si kvačku za splnenou úlohou? Alebo tvorivo čosi rozvinúť... Aj tak sa dá narábať s témou ENERSOL, ktorú sme zakomponovali do titulku. Mohol znieť aj inak – Efektívne Narábať, Ekonomicky Rozhodovať – Systematicky Odovzdávať Lásku. To by už bolo viac aj o vzťahu k učiteľskému poslaniu. Tu však ide o celoslovenské kolo 3. ročníka súťaže Enersol SK 2013, ktoré sa uskutočnilo v Strednej odbornej škole (SOŠ) v Senici 11. a 12. apríla.

S podporou rezortu, za odbornej a organizačnej garancie Štátneho inštitútu odborného vzdelávania (ŠIOV) v Bratislave sme sa spolu s celoštátnou odbornou komisiou súťaže Enersol SK na Záhorí zaoberali využitím alternatívnych zdrojov energií a zároveň porovnávali, kde je téma iba hrou so slovami a kde sú aj výsledky. Veď aj pred Enersolom je celkom konkrétna šanca – pracovať kreatívne – ako hodená rukavica stanovená cieľom Európskej únie: **do roku 2020 vyrábať 20 percent energií z obnoviteľných zdrojov**. A nenarábať pritom len snami typu „nik vám nemôže toľko dať, koľko ja sľúbiť“, ale aj analyzovať, porovnávať a nezatvárať oči pred výsledkami. A to tak vtedy, keď sú pozitívne, alebo naopak...

Minulý štvrtok a piatok (18. a 19. apríla) náš národný tím (zostavený z tých najlepších zo súťaže v Senici v hlavnej a tvorivej kategórii) už zápolil v **medzinárodnom finále Enersol v Tábore v Českej republike** v konkurencii študentov-rovesníkov **z Česka, Rakúska, Nemecka, Poľska a zo Slovinska**. (K téme sa v Učiteľských novinách ešte vrátime.) *(viac na strane 23)*

Záujemcov o štúdium priťahujeme cez našich žiakov

Hovoríme s riaditeľom Strednej zdravotníckej školy v Michalovciach RNDr. Dušanom Žaludkom

Čo považujete v tomto školskom roku pre vašu školu za osobitne aktuálne – a s ohľadom na jej históriu aj za perspektívne?

Roku 2009 mala naša škola významné jubileum, zaradili sme sa medzi školy, ktoré sú už po šesťdesiatke. Ja v nej učím dvanásť rokov, na pozícii riaditeľa školy som sedem rokov. Na jeseň sme začali s novým študijným odborom farmaceutický laborant. Akreditovali sme ho pred dvoma rokmi, otvoriť sme ho mohli až v tomto školskom roku. Odbor v rámci štátneho vzdelávacieho programu funguje na piatich stredných zdravotníckych školách, v našej škole je nový, jeho aktivovanie predchádzal náročný akreditačný proces. Akreditáciu sme museli robiť prostredníctvom Ministerstva zdravotníctva SR, ktoré spravuje a metodicky riadi sieť zdravotníckych škôl aj odborov prostredníctvom odboru zdravotníckeho vzdelávania.

Čo vás viedlo k zavedeniu tohto študijného odboru?

Keď sme sa rozhodovali, ako zmysluplne rozšíriť ponuku odborov na našej škole, zmapovali sme si geografický priestor nášho kraja a zistili, že žiak z Michaloviec chodí na farmaceuta do Banskej Bystrice a žiak z Kežmarku do Trenčína. Prečo by mali dochádzať takú diaľku, keď priestor môže byť priamo u nás. Navyše: v spádovej oblasti školy pôsobí viac ako dvesto lekární. Keď po štyroch rokoch vychováme prvých absolventov, do praxe ich bude pripravených tridsať. Ak by v každej lekárni prijali aspoň jedného farmaceutického laboranta, trvalo by mi ďalších sedem rokov, spolu teda 11 rokov, a „dotknem“ sa teoreticky každej jednej lekárne. Ak budeme na to pozerať pragmaticky a budeme otvárať každý rok len jednu triedu, je tu predpoklad, že sme zabezpečili možnosť zamestnania našich absolventov v ich odbore, nehovoriac o tom, že môžu v štúdiu pokračovať ďalej na vysokej škole, zamestnať sa vo farmaceutickom a v kozmetickom priemysle, ktorý sa vyvíja veľmi dynamicky. A našim učiteľom to dáva prácu a stabilitu pracovného miesta.

Zvažovali ste otvorenie ďalších odborov?

Aktuálny je napríklad asistent výživy. Trh by si vyžadoval viac absolventov, každé väčšie zdravotnícke zariadenie so stravovaním by malo mať aspoň jedno pracovné miesto, ktoré v minulosti zastávala diétna sestra.

(pokračovanie rozhovoru na stranách 20 a 21)

Zo Zvolena medzi svetovú elitu do Belgicka

Strana 18

Geodézia v školskej praxi

Strana 19

Ako YEETI pomáha zvyšovať odbornosť

Strana 19

Súkromná škola Mladosť vzdeláva žiakov bez poplatkov

Strany 22 a 23

Svetový tvorca v susedstve stavebných remeselníkov

Architekt Ladislav Hudec

Strana 24

Zo Zvolena medzi svetovú elitu do Belgicka

SIP

Víťazi vedia, že ťažšie ako vyhrať je titul obhájiť. Po nedávnej celoslovenskej „SIPke" – Súťaži žiakov stredných škôl v spracovaní informácií na počítači, by to mohla potvrdiť aj Petra Slúková zo Strednej odbornej školy (SOŠ) hotelových služieb a obchodu vo Zvolene a Tomáš Motýľ z SOŠ obchodu a služieb v Prešove. V súťažných disciplínach písanie na PC a úprava textu na PC po roku opäť zvíťazili.

Vyhlasovateľom súťaže je Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR pod odbornou garanciou Štátneho inštitútu odborného vzdelávania (ŠIOV) v Bratislave, riadi ju odborná komisia podľa súťažného poriadku a je v nej zastúpený každý kraj. Už 47. ročník sa uskutočnil koncom marca v SOŠ hotelových služieb a obchodu vo Zvolene. V disciplíne odpis textu na PC bojovalo dvadsať súťažiacich, v úprave textu na PC dvanásti študenti a v profesionálnom spracovaní informácií (*wordprocessing*) siedmi. Do zvolenského finále sa zo školských a z krajských kôl v jednotlivých regiónoch prebojovali len najlepší stredoškoláci. Ako spomíname v úvode, písanie na PC opäť najlepšie zvládla Petra Slúková, v úprave textu na PC vlaňajšie prvenstvo obhájil Tomáš Motýľ a v novej súťažnej disciplíne *wordprocessing* zvíťazila Michaela Reichlová z Obchodnej akadémie v Poprade.

Víťazi všetkých disciplín budú Slovensko reprezentovať na majstrovstvá sveta, ktoré sa uskutočnia tento rok v júli v belgickom Gente. Je to výnimočná udalosť, lebo účasť víťazov na 49. medzinárodnom kongrese v Gente po prvýkrát podporí vyhlasovateľ súťaže a gestorom prípravy a organizácie účasti na podujatie bude odbor tvorivosti mládeže ŠIOV. Veríme, že týmto sa otvára nová cesta k postupom z celoštátnej súťaže na medzinárodné pokračovanie, a teda aj nové výzvy a nové skúsenosti a zručnosti pre mladých, ktoré siahajú za hranice našej vlasti.

Organizátori celoslovenského finále vytvorili v SOŠ hotelových služieb a obchodu vo Zvolene príjemnú atmosféru. Žiaci počas vyhodnocovania súťažných disciplín navštívili galerijnú expozíciu Slovenskej národnej galérie na Zvolenskom zámku, na radnici ich prijal viceprimátor mesta Zvolena Juraj Družbacký. Vzácnym prínosom podujatia boli hostia z Českej republiky – deväťnásobná majsterka sveta v písaní na PC Helena Zavijačičová a trojnásobný majster sveta vo *wordprocessingu* Petr Sekanina. Členovia slovenskej súťažnej komisie a sprevádzajúci učitelia získali cenné odborné informácie na pracovnom workshope, ktorý bol súčasťou dvojdňového programu.

Ing. Marcela KALISKÁ,
členka krajskej komisie za BBSK

Víťazná z Bratislavy úspešná v Prahe

HA L. MIKULÁŠ

Cvičná firma ElemQuilt, s. r. o., z Hotelovej akadémie (HA) v Liptovskom Mikuláši sa v dňoch 19. – 21. marca 2013 zúčastnila Medzinárodného veľtrhu cvičných firiem (MVCF) v Prahe. Bola jediná zo stredných škôl v Žilinskom samosprávnom kraji a Slovensko reprezentovala s ďalšími tromi cvičnými firmami.

Na 19. ročníku MVCF sa prezentovali firmy z Českej republiky, Rakúska, Ruska, Rumunska, Nemecka, Belgicka, Bulharska, zo Španielska, Švédska, Slovenskej republiky a z Talianska. Veľtrh cvičných firiem sa konal pod záštitou primátora mesta Prahy, Ministerstva školstva, mládeže a telovýchovy Českej republiky, Národného ústavu pre vzdelávanie a jeho Centra fiktívnych firiem. Otvorenia veľtrhu sa zúčastnili významní hostia, okrem iného aj zástupcovia švédskeho, kuvajtského, saudskoarabského a rumunského veľvyslanectva v ČR.

V rámci veľtrhu sa uskutočnili súťaže o najlepší reklamný spot, katalóg, prezentáciu a stánok. Krúžok cvičnej firmy ElemQuilt, s. r. o., z HA v Liptovskom Mikuláši vedie od roku 2006 učiteľka odborných predmetov a predsedníčka predmetovej komisie Ing. Anna Kiapešová (na spoločnej fotografii). Na 15. Medzinárodnom veľtrhu cvičných firiem v Bratislave v novembri 2012 dostali Liptáci najvyššie bodové hodnotenie a svoje kvality potvrdili aj v Prahe. Získali druhé miesto za najlepší zahraničný reklamný spot a v celkovom hodnotení sa zo 144 zúčastnených firiem umiestnili na 5. mieste.

(halm), foto archív školy

Mladý Európan v roku občanov

20. VÝROČIE EÚ

Čo znamená byť Európanom? Tento pojem nemá len geografický rozmer, ba skôr v sebe obsahuje duchovnú dimenziu. Zrejme aj to mali na mysli Európska komisia a regionálne informačné centrá Europe Direct, keď v tomto roku vyhlásili už ôsmy ročník celoslovenskej súťaže Mladý Európan. Toto podujatie nesporne rezonuje aj s tým, že rok 2013 bol rozhodnutím Európskeho parlamentu vyhlásený za Európsky rok občanov. Tohto roku totiž uplynie dvadsať rokov od platnosti Maastrichtskej zmluvy a Európa oslávi 20. výročie jestvovania občianstva Európskej únie.

Súťažné družstvo študentov Gymnázia L. Stöckela z Bardejova.

Do súťaže sa mohli prihlásiť študenti 3. ročníkov gymnázií a stredných odborných škôl. V polovici apríla sa v Metodicko-pedagogickom centre v Prešove uskutočnilo regionálne kolo súťaže Mladý Európan. Je trojkolová. V prvom kole súťažiacich čakal vedomostný test o Európskej únii (EÚ) z histórie, geografie, politiky a ekonomiky. Druhé bolo venované štyrom oblastiam EÚ a jej členských štátov: histórii, geografii, zaujímavostiam a osobnostiam. Tretie kolo bolo zamerané na správnu identifikáciu obrázkov, ktoré súviseli s tematikou EÚ.

Najlepšie sa s úlohami popasovalo trojčlenné družstvo študentov Gymnázia J. A. Raymana v Prešove, druhá priečka patrí Cirkevnému gymnáziu sv. Františka z Assisi z Vranova nad Topľou a tretie miesto získalo Gymnázium Leonarda Stöckela z Bardejova. Víťazné družstvo postupuje do celoslovenskej súťaže.

Text a foto (ij)

Účtovanie v Omege a Olympe

OA ŠURANY

Vedenie účtovníctva je dnes nevyhnutnou súčasťou života každého podnikateľského subjektu. Znalosť účtovných pojmov, orientácia v účtovnej dokumentácii a v základných právnych normách upravujúcich účtovníctvo je samozrejmou výbavou nielen riadiacich, ale aj ostatných pracovníkov firmy. A dôkladné vedenie účtovníctva si vyžaduje hlbšie teoretické vedomosti i praktické účtovnícke zručnosti, a tie sa nadobúdajú štúdiom.

Špecifikom štúdia na Obchodnej akadémii v Šuranoch je, že účtovníctvo patrí k základným vyučovacím predmetom. Žiaci v ňom získavajú poznatky o spôsoboch a postupoch účtovania v sústave podvojného a jednoduchého účtovníctva. Vo štvrtom ročníku tento predmet vyúsťuje do predmetu ekonomické cvičenia, ktorý v integrovanej podobe umožňuje riešiť problematiku účtovníctva cez konkrétne situácie v hospodárskej praxi. Naši žiaci pritom využívajú výkonný ekonomický softvér Omega – podvojné účtovníctvo, a mzdový softvér Olymps – mzdy a personalistika. Sú to výkonné a obľúbené programy, získali prestížne ocenenie kvality Grand Prix Slovak Gold a na svoju prácu ich dnes využíva viac ako 14-tisíc slovenských firiem.

Využívanie týchto softvérov vo vyučovacom procese prináša zvýšenie kvality a efektívnosti vyučovania účtovníctva a má aj praktický prínos pre žiakov, ktorí získavajú cenné skúsenosti využiteľné v ďalšom živote. Je predpokladom i na lepšie uplatnenie našich absolventov na trhu práce.

Žiaci našej školy robia v programe Omega aj praktickú maturitnú skúšku. Výrobca softvéru udeľuje všetkým úspešným absolventom, ktorí maturovali v tomto programe (a dosiahli známku výborný a chválitebný), zaujímavý bonus – certifikát deklarujúci, že jeho majiteľ úspešne zložil praktickú maturitnú skúšku v programe, vie ho ovládať a pracovať s ním. Absolventom ním dávame niečo navyše, čo im pomôže pri hľadaní zamestnania a lepšej pozície na trhu práce. Doteraz získalo certifikát už viac ako 50 absolventov našej školy.

Každoročne sa žiaci našej školy zapájajú aj do celoštátnej súťaže Olympiáda Mladý účtovník. Súťaž každoročne organizuje Slovenská komora certifikovaných účtovníkov a spoločnosť Kros. Jej cieľom je zvyšovanie prestíže účtovníctva ako odborného predmetu a zároveň motivácia študentov pri štúdiu odbornej problematiky. Súťažiaci môžu získať hodnotné ceny, certifikát a najmä cenné praktické skúsenosti využiteľné v praxi. Vlani sa do olympiády zapojilo celkovo 75 stredných škôl, ktoré sú súčasťou projektu Podpora škôl, s viac ako 2 100 žiakmi. V tomto roku sa konal už 16. ročník súťaže. Na našom školskom kole sa zúčastnilo 14 žiakov štvrtých ročníkov. Dvaja úspešní riešitelia, Katarína Supeková a Lukáš Petráni, postúpili do regionálneho kola, ktoré sa konalo koncom marca na Obchodnej akadémii I. Karvaša v Bratislave.

Ing. Marta BARTOVIČOVÁ
Foto archív školy

V súťažnej medi so striebrom a s bronzom

SPŠ SNINA

Súťaž Meď 2013 má za sebou v poradí už 10. ročník. Každoročne ju vyhlasuje bratislavská Stredná priemyselná škola (SPŠ) strojnícka na Fajnorovom nábreží v Bratislave a Stredisko medi Copper Alliance. Jej cieľom je vytvoriť a prehĺbiť znalosti o medi a možnostiach využitia výrobkov z nej v technických zariadeniach budov.

Súťaž sa uskutočnila prostredníctvom webového sídla CopperSchool.com. Otázky pre žiakov študijných odborov stredných odborných škôl pozostávali z 20 všeobecných otázok o medi, 35 otázok o jej použití v technických zariadeniach budov a 5 úloh bolo zameraných na výpočet potrubí – základných parametrov rozvodov v rámci technických inštalácií budov.

SPŠ v Snine sa do súťaže zapája pravidelne. V tomto ročníku sa prihlásilo 20 žiakov zo študijných odborov strojárstvo, technika a prevádzka dopravy a technické lýceum. Pracovali pod vedením Ing. Mikuláša Ižáka, Ing. Evy Kresilovej a Ing. Jozefa Kováča a ich bilancia je výborná. V hodnotení zúčastnených škôl (započítavali sa výsledky piatich najlepších jednotlivcov školy) sninská SPŠ získala 371 bodov a z 11 zúčastnených slovenských škôl sa umiestnila na 2. mieste v kategórii stredných odborných škôl – študijné odbory. Získala tak 200 eur na nákup zariadenia slúžiaceho na inštaláciu rozvodov technických zariadení budov prostredníctvom medi. V hodnotení jednotlivcov z celkového počtu 109 súťažiacich sa na prvých 30 miestach umiestnilo 12 žiakov zo Sniny. Tomáš Švajka obsadil 3. miesto a získal nákupnú poukážku v hodnote 40 eur.

PaedDr. Alena ROMANOVÁ,
riaditeľka školy

Krátka siesta na vrchole mostu Apollo.

Geodézia v školskej praxi

OHLAS

Po prečítaní príspevku *Uplatnenie absolventov stredných škôl v praxi (II. časť)* uverejnenom v Učiteľských novinách (UN) 15/2013 ma zarazil odsek, v ktorom sa uvádza, že v oblasti technických odborov dosahovala najvyššiu hodnotu nezamestnanosti (48,9 %) skupina odborov Stavebníctvo, geodézia a kartografia. Ako učiteľka odborných predmetov na Strednej priemyselnej škole stavebnej a geodetickej v Bratislave považujem túto informáciu za neúplnú a zavádzajúcu a obrátila som sa na redakčný tím UN so žiadosťou o uverejnenie dodatku, o aké konkrétne odbory alebo školy ide. Obratom som od pána šéfredaktora PhDr. Ľubomíra Pajtinku dostala vyčerpávajúce vysvetlenie k analýze z Ústavu informácií a prognóz školstva a bol mi ponúknutý priestor, aby som túto tému ozrejmila vlastným príspevkom v UN. Ponúknutú možnosť chcem v plnej miere využiť a verím, že svojím príspevkom zmením nazeranie na študijný odbor geodézia, kartografia a kataster (nie učebný odbor, ktorý neexistuje).

Odborná časť vzdelania v odbore 3692 6 geodézia, kartografia a kataster je reprezentovaná predmetmi geodézia, geodetické výpočty, mapovanie, fotogrametria, kartografia, kataster nehnuteľností, pozemkové právo, automatizácia zobrazovacích prác, aktualizácia geodetických informácií, geografické informačné systémy, modelovanie v 3D, diaľkový prieskum Zeme a ekonomika.

Obsah jednotlivých predmetov môžu záujemcovia nájsť v školskom vzdelávacom programe. Pokúsim sa odborné predmety priblížiť jednoduchou formou z pohľadu učiteľa. Predmet geodézia je zameraný na teóriu potrebnú na ovládanie geodetických prístrojov a pomôcok, ďalej na meračské a výpočtové metódy používané pri polohovom a výškovom meraní. Hlavným obsahom mapovania je náuka o teréne a tvorba máp. Na fotogrametrii sa žiaci oboznámia s prácou s rastrovým obrazom – s digitálnou snímkou, a získané zručnosti využijú v predmete modelovanie v 3D pri tvorbe vlastných modelov vybraných objektov v grafickom systéme na PC. Tvorbou máp na PC v grafických systémoch sa zaoberajú predmety automatizácia zobrazovacích prác aj aktualizácia geodetických informácií, pričom časť potrebných teoretických vedomostí získajú v predmetoch kataster nehnuteľností a pozemkové právo. Každá mapa je v určitom kartografickom zobrazení, čomu sa venuje predmet kartografia. Všetky nadobudnuté teoretické vedomosti si žiaci overia v odbornej praxi, kde získavajú zručnosti. Predmety geografické informačné systémy a diaľkový prieskum Zeme dávajú žiakom priestor na vytvorenie vlastných projektov v rámci projektového vyučovania. Obsahy jednotlivých predmetov sú poprepájané a nadväzujú aj na preberané učivo zo všeobecnovzdelávacích predmetov, ako je matematika, informatika, geografia alebo fyzika. Aby sa im rozšíril výber a možnosť skvalitniť prípravu s prihliadnutím na nový typ maturitnej skúšky, majú žiaci možnosť voliteľných predmetov, ako konverzácia v anglickom jazyku v odbore, cvičenia z matematiky alebo geoinformatika.

Študent pri práci s elektronickým meracím systémom.

Odbor 3692 6 geodézia, kartografia a kataster je určený pre chlapcov a dievčatá so záujmom o prírodné a technické vedy, ktorých baví práca na počítači. Aby sme išli s dobou, smerujeme celé vzdelávanie na tvorbu geoinformačných systémov a 3D modelov objektov a geoinformatiku, kde trh ešte nie je obsadený. Ak by sa čitatelia chceli dozvedieť viac, pozývam všetkých záujemcov do novozriadenej expozície histórie geodézie, kartografie a katastra v našej škole, každú stredu v čase od 8.00 do 10.00 hod. aj s odborným výkladom, kde sa môžu dozvedieť, aká rozmanitá je oblasť geodézie, kartografie a katastra nehnuteľností.

Ing. Alžbeta STRIŽINCOVÁ
Foto archív autorky

Ako YEETI pomáha zvyšovať odbornosť

SPŠE KOŠICE

Aj v tomto školskom roku sa naši žiaci zúčastnili zahraničných pracovných stáží. Tentoraz ôsmi zavítali do belgického Gentu a druhá osemčlenná skupina využila pohostinnosť stovežatej českej Prahy. Obidve stáže sa podarilo uskutočniť vďaka projektu *Mladí elektrikári v elektrotechnickom priemysle* v rámci Programu celoživotného vzdelávania, podprogram Leonardo da Vinci, financovaného zo zdrojov Európskej komisie formou grantu od Slovenskej akademickej asociácie pre medzinárodnú spoluprácu. Nemalá vďaka patrí našim partnerským školám Edugo Campus Glorieux z Oostakkeru a Strednej priemyselnej škole (SPŠ) elektrotechnickej z Prahy 10, ktoré nám výraznou mierou pomohli zabezpečiť prax pre našich žiakov, čo je v časoch krízy a nedostatku práce chvályhodné.

Projekt *Mladí elektrikári v elektrotechnickom priemysle* (po anglicky skrátene YEETI – *Young Electricians in Electro-Technics Industry*) bol zameraný na prax študentov v zahraničných firmách, kde mohli aplikovať nadobudnuté teoretické vedomosti i praktické zručnosti v podmienkach reálneho podniku. Zároveň si mohli osvojiť nové poznatky a postupy a zlepšiť svoje jazykové zručnosti a osobnostné vlastnosti, ako samostatnosť, flexibilitu, rešpektovanie iných názorov a pod.

Elektrotechnici v belgickom Gente

Od 28. februára do 15. marca tohto roku praxovali štyria žiaci zo študijného odboru elektrotechnika a štyria zo študijného odboru technické lýceum spolu v siedmich firmách v meste Gent a jeho okolí. Jakub pracoval vo veľkom servisnom centre pre audiotechniku, kde pomáhal opravovať mixážne pulty, audiosústavy, zosilňovače či inú techniku. Róbert zasa v počítačovej predajni, kde sa venoval príprave nových počítačov pre belgických zákazníkov a servisu výpočtovej techniky. Vlado pracoval pre veľkého telekomunikačného operátora, kde pomáhal s inštaláciou a so servisom internetových prípojok pre koncových zákazníkov. Marek a Miro zas vykonávali prax vo vzdelávacom IT inštitúte, kde sa venovali práci s mikropočítačom a jeho perifériami pri konštruovaní vstavaných systémov. Martin sa pre zmenu venoval analýze, spracovaniu a reprezentácii dát z výskumných projektov miestnej firmy. Filip pracoval v prevádzke potravinárskej firmy na oddelení údržby elektrických zariadení, kde zabezpečoval spolu so svojimi kolegami bezproblémový chod výrobných liniek a automatov. Podobnú servisnú činnosť výrobných automatizovaných liniek vykonával aj Rišo vo firme na výrobu automobilov.

Okrem pracovných činností chalani aj so svojím sprevádzajúcim učiteľom navštívili miestny prístav, centrum mesta a vybrali sa aj na cestu po krásach flámskej časti Belgicka, v rámci ktorej si pozreli mestá Bruggy, Oostende či Antverpy.

Informačné technológie v Prahe

Podobnú dvojtýždňovú stáž v troch pražských firmách od 7. marca do 21. marca absolvovali štyria žiaci elektrotechniky a štyria z technického lýcea. Dvaja Milanovia, Matej a Juraj pracovali počas stáže vo vydavateľstve, ktoré sa špecializuje na technickú literatúru. Tam využívali informačné technológie na tvorbu a úpravu informácií do technickej literatúry a jej prezentácie na webovom sídle vydavateľstva. Juraj a Stano pracovali vo firme, ktorá sa zaoberá predajom mobilných telefónov a tvorbou softvéru pre ne, pre PDA a satelitné navigácie. Venovali sa v nej aj databázam a grafickej úprave informácií určených na prezentáciu firemných produktov. Ostatní dvaja žiaci – Patrik a Martin – boli na stáži vo firme, ktorá sa zaoberá automatizáciou. Vyskúšali si praktické zapojenia PLC automatov s viacerými druhmi senzorov a elektrickou inštaláciou. Zúčastnili sa aj na výstave elektrotechniky, kde pomáhali prezentovať produkty firmy.

Počas víkendov a vo voľnom čase chalani spolu so sprevádzajúcou učiteľkou navštívili divadelné predstavenie v Národnom divadle, zašportovali si v telocvični či plavárni a pozreli si mnoho múzeí i kultúrnych pamiatok, ktoré Praha a jej okolie ponúka.

Pobyty predchádza výber

Všetci žiaci boli do realizácie projektu vyberaní na základe ich doterajších študijných výsledkov, ale aj výberového stretnutia. Pozostávalo z ústnej a písomnej časti, kde mali prezentovať sami seba a svoje jazykové zručnosti. Výber šikovných a komunikatívnych žiakov sa prejavil aj na pozitívnom hodnotení zo strany firiem a partnerských škôl. Naši žiaci sú vždy považovaní za šikovných, rozhľadených a komunikatívnych ľudí, ktorí nebudú mať problém nájsť si vhodné zamestnanie vo svojom odbore. Veríme, že aj v ďalšom rozpočtovom období Európskej únie na roky 2014 – 2020 sa nájdu zdroje na financovanie takýchto študentských stáží, pretože pre žiakov sú prínosné z jazykovej i odbornej stránky. Navyše prezentujú našich žiakov, školu, mesto, región i štát v pozitívnom svetle, čo môže mať v budúcnosti pozitívny dopad na našich občanov pri hľadaní si zamestnania v zahraničí.

Ing. Michal COPKO,
školský koordinátor programu
Leonardo da Vinci
Foto archív školy

Záujemcov o štúdium priťahujeme cez našich...

ROZHOVOR

(dokončenie rozhovoru zo strany 17)

Treba však brať do úvahy širšie okolnosti. Aktivovali ho v Rožňave, a za tri roky neotvorili ani jednu triedu. Odbor vyučujú v Košiciach, tam každoročne otvárajú jednu triedu. Zatiaľ táto pracovná pozícia nie je veľmi v povedomí verejnosti, takže nízky je aj záujem žiakov. A nie je ani v personálnych normatívoch zdravotníckych zariadení. Ak by sa tak stalo, možno by sa zvýšil aj záujem o štúdium.

Aká je spádová oblasť žiakov?

Je široká a závisí od študijných odborov. Do našej školy prichádzajú žiaci zo severných okresov, z Popradu, Kežmarku, ale aj z Vranova nad Topľou, Humenného, zo Stropkova, Sniny, smerom na juh zo Sobraniec, z Čiernej nad Tisou, Veľkých Kapušian a láme sa to v Trebišove, tam sa začína spádová oblasť Košíc. Zdravotnícka škola v Humennom je vzdialená od Michaloviec 25 kilometrov, je už v inom, Prešovskom samosprávnom kraji, ale odbor masér ani farmaceutický laborant tam nemajú, čo je naša konkurenčná výhoda.

Poďme k podstate názvu vašej školy. Je záujem dievčat o tradičnú prácu zdravotnej sestry podobne vysoký, ako býval v minulosti?

Záujem o štúdium u nás prevyšuje kapacitné možnosti školy. Ak by bola perspektíva v zdravotníctve nepriaznivá, určite by sa k nám nehlásilo toľko žiakov. Nemyslím, že je to zásluha riaditeľa školy, ponuku trhu práce nemôže ovplyvniť. Mal by však sledovať, kde absolventi majú šancu zamestnať sa a z ktorých odborov smerujú na úrad práce. V regióne upadla priemyselná výroba, ochabol turistický ruch, Zemplínska šírava je v zlom stave, už sa nemôže hrdiť prívlastkom mora na východe Slovenska. A kým sem nepovedie diaľnica, pracovných príležitostí bude nedostatok, ľudia si musia hľadať zamestnanie v iných lokalitách, prípadne v zahraničí.

Kam smerujú cesty absolventov vašej školy?

Väčšina z nich pokračuje v bakalárskom či magisterskom štúdiu fyzioterapie, ošetrovateľstva, ale aj medicíny a v učiteľských smeroch. Tí, čo nepokračujú v štúdiu, zamestnávajú sa v našich zdravotníckych a sociálnych zariadeniach, časť odchádza po maturite pracovať do zahraničia.

Máte túto realitu na zreteli aj pri koncipovaní školských vzdelávacích programov interného štúdia?

Roku 2008 sme začali pripravovať školské vzdelávacie programy na podmienky našej školy. V rámci disponibilných hodín pri všeobecnovzdelávacích predmetoch sme sa rozhodli, že ich využijeme na rozšírenie štúdia cudzích jazykov. Naši žiaci sa povinne učia anglický jazyk a nemecký jazyk, z jedného maturujú. Keď sa hlásia na večerné štúdium starší absolventi našej školy, priznávajú, aká výhoda je učiť sa cudzí jazyk priamo v procese prípravy na konkrétny odbor. Im to dnes v praxi chýba.

Večerné štúdium zabezpečujú učitelia vašich škôl v rámci základných pracovných úväzkov alebo ich majú nad rámec svojich povinností?

Je to zaradené do riadnej výučby, čiže v rámci svojich úväzkov. Štúdium nie je každodenné, študenti chodia na celý jeden, na dva dni v týždni.

Niečo ako večerné štúdium počas dňa.

Áno, je to takáto forma. Aj tu vychádzame v ústrety záujemcom o štúdium.

Aké praktické kvalifikačné predpoklady musia spĺňať záujemcovia o prácu v zahraničí?

Obsah vzdelávania u nás je kompatibilný s európskym, čo v rámci európskeho trhu práce je pre absolventov obrovská výhoda. Naši maturanti sa preto uplatnia v zahraničí bez problémov, k odbornej kvalifikácii majú ako bonus, že aktívne ovládajú cudzí jazyk. Popri nich si prácu v zahraničí hľadajú aj starší ľudia. Záujem o externé štúdium je pomerne veľký. Hlásia sa naň päťdesiatroční i starší. V súčasnosti máme vo všetkých týchto odboroch spolu 280 študentov v desiatich triedach.

O ktoré odbory vo večernom štúdiu je záujem?

Máme otvorený jednoročný odbor sanitár, jednoročný a trojročný odbor zdravotnícky asistent, v závislosti od toho, či uchádzač má, alebo nemá maturitu, a odbor zdravotnícky záchranár. Pravda, je tu i druhá strana mince. Ak by absolventi našej školy mali dobré pracovné podmienky v zdravotníckych a sociálnych zariadeniach u nás, určite by toľkí neodchádzali za prácou do zahraničia. Ako je všeobecne známe, otvorený pracovný trh EÚ im umožňuje nájsť si dobre platenú prácu v Nemecku a Rakúsku, zopár ich odchádza do Anglicka, Českej republiky či USA.

Je aj konkrétna návratnosť smerom k škole za to, že kvalitne pripravujete žiakov pre zahraničie?

Takéto referencie máme len sporadicky od jednotlivcov, a sú len a len pozitívne. Ale o tom, že to robíme dobre, hovorí počet našich absolventov, ktorí pracujú v zahraničí, a ten sa každoročne zvyšuje. V súvislosti s tým chcem povedať, že v krátkom čase – a prvé príklady sa už objavujú – bude aj u nás klientela, ktorá si bude vedieť zaplatiť individuálnu zdravotnú a opatrovateľskú službu pre svoju rodinu a naši absolventi nebudú musieť cestovať za dobre platenou prácou do cudziny. Kontakty máme na Slovensku. Keď pred niekoľkými rokmi riaditeľ štvorhviezdičkového hotela v Tatranskej Lomnici zistil na webovom sídle našej školy, že máme odbor masér, a oslovil nás, či by sme mu na päť dní vedeli vypomôcť so študentmi tohto odboru, pretože organizuje kongres stomatológov a chce im ponúknuť aj relax, nezaváhali sme. Volili sme správne. Žiaci sa tam zoznámili s iným prostredím, mali iné podmienky na prácu, než máme v škole alebo v partnerských sociálnych a zdravotníckych zariadeniach, prišli do kontaktu s dosiaľ nepoznanou klientelou, zarobili si. Bolo to obojstranne prínosné – zistili sme, že vedia o nás aj tam, kde by sme to neočakávali, a najmä, že s našimi deťmi bola veľká spokojnosť.

Aké majú žiaci možnosti odbornej praxe v bezprostrednom okolí školy?

Odborná prax našich žiakov sa uskutočňuje v zdravotníckych a sociálnych zariadeniach mesta a blízkeho okolia v reálnych podmienkach so skutočnými pacientmi. Súvislú mesačnú prax absolvujú žiaci v odbore masér napríklad i v kúpeľoch v Štóse, Bardejove, Číži. Spolupracujeme s podnikmi i so zahraničnými firmami priamo v Michalovciach. Jedna nemecká firma si po zhliadnutí našich športovísk a podmienok na masáže a iné procedúry objednala v rámci svojho sociálneho fondu rehabilitačno-relaxačný program priamo v priestoroch školy. Podpísali sme dohodu, ich zamestnanci chodia k nám. Podobná skúsenosť je s ďalšou firmou, od ktorej sme dostali pozvanie prísť za ich zamestnancami priamo do závodu a zapojiť sa do ich sociálneho programu. V rámci rekondičného pobytu sme za týždeň vymasírovali všetkých zamestnancov. Možno to nie je nič mimoriadne, ale podobné objednávky nebývajú každodennou záležitosťou. Toto je súčasťou nášho marketingu.

Tu sme pri téme duálneho vzdelávania, o ktorom sa v ostatnom čase začína intenzívne hovoriť. Skúsení riaditelia mnohých odborných škôl nielen s nostalgiou, ale aj s pragmatickými výhradami k mnohorakým transformačným krokom po roku 1989 spomínajú na „totalitné časy“, keď boli v priamej zriaďovateľskej pôsobnosti príslušných rezortov vlády. Zdravotnícke školy boli od toho ako jediné uchránené, ostali pod ministerstvom zdravotníctva. Je v tom dnes viac výhod alebo nedostatkov?

Dovolím si povedať, že stredné zdravotnícke školstvo je svetlou výnimkou v ponovembrovom vývoji školstva. Ministerstvo zdravotníctva si ako jediné ponechalo pod rezortom výchovu zdravotníckych pracovníkov. Ponechalo si kompetenciu tvorby a správy siete zdravotníckych škôl a siete odborov a trvalo na podmienkach praxe v skutočných podmienkach, o ktorých mnohí dnes rozprávajú. Tu neexistuje problém „premnoženia“ zdravotníckych škôl, odborov a absolventov, zástupov evidovaných absolventov na úradoch práce ako pri mnohých iných typoch škôl. To považujem za obrovskú výhodu, pretože ministerstvo nemusí štatistické údaje získavať sprostredkovane od zamestnávateľov, má ich z vlastných zdrojov. Je preto vysoká pravdepodobnosť, že naši absolventi si nájdu po skončení školy pracovné uplatnenie primerané ich odbornej spôsobilosti, zameraniu. Je minimum tých, čo ostanú bez zamestnania. Tu je odpoveď pre tých, ktorí dnes z nedostatočného poznania vecí kritizujú, ako dobre sa majú zdravotnícke školy.

Jasná stratégia, systematickosť a koncepčnosť práce ministerstva zdravotníctva.

Máte pravdu, tento systém sme mali v minulosti takpovediac celoplošne, keď odborné školy boli priamo pod rezortmi. Samozrejme, vtedy boli viaceré samostatné ministerstvá hospodárskeho zamerania. Teraz by to bolo o niečo zložitejšie, ale aj v súčasnosti všetky informácie využiteľné pri vytváraní koncepcií odborného školstva smerujú na príslušné ministerstvá. Takže väzby na stredné odborné a technické školy by mohli byť pevnejšie i v súčasnosti. Špecifická je situácia gymnázií, ale to by bolo na inú tému a mne nenáleží.

Aký je pomer praxe v priestoroch vašej školy a v zdravotníckych zariadeniach mimo nej?

Študenti našich odborov začínajú s praktickými cvičeniami v odborných učebniach školy v druhom ročníku jeden deň v týždni, v treťom a vo štvrtom sú v zdravotníckych a sociálnych zariadeniach po dva dni v týždni. Praxe majú teda dosť a prechádzajú rôznymi oddeleniami, praxujú v mnohých zariadeniach.

Ako sa prejavuje súčasná situácia v odbornom školstve na Slovensku – označovaná neraz za zložitú, ba priam kritickú – v odbornej výučbe konkrétne u vás?

Pred siedmimi rokmi sme mali v škole deväť tried a 263 žiakov. V súčasnosti máme 23 tried a 589 žiakov. Vyučovali sme v nich dva odbory, teraz ich máme šesť. Nosné sú zdravotnícky asistent, masér a farmaceutický laborant. V tomto školskom roku sme prijali do prvého ročníka o 55 žiakov viac, ako ich maturovalo. A záujem o štúdium v odboroch zdravotnícky asistent, masér a farmaceutický laborant prevyšoval naše možnosti, takže do každého z týchto troch odborov sme robili výber. Nie nábor, ale výber.

Je takýto štatistický „odpočet“ najdôveryhodnejšou výpovednou hodnotou kvality výučby?

Určite nie. Ale určite o niečom hovorí. Z môjho pohľadu hovorí o klíme, ktorá v škole vládne, a o procesoch, ktoré v nej prebiehajú. Veľa sa v súčasnosti hovorí o kvalitatívnych kritériách. Tie nebudú nikdy objektívne pre všetkých. My máme svoje, a tie nám prinášajú profit v podobe väčšieho záujmu o školu, ako môžeme uspokojiť. Umožňujú nám robiť výber, vytvárať pozitívnu klímu pre všetkých, ktorí chcú vychovávať a vzdelávať, a primerane ich za prácu odmeňovať. Zvyšuje sa počet žiakov aj učiteľov. V spomínanom čase sme mali 19 kmeňových učiteľov, v tomto roku ich u nás učí 37, všetci sú plne kvalifikovaní. Ale základná nevyhnutná réžia na chod školy sa nezvyšuje úmerne tomuto nárastu. Počet technicko-hospodárskych pracovníkov ostal nezmenený, tých máme stále deväť. Myslím si, že aj na základe týchto čísel si možno urobiť základný obraz. Povedzme pri porovnávaní so školami, ktoré otvorili podstatne viac odborov, ale iba zopár ich je nosných a charakterizujú podstatu odborného zamerania školy. Naše odbory sú všetky plne vyťažené. A ak sa prejdete školou, všimnete si, že máme vybavenie, ktoré v iných školách chýba.

Toto kladú do popredia viacerí riaditelia škôl, ba dokonca zabúdajú venovať pozornosť ich využitiu priamo v odbornej praxi. Čo je prioritou pre vás?

Škola jednoducho musí byť prepojená s praxou, ináč jej existencia nemá zmysel. Ak prichádzajú na naše pôsobenie reakcie v podobe záujmu o štúdium, nabáda nás to do aktivít otvorených širšej verejnosti. Takou je Deň zdravotníckej školy. Na začiatku školského roka sme ho zorganizovali po druhýkrát. Na námestí sme predstavili všetky študijné odbory našej školy širokej verejnosti formou workshopu. Žiaci merali občanom mesta i náhodným návštevníkom tlak, BMI index, odoberali im krv z prsta na testovanie, určovali glykémiu, krvnú skupinu, kapacitu pľúc pri ich zaťažení nikotínom a aplikovali masáže vo vyhradených priestoroch. Na promenáde sa zastavili pri nás ľudia rozličného veku, zamestnaní v meste i prichádzajúci z vidieka. Žiaci vedeli odborne odpovedať na otázky ľudí, bez rešpektu rozprávať s rovesníkmi i so staršími ľuďmi. Boli sme spokojní a myslím, že aj naši žiaci nadobudli pocit zodpovednosti a vážnosti. Ich posolstvo v zdravotníckom povolaní má jasný zmysel – pomáhať tým, ktorí to potrebujú.

Takejto prezentácii pripisujete väčší zmysel ako povedzme dňom otvorených dverí?

Organizujeme aj Deň otvorených dverí. Naša škola je, prirodzene, prístupná návštevám, ktoré sa zaujímajú, ako a v akých podmienkach študujú naši žiaci. Nepotrebujeme však kampaňovito navštevovať základné školy. Nútiť sa riaditeľom, ktorí sú na podobné vpády zo stredných škôl už

Riaditeľ SZŠ v Michalovciach RNDr. Dušan Žaludko.

„Ak sú o našej škole dobré referencie a naši žiaci idú s nimi von, ich kamaráti presvedčia svojich kamarátov spoľahlivejšie ako prezentácia či reklama, alebo čokoľvek iné. Účinkuje to s vysokým percentom úspešnosti.“

alergickí. Narúšame im vyučovanie, a ak pritiahneme pozornosť dvoch-troch žiakov, ostatní sa počas prezentácie bavia, nezaujíma ich, o čom im hovoríme. Nepriamo tým spochybňujú prácu našich pedagógov, vážnosť odborného štúdia. Neefektívne sú dokonca už aj stretnutia s výchovnými poradcami, ktorí nás pozývajú na triedne združenia, na ktoré príde desať rodičov, pred ktorými stojí osem ponúk stredných škôl s prezentáciami. Je to neproduktívne, zbytočné. Pri konkrétnych prezentáciách na námestí sme priamo medzi ľuďmi, občanmi, rodičmi žiakov, našimi klientmi.

Kde sú podľa vás najsilnejšie propagačné články?
Naša filozofia vo výučbe je založená na vzájomne dôvernej spolupráci s našimi žiakmi. Cez nich k nám ťaháme potenciálnych záujemcov o štúdium. Ak sú o našej škole dobré referencie a naši žiaci idú s nimi von, ich kamaráti presvedčia svojich kamarátov spoľahlivejšie ako prezentácia či reklama, alebo čokoľvek iné. Účinkuje to s vysokým percentom úspešnosti.

Ktorí učitelia sú vo vašej pedagogickej zostave slabší článok, ktorí sú nenahraditeľní?
Skladba je rôznorodá, ale musí byť vyvážená. Máme služobne starších, skúsených kolegov, lebo potrebujeme podporiť aj všeobecnovzdelávacie predmety a najmä jazyky. Po tých sa obraciam na iných školách, pretože na viacerých som pôsobil, a tak ich poznám a viem, že môžu byť prínosom pre našu školu. Medzi sedemnástimi učiteľmi je takýchto tretina. Medzi odbornými učiteľmi máme aj čerstvých absolventov. V súčasnosti sa situácia v zdravotníckych zariadeniach mení, tak i priestor na pôsobenie pedagógov je väčší. Prichádzajú učiť priamo z praxe. Doplnili si pedagogické vzdelanie a odovzdávajú žiakom bohaté skúsenosti získané vlastnou zdravotníckou praxou. Samozrejme, nemôžem opomenúť lekárov, ktorí sú nositeľmi garancie výučby odborných medicínskych predmetov a bez ktorých ochoty a zanietenosti podieľať sa na vzdelávaní budúcich zdravotníckych pracovníkov by kvalita celého procesu značne utrpela. Preto sa im za to chcem touto cestou poďakovať. Určite to nerobia pre peniaze, ale pre svoje poslanie a zodpovednosť za budúcnosť zdravotníckeho stavu.

Ste spokojný s technickým vybavením na odborné vzdelávanie vo vašej škole alebo by ste nejaké zariadenia nevyhnutne potrebovali?
Neviem, či sme v inej situácii ako ostatné zdravotnícke školy na Slovensku, ale pokiaľ by sme nemali financie z iných zdrojov, sotva by sme mali v našich laboratóriách a odborných učebniach potrebné zariadenie na výučbu vo všetkých odboroch. V školstve systém funguje tak, že do rozpočtu dostávame financie iba na bežné výdavky. V nich sú mzdy a náklady na prevádzku.

Kapitálové zdroje?
Tie vo všeobecnosti nie sú. Zriaďovateľ, samosprávny kraj, ich z ministerstva školstva nedostane, pretože v centrálnom rozpočte sa nenachádzajú. Ak by sme však na túto situáciu reagovali tak, že od štátu nie sú financie na konkrétny a pre spoločnosť potrebný odbor a my ho jednoducho neotvoríme, týmto spôsobom by sme sa dopredu nepohli.

Hovorieva sa, že v súčasnosti už takmer nič nie je lacné. Aké sú ceny niektorých základných učebných pomôcok pre zdravotníkov?
Napríklad figurína pre zdravotníckeho záchranára s jej výstupom na počítač, tlačiareň nás stála roku 2007 takmer 400-tisíc korún, teraz by to bolo 13- až 14-tisíc eur. Pre nás je však kapitálový výdavok všetko, čo stojí viac ako 1 700 eur. Takže by som nemal nijakú šancu takúto pomôcku kúpiť z rozpočtu určeného na chod školy. Teraz skladáme odbor farmaceutický laborant, za nákup váh, mikroskopov a iných technológií, pomôcok sme platili faktúru okolo 12-tisíc eur. Tieto peniaze nemusíme ušetriť na základných výdavkoch, my ich jednoducho riešime cez neziskovku. Takto sme si to sami nastavili. Tam, kde nám nepomôže štát, zriaďovateľ, hľadáme vlastné riešenia.

Kde inde sa dajú nazbierať peniaze na plynulý chod školy?
V priebehu školského roka sme schopní zabezpečiť si 25- až 30-tisíc eur mimo rozpočtových zdrojov. Pri škole funguje nezisková organizácia, do ktorej prijímame 2 % od dobrovoľných darcov, čo je ročne okolo 5-tisíc eur. Nie je to málo, lebo sociálne zázemie väčšiny rodičov našej školy je v celospoločenskom priemere, ba od neho v tom nižšom. Veľa si vieme pomôcť darmi od sponzorov. Absolventi prichádzajúci k nám na večerné štúdium prispievajú formou darovacej zmluvy do neziskovky sto eurami ročne. Nikoho z nich táto suma nezaťaží, nám sa v priebehu roka nazbiera takýto balíček peňazí. Potom si môžeme dovoliť budovať i to, čomu sa hovorí nadštandard. Máme plážové ihrisko so šaštínskym pieskom, ďalšie multifunkčné. Pomohlo nám pri tom viac ako desať ďalších sponzorov, niektorí bezodplatne strojnými mechanizmami priamo pri výstavbe. Pomohla nám aj spolupráca s inými školami. Drevené obloženia sme získali na bývalom stavebnom učilišti, na strojárskom učilišti nám vyrobili predmety z kovu. Aj takéto cesty sme hľadali. Možno sa zdajú netradičné, ale jednoducho, ak sme niečo chceli, vyhýbali sme sa výhovorkám, ako sa to nedá. A myslím, že aj nezainteresovaný musí uznať, že čosi sa nám podarilo vybudovať.

Ako využívate európske podporné fondy?
O týchto možnostiach sa nám donedávna ani nesnívalo. V krátkom čase naši žiaci a učitelia absolvovali projekty v programe Comenius, boli sme vo Švédsku, v Španielsku, Rakúsku, Nemecku a Nórsku. Cez program Leonardo do Vinci sme navštívili Litvu, Nórsko, Turecko. Niektorí naši žiaci za dva roky absolvovali odbornú prax a spoznávali školské systémy, študentský život v piatich štátoch v rozličných častiach Európy. Máme žiaka, ktorý bol na všetkých spomenutých mobilitách. V rámci výzvy Premena tradičnej školy na modernú sme boli trikrát neúspešní.

Zisky pre žiakov sú, myslím, dosť jednoznačné. Avšak predovšetkým riaditelia škôl vedia posúdiť, aké to prináša objektívne pozitíva pre ich budúce pracovné pôsobenie. Je pre žiakov lákadlo v iných štátoch v lepšom technickom vybavení priamo škôl alebo nezanedbateľná je komplexná výučba?
Ťažko sa mi k tomu vyjadruje bez toho, aby to nepôsobilo subjektívne. Som presvedčený, že podobne kvalitné odborné školstvo, zdravotnícke nevynímajúc, aké sme mali, a aké ešte v súčasnosti na Slovensku je, majú málokde inde v Európe. Horšie je to už s podmienkami v praxi, do ktorých prichádzajú absolventi. Tam sa sťažujú na všetko – na pracovné podmienky, platové ohodnotenie. V zahraničí získali vlastné skúsenosti, ťažko ich už presviedčať, že vonku to funguje podobne ako u nás.

Čo by sa dalo, mohlo u nás zmeniť bez vysokých materiálnych nákladov?
Trošku ma mrzí, že v našej legislatíve sa pred nejakými siedmimi rokmi štatút zdravotnej sestry posunul na úroveň vysokoškolsky vzdelaného pracovníka. To bola obrovská chyba. Dnes máme na stredných školách zdravotníckeho asistenta, a ten nemá také kompetencie, ako má všeobecná sestra. Vysokoškolská všeobecná sestra má buď bakalársky, alebo magisterský titul, a tým by aj jej platové ohodnotenie malo byť vyššie. Ale na druhej strane ona zo svojej pozície už nebude robiť výkony zdravotníckeho asistenta s maturitou. V iných európskych štátoch to takto nefunguje. Je to škoda, lebo sa narušil fungujúci systém. Komora sestier nechce upustiť zo svojich kompetencií, ale tie, čo má, nechce vykonávať v praxi. Zdravotnícky asistent je pre nemocnicu síce lacnejší, ale výkony sestry nemôže vykonávať, lebo ich nemá vo svojej kompetencii. Tam sa to láme, a to nie je dobrá situácia. Osobne si myslím, že sa to bude musieť riešiť a neuplynie dlhý čas, keď začneme volať po stredoškolsky vzdelaných zdravotníckych pracovníkoch, ktorí budú mať iné kompetencie, ako majú v súčasnosti.

Aké zmeny predpokladáte vy?
Nie som zdravotnícky špecialista. Vyštudoval som matematiku a fyziku, čiže nevidím do špecifických odchýlok. Ale možno práve tento odstup je pre mňa istou výhodou. Umožňuje mi neposudzovať situáciu úzko profesijne zaujato a môžem sa pozrieť na problém z iného ako legislatívne kompetenčného či odborárskeho hľadiska. Zdravotné sestry s vysokoškolským vzdelaním svojím súčasným postavením trochu ublížili sestrám s maturitou. Boje zdravotníckych odborárok za vyššie platy viedli k redukcii zdravotníckych zariadení, redukcii lôžkových častí. A v konečnom dôsledku zvýšenie platov neprinieslo taký úžitok pre pacienta, ako mu pôvodne sľubovali. Je to škoda. Návrat k silným zdravotníckym školám by bol prospešný pre spoločnosť.

K čomu to smeruje?
Dnes by už väčšia časť absolventov stredných škôl chcela získať vysokoškolské vzdelanie. Lenže nie je to potrebné. Ba v konečnom efekte to pôsobí v spoločnosti kontraproduktívne.

Akú „zásluhu“ má na tomto trende systém normatívneho financovania škôl?
Je nastavený podľa výšky nákladov stredných odborných škôl na vzdelávanie a praktickú prípravu žiakov. Počuť veľa hlasov, ktoré hovoria, že je už prežitý, bolo by ho treba zmeniť. A presadiť objektivitu pri posudzovaní prideľovaných dotácií. Ja si myslím že neexistuje lepší a spravodlivejší systém ako normatív na žiaka, len ho treba doladiť, aby odrážal skutočné náklady na žiaka každého odboru. To urobilo pri zavádzaní normatívneho financovania, žiaľ, len ministerstvo zdravotníctva pre zdravotnícke školy. Ostatní to hrubo zanedbali, a preto je vo financovaní v niektorých školách taký problém. V určitej miere je pri posudzovaní potrebné brať do úvahy reálne uplatnenie absolventov škôl na trhu práce. Kritériá nikdy nebudú uspokojovať všetkých, jedným budú vyhovovať viac, iným podstatne menej. Ak sú však jednoznačne nastavené pravidlá, potom sú ľahšie merateľné aj kvalitatívne ukazovatele. Pre nás je jedno, či sa nastaví normatív na triedu, alebo na žiaka. My sa snažíme kvalitnou pedagogickou robotou pritiahnuť žiakov, aby získali kvalitné vzdelanie. A to sa nám zatiaľ darí.

Čím svoje tvrdenie doložíte menej dôverčivým?
Z 260 žiakov pred siedmimi rokmi nám ich počet nikdy neklesol. Postupnými malými krokmi sme sa dostali až k dnešnému číslu 589. Dôkazom, že si udržiavame kvalitu v odbornej príprave, čo je ťažisková oblasť každej odbornej školy, je napríklad i to, že za štyri posledné roky naši žiaci vždy postúpili až do celoštátneho kola Stredoškolskej odbornej činnosti. Viac ráz sa umiestnili na špici súťažiacich medzi školami s viac ako tisíckou žiakov.

Dušan MIKOLAJ
Foto autor a archív školy

ŠTUDIJNÉ ODBORY

5311 6 farmaceutický laborant

Štvorročný študijný odbor pripravuje zdravotníckych pracovníkov, ktorí sú spôsobilí vykonávať základné odborné práce pri príprave liečivých prípravkov, kontrole liečiv, výdaji voľnopredajných liekov, doplnkového sortimentu a zdravotníckych pomôcok a pri uchovávaní a skladovaní liečiv, liečivých prípravkov a liekov.
Absolvent študijného odboru je pripravený vykonávať základné odborné práce spojené s výskumom, výrobou, kontrolou, distribúciou a expedovaním liekov a ostatného zdravotníckeho materiálu. V praxi sa podieľa na primárnej, sekundárnej a terciárnej prevencii, poskytuje odbornú prvú pomoc, vykonáva ekonomické, administratívne práce a vedie dokumentáciu lekárne. Absolvent sa uplatní vo všetkých úsekoch lekárenskej starostlivosti, kde pracuje v tíme. Maturanti sa môžu uchádzať o vysokoškolské štúdium najmä v odbore farmácia a ďalších nelekárskych študijných odboroch.
Profilujúce odborné predmety: laboratórna technika, farmaceutická botanika, zdravotnícke pomôcky, farmaceutická chémia a analýza liečiv, farmakognózia a fytoterapia, farmakológia, príprava liekov, ekonomika a prevádzka lekárne, farmaceutické cvičenia.

5370 6 masér

Profilujúcimi predmetmi 4-ročného štúdia s maturitou sú: fyzikálna terapia, rekondično-relaxačné cvičenia, masáže a foto-, hydro-, termo- a balneoterapia, klinické cvičenia.
Absolvent študijného odboru je po úspešnej nástupnej praxi pripravený samostatne vykonávať na základe ordinácie lekára klasickú masáž s liečebným cieľom, samostatne vykonávať športovú masáž, vykonávať reflexnú masáž a manuálnu lymfodrenáž podľa ordinácie lekára pod vedením diplomovaného fyzioterapeuta, samostatne zabezpečovať a vykonávať podľa ordinácie lekára procedúry foto-, hydro-, termo- a balneoterapie, podieľať sa na primárnej, sekundárnej a terciárnej prevencii, poskytovať odbornú prvú pomoc.

5356 6 zdravotnícky asistent

Absolvent 4-ročného denného maturitného štúdia je pripravený zabezpečovať plánované výkony základnej ošetrovateľskej starostlivosti v jednotlivých fázach ošetrovateľského procesu, najmä pri uspokojovaní biologických, psychologických a sociálnych potrieb klienta pod vedením sestry, plniť asistentské úlohy v diagnostickom a liečebnom režime, podieľať sa na primárnej, sekundárnej a terciárnej prevencii, poskytovať odbornú prvú pomoc, vykonávať administratívne práce a viesť dokumentáciu.
Profilujúcimi predmetmi študijného odboru sú: psychológia a pedagogika, zdravie a klinika chorôb, základy ošetrovania a asistencie, administratíva a zdravotnícka dokumentácia, praktické cvičenia. Praktické vyučovanie sa uskutočňuje v 1. a 2. ročníku v laboratórnych podmienkach v troch odborných učebniach. V 3. a 4. ročníku prebieha v prirodzených podmienkach v Nemocnici s poliklinikou Š. Kukuru v Michalovciach na pediatrickom, chirurgickom, traumatologickom a internom oddelení.
Absolvent sa uplatní vo všetkých úsekoch zdravotnej starostlivosti, kde môže pracovať v tíme, pod vedením sestry alebo lekára. Po úspešnom vykonaní maturitnej skúšky môže pokračovať v štúdiu na vysokej škole (lekárske, prírodovedecké, filozofické či iné fakulty), v bakalárskom či magisterskom štúdiu napr. v odboroch ošetrovateľstvo, pôrodná asistencia, fyziatria, balneológia, liečebná rehabilitácia, farmácia, zdravotnícke a diagnostické pomôcky, verejné zdravotníctvo, sociálna práca, dentálny hygienik, fyziater, zdravotnícky záchranár.

5315 N zdravotnícky záchranár

V odbornej príprave dominujú predmety teoretického a praktického zamerania, najmä neodkladná zdravotná starostlivosť v jednotlivých klinických odboroch, anestéziológia, urgentná medicína, záchranná zdravotná služba a klinická prax v ústavnej zdravotnej starostlivosti a v záchrannej zdravotnej službe. Absolventi študijného odboru sú spôsobilí vykonávať odborné pracovné činnosti v neodkladnej zdravotnej starostlivosti, záchrannej zdravotnej službe v ambulanciách zdravotnej záchrannej služby, v mobilných intenzívnych jednotkách a základných zložkách integrovaného záchranného systému.

5371 H sanitár

Učebný odbor sanitár pripravuje zdravotníckych pracovníkov, ktorí sú spôsobilí samostatne vykonávať sanitárske činnosti na všetkých lôžkových oddeleniach, operačných traktoch, v laboratóriách, v lekárenskej službe, na transfúznych oddeleniach, v pitevni, v centrálnej sterilizácii, sádrovni, kúpeľoch, zariadeniach sociálnej starostlivosti a na jednotlivých oddeleniach úradov verejného zdravotníctva, pre ktoré je podmienkou stredné odborné vzdelanie.
Dôležitou súčasťou profilu absolventa sú jeho vedomosti a spôsobilosti z oblasti starostlivosti o pomôcky, zdravotnícky materiál a starostlivosť o prostredie pacienta, so zameraním najmä na preddezinfekciu, dezinfekciu a sterilizáciu. Dominantnú zložku odbornej prípravy tvoria predmety teoretického a praktického zamerania, najmä zdravoveda, sanitárstvo a klinická prax v sanitárskych činnostiach. Tieto predmety prehlbujú vzťah medzi teoretickými vedomosťami a praktickým osvojovaním si profesionálnych zručností.
Absolvent môže ďalej pokračovať v stredoškolskom vzdelávaní na strednej zdravotníckej škole, najmä v študijnom odbore zdravotnícky asistent, a tak získať úplné stredné odborné vzdelanie ukončené maturitnou skúškou.

Hlavný majster odborného výcviku Ján Kolesár ukazuje svojmu žiakovi a synovi Damiánovi Kolesárovi posledné úpravy predjedál na medzinárodnej Kuchárskej olympiáde v Erfurte 2012.

Súkromná škola Mladosť vzdeláva žiakov bez poplatkov

SSOŠ MLADOSŤ PREŠOV

Prispejme do aktuálnych diskusií o duálnom vzdelávaní krátkym vstupným exkurzom až do polovice 19. storočia. Významní predstavitelia slovenského národa vtedy myšlienkovo i prakticky presadzovali a realizovali cestu spotrebného družstva na Slovensku.

Medzi priekopníkov dlhoročného a úspešného družstevníctva patrí štúrovec, národný buditeľ Samuel Jurkovič. Roku 1845 založil v Sobotišti Spolok gazdovský – prvé úverové ľudové družstvo v Európe. Od roku 1848, a najmä v druhej polovici 19. storočia, vznikalo na Slovensku veľa podobných družstiev, ktoré poskytovali roľníkom – svojim členom – za vkladový a ročný členský príspevok služby úveru, lacnej miestnej predajne, výkupu dopestovaných plodín, požičovne poľnohospodárskych strojov a podobne. Po roku 1948 sa družstvá zlúčili do Slovenského zväzu spotrebných družstiev (SZSD). Nová doba priniesla v 50. rokoch trend zakladať na dedinách predajne potravinárskeho a zmiešaného tovaru a pohostinstvá. Nedostatok kvalifikovaných pracovníkov umožnil pred päťdesiatimi rokmi vznik Stredného odborného učilišťa SZSD v Prešove. Východné Slovensko tým postupne získalo odborníkov pre zariadenia obchodu a služieb.

Korene histórie terajšej Súkromnej strednej odbornej školy Mladosť v Prešove siahajú pred polstoročie. Začína sa písať roku 1963 vznikom Odborného učilišťa Krajského zväzu spotrebných družstiev v obci Svinnej v prešovskom okrese. Po krátkom čase bolo učilište premiestnené do provizórnych priestorov v kúpeľoch Gánovciach v okrese Poprad. V septembri 1971 sa vyučovanie v deviatich triedach odboru kuchár, čašník začína v novej budove školy v Prešove, na Ul. Pod Kalváriou 36. Nasledujúci školský rok okrem trojročných učebných odborov otvorili triedy päťročného súvislého štúdia s možnosťou ukončiť úplné stredoškolské vzdelanie maturitnou skúškou. Roku 1989 popri trojročnom štúdiu v učebných odboroch začali s vyučovaním v študijných odboroch servírka, kuchár a kuchár, čašník. Okrem profilujúceho odboru kuchár, čašník zriadili v jednotlivých obdobiach histórie školy aj samostatné odbory kuchár, čašník, cukrár, hostinský, predavač rozličného a potravinárskeho tovaru. Stredná škola pre pracujúcich sa zmenila na dvojročné nadstavbové štúdium s maturitou. Počas existencie školy sa neustále zlepšovalo materiálno-technické vybavenie. Pristavili k nej žiacku jedáleň, internát (dnes sa využíva ako hotel), parkovisko, športový areál s telocvičňou, budovu teoretického vyučovania.

Po novembri 1989 spotrebné družstvá postupne prestali financovať žiakov. Po zmene zriaďovateľskej pôsobnosti sa škola stala súkromnou, došlo v nej ku kvalitatívnym zmenám a výučba sa začala prispôsobovať novým podmienkam celoeurópskeho významu. Pred desiatimi rokmi nastúpil na manažérsky post Súkromnej strednej odbornej školy Mladosť v Prešove Mgr. František Novotný. V škole však pôsobí už vyše tridsať rokov. O jej začiatkoch hovorí: „V prvých mesiacoch roku 1971, keď sa škola presťahovala z Gánoviec do Prešova, učitelia pracovali v skromných podmienkach. Neboli ani kabinety, ani odborné učebne. Siedmi učitelia začali vyučovať v deviatich triedach odboru kuchár, čašník. Tí, čo dali do tried prvú lavicu, prvú stoličku a prvú kriedu, spomínajú na tieto chvíle dodnes."

Mgr. František Novotný, riaditeľ Súkromnej strednej odbornej školy Mladosť v Prešove.

Do pedagogického kolektívu pribúdali noví kolegovia, ktorí odovzdávali žiakom svoje skúsenosti. Narastal aj počet žiakov. Jedni odchádzali, noví prichádzali, a dnes tu aj oni majú v triedach svoje deti. Dokonca mnohí z nich posilnili pedagogický kolektív. Aj škola sa postupne rozrástla.

Na začiatku sa pristavme pri materiálno-technickom zabezpečením súčasnej školy. V jej areáli je reštaurácia, apartmány, turistická ubytovňa, internát, parkovisko a ďalšie objekty a priestory slúžiace nielen žiakom, ale aj širokej verejnosti. Je to aj vďaka týmto aktivitám, že škola nevyberá od žiakov poplatky za štúdium?

V neposlednom rade i to je dôvod. Žiaci sa stravujú, myslím, v jednej z najmodernejších školských jedální na Slovensku. Majú v nej pestrý jedálny lístok a klimatizované priestory. Školský internát bol zateplený a v turistickej ubytovni pribudli nové apartmány. V priestoroch školy vznikla nová kongresová miestnosť, ktorá slúži na krúžkovú činnosť žiakov i na mnohé záujmové aktivity pre verejnosť (napr. latinskoamerické tance), z ktorých profitujú žiaci i škola.

Priestory odbornej učebne sa stali atraktívne aj pre širokú verejnosť. Tento mesiac sme ich obohatili o pestrú ponuku obedového menu. Chceme tak priblížiť žiaka čo najbližšie k zákazníkovi a obsah výučby namodelovaný počas vyučovania využiť priamo v kontakte s hosťom. Aj to je jedna z foriem, ako si finančne pomôcť, aby sme mohli školu modernizovať a zároveň žiakov pripraviť aj na každodenné či stresové situácie, s ktorými sa budú v živote stretávať.

Ako vyzerajú vaše triedy, učebne?

Materiálne vybavenie učební sa za posledné roky podstatne zmenilo vďaka európskym projektom. Dôkazom je zriadenie deviatich interaktívnych tried na všetky predmety a spustenie školského informačného systému na webe, cez ktorý sa žiaci môžu vzdelávať povedzme počas choroby aj doma. Na zriadení štyroch laboratórií na technológiu a carving, pre barmanov a someliérov, na stolovanie či multimediálnej učebne sa momentálne usilovne pracuje. Všetky spomenuté aktivity vedú k jedinému cieľu – aby naši absolventi našli v reálnom živote uplatnenie a dokázali sa presadiť na trhu práce.

Kým mnohé školy po roku 1989 prešli reštrukturalizáciou, škola Mladosť aj po zriaďovateľskom prechode na typ súkromnej pokračuje v tradičných odboroch. Je v tom nebodaj nostalgia za uplynulými časmi?

Ostali nám v podstate všetky odbory, ktoré sme mali v minulosti, lebo sme boli stále silní v gastronomických odboroch kuchár a čašník. A postupne sme k nim zapracovali odbor cukrár a hotelovú akadémiu. Naším výstavným odborom je kuchár, doň prijímame najlepších žiakov a s nimi dosahujeme vynikajúce výsledky. Popri osvedčených odboroch kuchár a čašník (sú to študijné odbory), hostinský, cukrár (učebné odbory) pribudli študijné odbory manažment regionálneho cestovného ruchu a hotelová akadémia a kuchár ako učebný odbor. Snažíme sa udržať čo najvyšší profesionálny trend. Škola spolupracuje s profesijnými organizáciami, napríklad s Prešovským klubom kuchárov a cukrárov.

Niektoré odbory ste napriek tomu vypustili pre nezáujem trhu. Cukrárov by trh aj potreboval, stretávate sa však s nezáujmom žiakov. Čo v tejto situácii zmôže samotná škola?

Upustili sme od predavačských odborov. Tento segment vypadol z ponúk trhu práce, keďže sa vytvorili silné obchodné reťazce, ktoré už nepotrebujú klasického predavača, akého sme vychovávali. Mrzí nás to, pretože sme dokázali pripraviť dobrých predavačov, ktorí mali manažérske cítenie. Taktiež nás mrzí, že odbor cukrár, ktorý uzatváral sieť gastronomických odborov (pre úspešnú reštauráciu potrebujete dobrých kuchárov, čašníkov, manažérov i cukrárov), sa neteší záujmu žiakov. A to aj napriek tomu, že sme do školy získali šikovnú a ambicióznu majsterku Slávku Kubusovú, o čom svedčí aj jej minuloročná účasť na medzinárodnej Kuchárskej olympiáde v Erfurte, kde získala bronzovú medailu. Napriek jej kreativite a dobrým učebným podmienkam nám z roka na rok žiakov v tejto profesii ubúda. Akoby mala postupne vymierať.

Prečo je to tak?

Nevieme nájsť vierohodnú odpoveď ani popri takých argumentoch, že v súťaži Callebaut Cup 2012 sme získali prvé miesto zásluhou žiačky Mileny Hudákovej. Bola odmenená týždenným školením v akadémii Barry Callebaut Wieze v Belgicku, čo svedčí o výbornej príprave práve v učebnom odbore cukrár. Jedna z príčin väzí možno aj v tom, že veľa ľudí, ktorí nemajú vzdelanie, pečie doma. Ich počty rastú najmä na vidieku a naši absolventi po skončení cukrárskeho odboru nemajú uplatnenie, čo sa následne prejavuje nezáujmom o tento odbor.

Pozícia vašej školy v regióne je výrazná. Iste k tomu prispieva aj účasť na podujatiach pre verejnosť. Kde súkromná škola najviac boduje?

Manažment školy usporadúva mnohé originálne akcie, kde žiaci demonštrujú vlastné práce. V apríli počas veľkej výstavy záhradníctva, ktorej bránami prešlo počas troch dní asi 30-tisíc návštevníkov, žiaci pod vedením majstrov odborného výcviku upiekli atraktívny 21-metrový kysnutý koláč, ktorý

Bratia Peter a Damián Kolesárovci získali na medzinárodnej Kuchárskej olympiáde v Erfurte v silnej konkurencii bronz. Na snímke pri úprave vzorového taniera z osemporciovej misy.

celú výstavu nasmeroval aj ku gastronomickým zážitkom. Vždy v máji v prešovskom Parku kultúry a oddychu organizujeme výstavu studených mís a cukrárskych výrobkov – maturitných odborných prác našich žiakov. Pozývame tam širokú laickú a odbornú verejnosť a v spolupráci s Prešovským klubom kuchárov a cukrárov aj viacero významných osobností. Chceme tak prácu žiakov ukázať širšej verejnosti, aby videla nové trendy. Takéto podujatia radia našu školu k najzaujímavejším a najnápaditejším v regióne. Škola sa teší priazni aj preto, že nevyberá od žiakov žiadne poplatky na štúdium a svoje služby sa snaží zviditeľňovať aj usporiadaním mnohých reprezentačných akcií pre mesto Prešov.

Keďže každým rokom rástlo vaše sebavedomie, rozhodli ste sa zúčastniť medzinárodného Kulinárskeho pohára v Luxembursku a Kuchárskej olympiády v Erfurte. Dokonca ste sa odtiaľ vrátili so strieborными a s bronzovými medailami.

Vlani v Erfurte to bolo už naše druhé vystúpenie, odniesli sme si odtiaľ dve bronzové medaily, získali ich bratia Peter a Damián Kolesárovci. Pripravoval ich hlavný majster odbornej výchovy a ich otec Ján Kolesár. Starší Peter už ukončil školu, pracuje v renomovanej reštaurácii vo Švajčiarsku, a stále nám pomáha. Kuchárska olympiáda potvrdila trend nutnosti, aby jedlo na mise nepôsobilo chladne, a pritom vystihovalo aj regionálny zámer. Bolo ťažké trafiť sa do nôty porotcov – svetových odborníkov. Napokon sme to dokázali. Škole sa osvedčila spolupráca s Prešovským klubom kuchárov a cukrárov. Spolu s Petrom Uličným, vtedajším šéfkuchárom hotela Dukla, sme vytvorili tento klub, do ktorého sme združili najlepších odborníkov prešovského regiónu a jeho členovia sa dostali do národného tímu Slovenska. Ďalší, sú medzi nimi aj naši majstri odbornej výchovy, nás reprezentovali v regionálnom tíme, ktorý získal striebornú a bronzovú medailu na Kulinárskom pohári v Luxembursku. Konfrontujeme sa so svetovou špičkou, lebo len tam môžete nachádzať aktuálnu inšpiráciu.

Výstava ABC stavebníctva - Záhrada vyvrcholila tradičnou konzumáciou veľkého závinu. Majsterky zo Súkromnej strednej odbornej školy Mladosť v apríli tohto roku upiekli 21-metrový kysnutý koláč, ktorý mal v sebe zapečených 21 cien. Koláč plnený orechovou a makovou náplňou vypredali za 90 minút. Niektorí ľudia kúpili z neho naraz aj dva metre. Výťažok z akcie ostal škole.

Ako je to v iných európskych štátoch?
Podľa získaných informácií najmä severské štáty, ako Nórsko a Švédsko, v posledných desiatich rokoch posunuli gastronómiu dopredu. Majú vyvinuté národné cítenie, záleží im na prezentácii vlastnej kuchyne a zároveň sú otvorení svetu. Sú pre nás vzorom v tom, že skĺbili tieto veci a zároveň prihliadajú na výchovu novej generácie. Ich šéfkuchári a odborníci neskrývajú svoje tajomstvá pre seba, ale ich odovzdávajú mladým. Je radosť pozerať, ako si na súťažiach navzájom pomáhajú. Keby sme sa raz dostali na ich úroveň, bolo by to prekrásne. Popri účasti na spomínaných celosvetových súťažiach už šiesty rok naši žiaci pracujú v troj- a štvorhviezdičkových hoteloch na Cypre, čím posúvajú našu školu k špičkovej svetovej gastronómii.

Ako teda hodnotíte spoluprácu so zriaďovateľom a s Prešovským samosprávnym krajom?
Spolupráca so zriaďovateľom je na výbornej úrovni. Spolu konzultujeme problémy, ktoré nás trápia, a zároveň z jeho iniciatívy idú prostriedky na skvalitnenie priestorového vybavenia školy. Cennými radami nás smeruje k atraktívnym nápadom. Prešovský samosprávny kraj je inštitúcia, ktorej zmyslom je pomáhať okrem iného školám a organizáciám, ktoré majú záujem propagovať svoj región. Okrem finančnej pomoci nám pomohol s propagačným materiálom vo viacerých jazykových mutáciách na spomínané svetové súťaže.

Aby škola bola pre mladých žiaduca a atraktívna, to je povinnosť pedagogických zamestnancov, učiteľov či majstrov odborného výcviku prostredníctvom sústavného vzdelávania. Ako je to pri európskych vzdelávacích projektoch, ktoré zabezpečujú nielen materiálnu, ale najmä obsahovú stránku výchovy a vzdelávania?
Prvý projekt Európskeho sociálneho fondu pod názvom *Modernizácia odboru hostinský/hostinská* sa u nás začal roku 2006. Po ňom nasledovali projekty *Teoretická a praktická príprava a odborné zručnosti* a *Nasýťme sa informáciami*. Vďaka vzdelávaciemu projektu *Vzdelávaním smerujeme k modernej spoločnosti*, ktorý sa v škole uskutočňuje od roku 2009, sme v jeho prvej časti inovovali obsahové a metodické plány na jednotlivé predmety, najmä teoretické vyučovanie. Ďalším projektom z operačného programu Vzdelávanie s názvom *Nie tradičná škola, ale škola s tradíciou* prešli zmenami všetky odborné predmety. Vďaka tomuto projektu, ktorý v škole rezonuje dva roky, stihli pedagógovia a majstri odborného výcviku inovovať obsahové a metodické plány na jednotlivé predmety. Tým sa zvýšila efektivita a atraktívnosť predmetov a celkového vzdelávania v škole.
Veľký dôraz sa kladie na rozvíjanie tzv. kľúčových kompetencií žiakov, ktoré zachytávajú najnovšie trendy v oblasti gastronómie, stolovania, hotelierstva a cestovného ruchu. Tu chcem spomenúť ďalšie typy projektov, ako sú Multilaterálne školské partnerstvá Comenius, ktorých sa naša škola zúčastnila v rokoch 2006 – 2008 ako jedna zo siedmich európskych škôl. Prihlášku do programu Comenius sme podali aj tento rok a zároveň sme zareagovali na výzvu operačného programu Vzdelávanie. Vďaka tomuto trendu nie je pre nás prekvapením, že deväť z desiatich absolventov školy odporúča našu školu Mladosť.

Ako teda vidíte budúcnosť vašej školy?
Mladosť neznamená len etapu v živote človeka, ale mnohí občania Prešova vedia, že je to aj meno školy a reštaurácie pri rieke Toryse. Škola tento rok síce oslavuje už päťdesiatku, ale duchom ostáva mladá, veď je plná mladých ľudí a ich počet sa každoročne zvyšuje. Vďaka dosiahnutým výsledkom, ktoré sú motiváciou pre ďalších, budúcnosť školy vidíme nádejne.

Marián ŠIMKULIČ
Foto autor a archív školy

ŠTUDIJNÝ ODBOR

6445 K kuchár

Štvorročné denné štúdium ukončené maturitnou skúškou. Dokladom o dosiahnutom vzdelaní je vysvedčenie o maturitnej skúške a výučný list. Absolvent sa môže po ukončení štúdia bez problémov uplatniť v hotelových a reštauračných službách na Slovensku i v zahraničí.

Oceneniami a výsledkami rozmnožiť efekty, prehĺbiť poznanie, ukázať cestu

ENERSOL SK 2013

Hlavná kategória

Víťazom sa v Senici stal **Marek Vimpeľ** zo **Strednej priemyselnej školy (SPŠ) v Nitre** (za prácu *Efektívny zosilňovač s plávajúcim napájacím napätím*), pred druhými **Richardom Melicharom** a **Adriánom Kollárom** z **SPŠ elektrotechnickej v Košiciach** (*Porovnávanie svetelných zdrojov*). Tretie miesto obsadila **Lucia Pavlíková** z **Obchodnej akadémie (OA) v Trnave** (*World EcoTales Cup*) a štvrté postupujúce domáca viacnásobná účastníčka medzinárodnej súťaže **Elena Plešová** (*Pasívny dom*) z **SOŠ v Senici**. Piate miesto, spojené s pozíciou náhradníka pre medzinárodnú súťaž, získal **Roman Písečný** pre **SOŠ v Starej Turej** (*Alternatívne zdroje elektrickej energie*).

Vedľajšia kategória

Táto kategória dostáva aj prívlastok umelecká, a najvyššie ocenení žiaci z nej nepostupujú na medzinárodnú súťaž. No o hravosť a kreativitu mladých, vízie, ktoré môžu možno už zajtra premeniť sen na realitu, v nej núdza nebola. Zvíťazila dvojica **Romana Trnková** a **Marián Betušiak** (*Zem v roku 2050 – blogy študentov*) z **Gymnázia v Liptovskom Hrádku**. Druhé miesto obsadili **Tomáš Bludovič** a **Branislav Nemček** (*Web – Energie*) z **SOŠ elektrotechnickej v Trnave**. Tretie získal **Matúš Men** (*Žiarovka odchádza, LED prichádza*) z **SOŠ pôšt a telekomunikácií v Košiciach**. O dve štvrté miesta sa podelili **Jozef Winkelmes** z **SPŠ elektrotechnickej v Košiciach** (*Energia a príroda je v našich rukách*) a **Monika Šramová** z **SOŠ dopravnej z Martina-Priekopy** (*Zelená energia*). Piatu ocenenú prácu v tejto kategórii vytvoril ďalší reprezentant **SOŠ elektrotechnickej v Trnave Patrik Horáček** (*WEB – Energie*).

kolas Petruška (*Vodík ako palivo budúcnosti*) z **SPŠ elektrotechnickej v Košiciach.** Piatu pozíciu náhradníka pre medzinárodnú súťaž získal **Vladimír Hireš** z **SPŠ v Trnave**, ktorý so svojím princípom otočných solárnych panelov zaujal a rozprúdil pri obhajobe vlastnej súťažnej práce tvorivú diskusiu. A dokonca ponúkol skúsenosti s tým, ako na novinky reaguje prax a život, tentoraz v rezorte energetiky, a ako môže vyzerať „motivačné" ocenenie či finančný popud (pokračovať či nepokračovať?) na ceste za alternatívou budúcnosti.

Čo je za horizontom Enersolu 2013?

Kým sa aj nad touto otázkou spoločne s tými najlepšími z celoslovenského kola súťaže Enersol SK 2013 zamyslíme v nasledujúcom čísle UN, priblížme si aspoň minimozaikou názorov niečo z pohľadu organizátorov, hodnotiteľov, učiteľov a ocenených.

Čo na Enersole prijali ako námet pre seba a tému na prehĺbenie či rozvinutie v ďalšej práci?
„Na Enersole robíte všetko pre to, aby v energetike boli naporúdzi aj iné možnosti napríklad na svietenie, využívanie energie vo svete aj vtedy, keď príde kríza fosílnych zdrojov palív... To, čo dnes vymýšľate alebo naučíte svoje deti, bude perspektíva ľudstva..." prihovoril sa pri vyhlasovaní výsledkov v Senici jeden z hodnotiteľov **RNDr. Jozef Klinda z Ministerstva životného prostredia SR**. Ocenil, že v súťaži boli príklady využitia biomasy, zelený dom, pasívny dom, využitie energie vetra. A vysvetlil, komu sa dostalo najvyššieho uznania: *„Komisie uprednostnili novátorstvo, myšlienkovú nadstavbu, pridanú hodnotu, keď práce neboli len kompiláciami alebo komparáciami..."*
Ocenená **Lucia Pavlíková z OA v Trnave**: *„Je to skvelý pocit, pretože som tomuto projektu, ako som uviedla na prezentácii, zatiaľ obetovala okolo 230 hodín za 71 dní, ktoré som mohla prežiť inak s kamarátmi, ale vôbec to neľutujem. Medzinárodná súťaž bude pre mňa určite nová skúsenosť a zároveň mi pomôže rozšíriť projekt a pracovať na ňom ďalej."*
Ing. Michal Mada, pedagóg z **SPŠ v Nitre**, ktorý pripravoval na súťaž víťaza hlavnej kategórie **Mareka Vimpeľa**: *„Pri tejto práci sme spolu strávili desiatky a desiatky hodín, zopár zariadení sme aj ‚odpálili'. Ako pedagóg som určite spokojný, lebo niekedy bol Marek na mňa už aj nahnevaný, keď som chcel od neho veľa, a niekedy niečo aj nevyšlo. Ale nakoniec to vypálilo celkom dobre, a to som šťastný."* Oplatilo sa aj Marekovi investovať čas a tvorivosť do Enersolu? *„Áno, určite sa oplatilo."*

Kolegovia, hodnotitelia, pedagógovia i konkurenti z Enersolu SK 2013 v Senici.

Tvorivá kategória

Funkčný model víťazov tejto kategórie nainštalovali aj na dvore SOŠ v Senici, aby si mnohé možnosti, prezentované v súťažných prácach teoreticky, mohli žiaci, pedagógovia i organizátori aj dotykom s čímsi reálnym overiť, odkonzultovať, a tak potvrdiť, že vždy je viac raz vidieť ako sto razy počuť. Víťazmi sa stali **Andrej Molnár** a **Adam Barabáš** z **SOŠ technickej v Zlatých Moravciach** (*Multimediálny stĺp verejného osvetlenia*). Druhý skončil **Filip Šima** z **SPŠ elektrotechnickej v Piešťanoch**, ktorá je na Enersole od roku 2009 doteraz vari najúspešnejšou. Tretie miesto pre **SOŠ elektrotechnickú v Žiline** vybojovali spoločne **Martin Turský** a **Ondrej Hlaváč** (*Automatizovaný solárny tracker*). Aj na štvrtom postupovom mieste bol tvorivý tandem – **Michal Novotný** a **Ni-**

Oceneným žiakom aj pedagógom, ktorí ich pripravovali, blahoželáme. A nabudúce sa zamyslíme aj nad tým, či takáto tvorivosť má v školách podporu. S akými ambíciami sa do budúcnosti pozerajú najlepší riešitelia a ako sa nášmu národnému tímu Enersolu darilo v Tábore v Českej republike. Či tam v tom pozitívnom zmysle „vypálili niekomu rybník", alebo si na vlastnej koži vyskúšali dotyk husitsko-križiackej histórie, keď sa nie každý boj končil víťazstvom.

Milan SOUKUP
Foto autor

Svetový tvorca v susedstve stavebných remeselníkov

LADISLAV HUDEC

Nechcem robiť z aktuálnych návratov k praxi duálneho vzdelávania kampaň, téma sa doslova ponúka na mnohých verejných podujatiach. Na nedávnom 34. ročníku medzinárodného stavebného veľtrhu Coneco (konal sa v dňoch 9. – 13. apríla v bratislavskej Inchebe) som stretol viacerých pedagógov stredných odborných škôl, podnikateľov a živnostníkov, ktorí mali k potrebám súčasného trhu práce – a teda i k stredoškolskému odbornému vzdelávaniu – čo povedať.

Čo tak „veľtržné vyučovanie“?

Predstavil som si, že o chvíľu vojdú na výstavisko žiaci jednej či niekoľkých tried stredných odborných škôl so stavbárskym zameraním. A začne sa celodenné „vzorové“ vyučovanie s nosnými odbormi neodmysliteľnými od stavbárskeho remesla. Slogan veľtrhu bol „Stavajte s nami úsporne“ – teda na vyučovacej hodine by mohla byť reč o ekonomike, investíciách, hospodárení.

S tým koncepčne súvisela téma *Život s energiou*. Po 23. raz sa v rámci Coneca na veľtrhu Racioenergia diskutovalo o energetickej efektívnosti a bezpečnosti, o rozumnom využívaní energie a alternatívnych energetických zdrojov, o úspornom klasickom vykurovaní, efektívnej klimatizácii, o výsledkoch vedy a výskumu v tejto oblasti, o informačných technológiách. Boli to konkrétne príklady ku *Koncepcii energetickej efektívnosti SR*, ktorá sleduje znižovanie podielu spotreby energií v budovách, energetické audity, prehľadnejšie meranie spotreby, úspory primárnej energie vo vzťahu ku kombinovanej výrobe elektriny a tepla, zvýšenú efektívnosť pri prenose a distribúcii.

Prezentácia nových technológií a materiálov využívaných v stavebníctve mala neodmysliteľný obchodný a kontraktačný charakter, priťahovala manažérov veľkých firiem aj vlastníkov rodinných domov. Veľtrh však získal vysoký kredit diskusným fórom *Stretnutie lídrov slovenského stavebníctva*, ktorého sa zúčastnili najvýznamnejšie firmy pôsobiace na slovenskom stavebnom trhu a predstavitelia verejného sektora. Osobitne aktívni boli šéfovia a členovia cechov, predovšetkým maliarskeho a strechárskeho. Prvý organizoval medzinárodnú súťaž stredoškolákov-maliarov zo Slovenska, z Maďarska, Rakúska a Česka, druhý Majstrovstvá Slovenska strechárskych remesiel žiakov odborných škôl s medzinárodnou účasťou. Pri týchto súťažných podujatiach by sa pomyselné „veľtržné vyučovanie“ mohlo rozšíriť o hodiny odbornej praxe.

K ich priebehu a výsledkom sa vrátime v samostatnom príspevku v nasledujúcom čísle UN. Teraz sa na strane (kde venujeme pozornosť predovšetkým osobnostiam pedagogiky a vedcom či tvorcom podnecujúcim svojou prácou vzťah mladých ľudí k technickému a prírodovednému vzdelávaniu) pristavím pri dvoch témach, ktoré tvorili niečo ako „stavbársku nadstavbu“.

Park hotel bol postavený roku 1934.

Čo by na to „povedal“ Hudec?

S glosou knižnej publikácie na tejto strane súvisela na Conecu téma ochrany pamiatok na Slovensku, ktoré sú „živou učebnicou“ historickej architektúry a zároveň podnetom na kontinuálne pokračovanie súčasných tvorcov (na ktorú, žiaľ, málokto z nich nadväzuje – skôr sme svedkami „kontinuálneho ničenia“ objektov charakteristických pre konkrétnu dobu a architektonických štýlov v nich). O nových trendoch v architektúre diskutovali odborníci a aktivisti pri téme *Architektúra a projektovanie*. Aktuálnym vizuálnym príspevkom bola výstava ocenených architektonických diel v ostatnom období.

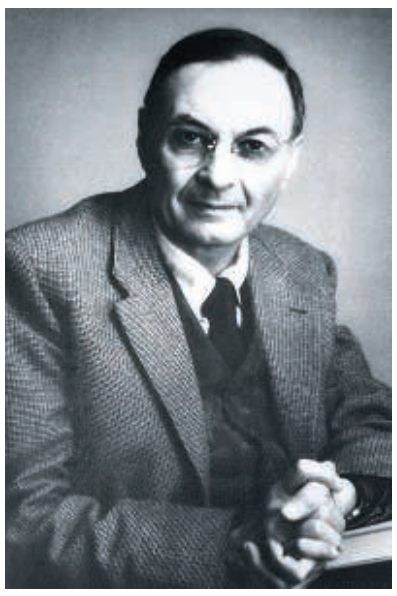

Samostatnou bola výstava *Hudecov šanghajský príbeh* venovaná nenapodobiteľnej tvorbe slovenského architekta Ladislava Hudeca. Začiatkom roka sme si pripomenuli 130. výročie jeho narodenia (8. januára 1883 v Banskej Bystrici, kde dvanásť rokov po jeho smrti – 14. júna 1958 v Kalifornii – splnili jeho želanie a roku 1970 telesné pozostatky previezli z USA a uložili na Evanjelickom cintoríne v Banskej Bystrici). Medzi prvými na donedávna neznámeho rodáka upozornil profesor architektúry Štefan Šľachta v publikácii *Návrat odídených*. Zaradil ho medzi desiatky významných architektov (štatisticky by sme ich – povedzme spolu s výtvarnými umelcami, ako o nich píše autor literatúry faktu Milan Město vo svojich knihách o osudoch maliarskych či sochárskych diel vytvorených na Slovensku – dodnes napočítali na niekoľko stoviek), ktorí v rozličných zložitých obdobiach v nedávnej či dávnejšej minulosti Slovenska emigrovali a uchytili sa ako úspešní tvorcovia na viacerých kontinentoch sveta.

Ladislav Hudec „zašiel“ z nich najďalej – do Číny, kde ho poznali a doteraz si vážia pod menom Wu-ta-kche. O životných príbehoch podobných jeho sa hovorievalo, že sú „románové“. Narodil sa v rodine stavebníka, kresliť sa učil u Dominika Skuteckého (1849 – 1921), jedného z maliarov, ktorých Město zaradil do európskeho kultúrneho kontextu. V 1914. absolvoval štúdium architektúry na Uhorskej kráľovskej technickej univerzite v Budapešti, v tom roku však vypukla vojna, ktorá dostala prívlastok svetová. Narukoval ako dôstojník rakúsko-uhorskej armády, roku 1916 ho zajali a uväznili na západnej Sibíri. Odtiaľ sa mu podarilo aj s bratom Gejzom ujsť, dva roky putoval, až sa dostal do Šanghaja. Začínal ako kreslič vo firme amerického architekta Rowlanda A. Curryho, čoskoro sa vypracoval na vedúceho architekta a roku 1925 sa osamostatnil. Založil si architektonický ateliér Hudec – zaoceánska spoločnosť. Navrhoval desiatky sakrálnych, verejných, priemyselných i súkromných objektov – kostoly, nemocnice, školy, fabriky, banky, kluby, domy. Viacerí odborníci ich radia medzi priekopnícke diela moderny: Park hotel spojený s bankou – prvá výšková, dvadsaťdvaposchodová budova v Šanghaji i na ázijskom kontinente (a desaťročia jediný „mrakodrap“ mimo územia Severnej Ameriky), navrhnutá v štýle art deco s výraznými líniami fasády, luxusné Veľké divadlo, prezývané prvým kinom Ďalekého východu, nemocnicu, Kostol sv. Moniky, viacpodlažné obytné nájomné domy v koloniálnom štýle s prvkami čínskej eklektiky.

Ladislav Hudec má nemalú zásluhu na tom, že Šanghaj začali vo svete nazývať Parížom východu. V meste postavil viac ako šesťdesiat objektov, tretina z nich je na listine chránených čínskych historických pamiatok. V Číne pôsobil takmer tridsať rokov, do jeho života tam tvrdo zasiahla občianska vojna. Uväznili ho, po druhej svetovej vojne sa mu podarilo ujsť aj s rodinou do Švajčiarska. Cestoval po Taliansku a Grécku, pracoval ako poradca pri úprave okolia Vatikánu. Roku 1947 sa presťahoval do Spojených štátov amerických, na Kalifornskej univerzite v Berkeley získal profesúru.

Šanghajské Veľké divadlo.

Foto archív

Spomienka i inšpirácia

ARCHITEKTÚRA

Rozvoj a tvarovanie vidieckeho osídlenia sa vždy snúbilo s topografickými danosťami, kultúrou a tradíciami, ovplyvňovanými kolonizačnými vlnami konkrétneho regiónu. Výsledkom sú architektonické, historické a urbanistické hodnoty označované pojmom slovenská ľudová architektúra. Najmä v posledných desaťročiach sme si zvykli približovať sa k nej predovšetkým v skanzenoch a v pár výnimočných lokalitách roztrúsených po Slovensku. Po dlhých rokoch sa na našom knižnom trhu objavuje vynikajúca kniha erudovanej odborníčky, ktorá nám naznačené umožní „navštíviť“ aj v prípade, že do intravilánu nemôžeme ísť osobne. Ba prostredníctvom fotografií ukáže i to, čo v nich už dnes nenájdeme. Výtvarníčka, pedagogička a ochranárska aktivistka Janka Krivošová v knihe *Slovenská ľudová architektúra* zúročila výsledky svojho dlhoročného záujmu o problematiku a poznatky terénnej dokumentácie viacerých kolegov a priniesla komplexný pohľad na dedičstvo predkov s množstvom fotografií a nákresov, ozvláštnený poéziou básnika Milana Rúfusa.

Prajne ponúknutý erudovaný pohľad na obrazy (starého sveta) ľudovej architektúry je nielen úplný, ale zároveň aj precítenou spomienkou na dielo rúk a umu generácií, na ich technické nápady a umelecký cit. Z jednoduchých materiálov vo svojom bezprostrednom okolí vytvárali útulné príbytky aj kostoly, humná, maštale, chlievy pre dobytok, sypárne na úrodu. Veď zrno bolo treba zomlieť na múku a kone, čo ju odviezli do sýpky, zas podkovať; súkno valchovať a vodu čímsi vytiahnuť zo studne...

„Kniha nechce zastaviť čas, iba pripomenúť, že tak, ako obdivujeme zaniknuté kultúry vo svete, máme si uvedomiť, aké vzácne hodnoty vytvorili naši predkovia,“ čítame v závere. Ostáva nám týmto pripomenúť, že kniha je dobrou inšpiráciou aj pre žiakov stredných odborných škôl so zameraním na stavbárstvo či pre študentov pripravujúcich sa na dráhu architektov. Určite ju však bude vedieť zúročiť každý pedagóg či žiak so záujmom o našu históriu.

Igor VÁLEK

KALENDÁRIUM

Alojz Schronk
(✻ 8. august 1883 Plavecký Mikuláš – † 21. marec 1966 Nitra) – skladateľ, pedagóg a kultúrny dejateľ. V rokoch 1908 – 1926 pôsobil ako učiteľ na ľudovej škole vo Vrábľoch, kde založil a viedol miestnu dychovku. Dychovku založil aj v Sečovciach (1942), kde v hudobnej škole vyučoval hru na husliach. V meste pri 45. výročí jeho úmrtia osadili pamätnú tabuľu na priečelí základnej umeleckej školy.

Michal Zöldy
(✻ 27. marec 1920 Kremnica – † 22. júl 1991 Bratislava) – pedagóg a matematik. Matematiku a fyziku vyštudoval na Prírodovedeckej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave. Ako stredoškolský učiteľ pôsobil na Gymnáziu v Kremnici a Strednej priemyselnej škole strojníckej v Bratislave. S Vladimírom Václavíkom spoluzakladal Krajský ústav pre ďalšie vzdelávanie učiteľov. Bol vytrvalý organizátor Matematickej olympiády, angažoval sa pri modernizácii vyučovania matematiky. Autorsky sa podieľal na viacerých učebniciach matematiky pre stredné školy a zbierkach riešených úloh z algebry a geometrie.

Václav Medek
(✻ 23. október 1923 Žilina – † 31 . marec 1992 Bratislava) – matematik, pedagóg. Po ukončení štúdia matematiky a deskriptívnej geometrie na Prírodovedeckej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave nastúpil roku 1946 ako asistent na Slovenskú vysokú školu technickú v Bratislave, od roku 1965 bol profesorom na katedre matematiky a deskriptívnej geometrie stavebnej fakulty. Prednášal matematiku a deskriptívnu geometriu, projektívnu aj počítačovú geometriu. Významne sa podieľal na kodifikácii slovenskej matematickej terminológie. Bol vedúcim početného kolektívu slovenských autorov ojedinelého dvojzväzkového 5-jazyčného matematického prekladového slovníka. Napísal množstvo skrípt z matematiky a deskriptívnej geometrie a vysokoškolských učebníc. Neustálu pozornosť venoval moderným vyučovacím metódam na stredných školách, podieľal sa na tvorbe viacerých stredoškolských učebníc a zbierok úloh z deskriptívnej geometrie a matematiky.

Eliáš Ladiver
(✻ okolo roku 1633 Žilina – † 2. apríl 1686 Prešov) – pedagóg, filozof a dramatik. Vzdelanie získal v Levoči, Bratislave a v Blatnom Potoku v Maďarsku, kde bol jeho učiteľom Jan Amos Komenský, a na nemeckých univerzitách vo Wittenbergu a v Erfurte. Roku 1655 sa stal rektorom školy v Žiline, roku 1661 prešiel na bardejovské gymnázium, neskôr na evanjelické kolégium do Prešova, kde pôsobil ako profesor logiky. Popri starých scholastických metódach vyučovania uplatňoval niektoré Komenského zásady, usiloval sa priblížiť školské vyučovanie praktickým potrebám. Bol prívržencom aristotelovskej filozofie.

Jaroslav Abelovič
(✻ 4. apríl 1932 Naháč – † 18. máj 1996 Bratislava) – pedagóg, geodet. Študoval na Fakulte inžinierskeho staviteľstva Slovenskej vysokej školy technickej (SVŠT) v Bratislave. Učiť začal na Priemyselnej škole stavebnej a zememeračskej v Košiciach, od roku 1958 na Katedre geodetických základov SVŠT. Venoval sa predmetom vyrovnávací počet, geodetické siete a vyššia geodézia. K významným prácam patrí jeho autorským kolektívom vytvorená vysokoškolská príručka *Meranie v geodetických sieťach*. Bol prvým predsedom Komory geodetov a kartografov, aktívne sa podieľal na tvorbe zákona o geodézii a kartografii a zákona o Komore geodetov a kartografov.

Stranu pripravil Dušan MIKOLAJ

Správa o stave školstva na Slovensku na verejnú diskusiu

Bratislava, marec 2013

Jedným z nevyhnutných predpokladov udržateľne dobrého fungovania školstva v dnešnom rýchlo a turbulentne sa vyvíjajúcom svete je, aby rozhodujúce sily spoločnosti mali jasno v jeho strategickom smerovaní v strednodobom a dlhodobom horizonte. Tento dokument predkladá návrh takéhoto strategického smerovania.

Formulujú sa v ňom strategické ciele a systémové kroky na ich dosiahnutie pre obe základné zložky školského systému SR. Prvou z nich je regionálne školstvo, tvorené školami umožňujúcimi získanie predprimárneho, primárneho a sekundárnych stupňov vzdelania a školskými zariadeniami zabezpečujúcimi ďalšie výchovno-vzdelávacie a podporné funkcie. Druhou zložkou je vysoké školstvo, ktoré vytvára podmienky na získanie vysokoškolských stupňov vzdelania a tvorí tiež podstatnú časť výskumného a vývojového potenciálu SR.

Na klasifikáciu stupňov vzdelania, na ktorú sa v minulosti používala stupnica základné vzdelanie, stredoškolské vzdelanie a vysokoškolské vzdelanie, používa školská legislatíva v súčasnosti klasifikáciu odvodenú od medzinárodnej klasifikácie ISCED (*International Standard Classification of Education*). Táto klasifikácia sa používa aj v predloženej správe.

Je zrejmé, že dosiahnutie vytýčených strategických cieľov si bude vyžadovať intenzívne, dlhodobé a cielené úsilie. Už samotné nasmerovanie školstva na cestu k týmto cieľom a zafixovanie tohto smerovania ako stáleho procesu jednoznačne presahuje rámec jedného volebného obdobia. Jedným z cieľov správy preto je získať podporu širšieho politického spektra pre navrhované systémové kroky.

Hlavná časť správy pozostáva z dvoch kapitol. Prvá sa venuje oblasti regionálneho školstva a druhá oblasti vysokého školstva. Pre každú z týchto oblastí je formulovaný strategický cieľ. Ten je následne rozdelený na čiastkové ciele a pre jednotlivé čiastkové ciele sú navrhnuté, vo forme hlavných úloh, systémové kroky na ich dosiahnutie.

Formuláciu strategických cieľov a systémových krokov na ich dosiahnutie predchádza v oboch kapitolách hlavnej časti správy stručná charakteristika aktuálneho stavu v príslušnej oblasti. Táto charakteristika je formulovaná tak, aby umožnila oboznámenie sa s problematikou školstva aj pre tých čitateľov správy, ktorí nie sú so školstvom v dennom kontakte.

Rozsiahlejší popis vývoja regionálneho a vysokého školstva spolu s analýzou ich hlavných problémov je uvedený v prílohách 1 a 2. Veríme, že obsah týchto príloh bude užitočným podkladom na vecnú odbornú diskusiu o súčasných problémoch slovenského školstva. Údaje a analýzy uvedené v prílohách slúžili aj ako podklad pre navrhnuté systémové kroky.

Súčasťou správy sú aj dve kratšie prílohy (príloha 3 a 4) zamerané na často diskutované otázky súvisiace s financovaním školstva. Príloha 3 obsahuje metodiku a najaktuálnejšie výsledky medzinárodného porovnávania výdavkov na vzdelávanie. Príloha 4 sa venuje problematike financovania originálnych kompetencií v školstve.

Stručné odôvodnenie navrhnutých systémových krokov je zhrnuté aj v hlavnej časti správy, takže na ich pochopenie nie je nevyhnutné študovať prílohy.

Popis systémových krokov na dosiahnutie strategických cieľov pre regionálne aj vysoké školstvo sa začína časťou o financovaní. Chceme povedať hneď v úvode, že túto otázku pokladáme pre ďalší vývoj školstva za kľúčovú. V uvedených častiach zdôrazňujeme nutnosť zvýšiť efektívnosť využívania finančných prostriedkov v školstve. Zároveň však konštatujeme to, čo je zrejmé každému nezainteresovanému pozorovateľovi, že bez zvýšenia finančných prostriedkov do školstva je jeho ďalší rozvoj prakticky nemožný.

Vo všetkých medzinárodných štatistikách o financovaní školstva sa Slovensko pohybuje na posledných miestach rebríčkov. Prejavuje sa to, samozrejme, aj v tom, že naši učitelia, najmä v regionálnom školstve, majú platy o niekoľko desiatok percent nižšie ako ich kolegovia v iných krajinách. Na tento problém nás explicitne upozornila aj Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj (OECD) pri príležitosti zverejnenia *Ekonomického prehľadu SR 2012*, v ktorom ako jednoznačné odporúčanie uviedla zvýšenie platov učiteľov. Experti OECD zopakovali toto odporúčanie aj na rokovaniach so zástupcami ministerstva koncom februára 2013 v Paríži, na ktorom sme s nimi prerokovali hlavné myšlienky predkladanej správy. Rokovania vyvrcholili stretnutím ministra školstva, vedy výskumu a športu SR s generálnym tajomníkom OECD.

Na záver tejto časti uvádzame niekoľko technických poznámok.

Prehľady a analýzy uvedené v predkladanej správe vychádzajú z údajov o školstve, ktoré má ministerstvo k dispozícii. Hlavným zdrojom údajov sú štatistiky vypracovávané Ústavom informácií a prognóz školstva (ÚIPŠ). ÚIPŠ je zároveň zdrojom informácií o slovenskom školstve pre významné medzinárodné organizácie, napríklad OECD, ktoré pripravujú medzinárodné porovnania. Okrem informácií pripravených ÚIPŠ sa v správe používajú aj informácie z iných zdrojov, v prvom rade informácie spracované samotným ministerstvom. Pri každej tabuľke alebo grafe, ktorý je v správe uvedený, dôsledne uvádzame aj zdroj informácií.

Predmetom tejto správy je problematika školstva zastrešovaná na centrálnej úrovni Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu (MŠVVaŠ) SR. Správa sa nezaoberá policajnými školami a školami požiarnej ochrany, ktoré sú v pôsobnosti Ministerstva vnútra (MV) SR, ani štátnymi vysokými školami v pôsobnosti MV SR, Ministerstva obrany SR a Ministerstva zdravotníctva SR. Správa sa nezaoberá ani problematikou ďalšieho vzdelávania (s výnimkou ďalšieho vzdelávania učiteľov).

Na lepšiu orientáciu v texte a uľahčenie diskusie sú všetky odseky správy a príloh číslované. Pri odvolávaní sa na zákony uvádzame pri prvej odvolávke úplný názov zákona a zároveň zavádzame jeho skrátené pomenovanie, ktoré používame v ďalšom texte. Výraz „ministerstvo“, resp. „ministerstvo školstva“ znamená v texte správy MŠVVaŠ SR.

Kapitola 1: Regionálne školstvo

(1) Táto kapitola sa zaoberá problematikou regionálneho školstva. Jej prvá časť obsahuje stručnú charakteristiku aktuálneho stavu regionálneho školstva. Ak nie je uvedené inak, údaje v tejto časti sa vzťahujú na školský rok 2012/2013. Podrobnejšie informácie vrátane prehľadu vývoja a analýzy hlavných problémov v regionálnom školstve sú uvedené v prílohe 1. Vychádzajúc z týchto informácií a analýz, je v druhej časti kapitoly sformulovaný návrh systémových krokov na ich riešenie.

1.1 Stručná charakteristika aktuálneho stavu regionálneho školstva

1.1.1 Základné informácie o systéme regionálneho školstva

(2) Slovenská republika, rovnako ako prakticky všetky krajiny, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru o právach dieťaťa, má zákonom ustanovenú **povinnú školskú dochádzku, bezplatné vzdelanie v základných a stredných školách** a regionálne školstvo vytvára podmienky na naplnenie tejto zákonnej povinnosti.

(3) **Hlavnou úlohou** regionálneho školstva je umožniť občanom SR **získanie nižších stupňov vzdelania**, ktorými rozumieme všetky stupne vzdelania okrem vysokoškolského. Konkrétne ide o **predprimárny** stupeň vzdelania, **primárny** stupeň vzdelania a niekoľko druhov **nižšieho stredného** (sekundárneho) a **vyššieho stredného** (sekundárneho) stupňa vzdelania.

(4) Regionálne školstvo ako systém má viacero zložiek. Jeho hlavná úloha sa zabezpečuje vzdelávaním podľa **vzdelávacích programov** v týchto druhoch škôl: **v materských školách** sa získava predprimárne vzdelanie (z hľadiska medzinárodnej klasifikácie ide o stupeň ISCED 0), **v základných školách** v ročníkoch 1. – 4., ktoré tvoria prvý stupeň základnej školy, sa získava primárne vzdelanie (ISCED 1) a v ročníkoch 5. – 9., ktoré tvoria druhý stupeň základnej školy, sa získava nižšie stredné vzdelanie (ISCED 2). **V stredných školách** je možné získať viacero stredných stupňov vzdelania – nižšie stredné odborné vzdelanie (ISCED 2C), stredné odborné vzdelanie (ISCED 3C), úplné stredné všeobecné vzdelanie (ISCED 3A), úplné stredné odborné vzdelanie (ISCED 3A) a vyššie odborné vzdelanie (ISCED 5B).

(5) Osobitnú skupinu škôl tvoria školy **pre deti a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami**. Zabezpečujú výchovu a vzdelávanie pre deti a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. V tejto skupine sa podobne ako v skupine bežných škôl nachádzajú materské školy, základné školy a stredné školy, ktorých aktivity sú však prispôsobené potrebám detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

(6) Vzdelávanie v základných školách a v stredných školách sa považuje **za sústavnú prípravu na povolanie**.

(7) Okrem hlavnej úlohy plní regionálne školstvo aj **ďalšie výchovno-vzdelávacie úlohy**. Prostredníctvom príslušných **vzdelávacích programov** umožňuje získať **v základných umeleckých školách** a **v jazykových školách** stupne základného umeleckého vzdelania a jazykového vzdelania (poznamenajme, že tieto stupne vzdelania nie sú súčasťou medzinárodnej klasifikácie ISCED). Prostredníctvom príslušných **výchovných programov** poskytuje výchovu a vzdelávanie **vo vybraných školských zariadeniach**, a to **v školských výchovno-vzdelávacích zariadeniach** (v školských kluboch detí, v centrách voľného času, v školských internátoch, školských hospodárstvach a strediskách odbornej praxe) a **v špeciálnych výchovných zariadeniach** (v diagnostických centrách, reedukačných centrách a v liečebno-výchovných sanatóriách).

(8) Okrem škôl a školských zariadení uvedených v predchádzajúcich odsekoch, v ktorých sa uskutočňuje výchova a vzdelávanie podľa vzdelávacích a výchovných programov, patria do regionálneho školstva aj ďalšie školské zariadenia zabezpečujúce **podporné a servisné činnosti** pre výchovu a vzdelávanie. Sú to **školské zariadenia výchovného poradenstva a prevencie** (centrá pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a centrá špeciálnopedagogického poradenstva) a **školské účelové zariadenia** (školy v prírode, zariadenia školského stravovania a strediská služieb škole).

(9) Zoznam všetkých škôl a školských zariadení oprávnených pôsobiť v systéme regionálneho školstva sa nazýva **sieťou škôl a školských zariadení**. **Zaraďovanie** škôl a školských zariadení do siete a ich **vyraďovanie** uskutočňuje ministerstvo školstva podľa pravidiel ustanovených zákonom. Zaradenie školy alebo školského zariadenia do siete škôl a školských zariadení oprávňuje tieto školy a školské zariadenia poskytovať výchovu a vzdelávanie podľa školského zákona a využívať finančné prostriedky z verejných zdrojov.

(10) Školy a školské zariadenia môže **zriadiť štát** prostredníctvom obvodných úradov (ObÚ) v sídle kraja (školy a školské zariadenia zriadené ObÚ), **obec** (školy a školské zariadenia zriadené obcou), vyšší územný celok (školy a školské zariadenia zriadené VÚC), **cirkev alebo náboženská spoločnosť** (cirkevné školy a cirkevné školské zariadenia) alebo **iná fyzická alebo právnická osoba** (súkromné školy alebo súkromné školské zariadenia).

(11) Prehľad o počte škôl a školských zariadení, deťoch, žiakoch a učiteľoch podľa zriaďovateľov obsahuje tab. 1.

1.1.2 Riadenie regionálneho školstva

(12) Systém regionálneho školstva je v súčasnosti **riadený z troch úrovní**.

(13) **Z centrálnej úrovne** vykonáva riadiace funkcie **ministerstvo školstva**. V rámci svojej riadiacej funkcie vykonáva štátnu správu na úseku školstva, vypracúva koncepcie, vydáva všeobecne záväzné právne predpisy, spravuje sieť škôl a školských zariadení, zabezpečuje financovanie stredných škôl a prostredníctvom ministerstva vnútra aj základných škôl a špeciálnych škôl, vydáva štátne vzdelávacie programy pre všetky druhy a typy škôl a plní ďalšie úlohy na úseku školstva v zmysle § 14 zákona č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve (zákon o štátnej správe v školstve).

(14) Na plnenie svojich úloh v oblasti regionálneho školstva má ministerstvo zriadené tieto priamo riadené rozpočtové a príspevkové organizácie: **Štátny pedagogický ústav (ŠPÚ), Štátny inštitút odborného vzdelávania (ŠIOV), ÚIPŠ, Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie (VÚDPaP), Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (NÚCEM), Iuventu - Slovenský inštitút mládeže, Domov speváckeho zboru slovenských učiteľov, Slovenskú pedagogickú knižnicu a Metodicko-pedagogické centrum (MPC)**.

(15) Medzi orgány štátnej správy v školstve patrí aj **Štátna školská inšpekcia (ŠŠI)**, ktorá plní funkciu kontroly štátu nad úrovňou pedagogického riadenia, nad úrovňou výchovy a vzdelávania a vybavuje sťažnosti a petície v tejto oblasti.

(16) Počty zamestnancov a osobné náklady (mzdy, poistné a príspevok do poisťovní) ministerstva školstva a jeho priamo riadených organizácií zriadených na plnenie úloh v regionálnom školstve sú v tab. 2.

(17) **Na strednej úrovni** vykonávajú riadiace funkcie v regionálnom školstve **odbory školstva obvodných úradov v sídle kraja, obce a VÚC pôsobiace ako školské úrady a zriaďovatelia**. Ich kompetencie voči školám sú ustanovené v zákone o štátnej správe v školstve.

(18) **Na najnižšej úrovni**, teda na úrovni školy alebo školského zariadenia, vykonáva riadiacu funkciu **riaditeľ**. Okrem riaditeľa školy sa na riadení školy podieľajú aj školské **samosprávne orgány** (rada školy – prostredníctvom jej členov sa na riadení školy v primeranej miere podieľajú aj rodičia, a žiacka školská rada – prostredníctvom jej členov sa na riadení stredných škôl podieľajú aj žiaci). Na výkon svojej riadiacej funkcie si riaditeľ školy môže vytvárať **poradné orgány riaditeľa školy** (napr. pedagogickú radu, metodické združenie, predmetovú komisiu, umeleckú radu, atď.).

(19) V oblasti riadenia regionálneho školstva, najmä na strednej, ale čiastočne aj na centrálnej úrovni, prišlo od 1. januára 2013 **k významnej zmene**. V rámci projektu ESO (Efektívna, Spoľahlivá a Otvorená štátna správa) boli zrušené krajské školské úrady a ich kompetencie prešli na obvodné úrady v sídle kraja, teda do rezortu MV SR. **Praktické dôsledky tejto zmeny** sa vzhľadom na krátkosť času jej platnosti **nedajú ešte vyhodnotiť**.

1.1.3 Obsah výchovy a vzdelávania v regionálnom školstve

(20) Obsah vzdelávania je pre jednotlivé stupne vzdelania určený vzdelávacími štandardmi **v štátnych vzdelávacích programoch (ŠVP)**, ktoré stanovujú **všeobecné ciele vzdelávania a kľúčové kompetencie**, ku ktorým má vzdelávanie smerovať. ŠVP vydáva ministerstvo.

(21) Ministerstvo vydáva ŠVP pre materské školy, ŠVP pre I. stupeň základných škôl, ŠVP pre II. stupeň základných škôl, ŠVP pre gymnáziá, ŠVP pre základné umelecké školy, ŠVP pre konzervatóriá, ŠVP pre jazykové školy. Ďalších 83 ŠVP je spracovaných pre odborné vzdelávanie. Ministerstvo vydáva tiež **vzdelávacie programy** pre deti a žiakov so zdravotným znevýhodnením a vzdelávacie programy pre žiakov so všeobecným intelektovým nadaním. **Výchovné programy** sú určené pre školské zariadenia, v ktorých sa vykonáva výchovná činnosť (reedukačné centrá, centrá voľného času, školské kluby detí a pod.)

(22) Súčasťou ŠVP je **rámcový učebný plán**, ktorý obsahuje vzdelávacie oblasti a zoznam povinných a voliteľných vyučovacích predmetov s vymedzením najmenšieho počtu vyučovacích hodín v rámci celého vzdelávacieho programu alebo jeho ucelenej časti. Vzdelávacími oblasťami sú napríklad Jazyk a vzdelávanie, Človek a príroda, Zdravie a pohyb a pod. V rámci vzdelávacích oblastí sa určujú konkrétne predmety, ako napr. matematika, fyzika, telesná výchova a pod. Rámcové učebné plány určujú taktiež rozsah najväčšieho týždenného počtu vyučovacích hodín v príslušnom ročníku vzdelávacieho programu a počet hodín, ktoré môže škola použiť na svoje vlastné zameranie v rámci tvorby školského vzdelávacieho programu. Rámcové učebné plány sú záväzné na vypracovanie učebných plánov príslušných školských vzdelávacích programov.

(23) **Druhým stupňom programového systému** je tvorba vlastných **školských vzdelávacích programov (ŠkVP)** na úrovni každej školy. ŠkVP zohľadňuje špecifické potreby školy na základe požiadaviek rodičov, návrhov a potrieb zamestnávateľov, ale aj samotných detí a žiakov a ďalších zainteresovaných, čím sa zvyšuje predpoklad na ich lepšiu prípravu na život, lepšiu zamestnanosť a uplatnenie sa v praktickom živote. Rozsah hodín, ktoré škola môže použiť pri tvorbe svojho ŠkVP, určuje príslušný ŠVP.

(24) V oblasti vyučovania cudzích jazykov platí v súčasnosti cieľ umožniť žiakom ovládať anglický jazyk a aspoň jeden ďalší cudzí jazyk. Tento cieľ je ustanovený v školskom zákone a následne premietnutý do ŠVP.

1.1.4 Zabezpečenie vzdelávania učebnicami

(25) **Učebnice a ďalšie učebné texty** tvoria jeden zo základných predpokladov zabezpečenia vzdelávania. Problém ich nedostatku a kvality, ktorý sa vyhrotil v posledných rokoch, bol a stále je vo verejnosti a v médiách jedným z najčastejšie preberaných problémov v oblasti regionálneho školstva.

(26) Základné pravidlá týkajúce sa učebníc (a ďalších učebných textov) **upravuje školský zákon v § 13**. V súlade s ním sa na vzdelávanie v školách používajú učebnice schválené ministerstvom školstva. Kritériom na schválenie učebnice je súlad jej obsahu s princípmi a cieľmi výchovy a vzdelávania určenými v školskom zákone a s príslušným ŠVP. Schválenie učebnice sa uskutočňuje vydaním **schvaľovacej doložky**, ktorej súčasťou je aj určenie lehoty jej platnosti. Ministerstvo

Tab. 1: Počty škôl a školských zariadení, detí, žiakov a učiteľov* podľa zriaďovateľov k 15. 9. 2012

		Zriadené ObÚ	Zriadené obcou	Zriadené VÚC	Cirkevné	Súkromné	Spolu
Materské školy	Počet škôl	●	2 724	●	62	75	**2 861**
	Počet detí	●	142 816	●	3 414	3 281	**149 511**
	Počet učiteľov	●	13 784	●	315	416	**14 515**
Základné školy	Počet škôl	3	2 016	4	113	41	**2 177**
	Počet žiakov	486	402 249	705	22 351	4 348	**430 139**
	Počet učiteľov	33	32 690	62	1 955	644	**35 384**
Stredné školy	Počet škôl	21	5	490	75	133	**724**
	Počet žiakov	11 579	799	192 265	16 861	19 783	**241 287**
	Počet učiteľov	1 018	85	17 628	1 978	2 969	**23 678**
Špeciálne materské školy	Počet škôl	40	●	●	3	8	**51**
	Počet detí	752	154	●	39	122	**1 067**
	Počet učiteľov	173	46	●	8	23	**250**
Špeciálne základné školy	Počet škôl	209	●	1	9	16	**235**
	Počet žiakov	17 098	10 047	281	429	869	**28 724**
	Počet učiteľov	2 841	1 251	20	104	177	**4 393**
Špeciálne stredné školy	Počet škôl	116	●	2	5	4	**127**
	Počet žiakov	5 364	●	458	72	82	**5 976**
	Počet učiteľov	595	●	44	24	18	**681**
Základné umelecké školy	Počet škôl	●	193	●	11	105	**309**
	Počet žiakov	●	101 775	●	4 791	40 821	**147 387**
	Počet učiteľov	●	4 811	●	223	1 504	**6 538**
Jazykové školy	Počet škôl	●	7	22	1	13	**43**
	Počet poslucháčov	●	1 827	16 776	130	3 829	**22 562**
	Počet učiteľov	●	31	348	9	187	**575**
Centrá voľného času a školské strediská záujmovej činnosti	Počet zariadení	6	327	10	57	97	**497**
	Počet žiakov	131	197 486	5 160	26 898	88 701	**318 376**
Školské internáty	Počet zariadení	63	1	138	17	14	**233**
	Počet ubytovaných	2 391	20	17 475	844	1 598	**22 328**
Reedukačné centrá, diagnostické centrá a liečebno-výchovné sanatóriá	Počet zariadení	24	●	●	1	1	**26**
	Počet ubytovaných	1 100	●	●	30	71	**1 201**

* – počet učiteľov vrátane učiteľov na kratší pracovný čas *Zdroj: ÚIPŠ*

Tab. 2: Počty zamestnancov a osobné náklady ministerstva školstva a jeho priamo riadených organizácií na plnenie úloh v regionálnom školstve v roku 2012

	Vlastný úrad ministerstva školstva	Priamo riadené organizácie	Spolu
Počet zamestnancov	456	660	**1 116**
Osobné náklady (€)	7 893 973	6 598 190	**14 492 163**

Zdroj: Finančný výkaz FIN 1-04 k 31. 12. 2012 zo Správy o výsledkoch hospodárenia za rok 2012

má povinnosť jeden rok pred uplynutím určenej lehoty zabezpečiť odborné posúdenie učebnice a vydať novú schvaľovaciu doložku alebo zabezpečiť vydanie novej učebnice. Z minulosti však existujú aj učebnice so schvaľovacou doložkou na dobu neurčitú.

(27) Ministerstvo je **povinné bezplatne** poskytovať schválené učebnice školám na základe ich objednávky. Školy sú povinné zapožičiavať žiakom bezplatne učebnice, učebné texty a pracovné zošity na povinné vyučovacie predmety.

(28) Zákon predpokladá, že ministerstvo udržuje a zverejňuje na svojom webovom sídle **zoznam všetkých učebníc, učebných textov a pracovných zošitov**, ktorým bola udelená schvaľovacia doložka. Táto povinnosť **nie je naplnená** a jej naplnenie nie je bezo zmeny zákona zahŕňajúcej zrušenie schvaľovacích doložiek na dobu neurčitú z minulosti uskutočniteľné. Ministerstvo však zverejňuje na adrese www.edicnyportal.sk všetky **„aktívne" schválené učebnice**, t. j. učebnice, ktoré si školy môžu objednať. Prostredníctvom tohto portálu si školy učebnice aj objednávajú. Podľa údajov zverejnených na portáli má k 28. februáru 2013 schvaľovaciu doložku 1 502 „aktívnych" učebníc a 322 učebníc na cudzie jazyky má odporúčaciu doložku.

(29) V školách sa okrem schválených učebníc môžu používať aj iné učebné texty. Podmienkou je, aby boli v súlade s cieľmi a princípmi školského zákona. Časť učebníc, ktoré nemajú schvaľovaciu doložku, má tzv. **odporúčaciu doložku ministerstva**. O týchto učebniciach zákon explicitne konštatuje, že ich možno používať na vzdelávanie, v súvislosti s nimi však nevzniká nárok na ich bezplatné poskytovanie školám. Navyše, odporúčacie doložky **nie sú časovo obmedzované**, čo generuje podobné problémy ako učebnice so schvaľovacou doložkou na dobu neurčitú.

(30) Prijatím školského zákona v roku 2008 vznikla ministerstvu školstva povinnosť zabezpečiť vydanie niekoľkých stovák nových učebníc. Ich zoznam však pri prechode na nové vzdelávacie programy nebol vypracovaný a dopĺňa sa dodnes. Dá sa konštatovať, že **ministerstvo školstva nebolo na plnenie úlohy takéhoto rozsahu pripravené**. Ministerstvo navyše prijalo roku 2008 na proces tvorby a vydávania učebníc smernicu, ktorá sa v praxi ukázala ako nevhodná. Hoci uvedenú smernicu medzičasom nahradilo lepšou, s dôsledkami týchto skutočností sa ministerstvo a celé regionálne školstvo vyrovnáva dodnes. K 28. februáru 2013 bolo do škôl dodaných **279 titulov nových reformných učebníc**, z toho 29 na odborné predmety, a 76 učebníc je schválených štátom uznanou cirkvou alebo náboženskou spoločnosťou na predmet náboženstvo/náboženská výchova.

(31) Momentálne je v procese verejného obstarávania 92 ďalších titulov a návrhy na vydanie ďalších učebníc a učebných textov stále vznikajú, a to aj pre zmeny v ŠVP.

(32) Nedostatok učebníc v školách má okrem ich oneskoreného vydávania aj ďalšiu príčinu, ktorou je **limitovaný objem finančných prostriedkov**, ktorý môže ministerstvo na tento účel vyčleniť. Roku 2012 to bolo 8,5 mil. €. Na rok 2013 má ministerstvo od škôl objednávky v objeme 16,3 mil. €, k dispozícii malo k 28. februáru 2013 na tento účel sumu 6,3 mil. €.

(33) Pri riešení problémov s klasickými papierovými učebnicami začína pomáhať **sprístupňovanie digitálnych verzií učebníc** a ďalších foriem digitálneho vzdelávacieho obsahu na internete. Deje sa to prostredníctvom **portálu eAktovka.sk**, na ktorom bolo k 28. februáru 2013 bezplatne sprístupnených **63 titulov učebníc** (vrátane ich prekladov). Ministerstvo školstva rozbieha ďalší veľký projekt sprístupňovania digitálneho vzdelávacieho obsahu. Jeho súčasťou je aj systém digitálnych vzdelávacích materiálov Planéta vedomostí. Ku koncu roka si ju v rámci Programu podpory digitalizácie škôl, ktorý spustila nezisková organizácia Edulab v spolupráci so školskými asociáciami a s komerčnými partnermi, vyskúšalo už viac ako 1 000 škôl z celého Slovenska a 80 000 domácností. V súčasnosti je v záverečnej fáze jej sprístupnenie všetkým školám a rodičovskej verejnosti. Pozitívnu odozvu na Planétu vedomostí zaznamenalo ministerstvo školstva aj zo strany strešných školských organizácií, Asociácie riaditeľov štátnych gymnázií SR a Združenia samosprávnych škôl Slovenska. Vychádzali pritom zo skúseností škôl, ktoré Planétu vedomostí využívajú v dennej praxi.

(34) Ministerstvo zabezpečuje učebnice nielen v slovenskom jazyku, ale aj **v jazyku národnostných menšín** a tiež pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. K 28. februáru 2013 je k dispozícii prepis 18 reformných učebníc do Brailovho písma a ministerstvo už má uzatvorené zmluvy na dodanie ďalších 13 prepisov učebníc. Na učebnice v jazyku národnostných menších ministerstvo roku 2012 vynaložilo 18,6 % z celkového objemu prostriedkov minutých na učebnice, roku 2013 rozpočtuje na tento účel až 30 % z celkového objemu prostriedkov určených na učebnice.

1.1.5 Zabezpečovanie kvality vzdelávania

(35) Na úrovni školy a školského zariadenia zodpovedá za zabezpečovanie a hodnotenie kvality jej **riaditeľ**. Od roku 2006 patrí medzi povinnosti riaditeľa aj každoročné vypracovanie **správy o výchovno-vzdelávacej činnosti, jej výsledkoch a podmienkach školy alebo školského zariadenia**, prostredníctvom ktorej poskytuje zriaďovateľom a verejnosti informácie o stave a úrovni výchovy a vzdelávania **za predchádzajúci školský rok**.

(36) Externé hodnotenie škôl a školských zariadení v SR vykonáva ŠŠI. ŠŠI každoročne spracúva výsledky inšpekčnej činnosti vykonanej v príslušnom školskom roku v podobe správy o stave a úrovni výchovy a vzdelávania, ktorá sumarizuje výsledky inšpekcií s cieľom poskytnúť hodnotenie škôl a školských zariadení.

(37) Relevantnými nástrojmi na objektívne hodnotenie úrovne školy a žiaka sú okrem zistení z kontrol ŠŠI aj **externé merania na celoštátnej úrovni** (Testovanie 9, Maturita), zistenia z medzinárodných prieskumov (PISA, PIRLS, TIMSS, TALIS a i.) a výsledky vedomostných olympiád a súťaží. Uvedené merania zabezpečuje **NÚCEM**.

(38) SR sa pravidelne zúčastňuje **medzinárodných meraní** realizovaných medzinárodnými organizáciami **OECD** a **IEA** (*The International Association for the Evaluation of Educational Achievement*). Merania zahŕňajú rôzne vekové skupiny žiakov (PISA: 15-roční žiaci, PIRLS a TIMSS: žiaci 4. ročníka, ICILS a ICCS: žiaci 8. ročníka, resp. zodpovedajúceho ročníka 8-ročných gymnázií). Sú rozličné časovo rozvrhnuté (pilotná štúdia – hlavná štúdia) a uskutočňované v rozličných cykloch (3-, 4-, 5-ročných). **Podľa štúdie McKinsey & Co. dosahuje Slovensko v týchto meraniach priemerné výsledky.** V kategórii 23 krajín s úrovňou financovania na žiaka zodpovedajúcou úrovni financovania na Slovensku mu však z hľadiska dosiahnutých výsledkov patrí **druhé miesto**.

(39) Riaditeľ školy zodpovedá aj za **hodnotenie svojich zamestnancov** a kvalitu pedagogickej činnosti učiteľov. Žiadny **právny predpis však neurčuje**, akou formou alebo akými postupmi či metódami sa má toto hodnotenie uskutočňovať.

(40) **Hodnotenie žiakov** v rámci vzdelávania sa vykonáva podľa úrovne dosiahnutých výsledkov **slovným hodnotením, klasifikáciou alebo kombináciou klasifikácie a slovného hodnotenia**. Slovné hodnotenie možno uplatniť v primárnom vzdelávaní.

(41) Žiaci základných a stredných škôl sa každoročne aktívne zapájajú **do medzinárodných kôl predmetových olympiád a súťaží**. V školskom roku 2011/2012 získali v 5 predmetových olympiádach na medzinárodnej úrovni 2 zlaté, 5 strieborných a 8 bronzových medailí.

1.1.6 Sieť základných škôl a stredných škôl

(42) **Základná škola** má štandardne 9 ročníkov. Základné školy sa **členia na dva typy**, a to plnoorganizované, ktoré majú všetkých 9 ročníkov, a neplnoorganizované, ktoré nemajú všetky ročníky. Podľa školského zákona sa vzdelávanie v základnej škole na prvom stupni môže organizovať aj v triede, v ktorej sú žiaci viacerých ročníkov.

(43) V základnej škole možno zriadiť aj **nultý ročník**. Nultý ročník základnej školy je určený pre deti, ktoré k 1. septembru dosiahli fyzický vek šesť rokov, nedosiahli školskú spôsobilosť a **pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia**. V nultom ročníku dieťa začína plniť povinnú školskú dochádzku. Do nultého ročníka môže byť zaradené dieťa len s informovaným súhlasom jeho zákonného zástupcu.

(44) V súčasnosti je v sieti zaradených 2 177 základných škôl a vzdeláva sa v nich 430 139 žiakov. Z nich je 713 (32,8 %) **neplnoorganizovaných základných škôl s ročníkmi 1. – 4.** Vzdeláva sa v nich 13 653 žiakov (3,2 %). Celkovo sa v sieti vyskytujú školy s počtom od 2 do 1 008 žiakov. **Štátnych neplnorganizovaných škôl len s 1. – 4. ročníkom je 690**, súkromných 8 a cirkevných 15. Dvojzmenové vyučovanie sa zabezpečuje pre 3 257 žiakov v 169 triedach štátnych základných škôl. V cirkevných a súkromných základných školách dvojzmennosť neevidujeme. V štátnych základných školách vzdelávame v triedach so spojenými ročníkmi 13 298 žiakov 1. – 4. ročníka, 18 žiakov takto vzdelávame v súkromných ZŠ a 337 žiakov v cirkevných ZŠ.

(45) Niektoré ďalšie údaje o sieti základných škôl:

a) máme veľa základných škôl s nízkym počtom žiakov (napr. 110 škôl s počtom žiakov menej ako trinásť, 248 škôl s počtom žiakov od 13 do 24 a 167 škôl s počtom žiakov od 25 do 36),
b) len 1 škola má viac ako 1 000 žiakov,
c) v základných školách je 23 409 tried.

(46) Nultý ročník navštevuje v súčasnosti 3 487 žiakov.

(47) Počet žiakov na učiteľa na I. stupni základných škôl je 17,1 (priemer v OECD je 15,9). V ročníkoch 5. – 9. je to 13,6 (OECD: 13,7). Počet žiakov na triedu na I. stupni základných škôl je 17,8 (OECD: 21,2). V ročníkoch 5. – 9. je to 20,5 (OECD: 23,4). Tieto údaje sa vzťahujú na rok 2010.

(48) **Stredoškolské vzdelávanie** sa uskutočňuje **v troch druhoch** stredných škôl: **gymnázium, stredná odborná škola (SOŠ) a konzervatórium**. Počty stredných škôl, žiakov a učiteľov podľa druhov a zriaďovateľov sú v tab. 3.

(49) **Gymnázium** pripravuje žiakov vo štvorročnom, v päťročnom alebo osemročnom vzdelávacom programe. Vzdelávacie programy gymnázia sú zamerané predovšetkým na prípravu na štúdium na vysokých školách, môžu pripravovať aj na výkon niektorých činností vo verejnej správe, v kultúre a športe. Osemročný vzdelávací program ponúka 160 z celkového počtu 245 gymnázií. *(Zdroj: ÚIPŠ, 2013)*

(50) **SOŠ** pripravuje žiakov **v najmenej dvojročnom a najviac päťročnom** vzdelávacom programe príslušného odboru vzdelávania. SOŠ sa podľa zamerania svojich vzdelávacích programov členia na viaceré typy (napríklad stredná priemyselná škola, stredná umelecká škola, stredná pedagogická škola, stredná zdravotnícka škola, škola úžitkového výtvarníctva, dopravná akadémia, hotelová akadémia, obchodná akadémia, pedagogická a kultúrna akadémia, pedagogická a sociálna akadémia a pod.). Vzdelávacie programy SOŠ sú zamerané predovšetkým **na výkon povolaní a odborných činností** v národnom hospodárstve, zdravotníctve, vo verejnej správe, v kultúre, umení a ostatných oblastiach. Žiakom zabezpečuje teoretické vyučovanie a praktické vyučovanie a môže pripravovať aj na ďalšie štúdium.

(51) **Konzervatórium** poskytuje komplexné umelecké a umelecko-pedagogické vzdelanie. Pripravuje žiakov **na profesionálne umelecké uplatnenie sa a na vyučovanie umeleckých a odborných predmetov** vo vzdelávacích programoch umeleckého zamerania. Výchova a vzdelávanie v konzervatóriu sa uskutočňuje individuálne, v skupinách alebo kolektívne.

(52) Konzervatóriá sa členia na **dva typy: hudobné a dramatické konzervatórium** a **tanečné konzervatórium**. Hudobné a dramatické konzervatórium poskytuje výchovu a vzdelávanie v odbore spev, hudba, tanec a hudobno-dramatické umenie podľa šesťročného vzdelávacieho programu, v ktorom žiak po ukončení štvrtého ročníka vykoná maturitnú skúšku a po ukončení šiesteho ročníka vykoná absolventskú skúšku. Tanečné konzervatórium poskytuje výchovu a vzdelávanie v odbore tanec podľa osemročného vzdelávacieho programu, ktorý sa v poslednom ročníku ukončuje maturitnou skúškou a absolventskou skúškou.

(53) Roku 2010 bol počet žiakov na učiteľa na stredných školách u nás 14,6, teda mierne vyšší, ako je priemer krajín OECD, ktorý bol v tom roku 13,8 žiaka na učiteľa. *(Zdroj: Education at a Glance, 2012)*

1.1.7 Výchova a vzdelávanie detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami

(54) V regionálnom školstve sa venuje osobitná pozornosť **deťom a žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami**. Do tejto kategórie patria deti a žiaci **so zdravotným znevýhodnením, zo sociálne znevýhodneného prostredia** a zaraďujú sa sem aj **deti a žiaci s nadaním**.

(55) Skupina detí a žiakov so zdravotným znevýhodnením zahŕňa deti a žiakov so **zdravotným postihnutím, choré alebo zdravotne oslabené, s vývinovými poruchami, s poruchou správania**. Za dieťa a žiaka so zdravotným postihnutím sa pokladá dieťa a žiak s mentálnym postihnutím, so sluchovým postihnutím, zrakovým postihnutím, s telesným postihnutím, s narušenou komunikačnou schopnosťou, s autizmom alebo ďalšími pervazívnymi vývinovými poruchami alebo s viacnásobným postihnutím.

(56) **Podmienkou** zaradenia do kategórie detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami je **diagnostikovanie** niektorej z uvedených

Tab. 3: Počty stredných škôl, žiakov a učiteľov* podľa druhov a zriaďovateľov k 15. 9. 2012

		Zriadené ObÚ	Zriadené obcou	Zriadené VÚC	Cirkevné	Súkromné	Spolu
Gymnáziá	Počet škôl	16	4	131	55	38	**244**
	Počet žiakov	10 094	749	52 760	12 904	3 839	**80 346**
	Počet učiteľov	879	82	4 552	1 388	689	**7 590**
Stredné odborné školy	Počet škôl	5	1	353	19	86	**464**
	Počet žiakov	1 485	50	137 616	3 775	15 030	**157 956**
	Počet učiteľov	139	3	12 463	526	1 922	**15 053**
Konzervatóriá	Počet škôl	●	●	6	1	9	**16**
	Počet žiakov	●	●	1 889	182	914	**2 985**
	Počet učiteľov	●	●	613	64	358	**1 035**
Stredné školy spolu	Počet škôl	21	5	490	75	133	**724**
	Počet žiakov	11 579	799	192 265	16 861	19 783	**241 287**
	Počet učiteľov	1 018	85	17 628	1 978	2 969	**23 678**

* – počet učiteľov vrátane učiteľov na kratší pracovný čas *Zdroj: ÚIPŠ*

výchovno-vzdelávacích potrieb zariadením výchovného poradenstva a prevencie.

(57) **Počet žiakov so zdravotným znevýhodnením** predstavuje v súčasnosti **11,73 %** zo všetkých žiakov základných škôl.

(58) Výchova a vzdelávanie detí a žiakov so zdravotným znevýhodnením sa uskutočňuje **v špeciálnych školách, v špeciálnych triedach** bežných škôl alebo **v štandardných triedach** bežných škôl („integrovaní žiaci"). Počty špeciálnych škôl, špeciálnych tried v bežnej škole a žiakov vrátane integrovaných podľa zriaďovateľov sú uvedené v tab. 4.

(59) **Špeciálne triedy** sa zriaďujú spravidla pre deti a žiakov s rovnakým druhom zdravotného znevýhodnenia, pričom časť výchovno-vzdelávacieho procesu sa môže uskutočňovať v triede spoločne s ostatnými deťmi alebo žiakmi školy.

(60) Existujú nasledujúce druhy špeciálnych škôl: **špeciálna materská škola, špeciálna základná škola, špeciálna stredná škola, praktická škola a odborné učilište**.

(61) Pri výchove a vzdelávaní detí a žiakov so zdravotným znevýhodnením sa postupuje podľa vzdelávacích programov **pre príslušný druh postihnutia**, napríklad podľa vzdelávacieho programu pre deti a žiakov s mentálnym postihnutím, pre deti a žiakov so sluchovým postihnutím alebo pre deti a žiakov chorých a zdravotne oslabených.

(62) Do špeciálnych škôl sa prijímajú deti a žiaci na základe **odborných diagnostických vyšetrení, písomnej žiadosti** zákonného zástupcu o prijatie do špeciálnej školy a **písomného súhlasu** zákonného zástupcu.

(63) Podmienkou na integrované vzdelávanie je **písomná žiadosť** zákonného zástupcu a **závery špeciálnopedagogického a psychologického vyšetrenia** centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie a centra špeciálnopedagogického poradenstva. Legislatíva teda umožňuje zákonným zástupcom dieťaťa so zdravotným postihnutím rozhodnúť, v akom type školy sa bude ich dieťa vzdelávať. V záveroch z diagnostického vyšetrenia musí byť uvedená diagnóza dieťaťa a žiaka, čiže dôvod na vzdelávanie dieťaťa a žiaka s využitím pre neho prospešných špeciálnych metód a foriem, a odporúčanie najvhodnejšej formy vzdelávania (školská integrácia, špeciálna trieda alebo špeciálna škola), do ktorej by mal byť zaradený. Rodič môže svoju voľbu školy zmeniť – buď na základe vlastného uváženia, alebo na odporúčanie poradne alebo školy. V prípade, ak sa rodič dieťaťa rozhodne pre inú než odporúčanú formu vzdelávania pre svoje dieťa, riaditeľ školy to musí rešpektovať. Ak by však forma vzdelávania nebola dieťaťu na prospech, ale rodič by na nej trval, o zmene formy vzdelávania napriek inému názoru rodiča môže rozhodnúť súd (zatiaľ bol zaznamenaný jeden prípad podania na súd, no rodič neskôr svoj názor zmenil, takže súd sa nekonal – Trenčiansky kraj).

(64) Výchova a vzdelávanie **detí a žiakov s nadaním** sa uskutočňuje v školách so zameraním na rozvoj intelektového nadania, umeleckého nadania a športového nadania. **Školou pre deti a žiakov s nadaním** je len škola, ktorá zabezpečuje vzdelávanie týchto detí alebo žiakov **vo všetkých triedach** a vo všetkých ročníkoch. Pre deti a žiakov s nadaním sa zriaďujú materské školy, základné školy a stredné školy.

(65) V štandardných materských školách, základných školách a stredných školách možno zriadiť **triedy pre deti a žiakov s nadaním**. Aj deti a žiaci s nadaním môžu byť individuálne integrovaní. Počty špeciálnych škôl pre deti a žiakov s nadaním, špeciálnych tried v bežnej škole a žiakov vrátane integrovaných podľa zriaďovateľov sú uvedené v tab. 5. Údaje v tejto tabuľke sú podmnožinou údajov v tab. 4.

(66) Výchova a vzdelávanie detí s nadaním alebo žiakov s nadaním sa uskutočňuje prostredníctvom vzdelávacích programov **zameraných na príslušné nadanie**.

(67) Výchova a vzdelávanie **detí a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia** sa uskutočňuje v štandardných školách s využitím špecifických metód a foriem, školy pre ne vytvárajú **individuálne podmienky**.

(68) Pod individuálnymi podmienkami sa rozumie **vzdelávanie podľa individuálneho vzdelávacieho programu, úprava organizácie výchovy a vzdelávania, úprava prostredia**, v ktorom sa výchova a vzdelávanie uskutočňuje, a **využitie špecifických metód a foriem** výchovy a vzdelávania.

1.1.8 Zamestnanci v regionálnom školstve

(69) Roku 2012 **pracovalo** v regionálnom školstve **61 947 pedagogických zamestnancov**, **1 305 odborných zamestnancov** a **19 710 ostatných zamestnancov** financovaných v rámci prenesených kompetencií a **24 624 pedagogických zamestnancov**, **120 odborných zamestnancov** a **19 276 ostatných zamestnancov** financovaných v rámci originálnych kompetencií.

(70) **Priemerný plat** pedagogických zamestnancov dosiahol roku 2012 hodnotu **849,1 € u pedagogických zamestnancov, 782,2 € u odborných zamestnancov a 493,4 € u ostatných zamestnancov** financovaných v rámci prenesených kompetencií a hodnotu **666,6 € u pedagogických zamestnancov, 849,7 € u odborných zamestnancov a 435,4 € u ostatných zamestnancov** financovaných v rámci originálnych kompetencií.

(71) **Pedagogickí zamestnanci sa členia** na nasledujúce kategórie: učiteľ, majster odbornej výchovy, vychovávateľ, pedagogický asistent, zahraničný lektor, tréner športovej školy a tréner športovej triedy, korepetítor.

(72) Pedagogickí zamestnanci sa zaraďujú **do štyroch kariérových stupňov** (začínajúci zamestnanec, samostatný zamestnanec, zamestnanec s prvou atestáciou a zamestnanec s druhou atestáciou) a v závislosti od toho sa zaraďujú do príslušnej **platovej triedy**. V rámci platovej triedy existuje ešte inštitút **„pracovná trieda"** (1 a 2), ktorý zohľadňuje stupeň náročnosti vykonávanej pracovnej činnosti pedagogických zamestnancov.

(73) Pedagogický zamestnanec môže v rámci funkčného platu dostávať okrem tarifného platu a osobného príplatku aj viacero ďalších príplatkov. Ide napríklad o **kreditový príplatok**, ktorý sa poskytuje pedagogickým zamestnancom za sústavné prehlbovanie odbornej spôsobilosti, ktoré sa štandardne uskutočňuje v rámci kontinuálneho vzdelávania. Ďalšími príplatkami sú **príplatok začínajúceho pedagogického zamestnanca, príplatok za prácu so žiakmi so zdravotným znevýhodnením alebo so žiakmi zo sociálne znevýhodneného prostredia a príplatok za špecializovanú činnosť uvádzajúceho pedagogického zamestnanca**. Podobná situácia je aj u odborných zamestnancov.

(74) **Profesijný rast** pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov počas výkonu ich povolania je zabezpečený systémom **kontinuálneho vzdelávania**. Kontinuálne vzdelávanie sa člení na adaptačné vzdelávanie, aktualizačné vzdelávanie, inovačné vzdelávanie, špecializačné vzdelávanie a funkčné vzdelávanie.

(75) Kontinuálne vzdelávanie sa uskutočňuje absolvovaním **akreditovaných vzdelávacích programov**. Akreditáciu **udeľuje ministerstvo** na základe odborného stanoviska akreditačnej rady. Vzdelávanie poskytujú organizácie zriadené ministerstvom, vzdelávacie organizácie iných ústredných orgánov štátnej správy, vysoké školy, cirkev alebo náboženská spoločnosť, alebo iná právnická osoba, ktorá má v predmete činnosti vzdelávanie. Ministerstvo zverejňuje na svojom webovom sídle **zoznam týchto organizácií**. Ministerstvo akreditovalo k 14. februáru 2013 spolu **982** programov kontinuálneho vzdelávania, ktoré zabezpečuje **155** poskytovateľov.

(76) Na zaraďovanie do kariérových pozícií, teda na **funkčné zaradenie** (napríklad na výkon funkcie triedneho učiteľa), je zamestnanec povinný absolvovať predpísané druhy kontinuálneho vzdelávania.

(77) Roku 2010 poberalo 6-% alebo 12-% kreditový príplatok 677 zamestnancov, pričom objem vyplatených finančných prostriedkov bol 167 482 €. Roku 2011 celkový počet zamestnancov poberajúcich kreditové príplatky stúpol na 7 729 a objem vyplatených finančných prostriedkov na 3 773 668 €. Roku 2012 bol celkový počet zamestnancov poberajúcich kreditový príplatok 20 848 a objem vyplatených finančných prostriedkov 15 754 432 €. Roku 2013 predpokladáme zvýšenie celkového počtu zamestnancov poberajúcich kreditový príplatok i objemu vyplatených finančných prostriedkov (na 35 mil. €).

1.1.9 Systém sociálnej podpory žiakov v regionálnom školstve

(78) V regionálnom školstve existuje niekoľko špeciálnych nástrojov **na sociálnu podporu detí a žiakov, resp. ich rodín**.

(79) **V materskej škole** štát uhrádza za rodiča mesačný príspevok na čiastočnú úhradu nákladov spojených s pobytom dieťaťa v materskej škole, ktoré má jeden rok pred plnením povinnej školskej dochádzky. Okrem toho štát poskytuje na deti materských škôl ohrozené sociálnym vylúčením dotácie na podporu výchovy k stravovacím návykom a dotácie na podporu výchovy k plneniu školských povinností.

(80) **Žiaci základných škôl a špeciálnych základných škôl** ohrození sociálnym vylúčením majú taktiež nárok na dotáciu na podporu výchovy k stravovacím návykom a dotáciu na podporu výchovy k plneniu školských povinností.

(81) Ďalšou formou podpory zo strany štátu je **úhrada cestovných nákladov** na dopravu žiakov základných škôl a špeciálnych základných škôl, ktorí si plnia povinnú školskú dochádzku v škole mimo miesta trvalého pobytu v rámci určeného školského obvodu.

(82) Žiaci stredných škôl **zo sociálne slabšieho prostredia** môžu získať štipendium.

(83) Osobitné finančné a hmotné zabezpečenie je k dispozícii pre žiakov SOŠ. **Finančné zabezpečenie** predstavuje **motivačné štipendium** a **odmena za produktívnu prácu**.

(84) **Motivačné štipendium** môže žiakovi SOŠ poskytnúť fyzická alebo právnická osoba, pre ktorú sa pripravuje na povolanie. Motivačné štipendium sa môže poskytovať mesačne najviac do výšky 65 % sumy životného minima s prihliadnutím najmä na dosiahnutý prospech a pravidelnú účasť na výchove a vzdelávaní. Odmena za produktívnu prácu patrí žiakovi, ak zhotovuje výrobky alebo poskytuje služby, ktoré sú v súlade s predmetom činnosti fyzickej alebo právnickej osoby, pre ktorú žiak túto prácu vykonáva. Odmena za produktívnu prácu sa poskytuje za každú hodinu vykonanej produktívnej práce vo výške 50 až 100 % z minimálnej hodinovej mzdy.

(85) Pokiaľ ide o hmotné zabezpečenie, fyzická alebo právnická osoba, pre ktorú sa žiak pripravuje na povolanie, môže žiakovi **uhradiť náklady spojené s jeho stravovaním a ubytovaním** v školskom internáte a uhradiť preukázané **náklady na cestovné** verejnými dopravnými prostriedkami na vyučovanie a späť najviac do výšky 65 % sumy životného minima za kalendárny mesiac. Fyzická alebo právnická osoba, na ktorej pracovisku sa praktické vyučovanie uskutočňuje, poskytuje žiakovi tiež **osobné ochranné pracovné prostriedky** a hradí náklady na posúdenie zdravotnej, zmyslovej a psychologickej spôsobilosti žiaka.

1.1.10 Regionálne školstvo a potreby praxe

(86) Z hľadiska potrieb praxe má regionálne školstvo za úlohu pripraviť absolventov, ktorí majú vedomosti a zručnosti potrebné na čo **najplynulejší prechod do praxe**, na pracovné miesta nevyžadujúce si vysokoškolské vzdelanie. Hlavnú ťarchu pri plnení tejto úlohy nesie **odborné školstvo** uskutočňujúce odborné vzdelávanie a prípravu.

(87) Zrýchľujúci sa globálny vývoj sa premieta do meniacich sa potrieb trhu práce. Ak má odborné školstvo dobre plniť svoju úlohu, musí byť schopné na tieto zmeny reagovať. Táto schopnosť sa dá zabezpečiť len **úzkou spoluprácou odborných škôl so všetkými zainteresovanými**, v našom prípade so štátnou správou, s územnou samosprávou, so zamestnávateľmi, so stavovskými a s profesijnými organizáciami a so zástupcami zamestnancov.

(88) Legislatívnym základom na **zabezpečenie spolupráce všetkých zainteresovaných v oblasti odborného vzdelávania** a prípravy na Slovensku je zákon č. 184/2009 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave (zákon o odbornom vzdelávaní). Pri tvorbe zákona bolo cieľom vytvoriť podmienky na zabezpečenie stredoškolského odborného vzdelávania a prípravy žiakov v súlade s potrebami trhu práce.

(89) Zákon o odbornom vzdelávaní predpokladá **dve úrovne koordinácie** odborného vzdelávania a potrieb trhu práce, a to **celoštátnu úroveň** a **úroveň samosprávnych krajov**. Na celoštátnej úrovni plní koordinačnú úlohu Rada vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu ako poradný orgán vlády. Na krajskej úrovni sú koordinačnými orgánmi krajské rady ako poradné orgány predsedov samosprávnych krajov. Koordinačné orgány existujú aj na úrovni stavovských alebo profesijných organizácií vo forme sektorových rád.

(90) Od nadobudnutia účinnosti zákona sa Rada vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu zišla celkovo šesťkrát. Výkon jej pôsobnosti sa realizuje najmä prostredníctvom 15 pracovných skupín, ktoré zriadila pre jednotlivé sektory. Aktívne sú aj krajské rady. Pre ministerstvo školstva sú dôležité ich vyjadrenia vo vzťahu k zaraďovaniu, resp. vyraďovaniu stredných odborných škôl do/zo siete škôl a školských zariadení, resp. zmenám v sieti. Nefunkčné sú však sektorové rady, pretože paralelne s nimi boli zriaďované aj sektorové rady v rámci projektu Národná sústava povolaní a takto vznikla duplicita. Výkon aktivít, ktoré zákon očakával od sektorových rád, sa však realizuje a je pripravený aj návrh na legislatívnu úpravu.

(91) Vychádzajúc zo zákona o odbornom vzdelávaní, sú základom na koordináciu odborného vzdelávania na oboch úrovniach analýzy a prognózy potrieb trhu práce. Tvorba týchto analýz a prognóz je úlohou Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny (ÚPSVaR) v spolupráci s ostatnými subjektmi zainteresovanými na odbornom vzdelávaní. Na základe jej výsledkov ministerstvo školstva v spolupráci s ostatnými zainteresovanými subjektmi má regulovať zoznam študijných odborov a učebných odborov, samosprávne kraje si majú vytvárať regionálne stratégie výchovy a vzdelávania v stredných školách a v súlade s nimi určovať počet tried prvého ročníka stredných škôl. K 28. februáru 2013 nebol k dispozícii žiadny materiál týkajúci sa analýz a prognóz trhu práce.

(92) Ďalším kľúčovým nástrojom v oblasti riadenia odborného vzdelávania a prípravy sú informácie o uplatnení sa absolventov stredných škôl podľa jednotlivých krajov, stredných škôl, študijných odborov a učebných odborov, ktoré zverejňuje na svojom webovom sídle dva razy do roka MPSVaR SR. K 28. februáru 2013 nie sú informácie o uplatnení absolventov v uvedenej štruktúre k dispozícii.

(93) Zákon o odbornom vzdelávaní predpokladá, že svoje odvetvové koncepcie odborného vzdelávania vypracúva tiež MH SR, MDVaRR SR, MPaRV SR, MK SR a MŽP SR.

(94) Zákon o odbornom vzdelávaní umožňuje poskytovať žiakom od ich budúceho zamestnávateľa motivačné štipendium a hmotné zabezpečenie, ktoré slúži na úhradu nákladov spojených s jeho odborným vzdelávaním a prípravou. Za produktívnu prácu, ktorú žiak vykonáva v rámci praktického vyučovania, mu patrí odmena.

Na základe zákona o odbornom vzdelávaní vznikol tiež neštátny Fond rozvoja odborného vzdelávania a prípravy. Účelom fondu je sústreďovanie finančných prostriedkov na podporu a rozvoj odborného vzdelávania a prípravy a ich poskytovanie na aktivity súvisiace s podporou a rozvojom odborného vzdelávania a prípravy. Hlavnými zdrojmi fondu majú byť dary a príspevky od tuzemských a zahraničných fyzických osôb a právnických osôb a dobrovoľné príspevky od zamestnávateľov a stavovských organizácií. Stav k 28. februáru 2013 je taký, že fond bol síce zapísaný do Obchodného registra SR, ale v nadväznosti na neochotu očakávaných prispievateľov prispievať do takto zriadeného fondu nebol do dnešného dňa zriadený bankový účet. Keďže zamestnávatelia uprednostňujú iné fondy a nadácie, resp. spôsoby podpory odborného vzdelávania a prípravy, pri príprave novely zákona o odbornom vzdelávaní a príprave ministerstvo školstva uvažovalo o zrušení tohto fondu. So zrušením fondu zásadne nesúhlasili stavovské a profesijné organizácie s odôvodnením, že budú v budúcnosti hľadať iné, zákonom akceptovateľné zdroje fondu.

(95) V rámci odborného vzdelávania a prípravy môže v súčasnosti žiak absolvovať učebný odbor (získa vysvedčenie o záverečnej skúške a výučný list), študijný odbor s rozšíreným praktickým vyučovaním (končí sa maturitou, žiak môže získať okrem vysvedčenia o maturitnej skúške aj výučný list – predtým stredné odborné učilište s maturitou), študijný odbor (žiak získa vysvedčenie o maturitnej skúške) a študijný odbor vyššieho odborného vzde-

Tab. 4: Počty špeciálnych škôl, špeciálnych tried v bežnej škole a žiakov vrátane integrovaných podľa zriaďovateľov

		Zriadené ObÚ	Zriadené obcou	Zriadené VÚC	Cirkevné	Súkromné	Spolu
Špeciálne školy	Počet škôl	365	0	3	17	27	**412**
	Počet žiakov	23 214	0	680	399	1 041	**25 334**
Špeciálne triedy	Počet bežných	0	334	3	10	2	**349**
v bežnej škole	škôl, pri ktorých je zriadená špeciálna trieda						
	Počet žiakov	0	10 201	59	141	32	**10 433**
Špeciálne školy	Počet škôl	365	334	6	27	29	**761**
a špeciálne triedy	Počet žiakov	23 214	10 201	739	540	1 073	**35 767**
spolu							
Individuálne	Počet žiakov	158	20 635	5 231	1 465	967	**28 456**
integrovaní žiaci							

Zdroj: ÚIPŠ

Tab. 5: Počty škôl pre deti a žiakov s nadaním, tried pre deti a žiakov s nadaním v bežnej škole, detí a žiakov a pedagogických zamestnancov podľa zriaďovateľov

		Zriadené ObÚ	Zriadené obcou	Zriadené VÚC	Cirkevné	Súkromné	Spolu
Špeciálne školy	Počet škôl	•	•	2	•	3	**5**
pre deti a žiakov	Počet detí a žiakov	•	•	649	•	343	**992**
s nadaním							
Špeciálne triedy	Počet bežných	•	32	3	•	•	**35**
pre deti a žiakov	škôl, pri ktorých je						
s nadaním v bežnej	zriadená špeciálna						
škole	trieda						
	Počet detí a žiakov	•	2 572	59	•	•	2 631
Špeciálne školy	Počet špeciálnych	•	32	5	•	3	**40**
a triedy pre deti	škôl a škôl						
a žiakov s nadaním	so špeciálnou						
v bežnej škole spolu	triedou spolu						
	Počet detí a žiakov	•	2 572	708	•	343	3 623
Individuálne	Počet žiakov	•	651	61	25	108	**845**
integrovaní žiaci							

Zdroj: ÚIPŠ

Obr. 1: Dlhodobý vývoj priemernej sezónnej nezamestnanosti absolventov stredných škôl v rokoch 2003 – 2012

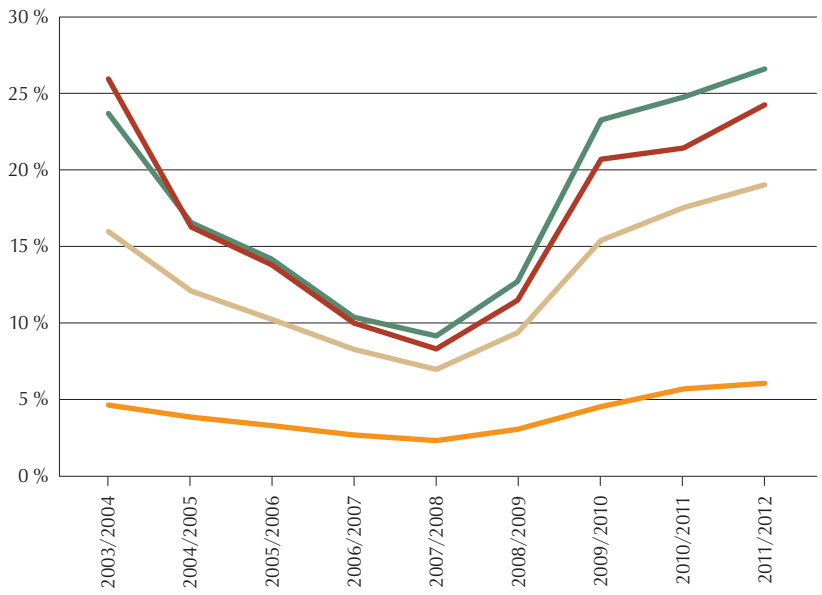

Legenda: študijné odbory, študijné odbory s rozšíreným praktickým vyučovaním, učebné odbory, gymnáziá.

Tab. 6: Počty nezamestnaných a miera nezamestnanosti absolventov stredných škôl podľa typov vzdelávacích programov a skupín odborov (stav v máji 2012)

	Študijné odbory		Študijné odbory s rozšíreným praktickým vyučovaním		Učebné odbory	
	Počet	Miera	Počet	Miera	Počet	Miera
Technické odbory	2 534	17,0 %	2 981	21,3 %	2 525	23,4 %
Poľnohospodársko-lesnícke a veterinárne odbory	423	19,7 %	203	26,0 %	241	45,1 %
Lekárske a farmaceutické odbory	326	10,4 %	•	•	4	•
Spoločenské odbory a služby	4 745	19,0 %	2 950	25,8 %	1 943	22,2 %
Kultúra a umenie	488	15,4 %	63	28,9 %	27	21,1 %

Zdroj: ÚIPŠ

lávania (žiak získa vysvedčenie o absolventskej skúške a absolventský diplom).

(96) Dôležitým indikátorom súladu výstupov odborného vzdelávania a potrieb trhu práce je nezamestnanosť absolventov. Vývoj priemerných sezónnych hodnôt nezamestnanosti v rokoch 2003 až 2012 podľa typov odborného vzdelávania a jej porovnanie s nezamestnanosťou absolventov gymnázií ilustruje obr. 1.

(97) Sumárne čísla však odrážajú skôr celkovú mieru nezamestnanosti v ekonomike. Relevantnosť výstupov odborného vzdelávania a prípravy vo vzťahu k potrebám trhu práce sa prejaví viac pri pohľade na štruktúru nezamestnaných absolventov podľa odborov vzdelávania a skupín odborov vzdelávania. Ilustruje to tab. 6.

(98) Kvalita odborného vzdelávania a prípravy je kritizovaná najmä zo strany zamestnávateľov. Podľa nich odborné vzdelávanie a príprava nedostatočne reaguje na aktuálne potreby trhu práce a nedokáže pripraviť kvalifikovanú pracovnú silu v takej miere, aby bola schopná bezprostredne po ukončení štúdia vstúpiť do pracovného procesu.

(99) Štandardnou súčasťou odborného vzdelávania a prípravy je praktické vyučovanie. Praktické vyučovanie sa uskutočňuje skupinovou formou v školách, v strediskách praktického vyučovania a v školských zariadeniach alebo individuálne priamo u zamestnávateľov.

(100) V súčasnosti absolvuje praktické vyučovanie priamo u zamestnávateľov 3,8 % žiakov SOŠ. Pred dvoma rokmi to bolo 5,75 %. Tento trend je negatívny, pretože sa predpokladá, že praktické vyučovanie vykonávané priamo u zamestnávateľov môže zvýšiť kvalitu praktickej prípravy žiakov najmä z dôvodu, že im umožní poznať reálne prostredie výkonu povolania, a rozvíjať u nich pracovné návyky nevyhnutné na úspešné zaradenie sa na trh práce po ukončení štúdia.

1.1.11 Financovanie regionálneho školstva

(101) Financovanie regionálneho školstva sa uskutočňuje **z dvoch skupín zdrojov**, a to **z verejných zdrojov** a **zo súkromných zdrojov**. Rozhodujúci podiel financovania je zabezpečený z verejných zdrojov. V prípade škôl, v ktorých sa vzdelávanie považuje za **sústavnú prípravu na povolanie**, sa náklady na výchovu a vzdelávanie **pokrývajú v plnej miere z verejných zdrojov**, výnimku môže tvoriť len časť nákladov na výchovu a vzdelávanie v cirkevných a súkromných školách, ktoré môžu vyberať školné. Zo súkromných zdrojov sa štandardne pokrývajú niektoré špeciálne náklady, napríklad na jedlá.

(102) Aktivity v rámci regionálneho školstva hradené z verejných zdrojov sa **členia na dve veľké skupiny**. Prvú tvoria aktivity škôl a školských zariadení v zriaďovateľskej pôsobnosti obvodných úradov v sídle kraja, aktivity škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti obcí a VÚC, cirkevných škôl a súkromných škôl, v ktorých sa **vzdelávanie považuje za sústavnú prípravu na povolanie**. Druhú skupinu tvoria **aktivity ostatných škôl (základných umeleckých škôl, jazykových škôl a materských škôl) a školských zariadení**. Aktivity v rámci prvej skupiny sa financujú zo štátneho rozpočtu (do roku 2012 z kapitoly ministerstva školstva, od roku 2013 z kapitoly ministerstva školstva a z kapitoly ministerstva vnútra) a zvyknú sa, nie celkom presne, označovať aj ako **aktivity vykonávané v rámci prenesených kompetencií**. Aktivity v druhej skupine, nazývané aj **aktivitami vykonávanými v rámci originálnych kompetencií**, sa financujú z vlastných zdrojov obcí a samosprávnych krajov; za vlastné zdroje obcí a samosprávnych krajov sa v tejto súvislosti pokladajú podiely z výnosu z daní z príjmov fyzických osôb určené podľa § 7a zákona č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných škôl a školských zariadení, § 2 a 3 zákona č. 564/2004 Z. z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samospráve a nariadenia vlády č. 668/2004 Z. z. o rozdeľovaní výnosu dane z príjmov územnej samospráve.

(103) **Financovanie** prevažnej väčšiny aktivít regionálneho školstva **vykonávané v rámci prenesených kompetencií** je založené na tzv. **normatívnom princípe**, ktorý hovorí, že objem pridelených finančných prostriedkov pre školu sa určí ako súčin normatívu a počtu jej žiakov.

(104) **Normatív** je objem finančných prostriedkov, ktorý poskytne štát na jedného žiaka. Normatív nie je pre všetky školy a všetkých žiakov rovnaký. Výška normatívu odráža **finančnú náročnosť chodu školy**, ktorá závisí od viacerých faktorov. Preto sú náklady na chod školy v súvislosti s určovaním normatívov rozdelené na viacero oblastí. Základné je členenie **na osobné náklady a náklady na prevádzku**. Toto členenie sa odráža aj v štruktúre normatívu, ktorý pozostáva z mzdového normatívu a z normatívu na prevádzku.

(105) **Osobné náklady**, teda mzdový normatív, závisia v prvom rade od tzv. personálnej náročnosti vzdelávacieho procesu v škole; tá sa dá charakterizovať **počtom žiakov pripadajúcich na jedného pedagogického zamestnanca**. Personálna náročnosť sa prejavuje aj v počte nepedagogických zamestnancov pripadajúcich na jedného pedagogického zamestnanca. Z uvedených údajov sa jednoduchým výpočtom určuje relatívna personálna náročnosť jednotlivých kategórií škôl. Ďalším parametrom ovplyvňujúcim osobné náklady, a teda personálnu náročnosť, je **kvalifikácia pedagogických zamestnancov**. Osobné náklady ovplyvňuje aj dĺžka praxe pedagogických zamestnancov, **tento faktor sa však v súčasnom modeli výpočtu normatívov neuplatňuje**.

(106) **Náklady na prevádzku**, ktoré sa premietajú do prevádzkového normatívu, majú svoju ďalšiu vnútornú štruktúru. Najväčšou položkou sú **náklady na teplo** (až 50 %); ako parameter určujúci náročnosť konkrétnej školy na vykurovanie sa berie dlhodobý priemer teplôt v mieste školy. Druhou položkou sú **náklady na výchovno-vzdelávací proces**; koeficienty, pomocou ktorých sa tento druh nákladov premieta do normatívu, sa odvodzujú od koeficientov personálnej náročnosti. Treťou položkou v prevádzkovom normatíve je **prevádzková náročnosť školy okrem tepla**; tu sa rozoznávajú tri kategórie. Štvrtou položkou prevádzkového normatívu sú **náklady na ďalšie vzdelávanie učiteľov** – jej premietnutie do normatívu sa odvodzuje od mzdového normatívu.

(107) V systéme normatívneho financovania sa zohľadňujú aj ďalšie osobitné faktory. Významnú úlohu hrá v prípade základných škôl možnosť zohľadnenia ich veľkosti. Realizuje sa tým spôsobom, že niektoré **základné školy s menším počtom žiakov dostávajú vyšší normatív**.

(108) Konkrétna výška normatívu pre daný druh školy závisí od koeficientov charakterizujúcich personálnu a prevádzkovú náročnosť jej chodu a od celkovej sumy, ktorá je na normatívy v danom roku k dispozícii.

(109) Systém financovania aktivít vykonávaných v rámci prenesených kompetencií berie do úvahy aj **faktory, ktoré sa nedajú zachytiť v normatíve**, ale je potrebné zohľadniť ich. Na tento účel existujú tri nástroje:

a) **možnosť čiastočného prerozdelenia** normatívnych príspevkov určených pre jednotlivé školy na úrovni zriaďovateľa,
b) **príspevky na špecifiká** (dopravné, asistenti učiteľa), za **mimoriadne výsledky** žiakov, na **riešenie havarijných situácií, rozvojových projektov** a na náklady na **žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia**,
c) osobitné opatrenia určené pôvodne len na prechodné obdobie, ktoré sa však využívajú dodnes: **garantované minimum** a dofinancovanie v rámci **dohodovacieho konania** – garantovaným minimom sa riešilo zmiernenie dopadov zavedenia nového systému financovania v roku 2004 na niektorých zriaďovateľov a dohodovacie konanie slúži na riešenie nedostatku finančných prostriedkov v odôvodnených prípadoch, ktoré nie sú pokryté inými ustanoveniami zákona.

(110) Významnou vlastnosťou systému je poskytovanie finančných prostriedkov formou **blokového grantu** – prijímateľ môže finančné prostriedky ušetrené napríklad úsporou energií použiť na zvýšenie platov učiteľov.

(111) **Finančné toky** do roku 2012 išli po línii ministerstvo – krajský školský úrad (KŠÚ) – zriaďovateľ – škola (v prípade škôl zriaďovaných VÚC bez medzičlánku KŠÚ). Od roku 2013 idú prostriedky pre všetkých zriaďovateľov s výnimkou VÚC z ministerstva vnútra a cez obvodné úrady v sídle kraja.

Obr. 2: Vývoj doplatku do garantovaného minima a počtu zriaďovateľov, ktorým bol poskytnutý, v rokoch 2004 – 2012

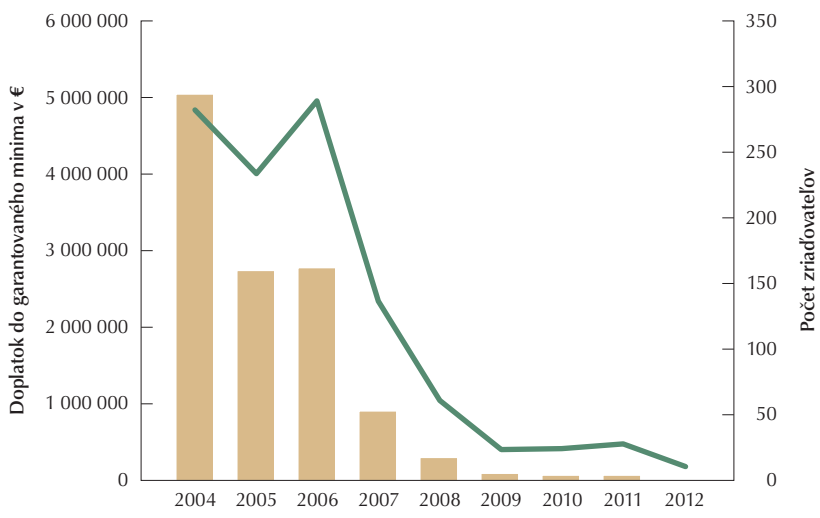

Legenda: doplatok do garantovaného minima v €, počet zriaďovateľov dofinancovaných cez garantované minimum.

(112) **Financovanie** aktivít regionálneho školstva **vykonávané v rámci originálnych kompetencií** sa realizuje prostredníctvom obcí a VÚC. Na rozdiel od financovania aktivít vykonávaných v rámci prenesených kompetencií, ktoré sa realizuje zo štátneho rozpočtu, zdrojom financovania aktivít vykonávaných v rámci originálnych kompetencií sú **dane z príjmov fyzických osôb**. V súlade s príslušnou legislatívou sa **65,4 %** objemu týchto daní prerozdelí do rozpočtov obcí na financovanie aktivít, ktoré vykonávajú v rámci originálnych kompetencií. Štyridsať percent z objemu prerozdeľovaného obciam sa rozpisuje podľa aktivít obcí v oblasti vzdelávania. Vychádza sa pritom z váženého počtu detí a žiakov v školách a školských zariadeniach na území obce. Do rozpočtov VÚC sa prerozdelí **21,9 %** z objemu daní z príjmov fyzických osôb. Pätnásť percent z tohto objemu sa prerozdelí podľa počtu obyvateľov VÚC vo veku 15 až 18 rokov.

(113) Na rozdiel od finančných prostriedkov, ktoré obce a VÚC dostanú zo štátneho rozpočtu na financovanie aktivít regionálneho školstva vykonávaných v rámci prenesených kompetencií, ktoré sú na financovanie týchto aktivít účelovo určené, **účel použitia finančných prostriedkov**, ktoré obce a VÚC získajú z dane z príjmov fyzických osôb, **určujú samotné obce a VÚC v rámci svojej samosprávnej pôsobnosti**.

(114) Konkrétne objemy finančných prostriedkov poskytnuté na jednotlivé vyššie popísané položky v období od zavedenia normatívneho financovania v roku 2004 do roku 2012 sú uvedené v tab. 7. Stabilizáciu systému financovania od jeho zavedenia v roku 2004 do roku 2012 ilustruje vývoj doplatku do garantovaného minima znázornený na obr. 2.

1.2 Systémové kroky na podporu ďalšieho rozvoja regionálneho školstva

(115) Táto časť obsahuje návrh systémových krokov na podporu ďalšieho rozvoja regionálneho školstva. Najprv stanovíme strategický cieľ, ku ktorému má ďalší rozvoj regionálneho školstva smerovať. Následne ho rozdelíme na niekoľko čiastkových cieľov v rôznych oblastiach. V týchto oblastiach zadefinujeme aj systémové kroky, ktoré navrhujeme prijať na nasmerovanie rozvoja regionálneho školstva k stanovenému strategickému cieľu.

1.2.1 Strategický cieľ ďalšieho rozvoja regionálneho školstva

(116) Najstručnejšie by sa strategický cieľ ďalšieho rozvoja regionálneho školstva dal definovať dvoma slovami: výborní absolventi. Na účely definície krokov, ako takýto strategický cieľ dosiahnuť, bude vhodnejšia jeho širšia formulácia. Vychádzajúc z uvedeného, formulujeme strategický cieľ ďalšieho rozvoja regionálneho školstva takto:

Dostatočne financované a efektívne fungujúce regionálne školstvo zabezpečujúce kvalitnú výchovu a vzdelávanie, reagujúce na aktuálne i očakávané potreby praxe, dostupné pre všetky vrstvy spoločnosti, poskytujúce deťom a žiakom základ zdravého životného štýlu a zabezpečujúce učiteľom postavenie a ohodnotenie zodpovedajúce mimoriadnemu významu ich práce.

(117) Pri návrhu systémových krokov na nasmerovanie systému regionálneho školstva k tomuto cieľu sme sa opierali aj o medzinárodné skúsenosti zachytené najmä v dokumentoch OECD a Európskej komisie.

(118) Inšpiráciou pre nás boli tiež závery výskumnej štúdie spoločnosti McKinsey & Co. *Ako sa najviac zlepšujúce školské systémy na svete stále zlepšujú.* V rámci štúdie bolo analyzovaných 20 školských

Tab. 7: Prehľad o bežných výdavkoch poskytnutých ministerstvom na financovanie regionálneho školstva v rokoch 2004 – 2012

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Normatívne	922 470 823	947 018 489	994 818 628	1 034 579 632	1 100 351 092	1 195 903 625	1 213 174 911	1 198 350 897	1 237 156 361
Nenormatívne spolu	16 967 139	30 176 854	33 609 010	34 002 986	42 267 178	44 074 962	44 362 795	51 560 300	56 114 477
z toho: - *obchodné*	1 317 965	1 446 392	1 537 144	1 629 588	1 860 817	2 389 739	2 386 211	2 542 162	2 618 685
- *dopravné*	3 968 831	4 558 288	4 516 598	4 662 352	5 442 841	6 045 738	6 196 047	7 211 214	7 509 715
- *asistenti učiteľa*	2 387 704	3 271 062	4 693 155	4 846 411	6 011 120	3 747 575	4 042 679	4 312 356	4 475 969
- *mimoriadne výsledky žiakov*	•	•	•	368 618	601 872	689 400	573 200	461 800	522 460
- *havárie*	1 082 720	893 845	3 968 267	4 419 604	8 428 866	5 974 048	5 941 475	6 178 449	9 105 155
- *sociálne znevýhodnené prostredie*	•	•	•	•	•	•	•	5 914 860	6 522 369
- *rozvojové projekty*	1 219 511	1 486 323	679 446	241 320	63 998	•	•	•	•
- *5-ročné deti MŠ*	•	•	•	•	2 393 878	7 318 793	7 628 724	7 756 932	7 916 026
- *vakcíny*	•	•	•	•	•	•	•	•	1 348
- *vzdelávacie poukazy*	6 990 408	18 520 944	18 214 400	17 835 093	17 463 786	17 909 669	17 594 459	17 182 527	17 442 750
Celkovo normatívne + nenormatívne	939 437 962	977 195 343	1 028 427 638	1 068 582 618	1 142 618 270	1 239 978 587	1 257 537 706	1 249 911 197	1 293 270 838

Zdroj: MŠVVaŠ SR – správy o hospodárení

systémov z celého sveta, ktoré dosiahli významné a trvalé zlepšenie výsledkov žiakov v medzinárodných hodnoteniach. Autori sústredili svoj výskum na hľadanie príčin úspechu skúmaných systémov.

(119) Na vzájomné porovnávanie školských systémov rôznych krajín vyvinuli autori štúdie univerzálnu škálu merania výkonnosti a v rámci nej zaradili každý zo školských systémov do jednej z piatich výkonnostných úrovní: slabý (*poor*), vyhovujúci (*fair*), dobrý (*good*), výborný (*great*) a excelentný (*excellent*). Vychádzajúc z výsledkov medzinárodných hodnotení, ktorých sa Slovensko v rokoch 1999 – 2009 zúčastnilo, sme boli doteraz vždy zaradení na úroveň „dobrý". Pozoruhodnou skutočnosťou však je, že vo svojej kategórii z hľadiska úrovne financovania na žiaka je slovenské školstvo podľa dosiahnutých výsledkov na druhom mieste z 23 krajín zaradených do tejto kategórie.

(120) Výskum tiež ukázal, že školský systém môže dosiahnuť významné zlepšenie bez ohľadu na jeho štartovaciu pozíciu, a to už za 6 rokov. Pritom každý prechod systému na vyššiu úroveň stanovenej škály je spojený, okrem súboru prierezových opatrení platných pre každú úroveň, so súborom opatrení, ktorého obsah závisí od toho, o prechod medzi ktorými úrovňami výkonnosti ide.

(121) Z výsledkov výskumnej štúdie vyplýva viacero dôsledkov pre opatrenia, ktoré je v slovenskom školstve potrebné prednostne prijať. Boli potvrdené aj predbežným prieskumom školského systému na Slovensku, ktorý vykonal tím spoločnosti McKinsey & Co. v prvej polovici roku 2011. Najdôležitejším záverom je, že slovenský školský systém by sa mal z úrovne „dobrý" zlepšiť na úroveň „výborný". Kvôli tomuto cieľu kladie prieskum, okrem prierezových opatrení, špecifický dôraz na opatrenia najmä v oblasti zlepšovania kvality učiteľov.

(122) Pre naše smerovanie je prechod na úroveň „výborný" dôležitým míľnikom, ktorý chceme dosiahnuť do roku 2020. Konečnou ambíciou vyjadrenou v stanovenom strategickom cieli je však dostať slovenské školstvo medzi najlepšie školské systémy. Úlohou navrhovaných systémových krokov je vytýčiť a naštartovať proces smerovania slovenského školstva k dosiahnutiu tohto cieľa.

1.2.2 Systémové kroky smerujúce k dosiahnutiu strategického cieľa

(123) Vychádzajúc z použitej formulácie, možno stanovený strategický cieľ rozdeliť na niekoľko čiastkových cieľov. Týmto rozdelením zároveň vymedzíme oblasti, do ktorých rozdelíme systémové kroky na nasmerovanie rozvoja regionálneho školstva k stanovenému strategickému cieľu.

(124) Čiastkové ciele, ktoré spolu tvoria strategický cieľ:

1. Dostatočne financované a efektívne fungujúce školstvo systémovo podporujúce kvalitu.
2. Kvalitný, spoločensky rešpektovaný a primerane odmeňovaný učiteľ.
3. Kvalitná výchova a vzdelávanie.
4. Kvalitné odborné vzdelávanie a príprava reagujúce na aktuálne a očakávané potreby praxe.
5. Školstvo dostupné pre všetkých.
6. Školstvo poskytujúce deťom a žiakom základ zdravého životného štýlu.

(125) Teraz podrobnejšie priblížime jednotlivé čiastkové ciele a sformulujeme systémové kroky, prostredníctvom ktorých sa budú tieto ciele napĺňať. Systémové kroky budú mať formu úloh. Ku každej úlohe načrtneme problémy, ktoré k jej formulácii viedli (ich podrobnejšia analýza je v prílohe 1), a navrhovaný spôsob ich riešenia. Vzhľadom na rozsah preberanej problematiky sa sústredíme len na najdôležitejšie body.

1.2.2.1 Dostatočne financované a efektívne fungujúce školstvo systémovo podporujúce kvalitu

(126) Jedno z hlavných odporúčaní OECD uverejnené v dokumente *Ekonomické prehľady OECD – Slovenská republika* zverejnenom v decembri 2012 obsahuje aj tento text: **„Zvýšiť platy učiteľov súčasne s opatreniami zvyšujúcimi efektívnosť systému."** Naplnenie tohto odporúčania si vyžaduje uskutočniť dve veci: **zabezpečiť pre školstvo viac finančných prostriedkov** a **prijať opatrenia, ktoré zvýšia efektívnosť ich využívania**.

(127) Dôraz na efektívnosť v odporúčaní OECD odráža realitu posledných rokov: v prostredí rastúcej obmedzenosti verejných zdrojov sa zvyšovanie efektívnosti, teda rast pomeru výstupov (výsledkov) a vstupov, alebo jednoduchšie „viac muziky za menej peňazí", stáva hlavným nástrojom na zabezpečenie udržateľnosti vo všetkých oblastiach, teda aj v školstve.

(128) Ako sme však uviedli vyššie, podľa výskumnej štúdie spoločnosti McKinsey & Co. patrí slovenské školstvo vo svojej cenovej kategórii vychádzajúcej z objemu finančných prostriedkov na žiaka medzi najefektívnejšie na svete. Aj tu je potrebné hľadať zdroj pre odporúčanie OECD nabádajúce na zvýšenie finančných prostriedkov pre školstvo, pretože ďalšie zvyšovanie jeho výkonu sa popri trvalom dôraze na zvyšovanie efektívnosti nezaobíde ani bez postupného zvyšovania zdrojov investovaných do školstva. A keďže ide najmä o základné a stredné školy, týka sa zvyšovanie v prvom rade verejných zdrojov.

(129) Na efektívnosť školského systému má vplyv viacero faktorov. Medzi najdôležitejšie patrí systém financovania, sieť škôl a školských zariadení, systém riadenia, dostupnosť informácií pre všetkých zainteresovaných a stupeň byrokracie. V nadväznosti na uvedené je na splnenie prvého z čiastkových cieľov potrebné sústrediť sa na plnenie týchto hlavných úloh:

Úloha RŠ-1-1: Udržateľným spôsobom postupne zvyšovať objem verejných financií pre školstvo

(130) Pretože vo svojej kategórii z hľadiska úrovne financovania na žiaka patrí slovenské školstvo podľa štúdie McKinsey & Co. medzi najefektívnejšie na svete, je na zlepšenie jeho výkonu nevyhnutne potrebné okrem iného zvýšiť financovanie na žiaka z verejných zdrojov tak, aby sa približovalo k financovaniu najefektívnejších krajín s vyššou výkonnosťou.

(131) Je zrejmé, že pri zvyšovaní financovania z verejných zdrojov do školstva sa bude musieť zohľadňovať ekonomická realita a nutnosť zachovať udržateľnosť systému verejných financií. Navrhuje sa preto pravidelné postupné medziročné zvyšovanie finančných prostriedkov spolu so zabezpečením trvalého tlaku na efektívnosť ich využívania už od roku 2014.

(132) Pokiaľ ide o zdroje potrebné na zvyšovanie prostriedkov do školstva, vychádzajúc z medzinárodných porovnaní, sú dva:

a) Prvým zdrojom je **zvýšenie priority školstva medzi oblasťami financovanými z verejných zdrojov**. Slovensko patrí dnes medzi krajiny, ktoré dávajú na školstvo podpriemerný podiel z objemu verejných zdrojov, ktorý majú k dispozícii; zmena tohto stavu je len otázkou priorít spoločnosti.
b) Druhým zdrojom je **zvýšenie podielu verejných financií na HDP**, inými slovami, zvýšenie objemu zdrojov, ktoré sú k dispozícii na financovanie verejných výdavkov. V tomto ukazovateli Slovensko dosahuje len približne 75 % priemeru EÚ. Najefektívnejším nástrojom na dosiahnutie tohto zvýšenia je zlepšenie fungovania daňového systému.

(133) Slovenská republika výrazne zaostáva vo verejných výdavkoch na školstvo za priemerom štátov OECD a EÚ21. Zaostáva však aj v porovnaní s ostatnými štátmi V4. Pri cieli dostať sa do roku 2020 na priemernú úroveň verejných výdavkov krajín OECD na regionálne školstvo **je potrebné zvyšovať objem verejných výdavkov do regionálneho školstva tak, aby dosiahli spolu s výdavkami na vysoké školstvo 6% HDP**. Zvyšovanie verejných výdavkov do regionálneho školstva je jednou z nutných podmienok na naplnenie väčšiny zámerov uvedených v tomto dokumente.

Úloha RŠ-1-2: Upraviť systém financovania so zameraním na zvýšenie jeho efektívnosti a na podporu kvality

(134) Súčasný systém financovania bol zavedený od roku 2004 a priniesol v tom čase viacero pozitív. Najvýraznejším bolo, že sa zastavil do roku 2003 existujúci trend, keď pri klesajúcom počte žiakov rástol počet učiteľov. Druhým veľmi pozitívnym dôsledkom nového systému financovania bolo zastavenie zadlžovania sa škôl. Tento výsledok sa dosiahol okrem iného tým, že systém umožnil školám pružné používanie pridelených prostriedkov zrušením ich účelového určenia na krytie osobných nákladov a vecných nákladov.

(135) Postupom času sa však vykryštalizovali aj nedostatky systému. Jeho základným nedostatkom je, že nevytvára tlak na optimalizáciu siete škôl z hľadiska efektívnosti použitia finančných prostriedkov. Na úrovni základných škôl sa tento problém prejavuje pretrvávajúcou existenciou vysokého percenta škôl s nízkym počtom žiakov. Na úrovni stredných škôl ide o otázky štruktúry siete z hľadiska druhov škôl (gymnáziá, rôzne typy odborných škôl). Za systémový nedostatok použitého matematického modelu (formuly) možno považovať aj skutočnosť, že systém pri prideľovaní finančných prostriedkov nezohľadňuje objektívne potrebný počet tried, ale len počet žiakov. V praxi to znamená, že môže vzniknúť situácia, keď nárast počtu žiakov školy o jedného vyvolá nutnosť otvorenia ďalšej triedy, pričom rozpočet školy sa zvýši len o normatív na jedného žiaka.

(136) Ďalším problémom je, že súčasný systém motivuje školy súťažiť o čo najvyšší počet žiakov bez toho, aby poskytoval nástroje proti zneužitiu tejto súťaže. Súťaž sama o sebe, samozrejme, nie je problémom a vo všeobecnosti je základom vývoja spoločnosti počas celej jej histórie. Problémom sa stáva, keď sa zmení na „súťaž smerom nadol", čo v našom prípade znamená, že vyhráva ten, kto najviac znižuje nároky. To vedie k znižovaniu kvality vzdelávania na všetkých stupňoch škôl. Tento prvok treba v systéme v maximálnej možnej miere eliminovať. Treba však jednoznačne povedať, že systém financovania nevyhnutne musí brať do úvahy počet žiakov, súčasný systém je preto potrebné doplniť o nástroje zabraňujúce jeho zneužívaniu na „negatívnu súťaž".

(137) Systém financovania má podporovať kvalitu a efektívnosť. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že ponúkajúce sa jednoduché riešenie viazať výšku normatívu na kvalitu školy by nebolo, aspoň v súčasnosti, krokom správnym smerom. Pri aktuálnej úrovni normatívov by totiž ich ďalšie zníženie v prípade menej kvalitných škôl znížilo šancu týchto škôl zlepšiť sa. Navyše, kvalitu školy ako takú nevieme zatiaľ dobre merať. Preto navrhujeme, aby systém financovania podporoval kvalitu inými spôsobmi. Ako príklad nástroja na podporu kvality, ktorý sa v systéme používa už dnes, uveďme poskytovanie dodatočných finančných prostriedkov za dobré výsledky žiakov v súťažiach. Účinnosť tohto a podobných nástrojov však do značnej miery závisí od objemu finančných prostriedkov, ktoré je možné na tieto účely použiť. Pokiaľ ide o otázku efektívnosti použitia financií investovaných do výchovy a vzdelávania, základným problémom je, ako merať ich výsledky, resp. pridanú hodnotu v jednotlivých uzlových bodoch výchovného a vzdelávacieho procesu (pozri tiež odsek 180). Pokladáme však za potrebné poznamenať, že pri úvahách o efektívnosti výchovy a vzdelávania z ekonomického hľadiska je potrebné vyvarovať sa príliš zjednodušených schém a uvedomovať si hranice, ktoré by sa nemali prekročiť – niektoré výsledky výchovy a vzdelávania sa na ekonomické kategórie nebudú dať rozumne transformovať zrejme nikdy.

(138) Riešenie uvedených problémov si vyžaduje úpravu systému financovania zameranú na odstránenie vymenovaných nedostatkov. V rámci tejto úpravy sa pri financovaní bude zohľadňovať aj uplatnenie sa absolventov na trhu práce. Prehodnotí sa financovanie záujmového vzdelávania (vzdelávacie poukazy) a zaktualizuje sa výška normatívov s osobitným zameraním na primerané zohľadnenie vyššej ekonomickej náročnosti praktickej časti odborného vzdelávania a prípravy. Osobitná podpora sa poskytne gymnáziám so zameraním na matematiku a prírodovedné predmety.

Úloha RŠ-1-3: Prijať opatrenia na postupnú optimalizáciu siete škôl a školských zariadení

(139) Súčasná sieť škôl a školských zariadení nie je dostatočne efektívna z hľadiska využitia finančných prostriedkov vynakladaných na jej fungovanie. Nachádza sa v nej veľký počet škôl s malým počtom žiakov. Ako sme už uviedli, existuje napríklad 110 základných škôl s počtom žiakov menej ako 13. Navyše, viac ako 80% základných škôl má menej ako 250 žiakov a niektoré z nich dostávajú, v súlade s existujúcim systémom financovania, normatív zvýšený o kompenzačný príspevok. Pri školách do 150 žiakov predstavuje toto zvýšenie normatívu takmer 1,5-násobok. Ďalšie zvyšovanie prostriedkov vynakladaných na žiaka, najmä v prípade malých škôl, sa realizuje v rámci dohodovacieho konania.

(140) Niet pochýb o tom, že je potrebné sieť škôl a školských zariadení optimalizovať. Vyžaduje si to jednak potreba zvýšenia efektívnosti použitia finančných prostriedkov, o ktorej sme hovorili vyššie, ale aj potreba podporiť zvyšovanie kvality vzdelávania a výchovy. V malých a osobitne v málotriednych školách (teda v školách so spojenými ročníkmi) sa podstatne ťažšie vytvárajú vhodné podmienky na podporu vzdelávacieho procesu ako v plnoorganizovaných väčších školách, a to tak z hľadiska personálneho, ako aj materiálneho zabezpečenia. Spájanie škôl na jazykovo zmiešaných územiach by navyše mohlo priniesť kladné efekty aj v oblasti spolužitia občanov.

(141) Jedným z nástrojov na zvýšenie efektívnosti siete škôl a tým aj získanie zdrojov na nárast platov je umožniť zvýšiť počet žiakov v triedach a získané zdroje využiť radšej na menší počet lepšie zaplatených učiteľov ako na veľký počet priemerne zaplatených učiteľov.

(142) Problém optimalizácie je však zložitejší, ako by sa mohlo na prvý pohľad zdať. Napríklad, ak by sme redukovali potrebu optimalizácie siete škôl len na efektívnejšie využitie finančných prostriedkov, bolo by treba vziať do úvahy skutočnosť, že získané prostriedky prispejú k riešeniu problému nedostatočného financovania regionálneho školstva len okrajovo. Podľa predbežných analýz by napríklad zrušenie takmer 500 škôl s nízkym počtom žiakov znamenalo finančný efekt vo výške maximálne 2% prostriedkov na osobné náklady. Pritom vyvolané náklady (vrátane politických), ktoré by plošné rušenie škôl s malým počtom žiakov prinieslo, by v početných prípadoch mohli tento efekt presiahnuť.

(143) Opatrenia na optimalizáciu siete škôl a školských zariadení musia preto vychádzať z viacerých kritérií, nie je prípustné redukovať ich len na snahu iným spôsobom prerozdeliť finančné prostriedky. Bude potrebné pripraviť viacero modelov, aby bolo možné zohľadniť miestne špecifiká. A je potrebné rátať aj s tým, že pôjde o dlhodobejší proces, počas ktorého bude potrebné niektoré postupy overiť najprv na jednotlivých prípadoch pred ich širším nasadením.

Úloha RŠ-1-4: Upraviť systém riadenia školstva so zameraním na zvýšenie jeho efektívnosti a kvality

(144) Výkon riadiacich funkcií v regionálnom školstve je v súčasnosti kombináciou pôsobenia systému štátnej správy reprezentovanej ministerstvom, obvodným úradom v sídle kraja, obcou a samosprávnym krajom ako zriaďovateľmi a riaditeľom školy alebo školského zariadenia (z hľadiska zákona vykonáva štátnu správu v školstve ešte aj ŠŠI, jej úloha je však, pokiaľ hovoríme o riadení, prevažne kontrolná) a školskej samosprávy reprezentovanej územnou školskou radou, obecnou školskou radou, radou školy alebo školského zariadenia a žiackou školskou radou.

(145) Z pohľadu zriaďovateľov škôl a školských zariadení sa ako problém javí činnosť orgánov školskej samosprávy, najmä v oblasti vymenúvania a odvolávania riaditeľov škôl. Veľmi často sa stáva, že radu školy „ovládnu" zamestnanci školy, ktorí následne rozhodujú o bytí a nebytí riaditeľa. Zriaďovatelia sa vyjadrili, že veľmi často sa rady školy zbavovali najmä riaditeľov, ktorí tvrdo vyžadovali disciplínu a plnenie pracovných povinností. Z pohľadu zamestnancov sa situácia javí často opačne, zriaďovateľ a riaditeľ ovládnu radu školy a jej kontrolná funkcia sa stáva formálnou.

(146) Treba brať do úvahy, že školská samospráva v dnešnej podobe existuje v podstate od roku 1990, teda vznikla za úplne iných podmienok, aké sú dnes, keď de facto všetky školy a školské zariadenia boli štátne. V súčasnosti sa zriaďovateľská pôsobnosť štátu, prostredníctvom obvodných úradov v sídle kraja, rozšírila na obce, samosprávne kraje, cirkvi, iné právnické a fyzické osoby. Zastávame názor, že vymenúvanie a odvolávanie riaditeľa školy by malo byť výhradne v kompetencii zriaďovateľa, lebo ten nesie zodpovednosť za chod školy, resp. školského zariadenia. Zároveň je potrebné upraviť pôsobnosť rady školy tak, aby mohla reálne vykonávať svoju kontrolnú funkciu.

(147) Na základe príkladov zo zahraničia sa otvára aj diskusia o potrebnosti existencie samostatnej školskej inšpekcie a o jej prípadnom nahradení špecializovanou miestnou štátnou správou. Fakt je však ten, že krajiny, ktoré k takému kroku, ako je zrušenie inšpekcie pristúpili, urobili tak až potom, keď bola učiteľská verejnosť na to pripravená. Napríklad Fínsko začalo reformu v roku 1970 a k zrušeniu inšpekcie pristúpilo až roku 1990.

(148) Ďalšie potreby úpravy v systéme riadenia sa ukážu pri návrhu opatrení na optimalizáciu siete škôl a školských zariadení.

Úloha RŠ-1-5: Systematicky zlepšovať prístup k informáciám pre všetkých zainteresovaných

(149) Ekonomická teória v posledných dvoch desaťročiach priniesla viacero výsledkov priamo potvrdzujúcich dôležitosť rovnakého prístupu k informáciám pre všetkých zainteresovaných, pre ich rozhodovanie a tiež pre kvalitu prebiehajúcich procesov. Osobitne to platí pre školstvo, ktorého procesy nie sú tak úzko naviazané na trhové mechanizmy ako v iných odvetviach. Dostatočný prístup širšej verejnosti k informáciám vypovedajúcim o výchovnej a vzdelávacej činnosti škôl a školských zariadení, osobitne o jej kvalite, má na túto kvalitu pozitívny spätný vplyv.

(150) Prístup k uvedeným informáciám naráža v súčasnosti na dve bariéry. Prvou je, že existujúce informácie sa nezverejňujú, resp. zverejňujú nedostatočne. Jednou z príčin je aj ešte stále nefunkčný rezortný informačný systém (pozri odsek 157). Druhou bariérou, ktorá sa týka najmä informácií o kvalite výchovy a vzdelávania, je skutočnosť, že takéto informácie jednoducho neexistujú – merať kvalitu výchovy a vzdelávania je totiž problém.

(151) Zlepšený prístup k informáciám je však potrebné zabezpečiť nielen pre vonkajšie prostredie, ale aj samotným školám, teda ich učiteľom a žiakom. Problémy v tejto oblasti sú tak technické, napríklad nedostatočný prístup na internet, ako aj metodické, spočívajúce v tom, že informácie sa nezverejňujú komplexne, ale na rôznych miestach a čiastkovo.

(152) Riešenie uvedených problémov bude potrebné realizovať kombináciou viacerých nástrojov, od legislatívnych cez organizačné až po motivačné vrátane finančných. Ako príklad uveďme centrálne pravidelné zverejňovanie údajov o vývoji trhu práce, údajov o zamestnanosti absolventov podľa jednotlivých škôl a ich študijných, resp. učebných odborov, zverejňovanie výročných správ škôl povinne obsahujúcich vybrané základné údaje o škole vrátane údajov o jej výsledkoch. V rámci rezortného informačného systému by bolo možné vytvoriť systém tzv. informačných portfólií pre školu, učiteľa, študenta a žiaka, v ktorých sa budú sústreďovať informácie o uvedených subjektoch od ich vstupu do systému vzdelávania až po výstup z neho. Na ich základe by bolo možné uskutočňovať analýzy a prognózy potrebné na riadenie a podporu rozvoja školstva, na informovanie verejnosti a ďalšie účely. Informačné portfóliá zaviedli vo viacerých krajinách (napríklad v Izraeli, Spojenom kráľovstve, Holandsku, Nemecku).

Úloha RŠ-1-6: Znižovať administratívnu záťaž v regionálnom školstve

(153) Prílišná administratívna záťaž škôl je dlhodobo pretrvávajúcim problémom regionálneho školstva. Typicky ide o vypĺňanie množstva tlačív a vedenie často duplicitnej dokumentácie. Za byrokratickú záťaž sa považuje aj preklad vybranej pedagogickej dokumentácie do jazyka príslušnej národnostnej menšiny v školách s vyučovacím jazykom národnostných menšín. Zbytočnou a až nezmyselnou záťažou sa javí vyžadovanie informácií od škôl, ktorými už príslušné orgány štátnej správy disponujú. Zle nastavená legislatíva spôsobila nutnosť vedenia aj nepotrebných druhov pedagogickej a ďalšej dokumentácie (štatút, osobný spis žiaka, atď.). Veľmi často sa školy sťažujú na zaťaženosť súvisiacu s evidenciou detí a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia pre úrady práce v súvislosti s vyplácaním dotácií z MPSVaR SR (učebné pomôcky, stravné).

(154) Fakt je však aj ten, že k zvýšeniu administratívnej záťaže prispel aj prechod škôl na právnu subjektivitu. Vedenie školy, ale aj ostatní pedagogickí zamestnanci sú z uvedeného dôvodu povinní viesť dokumentáciu týkajúcu sa pracovnoprávnych vzťahov (organizačný poriadok, pracovný poriadok, personálna agenda), bezpečnosti pri práci a ochrany zdravia, civilnej obrany, protipožiarnej ochrany, ekonomickej agendy a ďalších.

(155) Analytici McKinsey & Co. konštatovali, že v mnohých prípadoch je v riadení školstva na Slovensku slabým článkom riaditeľ školy alebo školského zariadenia. Stretli sa s tým, že riaditeľ považuje za zbytočnú administratívnu záťaž aj hodnotenie svojich podriadených alebo plánovanie ich vzdelávania, čo patrí medzi primárne manažérske kompetencie. Administratívne zaťaženie je pre neho dôvod, prečo podiel pracovného času, v rámci ktorého sa venuje riadeniu a kontrole kvality procesov, je najmenší z celkovej časovej dotácie.

(156) Ďalším zistením je fakt, že zvýšené administratívne zaťaženie nie je vo všetkých prípadoch iba dôsledkom legislatívy v kompetencii ministerstva, ale prispievajú k nemu aj rozhodnutia zriaďovateľa alebo priamo riaditeľa.

(157) Na znižovanie administratívnej záťaže bude potrebné prijať opatrenia v legislatívnej, riadiacej aj technickej oblasti. Pôjde v prvom rade o úpravu ustanovení školského zákona venovaných pedagogickej a ďalšej dokumentácii, úpravu riadiacich aktov ministerstva požadujúcich od škôl informácie a umožnenie viesť nearchívnu dokumentáciu v digitalizovanej podobe. Osobitnú pozornosť bude potrebné venovať aj skvalitneniu výkonu riadiacich pôsobností riaditeľov škôl a školských zariadení. Zásadným technickým opatrením na znižovanie administratívnej záťaže sa môže stať rozbeh fungovania rezortného informačného systému. Návrh uvedených opatrení by mal vychádzať z výsledkov zodpovedajúcich analýz.

1.2.2.2 Kvalitný, spoločensky rešpektovaný a primerane odmeňovaný učiteľ

(158) Spomedzi všetkých faktorov ovplyvňujúcich fungovanie školstva má najväčší vplyv kvalita učiteľov. Nekvalitný učiteľ nedokáže zabezpečiť kvalitnú

výchovu a vzdelávanie ani v situácii, keď sú zabezpečené všetky ostatné podmienky. Naopak, kvalitný učiteľ dokáže kompenzovať aj prípadné horšie ostatné podmienky výchovného a vzdelávacieho procesu.

(159) Prítomnosť kvalitných učiteľov v školstve je podmienená dvoma základnými faktormi. Prvým z nich je záujem o prácu v školstve, ktorý závisí od atraktívnosti povolania učiteľa. Atraktívnosť je daná v prvom rade finančným ocenením, ale aj pracovným prostredím a spoločenským uznaním. Zvýšenie verejných prostriedkov do regionálneho školstva je v prvom rade nevyhnutné na riešenie nízkeho finančného ocenenia učiteľov. Treba si jednoznačne uvedomiť, že pokiaľ k nemu nepríde, zostanú plány na rozvoj a skvalitnenie školstva iba na papieri. Druhým faktorom je kvalitný výber uchádzačov a ich kvalitná príprava pred nástupom na miesto učiteľa (pregraduálna príprava) a možnosti na ďalšie zdokonaľovanie sa počas výkonu povolania (kontinuálne vzdelávanie).

(160) Na naplnenie zámeru mať v školstve kvalitných učiteľov je potrebné zamerať sa na plnenie nasledujúcich hlavných úloh:

Úloha RŠ-2-1: Zabezpečiť kvalitný výber a prípravu na učiteľské povolanie na stredných a vysokých školách

(161) Pregraduálnu prípravu pedagogických zamestnancov zabezpečujú stredné odborné školy a konzervatóriá (učiteľ v materskej škole, vychovávateľ a učiteľ v základnej umeleckej škole) a vysoké školy (všetci pedagogickí zamestnanci s vysokoškolským stupňom vzdelania). Na skvalitnenie výberu uchádzačov o učiteľské povolanie a ich prípravy je nevyhnutné:

a) zvýšiť atraktivitu učiteľského povolania,
b) pri výbere uchádzačov o učiteľské povolanie sa orientovať na najkvalitnejších absolventov stredných škôl,
c) vypracovať profesijné štandardy začínajúcich učiteľov a skvalitniť prípravu na učiteľské povolanie (vrátane úpravy opisov príslušných študijných odborov) tak, aby už absolventi boli schopní zabezpečovať výchovno-vzdelávací proces v súlade s ŠVP pre príslušný druh alebo typ školy a stupeň vzdelania, na ktorý bola ich príprava zameraná,
d) zabezpečiť dostatočný objem praktického vyučovania pri príprave budúcich učiteľov (pedagogická prax by mala tvoriť 20 – 40 % štúdia),
e) zabezpečiť vysokú mieru náročnosti na štúdium učiteľstva vrátane prijímacieho konania,
f) v rozhodujúcich oblastiach zabezpečovať prípravu učiteľov na všetkých stupňoch vzdelávania učiteľmi, ktorí získali profesijné kompetencie minimálne učiteľa s prvou atestáciou,
g) poskytovať národné štipendiá pre kvalitných študentov učiteľstva, za predpokladu, že po skončení štúdia nastúpia učiteľskú dráhu a dohodnutý počet rokov na nej zotrvajú,
h) po absolvovaní pregraduálnej prípravy zabezpečiť ďalší profesijný rozvoj a kariérny rast aj s využitím osvojovania si príkladov najlepšej praxe.

(162) Zlepšenie pregraduálnej prípravy budúcich učiteľov je v odôvodnených prípadoch potrebné podporiť aj úpravou financovania príslušných programov.

Úloha RŠ-2-2: Prijať opatrenia na zvýšenie a trvalú udržateľnosť atraktívnosti učiteľského povolania

(163) Povolanie učiteľa sa v minulosti vnímalo ako atraktívne. Dnes je však situácia iná, čo je pre budúcnosť Slovenska veľmi negatívna správa. Podľa prieskumu spoločnosti GfK Slovakia z roku 2009, do ktorého sa zapojili mladí ľudia vo veku 15 – 25 rokov, sa atraktivita povolania u mužov a žien líši. Medzi prvými piatimi povolaniami sa však ani u jedného pohlavia učiteľské povolanie nevyskytlo.

(164) Atraktívnosť učiteľského povolania závisí od viacerých faktorov. Ide najmä o finančné ocenenie, kredit zamestnávateľa („dobrá škola“), pracovné prostredie a spoločenské uznanie. Atraktivitu povolania však ovplyvňujú aj ľudia, ktorí toto povolanie v súčasnosti vykonávajú, teda existujúci učitelia. Prichádzajú do kontaktu s veľkou časťou obyvateľov Slovenska a ich výkon a profesionalita takto priamo ovplyvňuje postoj verejnosti, ktorý je jedným z dôležitých faktorov potrebných zmien.

(165) Na zvýšenie atraktivity učiteľského povolania bude ministerstvo riešiť aj tieto čiastkové úlohy:

a) skvalitniť výber budúcich učiteľov a pregraduálnu prípravu,
b) do roku 2020 postupne upraviť nástupný plat učiteľa na priemernú výšku začínajúcich zamestnancov v ostatných povolaniach, v ktorých sa vyžaduje získanie rovnakého stupňa vzdelania,
c) zvýšiť dôraz na kariérny systém v prepojení na odmeňovanie,
d) do roku 2020 postupnými krokmi zvyšovať platy učiteľov tak, aby priemerný plat učiteľov s vysokoškolským vzdelaním dosiahol najmenej 75 % priemerného platu ostatných povolaní, v ktorých sa vyžaduje vysokoškolské vzdelanie,
e) vyňať zo zákona č. 553/2003 Z. z. o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme odmeňovanie učiteľov a riešiť ho v rámci zákona č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch; dôvodom je umožniť podrobnejšie zohľadnenie výkonu činnosti učiteľa pri určovaní jeho ohodnotenia,
f) zvyšovať spoločenský status učiteľa aj mediálnym pôsobením, prezentáciou a ocenením pozitívnych príkladov (Zlatý Amos, Učiteľ – legenda, Inovatívni učitelia), a to aj v spolupráci s inými subjektmi,
g) zabezpečiť zdravotnú starostlivosť pre pedagogických a odborných zamestnancov poskytovaním rekondičných pobytov.

Úloha RŠ-2-3: Zabezpečiť možnosti ďalšieho profesijného rozvoja pre pedagogických a odborných zamestnancov

(166) Jedným z dôležitých kritérií atraktívnosti povolania je existencia kariérneho systému v jeho rámci. Slovensko má vypracovaný systém profesijného rozvoja pedagogických a odborných zamestnancov v kariérnom systéme. Existuje však ešte len krátky čas na to, aby sa dali na základe jeho hodnotenia prijímať definitívne závery o jeho vhodnosti.

(167) Zásadným problémom súčasného systému je však neexistencia profesijných štandardov. Ich vytvorenie je predpokladom na dosiahnutie dvoch cieľov:

a) skvalitniť pregraduálnu prípravu pedagogických a odborných zamestnancov, pretože profesijný štandard začínajúceho zamestnanca je zároveň kritériom na akreditáciu príslušných študijných programov,
b) zvýšiť kvalitu výchovno-vzdelávacieho procesu na základe rastu kvality pedagogických zamestnancov v praxi.

(168) Na skvalitnenie profesijného rastu je potrebné plniť tieto čiastkové úlohy:

a) sprísniť proces akreditácie programov kontinuálneho vzdelávania s ohľadom na rozvoj profesijných kompetencií alebo poskytovanie nových profesijných kompetencií; programy prísne špecifikovať na konkrétne cieľové skupiny; zabezpečiť možnosti spätnej väzby od účastníkov vzdelávania,
b) sprísniť požiadavky na odborného garanta a kontrolu kvality a priebehu programu kontinuálneho vzdelávania,
c) objektivizovať jednotlivé skúšky, na základe ktorých sa zamestnanec posúva do vyššieho kariérového stupňa,
d) zvýšiť kontrolnú a plánovaciu činnosť riaditeľov škôl v oblasti kontinuálneho vzdelávania ich zamestnancov.

1.2.2.3 Kvalitná výchova a vzdelávanie

(169) Kvalitná výchova a vzdelávanie je jadrom stanoveného strategického cieľa v oblasti školstva a dotýka sa všetkých jeho segmentov. Spočíva na viacerých pilieroch. Zopakujme, že najdôležitejším pilierom je kvalita učiteľov, ktorá je predmetom osobitného čiastkového cieľa. Za druhý najdôležitejší pilier pokladáme obsah vzdelávania určený najmä vzdelávacími programami. Dôležitú úlohu hrá monitorovanie a hodnotenie procesu výchovy a vzdelávania poskytujúce nevyhnutnú spätnú väzbu. Ďalším dôležitým faktorom je prístup žiakov k vzdelávaciemu obsahu, a to tak vo forme klasických učebníc, ako aj v digitalizovanej multimediálnej podobe.

(170) Ako ukazujú výskumy, na konečné výsledky výchovného a vzdelávacieho procesu má veľký vplyv aj predškolská výchova. Preto jej v rámci navrhovaných systémových krokov venujeme osobitnú pozornosť.

(171) Veľmi efektívnym zdrojom skvalitňovania vzdelávacích systémov je aj šírenie a preberanie najlepších postupov, a to tak v rámci danej krajiny, v našom prípade Slovenska, ako aj zo zahraničia.

(172) Uvedená stručná charakteristika vedie k nasledujúcim hlavným úlohám na zabezpečenie plnenia zámeru kvalitnej výchovy a vzdelávania:

Úloha RŠ-3-1: Uskutočniť zmeny v systéme a obsahu vzdelávania tak, aby školstvo pripravovalo žiakov na život v podmienkach rýchlo sa meniaceho sveta

(173) Pri úvahách o obsahu vzdelávania je potrebné uvedomiť si, že očakávania jednotlivých zainteresovaných subjektov nie sú totožné: iné očakávania má žiak v konkrétnom veku, iné jeho rodič, iné očakávania potenciálny zamestnávateľ a iné škola vyššieho stupňa. Prvým predpokladom napĺňania očakávaní je poznať ich, preto je potrebné získavať ich nepretržite z objektívnych zdrojov, a to tak na úrovni školy, ako aj na úrovni decíznych orgánov.

(174) Pretrvávajúcim problémom sa javí, že:

a) štát si prostredníctvom štátnych vzdelávacích programov na úrovniach ISCED 0, ISCED 1, ISCED 2 a ISCED 3, platných od roku 2008, objednáva veľké množstvo učiva spracovaného nejednotným spôsobom v podobe vzdelávacích štandardov,
b) v ŠVP sa uprednostňujú rozsiahle encyklopedické vedomosti pred rozvíjaním praktických zručností a postojov žiakov,
c) žiaci majú veľmi dobré vedomosti, no nedokážu ich dostatočne využiť v praktickom živote,
d) žiaci majú problém so získavaním informácií z viacerých zdrojov a najmä s ich spracúvaním,
e) žiaci v medzinárodných meraniach dosahujú výsledky horšie, ako je priemer Európskej únie; dlhodobo evidujeme relatívne nízku úspešnosť 15-ročných žiakov v medzinárodnom meraní PISA (2003 – 2009),
f) systém sa príliš sústreďuje na predmetové vzdelávanie a následne absentuje integrácia obsahu výchovy a vzdelávania; pri nastavovaní obsahu vzdelávania podľa vzdelávacích oblastí sa integrácia obsahu zabezpečuje lepšie,
g) nastavenie rámcových učebných plánov z pohľadu časového rámca sa taktiež javí ako problém, ku ktorému nie je ukončená odborná diskusia; jej predmetom sú otázky, ako napr.: Je správnejšie nastavenie rámcových učebných plánov po stupňoch vzdelania alebo po ročníkoch? Má byť pri ich stanovení rovnaký prístup v rámci primárneho a nižšieho stredného vzdelávania (povinné vzdelávanie) ako pri vyššom strednom vzdelávaní? Nemalo by sa v rámci povinného vzdelávania zohľadňovať právo žiakov na poskytovanie takéhoto vzdelávania v rovnakej kvalite? Má byť autonómia základnej školy v oblasti tvorby vzdelávacieho obsahu rovnaká ako u strednej školy?,
h) podnety z praxe hovoria, že veľkým problémom vo vzdelávaní, najmä menej úspešných žiakov, je povinné vyučovanie dvoch cudzích jazykov vo všetkých druhoch škôl bez rozdielu; z uvedeného dôvodu je potrebné zvážiť, či je táto povinnosť nevyhnutná pre všetky skupiny žiakov bez ohľadu na ich rozvojové možnosti a schopnosti, keď z výsledkov štúdie PISA vieme, že cca 23 % populácie je tzv. funkčne negramotných, t. j. nezvládajú funkčne ani svoj materinský jazyk,
i) včasná stratifikácia slovenského vzdelávacieho systému je problém, ktorý výrazne ovplyvňuje výsledok; relatívne veľký počet najlepších žiakov odchádza na gymnáziá s 8-ročnou alebo 5-ročnou dĺžkou štúdia, čo má síce pozitívny dopad na výšku dosiahnutého stupňa vzdelania týchto žiakov, ale v skutočnosti negatívny dopad na žiakov zostávajúcich v hlavnom prúde a v konečnom dôsledku aj vzdelanostnú úroveň celej spoločnosti.

(175) Dôležitým faktorom ovplyvňujúcim dopad socio-ekonomického prostredia žiaka na jeho vzdelávací výstup je sloboda výberu školy. Úspešné vzdelávacie systémy, ktorým sa darí tento vplyv eliminovať, obmedzujú slobodu len na výber medzi verejnou školou (štátna škola) alebo neverejnou školou (cirkevná alebo súkromná škola). Určením verejnej školy (spádová základná škola) sa obmedzuje selekcia žiakov. Žiaci takejto školy majú približne rovnaké socio-ekonomické zázemie ako rodiny obývajúce obslužné územie školy.

(176) Riešenie stanovenej hlavnej úlohy bude pozostávať z riešenia týchto čiastkových úloh:

a) prepracovať a zredukovať vzdelávacie štandardy jednotlivých ŠVP tak, aby spĺňali minimálne obsahové a výkonové požiadavky pre príslušný stupeň vzdelania a zároveň čo najlepšie napĺňali očakávania žiakov, rodičov, zamestnávateľov alebo vyšších stupňov škôl,
b) stanoviť merateľné ukazovatele plnenia vzdelávacích štandardov; v prvej fáze sa zamerať na stupne všeobecného vzdelávania vrátane všeobecnovzdelávacej časti odborného vzdelávania,
c) obsah vzdelávania v základných školách upraviť tak, aby sa zameranie slovenského jazyka a literatúry presunulo od znalosti gramatiky a literatúry k zručnostiam a stratégiám potrebným na tvorivé a kritické pochopenie písaného textu, tabuľky alebo grafu a ich následné spracovanie a využitie v reálnych situáciách,
d) rámcové učebné plány jednotlivých ŠVP nastaviť s ohľadom na poskytovaný stupeň vzdelania podľa vzdelávacích oblastí,
e) pri vzdelávaní klásť viac dôrazu na individuálnu iniciatívu žiakov, tvorbu prezentácií a na motiváciu k samoštúdiu, a to už od základných škôl,
f) podporiť organizovanie a záujem žiakov o vedomostné súťaže (napríklad predmetové olympiády) a aktivity pripravujúce ich na tieto súťaže (napríklad korešpondenčné semináre, sústredenia pre riešiteľov a pod.),
g) zvýšiť dôraz na vzdelávanie v matematike ako v kľúčovom predmete na II. stupni základných škôl a na stredných školách; v odbornom školstve klásť pri vyučovaní matematiky dôraz aj na jej konkrétne aplikácie v príslušnej oblasti,
h) zaviesť vzdelávanie v oblasti podnikania a finančnej gramotnosti,
i) zaviesť povinné vyučovanie druhého cudzieho jazyka len vo vybraných študijných odboroch, resp. školách, napr. v študijných odboroch stredných škôl ukončených maturitnou skúškou; v ostatných prípadoch vyučovať druhý cudzí jazyk len na voliteľnej báze,
j) zvyšovať autonómiu škôl v oblasti výchovy a vzdelávania; úmerne s tým zvyšovať účinnosť nástrojov na sledovanie výsledkov a zodpovednosti zodpovedných subjektov (riaditeľ, zriaďovateľ) za dosahovanie stanovených cieľov,
k) na základe exitujúcich analýz pozitív a negatív stratifikovaného systému prehodnotiť ďalší postup v oblasti gymnázií s osemročnou dĺžkou štúdia; zvýšenú podporu venovať rozvoju bilingválnych gymnázií,
l) legislatívne jednoznačne vymedziť kompetencie Kurikulárnej rady ako odborného, apolitického orgánu, ktorý sa vyjadruje k zásadným otázkam výchovy a vzdelávania; Kurikulárna rada sa bude podieľať na tvorbe a zameraní vzdelávacieho obsahu najmä prostredníctvom nového národného programu výchovy a vzdelávania na nasledujúcich 10 až 15 rokov, ktorý sa bude v pravidelných intervaloch inovovať, a následne posudzovaním jednotlivých ŠVP,
m) zvážiť legislatívnu úpravu plnenia povinného vzdelávania v spádovej škole určenej obcou, v ktorej má zákonný zástupca trvalý pobyt; ponechať možnosť voľby inej školy z pohľadu zriaďovateľa (cirkevná, súkromná) alebo ak spádová škola nemôže zohľadniť špeciálne vzdelávacie potreby žiaka napr. individuálnou integráciou alebo vzdelávaním poskytovaným v špeciálnej triede.

Pri riešení uvedených čiastkových úloh bude potrebné venovať podstatne vyššiu pozornosť manažmentu realizácie zmien, aby prebiehali plynulo, nenarúšali chod vzdelávacieho procesu a aby na ne boli pedagogickí zamestnanci patrične pripravení.

Úloha RŠ-3-2: Zabezpečiť interné aj externé monitorovanie a hodnotenie kvality výchovy a vzdelávania

(177) Externé a interné monitorovanie a hodnotenie kvality chápeme ako evalvačné nástroje, ktoré môžu spĺňať niekoľko úloh, ako napr. vo vzťahu k žiakovi rozlišujúcu alebo overovaciu (certifikačnú) alebo vo vzťahu k školám triediacu alebo porovnávaciu. Pritom na hodnotenie a riadenie vzdelávacieho systému decíznym orgánom nie je potrebné celoplošné meranie alebo testovanie. Tento cieľ plní aj dobre uskutočnené pilotné meranie, ktoré je vo všeobecnosti efektívnejšie ako plošné meranie.

(178) Slovenská republika využíva celoplošné testovanie ako certifikačné (napr. externá časť maturitnej skúšky), porovnávacie (možnosť zostavovania rebríčkov podľa zvolených kritérií) a aj ako spätnú väzbu pre zúčastnené školy. Po zavedení merania v 5. ročníku základnej školy bude využívané aj na meranie pridanej hodnoty, čo považujeme za jeden z najobjektívnejších ukazovateľov kvality školy.

(179) Na uskutočňovanie monitorovania a hodnotenia kvality výchovy a vzdelávania na úrovni štátnych programov ministerstvo zriadilo NÚCEM a okrem neho môže monitorovanie a hodnotenie kvality výchovy a vzdelávania uskutočňovať taktiež škola alebo školské zariadenie, ŠŠI a MZ SR pre odbornú zložku prípravy vzdelávania pre zdravotnícke odbory na stredných zdravotníckych školách.

(180) Ako bolo uvedené vyššie, v súčasnosti vykonávame externé meranie na výstupoch stupňov vzdelania ISCED 3A (maturita), ISCED 2A (Testovanie 9). Potrebným sa javí hodnotenie kvality z pohľadu rezultatívnej efektivity vzdelávania t. j. prostredníctvom pridanej hodnoty. Pretože merať výsledky a efektívnosť vzdelávania je vzhľadom na špecifickosť tejto oblasti veľmi obťažné, definícia pridanej hodnoty bude musieť tento fakt zohľadňovať. V súvislosti s meraním pridanej hodnoty je problémom tiež skutočnosť, že nemáme zavedené celoplošné testovanie po každom stupni vzdelania – chýba nám testovanie na výstupe ISCED 1. Ak by sme chceli ísť úplne do detailov, chýba nám aj testovanie na výstupe ISCED 2C a 3C (učebné odbory pripravujúce absolventov priamo pre prax).

(181) Hodnoteniu kvality vzdelávania v základných a stredných školách sa venuje projekt *Hodnotenie kvality vzdelávania na ZŠ a SŠ v SR v kontexte prebiehajúcej obsahovej reformy vzdelávania*, ktorý uskutočňuje NÚCEM z prostriedkov ESF a ktorý je zameraný na externé hodnotenie. Obdobím jeho realizácie je jún 2010 až máj 2013. Taktiež ŠŠI od 1. októbra 2009 realizuje v rámci projektov EÚ významný národný projekt *Externé hodnotenie kvality školy podporujúce sebahodnotiace procesy a rozvoj školy*. Projekt má niekoľko fáz a potrvá tiež do roku 2013.

(182) Monitorovanie a hodnotenie kvality výchovy a vzdelávania sa neuskutočňuje len „zvonka“, ale aj „zvnútra“ t. j. sebahodnotením alebo autoevalváciou. Na základe medzinárodných skúseností možno povedať, že pre rast kvality vzdelávacieho systému je mechanizmus kvalitnej autoevalvácie škôl podstatne efektívnejší ako mechanizmus externej evalvácie.

(183) Aby sa ciele výchovy a vzdelávania neorientovali len na zabezpečenie dobrých výsledkov v testovaní, väčšina úspešných vzdelávacích systémov využíva kombináciu obidvoch mechanizmov evalvácie s tým, že kontrola štátu nad úrovňou výchovy a vzdelávania sa spája s poskytovaním poradenskej činnosti a tzv. „štátnym dohľadom“ nad školami s dlhodobo nedostatočnými vzdelávacími výsledkami žiakov.

(184) Orientácia len na „výkon“ vo výchove a vzdelávaní nie je trvalo udržateľná, výchova a vzdelávanie má aj formatívne úlohy. Z uvedeného dôvodu sa javí ako potreba zaviesť systém merania (monitorovania) výstupov v oblasti formovania postojov žiakov a emocionálnej inteligencie.

(185) V neposlednom rade je dôležité, aby monitorovanie a hodnotenie kvality výchovy a vzdelávania bolo spätnou väzbou pre zodpovedných, od samotných učiteľov cez manažment školy, zriaďovateľa až po ministerstvo.

(186) V záujme skvalitnenia týchto procesov je v ďalšom období potrebné zamerať sa v oblasti interného a externého monitorovania a hodnotenia kvality výchovy a vzdelávania na tieto úlohy:

a) vypracovať indikátory kvality výchovy a vzdelávania jednoducho aplikovateľné v školskej praxi,
b) vypracovať model autoevalvácie škôl na základe oblastí a indikátorov kvality a prepojiť ich s externou evalváciou,
c) vytvoriť databázu nástrojov umožňujúcich meranie pridanej hodnoty vo vzdelávaní každého žiaka (meranie po 4. a 9. ročníku ZŠ, maturita, osobné portfólio žiaka),
d) vytvoriť prostredie, v rámci ktorého po zhodnotení výsledkov v externých celoštátnych meraniach výchovno-vzdelávacích výsledkov žiakov dokážu školy identifikovať svoje silné a slabé stránky s motiváciou eliminovať vplyvy znižujúce aktuálne dosahovanú úroveň,
e) zaviesť mechanizmus „špeciálneho dohľadu“ nad školami, ktoré nie sú schopné závažné nedostatky vo výchove a vzdelávaní a/alebo v riadení odstrániť bez externej pomoci, ktorého súčasťou bude aj stratégia na ich zlepšenie (vytvoriť sieť najlepších učiteľov-praktikov s rozvinutými didakticko-metodickými kompetenciami),
f) uskutočňovať prieskumy spokojnosti s výchovou a so vzdelávaním u odberateľov – žiakov, študentov, rodičov, zamestnávateľov, na vyšších stupňoch škôl,
g) venovať trvalú pozornosť opatreniam na zabezpečenie objektívnosti externých meraní z hľadiska spôsobu ich zavádzania (nezávislý dozor),
h) zabezpečiť plnenie úloh, ktoré vyplynú z ukončených národných projektov NÚCEM a ŠŠI.

Úloha RŠ-3-3: Zlepšiť podmienky v prístupe k vzdelávaciemu obsahu

(187) Prístup k vzdelávaciemu obsahu vnímame z dvoch pohľadov, a to z pohľadu učiteľa a z pohľadu žiaka (resp. jeho rodiča).

(188) Rodič žiaka má právo žiadať, aby sa v rámci výchovy a vzdelávania v škole alebo v školskom zariadení poskytovali deťom a žiakom informácie a vedomosti v súlade so súčasným poznaním sveta a v súlade s princípmi a cieľmi výchovy a vzdelávania podľa školského zákona. Učitelia by teda nemali poznať len najnovšie informácie, trendy, inovácie z oblasti pedagogiky, psychológie, metodiky vyučovania, ale i z hľadiska obsahu predmetov, ktoré vyučujú. Učitelia by mali mať prístup k najnovším informáciám, a to prostredníctvom knižnej a časopiseckej literatúry, prístupom k internetu, rozmnožovacej a telekomunikačnej technike. Len takíto učitelia môžu byť zároveň aj tvorcami samotného obsahu výchovy a vzdelávania prostredníctvom rozpracovania vzdelávacích štandardov ŠVP do učebných osnov ŠkVP. Len takíto učitelia potom môžu byť dobrými autormi učebníc a učebných textov, nositeľmi dobrej kvality výchovy a vzdelávania

(189) Z pohľadu žiaka ako prijímateľa je možné obsah vzdelávania sprostredkúvať ústne prostredníctvom výkladu učiteľa, v tlačenej podobe vo forme učebníc alebo učebných textov, v digitálnej podobe ako text, obrázky videá, prezentácie a pod.

(190) Prístup k vzdelávaciemu obsahu prostredníctvom učebníc, učebných textov a pracovných zošitov upravuje školský zákon v súčasnosti tak, že v školách sa používajú len učebnice schválené alebo odporúčané ministerstvom. Toto ustanovenie možno chápať ako krok dozadu, keďže je presnou kópiu ustanovenia § 40 školského zákona schváleného v roku 1984, ktorého novela však od roku 1990 umožňovala používať aj iné učebnice, t. j. aj neschválené alebo neodporúčané ministerstvom.

(191) Problémom sa javí aj pomerne malý trh, ktorý znamená aj nižšiu nákladovosť, čo cenu učebníc zvyšuje. Ak by sa podarilo zosúladiť vzdelávací štandard napríklad v rámci nízkonákladových učebníc pre vybrané predmety alebo dokonca pre celý stupeň vzdelania s nám najbližším vzdelávacím systémom Českej republiky, zvýšil by sa tak učebnicový trh a po dohode s českou stranou by naši vydavatelia mohli učebnice v českej mutácii umiestňovať na ich trhu a českí vydavatelia v slovenskej jazykovej mutácii na Slovensku. Zvýšila by sa tak konkurencia, znížila by sa cena a v konečnom dôsledku by sa zvýšila kvalita. Obdobne by sa dalo postupovať aj s ďalšími susednými krajinami.

(192) Prístup k obsahu vzdelávania prostredníctvom učebníc, ale aj s využitím prostriedkov digitálneho vzdelávacieho obsahu je momentálne najviac vnímaný a medializovaný problém spojený s reformou výchovy a vzdelávania. Pri riešení problémov v tejto oblasti je potrebné zamerať sa na tieto čiastkové úlohy:

a) postupne uvoľniť trh s učebnicami a ponechať výber učebníc na školy (nákup učebníc v rámci možností rozpočtu školy) s dôrazom na efektívne využívanie pridelených finančných prostriedkov; dĺžka postupného prechodu na nový mechanizmus bude ovplyvnená objemom disponibilných finančných prostriedkov na tento účel,
b) kompetenciu posudzovať súlad používaných učebníc, učebných textov a pracovných zošitov s cieľmi a princípmi výchovy a vzdelávania a s ŠVP presunúť na riaditeľov škôl,
c) v prechodnom období ponechať posudzovanie súladu učebníc, učebných textov a pracovných zošitov s cieľmi a princípmi výchovy a vzdelávania a s ŠVP ministerstvu; odborné posudzovanie realizovať prostredníctvom ŠPÚ, ŠIOV, príp. pracovísk vysokých škôl alebo Slovenskej akadémie vied na základe vopred stanovených kritérií; v tomto období viesť register a zverejňovať zoznam odporúčaných učebníc, učebných textov a pracovných zošitov pre školy a podporovať zverejňovanie odporúčaných učebníc, učebných textov a pracovných zošitov aj v digitálnej podobe,
d) postupne vytvoriť centrálny archív digitálneho vzdelávacieho obsahu a umožniť školám prístup k nemu,
e) zlepšiť podmienky tvorby a využívania digitálneho obsahu, rozvoj digitálnych kompetencií potrebných na vyhľadávanie a účinné spracúvanie informácií; zabezpečiť, aby softvér používaný pri vyučovaní, mohol žiak používať aj doma, napríklad na vypracovávanie domácich úloh,
f) pri riešení problematiky učebníc využiť kapacity odborných autorít v jednotlivých oblastiach (napríklad Slovenskú asociáciu učiteľov slovenčiny, príslušné asociácie učiteľov cudzích jazykov, Slovenskú matematickú spoločnosť v oblasti matematiky a pod.),
g) osloviť Českú republiku s cieľom vytvoriť bilaterálnu pracovnú skupinu na zosúladenie vybraných vzdelávacích štandardov štátnych vzdelávacích programov SR, resp. rámcových vzdelávacích programov ČR.

Úloha RŠ-3-4: Skvalitniť systém predškolskej výchovy a vzdelávania

(193) Úspešné vzdelávacie systémy vo významnej miere podporujú poskytovanie predprimárneho vzdelávania ako jeden z predpokladov dosahovania lepších výsledkov vo výchove a vzdelávaní. V prevažnej miere ide o dobrovoľné „zaškoľovanie“ najmä 4- až 6-ročných detí.

(194) Podiel 5-ročných detí v materských školách v SR klesol z 84,7 % v roku 2004 na 81,4 % v súčasnosti. Od roku 2004 sa výrazne znížilo zastúpenie najmladších detí (vo veku od 2 do 3 rokov) v predprimárnom vzdelávaní. Podiel detí mladších ako 3 roky klesol z 20,6 % v roku 2004 na 7,8 % v roku 2010. Od roku 2007 sa mierne znížilo aj zastúpenie 3- a 4-ročných detí. Ukazovateľ hrubej zaškolenosti poklesol z 0,93 v roku 2004 na 0,86 v roku 2010.

(195) Európska komisia uvádza, že „predprimárne vzdelávanie vykazuje najväčšiu návratnosť, pokiaľ ide o sociálnu adaptáciu detí. Členské krajiny by preto mali viac investovať do predprimárneho vzdelávania ako efektívneho prostriedku, ktorý predstavuje základ pre ďalšie vzdelávanie, je prevenciou predčasného ukončovania školskej dochádzky a zvyšuje spravodlivosť výsledkov a celkovú úroveň zručností.“

(196) Potrebu predškolskej výchovy a vzdelávania (predprimárneho vzdelávania) si uvedomuje EÚ aj v rámci definovania piatich cieľov v oblasti vzdelávania do roku 2020 a stanovila, že aspoň 95 % detí vo veku od štyroch rokov do šiesteho roku veku, v ktorom majú začať povinnú školskú dochádzku, by sa malo zúčastniť predprimárneho vzdelávania.

(197) Veľkú úlohu zohráva predprimárne vzdelávanie u detí zo sociálne znevýhodneného prostredia. Problémom v SR je:

a) celkové znižovanie zaškolenosti detí, ktoré sa týka najmä detí zo sociálne znevýhodneného prostredia,
b) nízke kapacity existujúcej siete materských škôl, ale aj nezáujem rodičov (najmä z marginalizovaných komunít) o predškolskú výchovu a vzdelávanie,
c) samospráva aj v nadväznosti na vtedajšiu štátnu politiku v mnohých prípadoch upravovala kapacitu svojich materských škôl aj podľa stupňa nezamestnanosti vo svojich regiónoch s odôvodnením, že materské školy sú len pre deti zamestnaných rodičov,
d) z dôvodu nízkej kapacity sa materské školy dostali do situácie, že pri prijímaní musia uprednostňovať deti zamestnaných rodičov,
e) školský zákon ukladá prednostne prijímať deti, ktoré majú rok pred začiatkom plnenia povinnej školskej dochádzky, a tak sa kapacity pre 3- až 4-ročné deti a deti zo sociálne znevýhodneného prostredia ešte viac znížili.

(198) Územná samospráva bola prinútená vykonávať niektoré racionalizačné opatrenia na základe zvyšujúcich sa nákladov na výchovno-vzdelávaciu činnosť v materských školách. Systém odmeňovania pedagogických zamestnancov, teda aj učiteliek v materských školách, je riadený centrálne zákonom, ale financovanie materských škôl je riešené z rozpočtu samosprávy, t. j. nie je napojené na štátny rozpočet. Percentuálny podiel príjmu obcí na prerozdelení príjmu z daní fyzických osôb sa nezmenil, ale odmeňovanie pedagogických zamestnancov sa od roku 2003 každoročne zvyšuje a zároveň sa zvyšujú osobné náklady aj znižujúcim sa priemerným počtom detí v triede materskej školy a následným znižujúcim sa počtom detí na učiteľa.

(199) Postupný pokles počtu detí na učiteľku nastal od roku 2004. Následne nastal prudší pokles v roku 2008, a to v spojení s účinnosťou nového školského zákona, ktorý pomerne razantne znížil maximálne počty detí v triedach.

(200) Najrazantnejší pokles v maximálnych počtoch – a to až o 21,5 % – je v triedach pre deti od 5 do 6 rokov, teda tam, kde sa javí najväčšia potreba kapacít. V záujme zvyšovania efektivity je vhodné, aby bolo v kompetencii riaditeľa materskej školy povoliť za stanovených podmienok prekročiť súčasné maximálne počty detí v triede.

(201) Dôvodom na neumiestňovanie detí do materských škôl sú aj náklady spojené s denným pobytom detí, ktoré podstatne zvyšujú náklady na stravu. Tieto náklady výrazne prevyšujú mesačný príspevok na čiastočnú úhradu nákladov za výchovu a vzdelávanie. Jedným z možných riešení existujúceho nepriaznivého stavu je širšie uplatňovanie poldennej a niekoľkohodinovej výchovy a vzdelávania.

(202) V záujme dosiahnutia pozitívnych zmien v oblasti predprimárneho vzdelávania je potrebné zamerať sa na realizáciu týchto úloh:

a) vytvoriť podmienky na možnosť zavedenia bezplatného zaškolenia v materskej škole (MŠ) od štvrtého roku veku, t. j. bez príspevku zákonného zástupcu na čiastočnú úhradu výdavkov MŠ,
b) skvalitniť predškolskú a školskú diagnostiku s cieľom zvýšenia objektívnosti odporúčaní v oblasti odkladu plnenia povinnej školskej dochádzky, zaraďovania detí do nultých ročníkov, do špeciálnych škôl, atď.,
c) vytvoriť postupne podmienky na to, aby sa SR priblížila čo najbližšie k 100-% zaškolenosti detí v MŠ jeden rok pred plnením povinnej školskej dochádzky s využitím možnosti domáceho predprimárneho vzdelávania,
d) sústrediť sa na rozvoj inkluzívnej výchovy a vzdelávania v MŠ ako najefektívnejšieho nástroja na odstraňovanie sociálnej exklúzie,
e) upraviť stratégiu v oblasti počtu detí na učiteľa v MŠ v záujme efektivity procesov a možnosti zvyšovania odmeňovania učiteliek v MŠ tak, aby sa počet detí na učiteľa zo súčasných 12,5 postupne zvyšoval na úroveň OECD (posledný údaj hovoril o 14,4 deťoch na učiteľa).

Úloha RŠ-3-5: Vytvoriť podmienky na preberanie najlepších postupov (best practices), a to tak v národnom, ako aj medzinárodnom kontexte

(203) Analýza McKinsey & Co. odporúča, aby sa vzdelávací systém, ktorý sa chce zlepšiť z úrovne „dobrý“ na úroveň „výborný“, sústredil viac na procesy. Jednou z možností na dosiahnutie toho je aj využívanie, resp. preberanie najlepších postupov z iných škôl, ako aj iných vzdelávacích systémov. Tento mechanizmus by sa mal uskutočňovať v rámci školy (vzájomná hospitácia učiteľov v rámci vyučovacích predmetov alebo vzdelávacích oblastí) prácou metodických združení a predmetových komisií, medzi školami podobným mechanizmom ako v rámci škôl (otvorené hodiny, súťaže a pod.).

(204) Súťaže môžu v oblasti výmen najlepších postupov zohrať významnú úlohu aj v medzinárodnom meradle, Slovensko má v tejto oblasti už dlhoročnú a úspešnú tradíciu. Podobnú funkciu môžu zohrávať aj výmenné programy medzi strednými školami SR a strednými školami iného členského štátu EÚ alebo strednými školami štátu, ktorý nie je členským štátom EÚ.

(205) S cieľom podpory najlepšej praxe sa v budúcnosti sústredí pozornosť na plnenie týchto úloh:

a) vytvoriť a zverejniť databázu najlepších skúseností (*best practices*) v rámci didaktík jednotlivých vyučovacích predmetov, činností pedagogických zamestnancov-špecialistov a pod.,
b) vytvoriť efektívny mechanizmus na podporu národných a medzinárodných súťaží žiakov jednotlivých druhov a typov škôl,
c) vytvoriť a podporovať výmenné stáže učiteľov a odborných zamestnancov medzi školami SR a so školami v zahraničí,
d) identifikovať prostredníctvom merateľných kritérií najlepších učiteľov a následne rozšíriť ich praktické skúsenosti napríklad aj prostredníctvom médií a internetu (realizovať projekt *Rozširovanie skúseností najlepších učiteľov*),
e) mediálne vyzdvihovať, oceňovať a propagovať najlepších pedagógov, napríklad podporou už existujúcich projektov (napr. Zlatý Amos) a tiež vytvorením nových projektov (napr. Učiteľ – legenda).

1.2.2.4 Kvalitné a relevantné odborné vzdelávanie a príprava reagujúce na aktuálne a očakávané potreby praxe

(206) Aj keď odborné vzdelávanie a príprava tvorí len jeden zo segmentov školstva, definujeme zvyšovanie jeho kvality a relevantnosti ako osobitný cieľ, pretože je jediným segmentom, ktorý pripravuje svojich absolventov priamo pre prax.

(207) Pri odbornom vzdelávaní a príprave je dôraz kladený viac na praktické zručnosti, skúsenosti a návyky ako na teoretické vedomosti. Z uvedeného dôvodu musí byť súčasťou vzdelávacích programov SOŠ, na ktorých sa odborné vzdelávanie a príprava uskutočňuje, aj praktické vyučovanie zamerané na získanie príslušných praktických zručností, skúseností a návykov. Toto praktické vyučovanie je najúčinnejšie, keď sa vykonáva priamo vo firmách.

(208) Základnou podmienkou efektívnosti segmentu odborného vzdelávania a prípravy je jeho schopnosť reagovať na meniace sa potreby trhu práce. Splnenie tejto podmienky si vyžaduje pravidelné analýzy údajov o vývoji trhu práce a úzku spoluprácu so zamestnávateľmi. Dôležitosť takejto spolupráce stúpa v dôsledku zvýšenej dynamiky zmien potrieb trhu práce. Pri tvorbe uvedených analýz je potrebné brať do úvahy potenciálny konflikt záujmov na strane zamestnávateľov spočívajúci v tom, že každý zamestnávateľ má prirodzenú tendenciu získať čo najviac najkvalitnejších absolventov pre prácu vo svojom odbore bez ohľadu na potreby zvyšku ekonomiky a spoločnosti.

(209) Hlavné úlohy pri napĺňaní stanoveného zámeru v oblasti odborného vzdelávania a prípravy sú tieto:

Úloha RŠ-4-1: Zvýšiť kvalitu odborného vzdelávania a prípravy tak, aby jeho absolventi boli schopní bezprostredne po skončení štúdia priamo vstúpiť do pracovného procesu

(210) Vo všeobecnosti môžeme povedať, že kvalita odborného vzdelávania a prípravy je kritizovaná najmä zo strany zamestnávateľov. Podľa zamestnávateľov odborné vzdelávanie a príprava nedostatočne reaguje na aktuálne potreby trhu práce a nedokáže pripraviť kvalifikovanú pracovnú silu v takej miere, aby bola schopná bezprostredne po ukončení štúdia vstúpiť do pracovného procesu.

(211) Na problém možno pozerať aj z pohľadu nezamestnanosti absolventov. Prvoradú dôležitosť nemajú ani tak sumárne čísla o nezamestnanosti absolventov, pretože tie odrážajú skôr celkovú mieru nezamestnanosti v ekonomike. Relevantnosť výstupov odborného vzdelávania a prípravy vo vzťahu k potrebám trhu práce sa prejaví viac pri pohľade na štruktúru nezamestnaných absolventov podľa odborov vzdelávania a skupín odborov vzdelávania.

(212) Ak má byť cieľom odborného vzdelávania absolvent, ktorý je pripravený na výkon odborných činností a praktických zručností v rámci povolania, na ktoré sa pripravuje, v záujme kvality takejto prípravy je potrebné, aby príslušné stavovské a profesijné organizácie zadefinovali požiadavky na odborné zručnosti a praktické skúsenosti potrebné na vykonávanie pracovných činností na pracovných miestach na trhu práce a podieľali sa na tvorbe profilov absolventov odborného vzdelávania a prípravy a požadovaných vedomostí, zručností, schopností a pracovných návykov.

(213) Takto vytvorené profily absolventov by mali byť v budúcnosti hlavným kritériom hodnotenia kvality. To si však vyžaduje, aby zamestnávatelia naozaj aktívne vstupovali do vzdelávacieho procesu.

(214) V záujme dosiahnutia pozitívnych zmien v oblasti kvality odborného vzdelávania a prípravy je potrebné zamerať sa na realizáciu týchto úloh:

a) spolupracovať so zamestnávateľmi pri príprave ŠVP pre odborné vzdelávanie a prípravu pre všetky skupiny odborov vzdelávania a všetky stupne poskytovaného vzdelania,
b) zintenzívniť spoluprácu SOŠ a zamestnávateľov pri tvorbe ŠkVP pre odborné vzdelávanie a prípravu,
c) pokračovať v redukcii sústavy odborov vzdelávania v oblastiach, v ktorých to požaduje trh práce,
d) zaviesť prvky duálneho systému do odborného vzdelávania a prípravy v Slovenskej republike, pri ktorom sa praktická časť odbornej výchovy a vzdelávania bude uskutočňovať priamo vo firmách.

Úloha RŠ-4-2: Posilniť úlohu zamestnávateľov v oblasti odborného vzdelávania a prípravy

(215) Zamestnávatelia majú priamo alebo prostredníctvom svojich stavovských a profesijných organizácií zákonom vytvorenú možnosť vstupovať do procesu odborného vzdelávania a prípravy počínajúc spoluúčasťou pri tvorbe nového obsahu vzdelávania a pri inovácii existujúceho obsahu vzdelávania, spoluúčasťou na realizácii odborného vzdelávania a prípravy a podielom na hodnotení kvality odborného vzdelávania a prípravy v rámci ukončovania štúdia na stredných školách.

(216) Napriek tomu, že zákon o odbornom vzdelávaní a príprave vytvoril mechanizmy vytvárajúce predpoklady na vstup zamestnávateľov do procesu odborného vzdelávania a prípravy, zamestnávatelia stále nie sú na tento krok dostatočne motivovaní. Jedným z dôvodov môže byť, že dostatočne nepoznajú možnosti, ktoré im zákon poskytuje, a nie sú dostatočne informovaní o bonusoch, ktoré pre nich vyplývajú z ich účasti na odbornom vzdelávaní a príprave. Tak ako bolo uvedené vyššie, zamestnávatelia naďalej často poukazujú na to, že stredoškolské odborné vzdelávanie a príprava nedostatočne reaguje na aktuálne potreby trhu práce a nedokáže pripraviť kvalifikovanú pracovnú silu v takej miere, aby bola schopná bezprostredne po ukončení štúdia priamo vstúpiť do pracovného procesu na konkrétnych pracovných pozíciách.

(217) Kvalitu a efektívnosť odborného vzdelávania a prípravy pomôže posilniť zvýšenie počtu žiakov, ktorí budú vykonávať praktické vyučovanie priamo u zamestnávateľov s konečným cieľom zaviesť prvky duálneho systému odborného vzdelávania. Praktické vyučovanie vykonávané priamo u zamestnávateľov pomôže zvýšiť kvalitu praktickej prípravy žiakov najmä z dôvodu, že im umožní poznať reálne prostredie výkonu povolania, rozvíjať pracovné návyky nevyhnutné na úspešné zaradenie sa na trh práce po ukončení štúdia.

(218) V záujme posilnenia úlohy zamestnávateľov v oblasti kvality odborného vzdelávania a prípravy je potrebné zamerať sa na realizáciu týchto úloh:

a) pokračovať v koordinácii odborného vzdelávania a prípravy pre trh práce, zjednodušiť štruktúru poradných orgánov, znížiť formalizmus pri rokovaní týchto poradných orgánov,
b) zvýšiť vykonateľnosť práv a povinností zamestnávateľov,
c) spolupracovať pri monitorovaní a prognózovaní potrieb trhu práce s ÚPSVaR a s výskumným a akademickým prostredím,
d) podporiť mechanizmy na zvýšenie informovanosti zamestnávateľov o bonusoch vyplývajúcich pre nich z účasti na odbornom vzdelávaní a príprave,
e) podporiť vykonávanie praktického vyučovania u iných fyzických a právnických osôb s konečným cieľom zavedenia duálneho systému,
f) trvalo zabezpečiť primeranú daňovú uznateľnosť nákladov zamestnávateľov súvisiacich s procesom praktickej výučby.

Úloha RŠ-4-3: Prijať opatrenia podporujúce záujem žiakov o odborné vzdelávanie v súlade s potrebami trhu práce

(219) Demografický vývoj v poslednom období, trend uprednostňovania všeobecného vzdelávania, ale aj nedostatok informácií na strane žiakov základných škôl (ZŠ) a ich zákonných zástupcov o oblasti odborného vzdelávania a prípravy spôsobili klesajúci záujem o odborné vzdelávanie a pokles počtu žiakov nastupujúcich na SOŠ.

(220) Žiaci ZŠ sa v súčasnosti pre prevyšujúcu ponuku nad dopytom často dostanú na ľubovoľnú strednú školu, ktorú si vyberú. Táto možnosť často spôsobuje nástup žiaka na nesprávnu vzdelávaciu cestu. Z toho dôvodu je potrebné, aby sa žiakom ZŠ venovala pozornosť v oblasti poradenstva pri výbere vzdelávacej cesty a v oblasti výberu prípravy na povolanie.

(221) Predpokladom na zvýšenie záujmu žiakov ZŠ o štúdium na SOŠ je zavedenie prierezového predmetu, resp. prierezovej témy s cieľom poskytovať žiakom poradenstvo v oblasti profesijnej orientácie formou zážitkového vzdelávania v 7. alebo 8. ročníku ZŠ.

(222) Ďalším nástrojom je vytvoriť ukazovatele o kvalite odborného vzdelávania a prípravy na danej strednej škole (napr. informácia o absolventskej miere nezamestnanosti), ktorých zverejňovaním sa vytvoria predpoklady na lepšiu informovanosť žiakov a ich zákonných zástupcov.

(223) V záujme zavedenia podpory prípravy žiakov v odboroch vzdelávania v súlade s potrebami trhu práce je potrebné zamerať sa na realizáciu týchto úloh:

a) zaviesť prierezový predmet, resp. prierezovú tému Úvod do sveta práce najneskôr v 8. ročníku ZŠ,
b) zabezpečiť dostatočnú informovanosť žiakov ZŠ a ich zákonných zástupcov o príprave na povolanie v SOŠ a o miere uplatniteľnosti absolventov na trhu práce vrátane informácie o zamestnanosti v odbore, na ktorý má príslušný absolvent kvalifikáciu; na tento účel využiť aj elektronickú formu poradenstva.

1.2.2.5 Školstvo dostupné pre všetkých

(224) Dostupnosť je popri kvalite druhou zo základných charakteristík školského systému. Je určená jednak kapacitou systému a jednak prekážkami brániacimi prístupu znevýhodnených skupín obyvateľstva do systému. V podmienkach Slovenska sú práve tieto prekážky hlavným problémom, na ktorého riešenie je potrebné sa v ďalšom období sústrediť. Kapacitné problémy sa vyskytujú už len v špeciálnych segmentoch. Je však potrebné poznamenať, že o splnení požiadavky dostupnosti z hľadiska kapacity, osobitne v prípade základných škôl, možno hovoriť len v prípade, že vzdelávanie je poskytované

aspoň v štandardnej kvalite. Zabezpečenie dostupnosti si bude vyžadovať riešenie týchto úloh:

Úloha RŠ-5-1: Zabezpečiť prístup ku kvalitnej výchove a vzdelávaniu pre znevýhodnené skupiny obyvateľstva

(225) V posledných rokoch sa počet detí s odloženým začiatkom plnenia povinnej školskej dochádzky pohybuje nad hranicou 4 000 detí ročne a má stúpajúci trend.

(226) Ako problém môžeme vnímať to, že neexistuje štandardizovaná forma zápisu detí do prvého ročníka ZŠ a každá ZŠ si volí formu zápisu detí podľa vlastných predstáv (často bez rešpektovania osobitostí predškolského veku), požiadavky škôl z hľadiska obsahu sú často nad rámec požiadaviek ŠVP ISCED 0 – predprimárne vzdelávanie.

(227) Problémom je aj to, že neexistuje jednoznačné vymedzenie podmienok, za ktorých môže mať dieťa odklad začiatku plnenia povinnej školskej dochádzky alebo dodatočný odklad jej plnenia. Na základe uvedeného niektoré školy môžu využívať inštitút odkladu začiatku plnenia povinnej školskej dochádzky alebo dodatočného odkladu ako možnosť „zbaviť sa nepohodlných alebo zdržiavajúcich detí".

(228) Vo väčšine krajín EÚ sa začiatok povinného vzdelávania kryje so začiatkom primárneho vzdelávania. Kritériá prijatia na povinné vzdelávanie sú vo väčšine krajín tieto:

a) dosiahnutie predpísaného veku pred začiatkom školského roka, v ktorom sa má povinné vzdelávanie začať,
b) dieťa musí dosiahnuť určitú úroveň zrelosti na primárne vzdelávanie (školská spôsobilosť).

(229) Do rozhodovania o odložení začiatku povinnej školskej dochádzky je zapojených viacero strán. Týmito stranami sú väčšinou rodičia, škola, poradenské zariadenia alebo materská škola. Vo väčšine prípadov má rozhodujúce slovo zákonný zástupca (alebo sa vyžaduje jeho súhlas), ale evidujeme aj smerovanie, aby nie rodičia, ale odborníci mali posledné slovo (napríklad v Belgicku).

(230) Nultý ročník je v súčasnosti určený len pre deti zo sociálne znevýhodneného prostredia a vyskytujú sa prípady, že žiaci nultý ročník opakujú, čo má nepriaznivý dopad na ich ďalšiu školskú úspešnosť a spôsobuje, že mnohí ukončia základnú školu v nižšom ako 9. ročníku. Neúspešnosť takýchto žiakov je okrem vysokej náročnosti a veľkého rozsahu obsahu výchovy a vzdelávania (dôraz najmä na encyklopedické vedomosti) podmienená zrejme aj nedostatočným poskytovaním podporných služieb, čo je pravdepodobne spôsobené poddimenzovaným personálnym zabezpečením poskytovania odbornej intervencie a vykonávania odborných činností voči žiakom začleneným do nultých ročníkov a celkovo žiakom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

(231) Stále aktuálnou potrebou je uskutočňovanie výchovy a vzdelávania detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v bežných školách s výnimkou prípadov, keď je ich výchovu a vzdelávanie nevyhnutné zabezpečovať v špeciálnych školách.

(232) Konštatujeme pokles percentuálneho podielu vzdelávania detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami formou integrácie v špeciálnych triedach a v špeciálnych školách a zároveň môžeme konštatovať, že rast počtu detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami vzdelávaných formou individuálnej integrácie je kontinuálny a za posledných päť rokov stúpol o necelých 7 %. Ak chceme zvýšiť tento percentuálny podiel, musíme identifikovať a odstrániť príčiny, ktoré individuálnu integráciu sťažujú. Jednu z príčin sme už uviedli – nedostatočné poskytovanie podporných služieb príslušnými odbornými zamestnancami.

(233) Veľkým a najmä finančne náročným na odstránenie sa javí problém malého počtu debariérizovaných škôl, nedostatok zamestnancov škôl ovládajúcich používanie posunkového jazyka, čo spôsobuje nedostatok podporných služieb spojených s tlmočením nepočujúcim žiakom do posunkového jazyka. Nedostatok zamestnancov ovládajúcich posunkovú reč nepočujúcich je však aj v školách so vzdelávacím programom pre žiakov so sluchovým postihnutím. Poznamenajme tiež, že integrované vzdelávanie nepočujúcich žiakov v bežných školách je sťažené, ak sa pri ňom nepoužíva „orálny" spôsob, ale posunková reč.

(234) U žiakov s mentálnym postihnutím, najmä pohybujúcich sa v hraničnom pásme, sa ako problém javí príliš vysoká náročnosť a veľký rozsah obsahu výchovy a vzdelávania (dôraz najmä na encyklopedické vedomosti) v ZŠ. Ďalším problémom pre týchto žiakov je, že absolvovaním špeciálnej základnej školy nezískavajú nižšie stredné vzdelanie, a nie je preto možné, aby sa uchádzali o štúdium na strednej škole dokonca ani v takých učebných odboroch, v ktorých sa vyžaduje predovšetkým manuálna zručnosť.

(235) Nedostatočné legislatívne a finančné zabezpečenie služieb prepisu učebníc do vhodných formátov a vydávania učebníc vo vhodných formátoch pre žiakov so zrakovým postihnutím sťažuje individuálnu integráciu žiakov so zrakovým postihnutím do bežných škôl, ale i ich vzdelávanie v špeciálnych školách.

(236) Opačným problémom sa javí zaraďovanie žiakov bez špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb do špeciálnych škôl. Ide najmä o žiakov pochádzajúcich zo sociálne znevýhodneného prostredia. Nášmu vzdelávaciemu systému je vyčítané, že až príliš veľa detí a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (spravidla rómskych detí a žiakov, lebo tieto deti a žiaci majú rozhodujúci podiel v skupine detí a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia) je vzdelávaných v špeciálnych školách alebo špeciálnych triedach.

(237) Jednou z príčin umiestňovania detí bez mentálneho postihnutia do špeciálnych tried alebo špeciálnych škôl je pravdepodobne nedostatočná diagnostika už pri zápise, nedostatočné ovládanie štátneho jazyka zo strany detí, ale aj nepoužívanie rómskeho jazyka pri testovaní alebo iných odborných činnostiach v rámci diagnostiky. Taktiež je potrebné konštatovať, že sa nedostatočne využíva možnosť nápravy uvedeného stavu vykonávaním rediagnostiky, a ak sa aj vykoná, robí ju ten istý subjekt, ktorý vykonal pôvodnú diagnostiku.

(238) Žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia často ukončujú ZŠ v nižšom ako 9. ročníku, čo znamená, že nezískajú nižšie stredné vzdelanie, a nemôžu sa tak uchádzať o ďalšie vzdelávanie v stredných školách. V záujme zvýšenia priestupnosti systému je dobré vytipovať zoznam učebných odborov, v ktorých prevládajú manuálne zručnosti nad náročnosťou teoretickej prípravy, a do týchto odborov umožniť prijímanie aj žiakov, ktorí nezískali nižšie stredné vzdelanie poskytované základnou školou. Taktiež je vhodné vrátiť sa k možnosti, aby vzdelávanie na doplnenie nižšieho stredného vzdelania mohli poskytovať aj stredné školy, čo umožňoval predchádzajúci školský zákon.

(239) V záujme riešenia načrtnutých problémov je potrebné zamerať sa na tieto úlohy:

a) ustanoviť formou aj obsahom štandardizovaný zápis do 1. ročníka ZŠ,
b) ustanoviť možnosť odkladu plnenia povinnej školskej dochádzky len v zákonom vymedzených odôvodnených prípadoch a zabezpečiť kontrolu dodržiavania pravidiel stanovených v tejto oblasti,
c) ustanoviť zákaz opakovať nultý ročník,
d) vyučovať štátny jazyk v školách s vyučovacím jazykom národnostných menšín ako cudzí jazyk; v praxi to znamená, že pri vyučovaní štátneho jazyka v týchto školách by sa nemalo vychádzať z predpokladu, že dieťa má dva materinské jazyky, ale ako materinský jazyk používa jazyk národnostnej menšiny,
e) posilniť personálne zabezpečenie výchovného poradenstva, špeciálnopedagogického poradenstva a prevencie (s dôrazom na ich pôsobenie priamo v školách),
f) zvážiť integráciu centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie s centrami špeciálnopedagogického poradenstva,
g) podporovať rozširovanie počtu škôl s bezbariérovým prístupom,
h) zabezpečiť, aby rediagnostika po absolvovaní prvého roka vzdelávania žiaka bola vykonávaná inou osobou ako diagnostika pred jeho nástupom na povinnú školskú dochádzku,
i) vytvoriť podmienky, aby žiaci so zrakovým postihnutím individuálne integrovaní v bežných školách i žiaci v špeciálnych školách dostávali včas a podľa individuálnej potreby a výberu učebnice v pre nich vhodných formátoch,
j) vytvoriť podmienky na uplatňovanie metódy vyučovania nepočujúcich podľa výberu zákonného zástupcu a odporúčania príslušného odborníka,
k) vytvoriť podmienky, aby výchova a vzdelávanie detí a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami mohli byť v maximálnej možnej miere uskutočňované v hlavnom vzdelávacom prúde s výnimkou prípadov, keď je ich výchovu a vzdelávanie nevyhnutné zabezpečovať v špeciálnych školách,
l) zabezpečiť spravodlivý prístup ku kvalitnému vzdelávaniu v oblasti MŠ, ZŠ a stredných škôl pre všetky sociálne skupiny obyvateľstva, s osobitným zreteľom na deti ohrozené chudobou, aby sa znížilo riziko predčasného ukončenia školskej dochádzky a ďalšieho odborného vzdelávania pre trh práce,
m) v obciach, v ktorých je zriadená len špeciálna základná škola, transformovať tieto školy na ZŠ so špeciálnymi triedami,
n) umožniť prijať do SOŠ na učebný odbor poskytujúci nižšie stredné odborné vzdelanie aj absolventa špeciálnej základnej školy, ak úspešne vykoná prijímacie skúšky,
o) používať slovné hodnotenie prospechu a správania žiakov s mentálnym postihnutím formou slovného komentára,
p) eliminovať umiestňovanie žiakov bez mentálneho postihnutia do špeciálnej základnej školy zjednotením postupov pri diagnostických vyšetreniach vykonávaných školskými zariadeniami výchovného poradenstva a prevencie,
q) pokračovať v zavádzaní celodenného výchovného procesu, ktorý sa na Slovensku začal implementovať, zatiaľ sa však dostatočne nerozšíril,
r) odskúšať formou pilotných projektov využívanie moderných technológií v oblastiach so sociálne vylúčenými a znevýhodnenými deťmi s rizikom zlého správania sa v škole a zníženej motivácie učiť sa, napríklad bezplatné Wi-Fi pripojenie umožňujúce ich účasť na sociálnych sieťach.

Úloha RŠ-5-2: Podporovať vytváranie kapacít tam, kde sa prejavuje ich nedostatok

(240) V Slovenskej republike za posledných 10 rokov evidujeme trend sústavného znižovania kapacít materských škôl, a to aj v regiónoch so stúpajúcim počtom detí.

(241) Celkový počet detí v MŠ bude do roku 2019 rásť. V porovnaní so súčasnosťou by sa mal zvýšiť zo 139 239 na 162 300, teda o 16,5 %. Do roku 2025 by mal mierne poklesnúť, približne na 150 000. Počet materských škôl sa v porovnaní s rokom 2000 výrazne znížil. Proporcionálne s vývojom počtu detí v materských školách by mal do roku 2019 rásť aj počet tried, učiteliek a škôl a následne klesať. Počet tried by sa mal zo súčasných 7 126 zvýšiť na 7 700, počet učiteliek zo súčasných 13 896 na 15 300, čomu by oproti súčasným 2 869 malo zodpovedať 3 300 materských škôl. Dokladom o nesprávnom znižovaní kapacít materských škôl môže byť aj skutočnosť, že počet nevybavených žiadostí o prijatie detí do materskej školy v porovnaní s rokom 2008 (3 010 nevybavených žiadostí) stúpol roku 2010 na 6 042.

(242) Z hľadiska kapacít škôl je neustále pretrvávajúcim problémom dvojzmenové vyučovanie v 45 základných školách, čo je 2,02 % z celkového počtu ZŠ.

(243) Na plnenie tejto úlohy je potrebné zamerať sa na uskutočňovanie týchto čiastkových úloh:

a) zvyšovať kapacity MŠ, napr. ich spájaním so základnými školami do ZŠ s materskými školami, obnovovaním bývalých kapacít MŠ, využívaním vlastných zdrojov na výstavbu nových kapacít, zabezpečovaním priestorov prenajímaním a pod.,
b) podporiť zvyšovanie kapacít MŠ tak, aby sa na Slovensku vytvorili podmienku na 95-% hrubú zaškolenosť detí od 3 do 5 roku veku (pozri definíciu hrubej zaškolenosti v odseku 194),
c) finančne podporiť vznik MŠ a tried vo všetkých lokalitách s ich nedostatočnou kapacitou (napr. vypísaním projektov s dostatočnou alokáciou finančných prostriedkov),
d) využívať možnosť zriaďovania ZŠ s MŠ (za jednoznačne legislatívne upravených podmienok),
e) ustanoviť motivačné mechanizmy pre zriaďovateľov na vytváranie miest v MŠ pre každé dieťa (ktorého rodičia o to požiadajú),
f) zriaďovať MŠ aj v zadaptovaných priestoroch pri dodržaní povinného hygienického minima,
g) v nevyhnutných prípadoch zriaďovať MŠ priamo v osadách s osídlením marginalizovanými rómskymi komunitami alebo v ich blízkosti,
h) ustanoviť ďalšie formy výchovy a vzdelávania pružne reagujúce na zvýšený záujem rodičov o prijatie detí do MŠ,
i) rozšíriť spektrum zriaďovateľov MŠ o orgány miestnej štátnej správy,
j) racionálnym určovaním školských obvodov ZŠ efektívnejšie využívať existujúce kapacity základných škôl,
k) znížiť dvojzmennosť vyučovania v ZŠ a v špeciálnych ZŠ na najnižšiu možnú mieru.

1.2.2.6 Školstvo poskytujúce deťom a žiakom základ zdravého životného štýlu

(244) Aj keď zdravý životný štýl by sa dal považovať aj za jeden z výsledkov kvalitnej výchovy a vzdelávania, pokladáme za dôležité sústrediť naň pozornosť jeho vyčlenením ako osobitného čiastkového cieľa. Jeho dosiahnutie si bude vyžadovať plnenie týchto hlavných úloh:

Úloha RŠ-6-1: Posilniť výchovu detí a žiakov k zdravému životnému štýlu

(245) Zámerom ministerstva je vytvoriť aj v tejto oblasti podmienky na „otvorenie škôl" pre všetkých a v každom čase.

(246) V oblasti životného štýlu považujeme za problém:

a) pasívny, rizikový životný štýl detí (napr. neúmerne dlhé trávenie času pred počítačom a pred televízorom),
b) v rizikových skupinách fajčenie, užívanie alkoholu a nelegálnych drog,
c) konzumácia zdraviu škodlivých potravín, málo pohybu, kultúrnych aktivít a iných voľnočasových aktivít,
d) negatívne vzory v rodine,
e) zaneprázdnenosť a nevšímavosť rodičov k prevencii ochorení (napr. chrípky),
f) vysokú finančnú náročnosť voľnočasových aktivít (napr. drahé športové vybavenie, poplatky v školských zariadeniach a pod.),
g) ponuku obsahovo zastaraných voľnočasových aktivít,
h) mediálne vzory – propagovanie konzumného spôsobu života,
i) nízku informovanosť detí a žiakov o zdravej výžive a zdravom životnom štýle.

(247) Možnosti riešenia vidíme v plnení týchto čiastkových úloh:

a) vytvoriť podmienky na využívanie priestorov školy na pohybové, umelecké a iné tvorivé aktivity aj v čase mimo vyučovania (otvorená škola),
b) zvýšiť ponuku pohybových aktivít žiakov podporou aktuálnych a atraktívnych športových aktivít (okrem tradičných aj nové, napríklad snoubording, bejzbal alebo golf),
c) trvalo podporovať športové súťaže žiakov na rôznych úrovniach,
d) v spolupráci s obcami realizovať projekty typu *Bezpečná cesta do školy*, s cieľom inej dopravy do školy ako autom s rodičmi,
e) zaviesť výchovu k zdravému životnému štýlu do ŠkVP.

Úloha RŠ-6-2: Skvalitniť školské stravovanie

(248) Systém poskytovania stravovacích služieb v školách a školských zariadeniach uplatňovaný v SR je jeden z najúčinnejších. No napriek jeho prepracovanosti sa mu nevyhýbajú problémy a nedostatky. Zámerom ministerstva v uvedenej oblasti je skvalitniť a rozšíriť systém školského stravovania. Za najväčšie problémy v tejto oblasti považujeme:

a) nízky počet stravníkov (detí a žiakov) v zariadeniach školského stravovania (stravovanie sa detí MŠ je 99-%, čo je ovplyvnené ich celodenným pobytom v škole; stravovanie sa žiakov ZŠ v školských jedálňach je 66-%, zníženie počtu stravujúcich sa žiakov je určené stravníkmi z vyšších ročníkov, ktorí odmietajú poskytované jedlá vyrobené na základe nutričných dávok ministerstva zdravotníctva; stravovanie sa žiakov stredných škôl je len na úrovni cca 30 %, lebo pre túto kategóriu žiakov nie je školské stravovanie atraktívne),
b) neatraktívnosť niektorých ponúkaných jedál pre žiakov,
c) nízku flexibilitu času poskytovania stravovacích služieb, zotrvávanie na zastaraných, prekonaných stereotypoch,
d) nedostatok finančných prostriedkov na stravovanie sa detí zo sociálne znevýhodneného prostredia (príspevok MPSVaR SR),
e) nedostatočné kompetencie a kvalifikovanosť vedúcich zamestnancov a ďalších odborných zamestnancov zariadení školského stravovania,
f) absenciu inšpekcie kvality školského stravovania s priamymi kompetenciami vo vzťahu k zriaďovateľovi,
g) neinformovanosť rodičov o spôsobe stravovania sa ich detí (žiaci vyšších ročníkov nekonzumujú celé menu, ale iba jeho časť, ich motivácia do zdravej výživy nie je dostatočná),
h) nerešpektovanie odporúčaných výživových dávok, materiálnospotrebných noriem a receptúr pre školské stravovanie pri príprave stravy pre deti z marginalizovaného prostredia vydávaním suchej stravy ako hlavného jedla.

V záujme odstránenia pomenovaných problémov bude potrebné splniť tieto čiastkové úlohy:

a) zvýšiť objem prideľovaných finančných prostriedkov na stravovanie pre deti a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (z kapitoly MPSVaR SR),
b) vypracovať model školského stravovania na báze školského výživového programu v súlade s výživovými trendmi,
c) zvýšiť informovanosť rodičov o školskom stravovaní,
d) obmedziť predaj „nezdravých" jedál v priestoroch školy (v automatoch a bufetoch),
e) stanoviť sankčný postih za podávanie suchej stravy ako hlavného jedla v zariadeniach školského stravovania.

Úloha RŠ-6-3: Zvýšiť bezpečnosť v školách a školských zariadeniach

(249) Za výrazný problém školstva považujeme ohrozovanie bezpečnosti detí a žiakov, pedagogického a nepedagogického personálu škôl (šikanovanie žiakov, napádanie učiteľov zo strany žiakov alebo ich zákonných zástupcov).

(250) Školy nedisponujú nástrojmi na zvýšenie bezpečnosti z pohľadu fyzickej a psychickej bezpečnosti detí, žiakov a zamestnancov škôl, a preto je nevyhnutné neustále venovať pozornosť manažovaniu situácií ohrozujúcich bezpečnosť detí a žiakov, pedagogického a nepedagogického personálu škôl. Na základe rozhovorov so zamestnancami regionálneho školstva je možné identifikovať niekoľko problémov a ich príčin v tejto oblasti.

(251) Zamestnanci škôl poukazujú na nedostatočné vzdelávanie a praktický nácvik riešenia akútnych krízových situácií, a to aj napriek tomu, že zákon o pedagogických a odborných zamestnancoch takúto povinnosť zamestnávateľovi ukladá. Veľkým problémom a zároveň príčinou agresívneho správania sa javia narušené sociálne vzťahy v triedach, podceňovanie závažnosti náznakov agresívneho správania detí a žiakov. Pri riešení týchto problémov, resp. odstraňovaní ich príčin sa zamestnanci sťažujú na minimálnu dostupnosť služieb a odbornej pomoci (terapeuticko-výchovná činnosť zariadení výchovného poradenstva a prevencie) v konkrétnych prípadoch psychického zlyhania pre deti, žiakov a zamestnancov škôl (prípady zvýšenej agresivity, šikanovania, vyhrážania sa fyzickými útokmi). Väčšinu doteraz vykonaných opatrení vrátane zavedenia postavenia pedagogického a odborného zamestnanca ako chránenej osoby považujú za málo efektívne na zabezpečenie bezpečnosti v školách. V praxi sa zamestnanci pomerne často stretávajú s nezáujmom vedenia školy a zákonných zástupcov o včasné riešenie vzniknutých problémov.

(252) Národné monitorovacie centrum pre drogy vo svojej národnej správe za rok 2008 potvrdzuje nárast požívania alkoholu a iných drog u žiakov nižších vekových kategórií. Alarmujúcu situáciu v tejto oblasti dokumentuje aj národná správa pre EMCDDA (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiciton) *Stav drogových závislostí a kontrola drog v Slovenskej republike*.

(253) Na odstránenie uvedených problémov bude potrebné riešiť tieto čiastkové úlohy:

a) zintenzívniť kontinuálne vzdelávanie učiteľov v oblasti zvládania konfliktných situácií,
b) preskúmať možnosti a šírku používania kamerových systémov v školách,
c) zvýšiť počet odborných zamestnancov pre oblasť prevencie,
d) riešiť možnosť výchovných opatrení u žiakov, ktorí plnia povinnú školskú dochádzku,
e) skvalitniť poradenskú činnosť učiteľom prostredníctvom prehĺbenia spolupráce s miestnou samosprávou, rôznymi inštitúciami, ako aj neziskovými organizáciami a publikovaním príkladov dobrej praxe napríklad aj v rôznych médiách z hľadiska pozitívneho prínosu vzdelávania pre osobnostný rozvoj dieťaťa,
f) monitorovať, vyhodnocovať a publikovať segregačné/desegregačné postupy zriaďovateľov a riaditeľov MŠ, ZŠ a školských zariadení; sledovať ich vplyvy na úspešnosť detí a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia, dochádzku, socializáciu a pod.,
g) vypracovať metodiku pre oblasť monitoringu a kontroly segregačných praktík a pomoci pri desegregácii detí a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia,
h) zabezpečiť manažment bezpečnosti pre školy a školské zariadenia; vypracovať metodiku manažovania krízových situácií.

(Pokračovanie dokumentu prinesieme v budúcom vydaní Učiteľských novín.)